CONSTANTIN
STREIA

Haiducii

CONSTANTIN STREIA

Haiducii

ROMAN

E-book realizat după volumul apărut
în colectia CUTEZĂTORII
EDITURA ALBATROS 1971

I

Părinții mei se trag dintr-un sat din partea de din jos a Gorjului, a început mătuşa Maria, învățătoarea pensionară. Taica îşi cîştiga viața cu cărăuşia. Pămînt nu stăpînea. Avea doi cai pirpirii şi o căruță cu coviltir. Casa lui, alcătuită dintr-o odaie, era făcută din chirpici şi lipită de grajdul în care se aflau caii. Rămăsese orfan de mic; abia împlinise doisprezece ani cînd murise bunicul şi-i lăsase moştenire, pe lîngă colibă, doar o căruță şi doi cai. Cînd l-au văzut singur, fără nici un fel de rudă nici mai de aproape, nici mai de departe, unii l-au sfătuit să vîndă caii şi căruța şi să se bage slugă la boierul Stîrcea, care-şi avea conacul chiar lîngă sat. Însă el s-a apucat de cărăuşie cît era de mic; fiindcă de îndată ce se făcuse mai măricel, bunicul îl luase cu el oriunde se dusese, îl deprinsese de cînd era de-o şchioapă cu şoselele nesfîrşite, pline de praf şi de hîrtoape, bătute fără milă de arşița soarelui, cu potecile umbroase ale pădurilor şi cu nopțile petrecute sub coviltirul de rogojină, în scîrțîitul molcom al roților unse cu economie.

Nu-l speriau nici țipetele cucuvaielor, nici umbrele pomilor clătinîndu-se cu chipuri de balauri în lumina lunii, ori furtunile ce-l prindeau uneori pe cîmp sau prin păduri, nici zăpada, nici lupii care urlau iarna a spaimă, chinuiți de foame, alergând în haite pe drumuri de pradă.

Vreo doi-trei ani, pînă a mai crescut, a dus-o mai greu, dar se învățase cu toate nevoile şi nu se plîngea. Se mulțumea cu cîte un boț de mămăligă şi cu cîte o ceapă, iar din vară pînă toamna tîrziu se hrănea mai mult cu poamele de prin grădini, că de poame, slavă Domnului, era plin pămîntul, de nu mai ştiau oamenii ce să facă cu ele. Aşa a crescut tata de capul său şi, răbdător, mai punea cînd şi cînd şi cîte un ban deoparte.

Cînd s-a pornit războiul contra turcului s-a dus voluntar şi s-a întors acasă cu o decorație, pe care stăpînirea i-o dăduse ca dovadă a vitejiei lui. La douăzeci şi şapte de ani s-a îndrăgostit de-o fată de-i zicea Zamfira.

Acum trebuie să spun că şi maica se născuse în bordeiul unuia dintre cei ce se culcă seara şi se scoală dimineața cu gîndul la o bucată de pămînt a lor, ca să-şi hrănească plozii pe săturate. Cînd mama a împlinit zece ani, tată-său, de nevoie, a dat-o la curte să-i fie de ajutor fetii-n casă de acolo. Dînsa a rămas la coana Stîrcea vreo patru ani, în care vreme, tot luînd seama la vorbele boierilor, a învățat şi ea să vorbească mai altfel decît ceilalți țărani, fără a se desprinde însă nici cu sufletul, nici cu mintea de cei în mijlocul cărora se născuse. Cam pe la vîrsta de paisprezece ani n-a mai putut răbda viața de la curte şi s-a întors la taică-său, hotărîtă să-ndure mai bine foamea, decît să mai stea la porunca stăpînilor. Că la ei o slugă era ca o păpuşă fără simțire, pe care o joacă păpuşarul după voie şi plac. Nicicînd Mihai Vizantea, tatăl meu, nu ar fi ajuns ceea ce a ajuns, dacă boierul Stîrcea nu ar fi avut o crescătorie de tauri de rasă.

Să spun cum era boierul ăsta, ca să se înțeleagă mai bine ce se va mai petrece. Dacă-i dădeai ce credea el că i se cuvine, apoi nu era rău. De la dînsu' luai pămîntu-n dijmă, îl munceai cu ce puteai şi-i plăteai jumătate din roadele strînse. Te chinuiai cu plugul de lemn, iar dacă nu-l aveai, săpai țarina cu hîrlețul, apoi îmblăceai pînă ce ieşea sufletu' din tine. Pe lîngă asta, trebuia să duci la curte plocoanele cuvenite, că dacă nu le duceai, odată se umfla boierul, şi cînd se umfla el te dezumflai tu, de ziceai c-acuşi-acuşi ajungi în fața Celui Preaînalt înainte de soroc. Încolo era bine, că ce să aibă el împotrivă-ți, dacă te plecai pînă la pămînt de se nemerea să treci pe lîngă dînsul, şi te făceai că nu vezi cînd îi plăcea vreo fată şi-o lua ca pe-o poamă din grădina lui, chiar dacă-ți fusese juruită ție, ori era chiar odrasla ta? Cu el te-aveai bine dacă-i recunoşteai drepturile şi nu încercai să le clinteşti cît de cît. Era om glumeț, vesel şi de petrecere, ba, după credința soației sale, cucoana Ruxandra, chiar prea de

petrecere.

Ciocoiul avea o crescătorie de tauri. Într-o zi, pe cînd Zamfira se întorcea de la puț pe drumul satului, pe umeri cu o cofă de apă, unul din tauri s-a repezit la ea, a trîntit-o la pămînt şi-a dat s-o piseze cu picioarele. Spre norocul ei, taica tocmai se îndrepta cu coasa pe umeri către livada unui om din sat să-şi cosească oleacă de fîn. Văzînd ce se petrece, nu a pregetat o clipă, a spintecat burta vitei, a luat fata în braţe şi-a dus-o la baba Docana s-o doftoricească, fiindcă animalul îi sfîşiase şoldul cu cornul.

De aici i s-a tras toată nenorocirea. Stîrcea îşi iubea taurii cum şi-ar fi iubit copiii, dacă i-ar fi avut, şi ar fi fost în stare să răstignească şapte suflete de creştin chiar şi numai pentru un picior scrîntit al unui necuvîntător de ăsta, darămite pentru moartea lui! Tata n-a apucat bine să iasă din bordeiul babei Docana, că l-a întîmpinat stăpînul.

— Mi-ai ucis taurul, tîlharule! a răcnit el.

— Nu am avut încotro, cucoane. De n-aş fi venit la vreme, ar fi omorît-o el pe Zamfira.

— Şi dacă?! De tîrîturi ca ea e satul plin, dar taur ca ăsta nu mai găseşti în toată Ţara Muntenească, mîrlan puturos! a strigat boierul, nebun de furie, pornind să-l lovească peste faţă cu vîna de bou.

De nu l-ar fi oprit slugile venite o dată cu stăpînul lor, cred că tata-l răpunea, fiindcă era un om înalt şi puternic, iar boierul abia-i ajungea pînă la umăr şi se sfrijise de petreceri. Cînd s-a văzut în primejdie, Stîrcea a început a urla ca apucat şi a-l lovi şi mai aprig, în timp ce oamenii săi îl ţineau pe taica de mîini. După ce ciocoiul a obosit, a şuierat, gîfîind :

— O să-mi plăteşti taurul cu tot ce ai şi-o să te bag şi la puşcărie, lepădătură!

Mihai Vizantea a pornit clătinîndu-se spre bordeiul lui şi a zăcut acolo pînă seara, cu capul gol de gînduri. Apoi, după ce şi-a mai venit în fire, a început a cugeta. Nu pricepea cum poţi să pui în cumpănă viaţa unui om pentru o vită. Şi pe măsură ce mintea i se limpezea, îl cuprindea o neînchipuită furie împotriva celui ce-o făcuse pe Zamfira tîrîtură. Toate celelalte sudălmî, chiar şi bătaia, dacă nu le-ar fi uitat, poate că le-ar fi împins undeva, într-un ascunziş întunecos al sufletului său, dar ocara asta îl ardea ca un fier înroşit în foc. „Pentru ce tîrîtură, boierule?” îngîna el, umblînd prin odaie ca o fiară în cuşcă.

De cum s-a lăsat noaptea, s-a dus la baba Docana. Zamfira se mai dezmeticise. Mătuşa o oblojise după priceperea ei şi se părea că fata se va alege numai cu urma unei răni destul de adînci şi cu spaima.

— Hai! a spus tata, întunecat. Poţi să te mişti?

Ea a încercat să se ridice, însă a căzut îndărăt cu un geamăt. Atunci el i-a poruncit Docanei să iasă afară din odaie, s-a aşezat pe marginea patului şi a început a vorbi, iar ochii îi luceau ca la rîşi.

În noaptea aceea, hambarele de la curte au ars toate ca o claie de fîn, şi erau multe, că Stîrcea adunase în ele recolta de grîu şi porumb pe timp de trei ani. Să fi fost peste cincizeci de vagoane de bucate. Vîlvătăile se ridicau pînă la cer, luminînd drumul cărăuşului, care pornise cu căruța, împreună cu Zamfira, pe căile neumblate ale pădurilor, dar numai după ce dăduse foc şi grajdului, şi colibei lui, pentru ca boierul să nu se aleagă nici măcar cu atîta, iar pe el să nu-l mai atragă nimic către locurile pe care-şi petrecuse copilăria şi tinerețea.

Şi-au pornit în sus, către pădurile dinspre munte. Se hrăneau cu ce vînau prin codri şi pescuiau prin rîuri. Pentru că-şi agonisise viața de mic, Vizantea se deprinsese să întindă lațuri, să prindă felurite vietăți şi să pescuiască. Zamfira, după ce bolise vreo trei şăptămîni, de-o ducea taica numai în brațe cînd trebuia să coboare din căruță, pînă la urmă se tămăduise şi-i stătea alături bărbatului său cu mare folos. Că se dovedise de la început a fi din aluatul cel bun şi nu-i era mai prejos părintelui meu nici în curaj şi nici în dîrzenie. Însă omul e făcut să nu poată trăi singur; el are nevoi pe care nu şi le poate îndeplini decît dacă ține legătura cu semenii săi. Mihai şi Zamfira aveau trebuință de mălai şi făină, de cîte-o bucată de slănină, de sare şi de atîtea alte lucruri. Aşa că-şi găsiră gazde prin cîteva aşezări de țărani, şi cu ajutorul lor îşi mai astîmpărau nevoile. Dar acestea se cuveneau mulțumite, bucatele plătite, şi Vizantea s-a văzut curînd cu chimirul gol. Bruma de agoniseală pusă deoparte cu mare greu din cărăuşia lui se topise ca un grunz de sare uitat în ploaie, şi la lipsa asta se mai adăugase într-o zi şi pierderea unui cal, mort de bătrînețe. Atunci şi-a amintit Mihai pentru prima oară că Stîrcea nu avea numai tauri, ci şi vreo opt cai de rasă, şi gîndul nu a mers decît cu un pas înaintea faptei.

Într-un miez de noapte, cei doi fugari s-au apropiat de sat, au intrat pe nesimțite în grajdul boierului, au legat cu meşteşug boturile cailor să nu necheze şi s-au strecurat cu ei afară, mistuindu-se în adîncul pădurii. Umblaseră poterele şi mai înainte după ei, dar după furtul cailor parcă le ardeiase boierul dosul cu boiaua cea mai iute, că se țineau de urmele lor ca scaiul de lîna oii. Numai că pădurea era deasă şi adîncă, de nu-i dădeai de capăt, iar cărările ei tăinuite nu le cunoşteau decît fugarii.

Ca totdeauna, greu a fost doar începutul, că ce-a mai venit pe urmă s-a aşternut pe drum bătut. Şase din caii boierului tata i-a vîndut unui geambaş din Turnu Severin, care i-a vopsit şi i-a trecut munții în Transilvania. Doi i-a păstrat pentru el şi soață, de căruță şi călărie. Că Zamfira se dovedise şi în treaba asta plină de rîvnă, ca şi în altele, şi în scurtă vreme ajunsese a se lua la întrecere în fuga calului cu bărbatul ei.

Sărăcia era mare în satele presărate prin văi şi prin cîmpii; boierii socoteau țăranul mai prejos decît o vită şi-l țineau ca pe un cîine legat în lanț, lăsîndu-l a îmbuca doar atît cît să-şi păstreze zilele. Aşa că cei doi îşi

găseau uşor gazde credincioase, care le-ar fi stat alături numai din răzvrătire, darămite cînd le mai puneai în palmă şi cîte un gologan, ca să-şi mai cîrpească nevoile.

Într-o zi, pe cînd tata şi mama se aflau într-un han din Turnu Severin, au cunoscut un neamț care se întorcea dintr-o călătorie în țara turcească. Acesta avea de vînzare două flinte din cele bune, făcute la Viena, şi l-a îmbiat pe tata să le cumpere, zicind că nu mai are ce face cu ele. Taica s-a-nvoit, că de la vînzarea cailor nu trecuseră nici trei săptămîni, şi chimirul îi era plin de galbeni.

De îndată ce au pus mîna pe arme, cei doi s-au înfundat în pădure, pe unde-şi aveau ascunzişul, şi-au pornit a le mînui fără odihnă, ca să nu se dea de ruşine la nevoie. După o vreme, tot mînuindu-le şi văzănd că au înclinare pentru îndeletnicirea asta, şi-au amintit că boierul Stîrcea era putred de bogat, că stăpînea case la Turnu Severin şi Craiova, că o ducea într-o petrecere, şi banii îi măsura cu lopata, pe cînd oamenii de pe moşiile lui şi din satul lor de baştină mai că nu aveau după ce bea apă. Tot gîndindu-se ei la Stîrcea şi trăgînd în vreo pasăre de pradă ori vreo jivină a pădurii, au socotit că e nedrept ca unii să se scalde în bine, iar alții să-şi dea duhul răpuşi de nevoi. Şi, de îndată ce-au ajuns la încredințarea asta, au început a chiti cum să îndrepte lucrurile.

Ca să se lumineze la minte, Mihai Vizantea s-a dus cu Zamfira să asculte slujba într-o mănăstire, unde nu-i cunoştea nimeni. Auzind ei acolo pe popă spunînd că e mai lesne pentru cămilă să treacă prin urechile acului, decît pentru bogat să intre în împărăția cerului, şi-au întărit cugetul să uşureze păcatele boierului, luîndu-i cît or putea din avutul adunat pe nedrept şi împotriva voiei lui Dumnezeu, pentru a-i ajutora pe săraci şi a lărgi astfel urechile acului, ca să se strecoare şi Stîrcea în rai, răsplătindu-i răul cu binele, aşa cum scrie la sfînta Evanghelie. Şi-au mai gîndit că ar fi de folos să treacă mai întîi şi pe la o mănăstioară de pe Cerna, unde se afla o icoană făcătoare de minuni. Socoteau că le-ar prinde bine să atingă armele de icoană, iar starețul să le binecuvînteze şi să le stropească bine cu agheazmă, ca să nu dea greş cînd o fi la adicătelea. Drumul a fost anevoios, dar merita. Iată cum mi-a povestit mama sfințirea armelor :

„Luasem cu noi flintele, hangerele şi două pistoale cumpărate de la neamțu' din Turnu pe un preț aproape de nimica, deşi erau ca noi, şi cînd pornea plumbul din ele pocneau de se clătina toată firea. Mănăstirea de pe Cerna, tare micşoară, o ridicase din lemn în vremi străvechi un cneaz, de care nu-şi mai amintea nimeni. În ea trăiau doar cinci călugări şi un stareț. Era pitită într-o vîlcea, la o aruncătură de băț de rîul ce şuşotea printre pietre, limpede ca lacrima. Aproape de sfîntul lăcaş am întîlnit un călugăr sfrijit pescuind păstrăvi; acestuia, cum a dat cu ochii de mine călare şi înarmată, i-a picat de uimire undița din mînă, şi-a făcut trei cruci mari,

apoi, luîndu-şi cu sîrg picioarele la spinare, a pierit ca o nălucă printre copaci.

Cînd am ajuns noi la sfînta mănăstire, ne-a ieşit în întîmpinare starețul, care se vedea că fusese înştiințat. Era un om rotofei, cu obrazul rotund, îmbujorat de sănătate şi cu ochi mari, negri şi lucioşi. Pletele îi cădeau pe umeri ca ale sfinților din icoane — chiar se şi spunea despre dînsul că e un sfînt — şi în barba-i stufoasă întrezăreai ici şi colo cîte un fir argintiu.

— Domnul cu voi! a zis el, făcînd semnul crucii către noi, cînd am oprit caii dinaintea lui.

Mihai şi cu mine am descălecat şi i-am sărutat dreapta.

— Am venit, preacinstite starețe, a spus tată-tău, să ne sfinţeşti armele acestea.

El s-a uitat la noi, apoi la arme, şi din nou la noi şi la arme.

— Intrați în sfîntul lăcaş să ne povățuiască Domnul! a zis dînsul după un timp de gîndire.

Cei cinci călugări, care-şi duceau viața cu dînsul acolo, se ațineau primprejur, cu urechile ciulite şi cu picioarele gata de fugă, dacă ar fi să se îngroaşe gluma. Am păşit înăuntru, ne-am închinat, am sărutat icoanele şi-am început a sta de vorbă în fața altarului.

— Zice Domnul, a pornit a cînta starețul pe nas, să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți şi să nu ridici arma asupra lui.

— Noi nu vrem să ridicăm arma asupra aproapelui nostru, cuvioase starețe, a răspuns Mihai, oarecum mirat, ci numai împotriva boierilor.

— Vai de mine! a strigat mai marele mănăstirii, făcîndu-şi cruce cu nespusă evlavie. Dacă vă purtați cu gîndul ăsta, apăi să ştiți că păcat mai de neiertat ca el nu-i. Ei sînt stăpînii lăsați de Domnul.

— Eu, părinte, n-am venit să-mi sfinţeşti armele pe degeaba, a răspuns Mihai, care se pricepea cum să cuvînte cu o față bisericească. E ştiut doar că şi sfinția ta trebuie să ai folosul cuvenit, aşa fiind rînduiala, pe care, de-o călcăm, nici Domnul n-o să-şi plece privirea asupra noastră.

Starețul s-a înseninat pe jumătate, ne-a scormonit chimirele cu privirea şi-a zis cu îndoială :

— Asta-i treabă grea, costă multe parale.

Mihai a băgat două deşte-n chimir şi-a scos un galben. Cînd preasfîntul l-a văzut, s-a înseninat de tot, apoi şi-a lăsat cucernic ochii în jos, împreunîndu-şi mîinile pe burtă — şi-avea o burtă ca un dovleac turcesc, uitat de-un gospodar pe-un scăunel.

— Greu, e greu să-l îndupleci pe Domnul numai cu atît, a murmurat el, oftînd din adîncul bojocilor.

Mihai n-a pregetat, a mai scos vreo cinci băncuțe de argint şi i le-a întins. Cuviosul părinte le-a luat, le-a cîntărit pe îndelete în palmă să le simtă greutatea din plin şi le-a dat drumul în buzunarul fără fund al anteriului. După aceea s-a grăbit în altar şi şi-a îmbrăcat patrafirul. Cînd a ieşit, cu patrafiru' pe el, şi-n mînă cu sfînta Evanghelie, părea mult mai arătos. Ziceai că mai crescuse cu un lat de palmă cel puțin, atît de mult îşi înălțase capul. Înainte de a porni la treabă, şi-a dus două deşte la gură şi-a fluierat; după cîteva clipe, au năvălit înăuntru cei cinci călugări, care s-au rînduit cu rîvnă în strane, zîmbind cu gura pînă la urechi. Şi-a-nceput sfînta slujbă, şi-a fost o slujbă cum nu mai auzisem pînă atunci şi n-am mai auzit nici după aia. Avea starețul un glas de-ți mergea la inimă şi te făcea să lăcrimezi, iar cei cinci călugări îi țineau isonul cu atîta credință, trăgînd cu ochiul spre chimirele noastre, că era mai mare minunea. Noi pusesem armele jos, la picioarele preacuviosului, da' ne țineam ochii pe ele, că nu puteai şti ce le trece prin minte fețelor bisericeşti. Cînd s-a ajuns cu slujba dinaintea icoanei făcătoare de minuni, adînc credinciosul stareț a strigat cu glas mare, luînd pămătuful de busuioc şi stropind armele cu agheazmă :

— Fie ca aceste arme să-i trăsnească fără greş pe cei ce li se vor împotrivi, acum şi-n vecii vecilor, amin!

Mihai a fost atît de mulțămit de slujbă şi de credința cu care a fost făcută, că i-a mai dăruit starețului cîțiva bani de argint, şi fiecărui călugăr cîte două băncuțe. La plecare, cuviosul călugăr a zis :

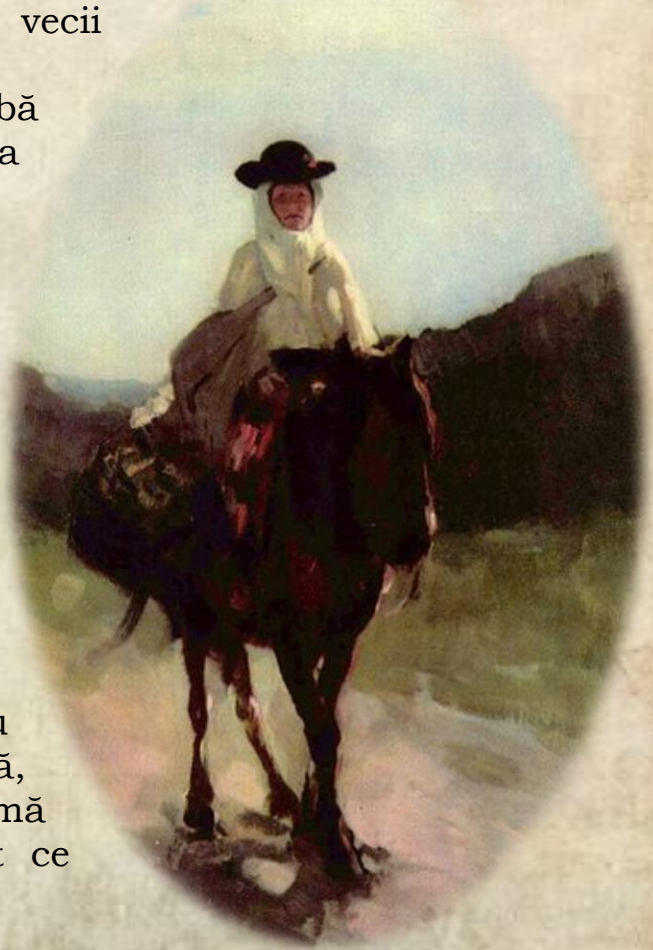

— Cînd ăți simți că vă apasă greu păcatele săvîrşite cu aceste sfințite arme, să mai treceți pe la mine să vă spovedesc şi să vă iert în numele Domnului, că El e mare, îndurător şi blînd cu binefăcătorii bisericii!

Pe drumul de-ntoarcere mă gîndeam : E bine să ai omu' tău de-ncredere, să pună un cuvînt la judecata de apoi, că nu-i jude care să nu se lase mînjit dacă nu cu o gîscă ori o rață, măcar cu nouă-zece ouă acolo. Şi mă simțeam parcă mai bărbată pentru tot ce pusesem la cale.

II

Într-o noapte întunecoasă de nu vedeai la trei paşi, a continuat bătrîna, Vizantea şi Zamfira s-au oprit la marginea pădurii dinspre satul lor, şi-au legat bidiviii de-un copac, apoi au coborît pe uliță. Au stat în sat vreo trei ceasuri, după care au încălecat şi au pornit iar către adăpostul lor. Peste vreo săptămînă au venit din nou, tot în toiul nopții, au şuşotit ce-au şuşotit cu vreo cîțiva rumâni şi nu s-a mai auzit de ei vreo jumătate de lună, pînă cînd taurii de rasă ai boierului Stîrcea au pierit de pe locul lor de păşunat, de parcă-i înghițise pămîntul. Aflînd boierul de cele petrecute, mai să-l lovească damblaua şi-alta nu. A încălecat pe cel mai aprig armăsar al său, că-şi adusese de cîteva zile din Țara Ungurească doi armăsari şi şase iepe, şi, însoțit de zece slugi, s-a repezit în căutarea vitelor.

Nu i-a fost greu să dea de urma lor, că erau mari şi grele şi li se înfundau copitele în pămînt atît de adînc, de-ai fi zis că dinadins lăsau semne în urmă-le, ca să le găsească stăpînul. Dar în ziua aceea, către seară, pe cînd Stîrcea cu ai lui, înarmați pînă-n dinți, mergeau pe urmele animalelor, s-a pornit o ploaie cu tunete şi fulgere, de vuia pădurea. Prăpădul lui Dumnezău şi alta nu! Din cerul negru se lăsa fără contenire o pînză de apă, de nu mai vedeai la doi paşi. Însoțitorii boierului s-au împrăştiat, căutînd adăpost, iar acesta, după ce-a mai bîjbîit o vreme, a dat de-o adîncătură într-un zid de stîncă şi s-a băgat în ea împreună cu armăsarul. Însă nu a apucat să zică bine „of”, că s-a pomenit cu nişte mîini mari pe gură, a simțit cum pistoalele îi zboară de la brîu, şi pînă să-şi dea seama de ceea ce se petrece, s-a văzut legat fedeleş şi suit pe armăsarul său. Apoi a pornit prin potopul ce se lăsa din cer, străjuit de două umbre, una de-a dreapta, iar alta de-a stînga. Au mers multe ceasuri, pătrunzînd tot mai adînc în inima codrului. Spre dimineață, ploaia s-a potolit, şi cei trei oameni au intrat cu cai cu tot într-o peşteră. Iată cum mi-a povestit mama ce s-a mai întîmplat :

„Abia acolo, înăuntru, la lumina unei torțe de răşină a văzut boierul pe-a cui mînă încăpuse şi se uita la noi cu ochi obosiți şi rotunzi ca de bufniță, parcă nevenindu-i a crede că nu visează. Codrii erau plini de fugari, unii dintre ei adunați în cete, care ațineau calea călătorilor. Pînă în clipa aceea Stîrcea nu fusese dumirit cine-i furase vitele. Întîi parcă l-a apucat frica, dar apoi s-o fi gîndit : «Cum să mă tem eu de nişte robi ca ăştia? Doar pînă mai ieri au dus viață de oameni umili!» Zic : «s-o fi gîndit», că de ce se petrecea în capul lui nu ne-a spus. Atît a făcut : de cum s-a văzut, dezlegat, şi-a întins brațele să şi le dezmorțească, s-a aplecat de

cîteva ori să-şi alunge cîrceii din picioare, a răsuflat adînc, umflîndu-şi pieptul, şi şi-a potrivit părul pe cap, că i se cam răvăşise. Părea un cocoş bătrîn, ce se pregăteşte de bătălie, gîndindu-se c-or sări cumva cocoşii vecinului la găinile lui. Mihai ştergea caii cu un şomoiog de fîn, iar eu făceam focul, fiindcă ploaia adusese frig cu ea, şi în peşteră se cam răcorise. Pe boier nu-l prea luam în seamă nici eu, nici Mihai. Pusesem bine flintele şi pistoalele, aşa că-l lăsasem în voia lui, aruncîndu-i doar din cînd în cînd cîte o privire să vedem ce face. Deodată l-am auzit vorbind :

— Vizantea!

Avea glas poruncitor. Se răşchirase pe picioare în mijlocul peşterii, cu mîinile-n şold şi pieptul scos în afară. Mihai nu i-a răspuns; îşi vedea liniştit de treabă, de parcă eram singuri. Şi cum tocmai se uita la dinţii armăsarului cu care ne urmărise boierul, s-a întors spre mine, zicînd :

— Grozav cal! N-are mai mult de trei ani. Poate că-l oprim noi, da' dacă nu-l oprim şi-l vindem, luăm pe el cît n-ai lua nici pe treizeci de hectare de pămînt.

— Pe armăsarul meu?! a răcnit Stîrcea, înecîndu-se de furie.

Mihai nu i-a răspuns nici acum şi a urmat, întors către mine :

— Eu o să mă duc pe la tauri. Într-un ceas sînt îndărăt.

— Stai! a poruncit boierul, galben la faţă de mînie. N-o să apuci să-nfunzi puşcăria, c-o să te omor eu, cîine! Tot tu mi-ai furat şi caii, aşa-i? Mărturiseşte, unde sînt caii mei? Crezi c-aşa merge, banditule? O să pun slugile să te biciuiască pînă or scoate sufletul din tine! O să te jupoi de viu şi-o să-ţi umplu pielea cu paie!

Se îneca de năduf, şi Mibai, văzîndu-l în starea asta, mi-a spus :

—- Să-i dai o stacană cu apă să se mai răcorească şi să-şi vină în fire, că mai pe urmă avem treabă cu dînsul.

A zis, şi-a înşăuat calul, a încălecat şi pe-aci i-a fost drumul.

Stîrcea a-ncremenit. Nu-i venea a-şi crede ochilor. Vizantea plecă, fără să-l privească nici măcar ca pe-o muscă ce-ţi bîzîie pe dinaintea nasului! Din galben ce era se făcuse roşu ca racul şi răsufla căscînd gura întocmai ca un peşte pe uscat. Şi uite că dă cu ochii de unul din caii noştri. Se duce repede la el şi-i pune mîna pe gît.

— Ăsta-i calul meu! Din cei opt! Uite dovada, ce mai vrei? Voi mi i-aţi furat!

A pus mîna pe faclă şi a apropiat-o de animal, să-l privească mai cu de-amănuntul.

— Dacă l-aţi betegit cumva, mai bine v-aţi lua zilele înainte de a vă pune eu la caznă, sufla el, dînd tîrcoale necuvîntătorului. Lasă c-o să spuneţi voi unde sînt şi ceilalţi, o să spuneţi şi laptele pe care l-aţi supt de la maica voastră. Mărturiseşte, unde sînt caii?

Eu tocmai rînduiam un ceaun pe pirostrii. Cu două zile mai înainte

adusesem un sac de mălai de la un morar prieten, pe care omul îl lăudase plin de rîvnă. Şi~n ziua aia voiam să-l încercăm cu brînză de oaie. Mai aveam nişte slănină şi nişte costiță de porc şi mă gîndeam cu plăcere la masa pe care-o pregăteam. Eu şi Mihai chiteam aşa, că dacă ai de unde lua, nu duci lipsă. Şi cum boierii aveau, că luau de la mulți, trebuia să ne aținem pe lîngă dînşii, ca să ne alegem şi noi şi alții cu ceva din prada lor. Şi-apoi, noi ajunsesem în starea în care trebuia, ca să trăim, să ne îndestulăm de la cei ce-aveau, că de la sărmani, chiar de i-am fi întors pe dos, nu ne-am fi ales cu nimic. Întîi, fiindcă lua ciocoiul totul, şi-al doilea, pentru că n-aveam nici priceperea lui să-i facem să scoată unt din piatră seacă, pe care, chiar de-am fi avut-o, n-am fi folosit-o pe pielea lor. Doar erau oameni de-ai noştri, pe care, nu numai că nu trebuia să-i jefuim, ci, dimpotrivă, să-i ajutăm.

-— Auzi? a răcnit Stîreea, cînd a văzut că nici eu nu-l iau în samă.

— Aud, cum să n-aud?!

— Să ştii că nu plec pînă ce nu mărturiseşti unde-s caii şi ce-ați făcut cu taurii. Spune repede, că te sfărîm, femeie!

— Cofa-i colo! am răspuns eu.

— Şi dacă?!

— E şi-o stacană alături. Bea de te răcoreşte, boierule, că de atîta zbucium o să-ți faci rău la rărunchi, şi-apoi stăi liniştit, că am treabă!

Nu ştiu de ce vorbele astea l-au supărat, de parcă i-aş fi băgat o sulă-n dos, că a sărit ca ars şi s-a repezit la mine. Eu m-am întors iute pe călcîie, l-am privit în ochi şi mi-am dat sama că se sfîrşise cu gluma. Acu' trebuie s-o iau mai din urmă, ca nu cumva să crezi că ce urmează e vreo născocire. După vreo lună de cînd am plecat eu de la curte a murit taica de împunsătura unui bou. Şi m-a luat la el un frate de-al mamei, că ea se stinsese de mult. Unchiul ăsta, după moartea nevestei sale, se cam zăpăcise. Cînd s-a pomenit cu mine pe capul lui, a zis că nu ştie să crească o fată şi m-a crescut ca pe fiu-său. Făceam treabă de om : înjugam boii, spărgeam lemne, ridicam saci grei, săpam şi mînuiam coasa ca un bărbat, şi cînd mă prindeam la trîntă cu vreun flăcău, nu se ştia bine cine rămîne de ruşine.

Într-o zi de sărbătoare, unchiul ne-a luat pe amîndoi, pe mine şi pe văru-meu, la iarmaroc. Acolo se aflau şi nişte saltimbanci, printre care şi un luptător cu fi-su.

Luptătorul era înalt, cu spete de urs şi ceafă de taur, iar băiatul lui părea să-i calce pe urme, cu toate că nu avea mai mult de cincisprezece ani.

După ce luptătorul a ridicat de jos, în sunet de trîmbiță, nişte greutăți neînchipuit de mari, a-nceput a se bate în piept şi a striga :

— Al care se crede mai tare să iese-n față şi să stea de vorbă cu mine! Cine mă răzbeşte, cîştigă un pol.

După cum era de aşteptat, nimeni nu a cutezat să se ia la trîntă cu el. Atunci au sunat iar trîmbiţele, şi saltimbancul a ţipat de-mi ţiuiau urechile:

— Uite, lîngă mine se află fi-miu. Un copil. Abia de-a-mplinit cinşpe ani acu' trei zile! Al care-l dovedeşte cîştigă zece lei.

Unchi-meu se cam făcuse. Vînduse nişte piei de oaie argăsite de el, că era meşter mare în treaba asta; ne ospătasem toţi trei, şi dînsul băuse de nădejde, că nu se dădea-ndărăt, ba dimpotrivă. Şi cum stăteam noi aşa în primul rînd, căscînd gura, unde ce-l văd că se apropie de luptător.

— Vrei să-ţi încerci puterile cu fi-miu? îl întrebă acesta.

— Eu?! Da' ce, am băut agheazmă? Ori vrei să-l fac fărîme între deşte şi, hîc, să rămîi fără el? Fi-tu e bine făcut şi, hîc, pare om, da' cred că nu merită să se ia la trîntă decît cu nepoată-mea, copilă de şaptesprezece ani.

Cînd dihania de om îl auzi vorbind aşa, dădu să se-nfurie, da' se lumină deodată la obraz şi începu a striga către lume :

— Auziţi, oameni buni! Fi-miu, pe care-l vedeţi, o să se lupte cu o fată. Băiatul e voinic, da' şi fata e cît un munte. Braţele îi sînt ca bulumacii, picioarele, ca ale unui elefant, iar pumnul, ca un baros, ucide o vită cu o singură lovitură dată-ntre coarne. Să sune trîmbiţele!

Au sunat trîmbiţele. Saltimbancul a mai spus că fata e ca o Urgie, ca o Spaimă, pe care dac' apuci s-o vezi o dată nu o mai uiţi cît ăi trăi, şi muierile ar face bine să n-aducă ţîncii cu ele, că-i înţarcă înainte de vreme. Apoi i-a poftit pe toţi să plătească fiecare cîte zece gologani şi să intre în cort, unde se va vedea de îndată încăierarea cea de pomină. Cortul s-a umplut cît ai clipi de atîta omenire, de ziceai că nici un ac, de-ar fi căzut, nu şi-ar fi găsit locul să ajungă pe pămînt.

Eu rămăsesem buimacă afară, cu văru-meu alături. E drept că la şaptesprezece ani eram bine făcută, dar chiar dacă oi fi fost mai crescută decît altele de vîrsta mea, nu eram cît un munte, braţele mele nu s-asemănau nici pe departe cu bulumacii, iar de picioare nici nu mai vorbesc, că văzusem mai nainte un elefant cu nişte picioare groase şi otova de mă speriasem. Doar nebună să fi fost să mă iau la trîntă cu băiatul saltimbancului! Cu toate astea, mă răzbise furia. Veneticul mă înfăţişase ca pe-o vrăjitoare atît de urîtă, că te-apuca spaima cînd te uitai la ea; iar printre oamenii ce-l auziseră vorbind, şi-acum intraseră în cort, se afla şi Mihai Vizantea, de care eram îndrăgostită pînă peste urechi. Oare ce-o zice el de cele-ntîmplate? În vreme ce mă frămîntam aşa, uite că mă ia unchiul de braţ şi, cercînd să mă tragă către cort, îngîna, sughiţînd :

— Hai, Zamfiro, hîc, de dă cu el în pămînt să sughit o săptămînă, hîc; să ne luăm banii şi să plecăm, că n-avem, hîc, vreme de pierdut.

— Ba eu nu, m-am stropşit. Nu-s Muma Pădurii să fiu de batjocura norodului adunat aci. De-aş şti, unchiule, că mă stîlceşti în bătaie şi tot nu m-aş lua la trîntă cu namila asta!

— Atunci ce-i de făcut?! Ce-i de făcut?! a îngăimat el, clătinîndu-se pe picioare.

— Să lupte Petre — adică văru-meu — am zis eu. El o să-l răzbească pe băiat şi gata.

În clipa asta ieşi luptătorul din cort.

— Ce faci, omule? Unde-i fata? se repezi el nerăbdător la unchiu-meu. Nu vezi cum strigă şi fluieră lumea întărîtată?

— Uite fata, da' nu vrea să lupte!

Măscăriciul mă privi cu ochi rotunzi şi zbieră :

— Asta?!! Păi cum să lupte asta cu fi-miu?! O suflă şi cade pe spate!

Vorbele lui m-au înfuriat oleacă, da' n-am zis nimic, ci doar am scrîşnit din dinți. După ce mă făcuse Muma Pădurii şi Spaimă, acu' mă mai socotea şi neputincioasă! Maica nu m-a dăruit cu prea multă răbdare; dacă saltimbancul n-ar fi fost om în toată firea şi nu l-aş fi văzut ridicînd greutăți pe care eu nici din loc nu le-aş fi putut urni, i-aş fi plesnit cîțiva pumni, de i-ar fi sărit măselele din gură.

— Atunci ia-l pe fi-miu, că nu-i de lepădat. Şi el, hîc, o să dea cu odrasla ta-n pămînt de-o să facă, hîc, o gaură de-o juma' de metru.

Din cort răzbeau pînă la noi fluierături şi-o hărmălaie nemaipomenită.

— Bine, hai, oi vedea eu ce-oi face, a zis el şi-am intrat toți înăuntru.

Dar cînd măscăriciul a spus lumii că fata care trebuia să lupte se îmbolnăvise pe negîndite şi era înlocuită de un flăcău, oamenii au început a striga, a fluiera şi a urla, de se cutremura cortul :

— Vrem să vedem fata! țipau ei.

— Vrem Spaima! pentru ea am dat banii!

Atunci, saltimbancul s-a repezit la mine, m-a smucit de mînă şi pînă să mă dezmeticesc, m-am pomenit în mijlocul arenei, lîngă fiu-său. Cînd cei de față, în loc de o arătare, au văzut o fată ca toate fetele, s-au înfuriat şi mai abitir şi poate că ar fi făcut scaunele praf şi-ar fi sfişiat perdelele după care stau măscăricii înainte de a ieşi în arenă, dacă luptătorul nu s-ar fi pus a striga cu glas de tunet :

— Ascultați! Ascultați! Nu vă uitați că pare o fată ca oricare alta. E o vrăjitoare. Şi-a luat chipul ăsta, ca să vă amăgească. Mai adineauri am văzut-o cu nas coroiat şi ascuțit ca o coasă, cu dinți de lup şi ochi de foc!

Cînd am auzit vorbele ce-i ieşeau din gură, m-a răzbit furia, mi-am pierdut răbdarea şi i-am ars lu' fi-su un pumn cu atîta sete, ca să-mi vărs năduful pe tată-său că mă făcea vrăjitoare, încît el, luat pe neaşteptate, s-a clătinat şi a căzut jos ca o bleandă. Eu începusem a vedea negru dinaintea ochilor, toate le auzeam ca prin vis şi le zăream ca prin ceață, cu gîndul doar la ocară şi la Mihai. Cînd băiatul s-a ridicat de jos într-o clipită şi m-a apucat do brîu, eu, cătrănită cum eram, m-arn năpustit asupra lui cu ghearele să-i scot ochii, şi de nu s-ar fi ferit la vreme, chiar ele n-ar fi rămas

orb de tot, cu o betegeală tot s-alegea. Pesemne că flăcăul a făcut cine ştie ce mişcare caraghioasă cu capul, fiindcă cei de faţă s-au pus pe-un rîs cu hohote, de se clătinau toate-n jur. Eu însă m-am gîndit că poate de mine rîdeau, şi de unde pîn-atunci mi-era negru dinaintea ochilor, acu' vedeam roşu ca un taur. Furios, el m-a cuprins cu braţele şi m-a strîns ca-ntr-un cleşte, ca să-mi ia puterea şi să mă pună jos; însă eu m-am lipit de dînsul ca o frunză pe care-o păleşte vîntul de trunchiul unui copac şi nu se desface de el pînă ce nu se potoleşte suflarea văzhudului. A încercat să se desprindă, da' n-a putut şi-a-nceput a ţopăi, dînd ocol arenei, eu mine agăţată de gîtul lui. Lumea părea atît de mulţumită de măscăreala asta, că tropăia şi frămînta pămîntu', strigînd :

— Arde-i una-n burtă!

— Dă-i pe sub măsele!

-— Nu te lăsa, fătuţă!

— Umflă-l!

Ba unii mă-ndemnau :

— Muşcă-l de nas! Muşcă-l de nas!

— Hă-hă-hă! rîdea cîte-un nătîng, de ziceai că i-a rămas o prună-n gît şi se căzneşte s-o scuipe-afară.

— Cîtă-i namila şi nu poate să răzbească o fată!

— Are muşchi de mămăligă!

— Şi vine de cocoşel betegit!

Cîte nu urlau oamenii, şi mie îmi vîjîiau urechile de încordare şi necaz. «După măscăreala asta, Mihai n-o să se mai uite la mine! îmi spuneam eu, dar o să-mi plătiţi voi, draci împeliţaţi!» Şi cînd duşmanul mi-a băgat pumnul sub bărbie să mă desprindă de dînsul, eu l-am muşcat de mînă cu atîta nădejde, că am simţit sărătură de sînge-n gură. «Ptiu! M-am spurcat cu sînge de măscărici! mi-am zis, înfiorată. Nici un om cumsecade n-o să mă mai ia de nevastă, darămite Mihai!». Şi, cătrănită peste fire, am început a-i căra cu nemiluita la pumni pe sub bărbie şi pe unde apucam; atunci s-a-ncins încăierarea şi mai tare. Dar, fiindcă primisem vreo două bune pe sub fălci, m-am dezmeticit şi parca mi se năzărea că duşmanul meu nu pornea împotrivă-mi cu toate puterile, şi-n clipa aia m-a trezit un gînd : «Nu cumva ăştia, ca să-i mulţămească pe cei ce-şi deschiseseră băierile pungii, se joacă cu mine ca pisica cu şoarecele? Oho! Apăi staţi, că n-o să mă batjocoriţi voi cum vă vine bine!». Am suflat şi eu şi am început a scuipa. El, cînd l-a plesnit primul scuipat în frunte, de uimire mi-a dat drumul şi-a făcut un pas înapoi. Atunci am aruncat o privire primprejur, că hărmălaia se făcuse atît de avană, de credeam că mi se prăbuşeşte şandramaua-n cap. Văzînd eu asta, m-am pus pe scuipat cu furie-nzecită.

— Uite-o, mă, cum sîsîie şi scuipă! Ca mîţa lu' nea Mitru! “

Parc-ar fi o pisică încolţită de motan!

— Zgîrie-l şi scoate-i ochii!

— Strîmbă-te la el, să vezi cum fuge!

Băiatul se vede că-şi pierduse răbdarea faţă de atîta batjocură, că s-a repezit deodată asupra mea, m-a cuprins de mijloc şi m-a ridicat de jos ca pe-un fulg. Abia atunci mi-am dat eu sama de ce putere avea şi-mi făceam socoteala că atîta mi-a fost. Da' nu-ş cum am făcut, că m-am apucat cu ghearele de subsuoarele lui. Şi ce să vezi? De cum mi-a simţit deştele în partea asta a trupului său, băiatul a icnit de două ori, obrazul i s-a destins şi l-am auzit scîncind încet ca un căţelandru pe care-l scarpini pe burtă. Întîi m-am mirat — tăria braţelor îi slăbise şi ea deodată — însă m-am dumirit curînd că era gîdilicios şi-atît mi-a trebuit. M-am agăţat de el şi dă-i şi gîdilă-l ca de frica morţii şi nu m-am lăsat pînă ce nu l-am văzut întins pe spate, rîzînd ca un bezmetic.

Aşa l-am învins eu pe fiul luptătorului, care, după cum s-a dovedit mai pe urmă, era atît de voinic, că s-ar fi putut lupta cu trei ca mine deodată. Lumea a plecat mulţămită, şi noi — eu, unchi-meu şi cu văru- meu — am rămas cu măscăriciul să ne plătească cei zece lei făgăduiţi. Că hîr, că mîr, că dacă şi-ar fi pus mintea cu mine, fiu-său m-ar fi buşit de pămînt din a dintîi clipă, că-l gidilasem şi-l scuipasem, de-l făcusem de ocară şi cîte şi mai cîte. Unchi-meu însă o ţinea una şi bună — să-i dea banii, că doar se văzuse în faţa lumii cine era mai tare. Atunci, saltimbancul, care părea om de-nţăles, a zis :

— Hai să-mpăcăm şi capra şi varza! îmi place de nepoată-ta. În loc de zece lei o să-i dau ceva ce-o să-i fie de folos toată viaţa şi face de-o sută de ori mai mult decît banii ăştia.

Eu m-am uitat la el curioasă. Îmi trecuse furia, că-s foc de paie — aşa m-a făcut mama — iar unchiul a-ntrebat :

— Ce?

— Uite ce. O s-o-nvăţ nişte secreturi de-ale noastre, pe care, cînd le-o deprinde, chiar de s-o repezi la ea un om cît un munte, o să-l trîntească la pămînt cît ai zice peşte, fără măcar să se străduie prea tare.

— Oare?!

Unchiul îl privea cu gura căscată. Se mai trezise din aburii băuturii, şi vorbele măscăriciului îl puseseră pe gînduri.

— E-un chilipir, nu-l lăsa! zicea omul. Secreturile să ştii că le-am învăţat de la un japonez pe care nimeni nu-l putea birui.

Noi habar n-aveam din ce neam de om era japonezu', da' numele lui ni se părea plin de-atîta taină, că ne-am hotărît să-i dăm ascultare.

M-a-nvăţat cum să-mi răşchirez două deşte şi să le vîr în ochii celui ce m-atacă. Mi-a arătat cum, fără măcar să mă încordez prea tare, să-l plesnesc uşor cu muchea palmei acolo unde se îmbină gîtul cu umărul, cum să-i apăs pumnu-n gîtlej şi cum să-i ard una la lingurică, să-l apuce

leşinul. Mi-a pus, spre lămurire, atîtea piedici, de ziceai că numai dracu fusese-n stare să le născocească şi cîte şi mai cîte. Şi ca nu cumva să fie totul vreo păcăleală — deşi, uneori, în timp ce mă muştruluia, abia m-atingea, că-mi venea să mă culc pe-o rînă şi să gem, toate secreturile astea le-am încercat de îndată pe pielea lu' văru-meu, de-am fost nevoiți să-l ducem pînă la car în cîrcă. Ce-am învățat de la măscăriciu' ăsta nu i-am arătat decît lu' Mihai.”

III

Aşadară, cind m-am întors şi l-am privit pe Stîrcea-n ochi, mi-am dat sama că se sfîrşise cu gluma. Rînjea, iar ochii îi sticleau ca la dulăi. Să nu te mire că într-o astfel de împrejurare, în loc ca el să-ncerce a da bir cu fugiții, ca să-şi scape zilele, se mai gîndea la prostii. După cum ți-am mai spus, era om de petrecere, alte treburi nu avea şi-i plăcea ce s-ascundea sub fuste tot atît cît şi îmbucăturile şi băuturile de soi. Unde mai pui că era atît de plin de sine, încît nici prin minte nu-i trecea că o fetică ar cuteza vreodată să i se împotrivească. Şi-apoi, cînd l-a văzut pe Mihai plecînd, şi-o fi zis : «Nu cumva ăsta mă lasă cu nevastă-sa, ca să mă mulțămească şi să-i iert pe-amîndoi c-au greşit?» Pe de altă parte trebuie să-ți spun că acum oi arăta eu cum oi arăta, da' pe vremea aceea nu eram femeie de lepădat, şi înainte de a mă lua Mihai, mulți flăcăi îşi bătuseră tălpile pe urmele mele. Aşa că boierul s-a apropiat de mine şi mi-a pus mîna-n piept, socotind că nu mai e mult pînă s-o sui în pom şi-o culege poame, după care-o pleca mulțumit acasă, călare pe armăsarul său şi mînînd din urmă ăi opt cai şi cireada lui de tauri. Da' vezi că socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din tîrg.

Chitind eu că dovedeşte pofte nesăbuite, mi-am amintit de învățătura măscăriciului, i-am pus palma uşurel pe obraz, de-o fi crezut că vreau să-l mîngîi, un picior l-am adus după el, aşa cum spunea secretu' japonezului, şi boierul s-a poticnit deodată şi-a căzut pe spate. Întîi a rămas năuc, uitîndu-se la mine cu nişte ochi de parcă o vedea pe maică-sa mare înălțîndu-se din mormînt, da' a sărit iute-n picioare şi s-a năpustit asupra mea. Eu mi-am răşchirat doar deştele de la mîna dreaptă, le-am întins înainte şi i le-am vîrît în ochi, de-a răcnit ca şi cum aş fi băgat coasa-n el, începînd a urla : «Viperă! Viperă!» în vreme ce da iar năvală pe mine. Atunci, eu, care nu uitasem nimic din învățătura măscăriciului, fie sănătos pe unde-o umbla cu japonez cu tot, i-am plesnit uşurel una cu muchia palmei unde trebuie, şi numai ce-l văd că se-ntinde lat şi-ncepe-a geme. Eu m-am aplecat, îngrijorată că l-oi fi lovit prea tare, da' uite că el s-agață de mine, cercînd cu ăle din urmă puteri să mă doboare şi bîlbîind de ziceai că-şi dă suflarea : «Lepădătură, lepădătură!» Vorba asta m-a cam supărat şi ce era să fac? Mai aveam şi mămăliga pe foc şi mirosea a ars, Mihai trebuia să vină şi el curînd, nimic nu era gata, aşa că m-am hotărît. Am adus genunchiul drept după toată regula şi l-am pălit peste gîtlej. El a zis «of» şi

s-a-ntins pe pămînt, adormind ca un prunc după ce i-a dat mă-sa țîță. L-am dus repede pe-un maldăr de paie, că-mi stătea-n drum, şi-am pornit a mesteca mămăliga. Cînd a venit Mihai, l-a găsit dormind liniştit ca țîncu' la pieptu' maică-si.

— Ce-i, a obosit boieru'? a întrebat el.

— O fi obosit, am răspuns eu, nevoind a-i povesti ce se petrecuse.

Nu voiam, temîndu-mă că de-o auzi cu ce gînduri se băgase-n mine, l-o betegi rău, ori noi ne înțelesesem să umblăm uşurel cu dînsul. Şi-apoi mă simțeam cam vinovată, fiindcă-l luasem să ne plătească ce ne datora, nu să-i muiem oasele.

Abia am sfîrşit noi masa, că s-a deşteptat şi dînsul. Se mişca de parcă-l durea tot trupul. I-am dat o strachină de mămăligă cu brînză, două hălci de slănină şi-o bucată de costiță de porc afumată. Nu voiam să zică după aia că nu l-am ospătat cu toată cinstea. Omul a pigulit pe ici pe colea cîte ceva-n silă, cu o mutră acră, de parcă înghițise un şobolan. După ce a mîncat, şi eu am strîns şi am rînit în fața lui — îi cam tremurase mîna cînd dusese bucatele la gură şi-mproşcase primprejur — Mihai a zis :

— Acu', boierule, avem şi noi o vorbă! şi l-a lămurit că noi nu pretindem de la el decît vreo două mii de galbeni.

Cînd a auzit de bani, domnul Stîrcea s-a dezmeticit ca prin farmec, a răsuflat de cîteva ori adînc şi a dat să se scoale țanțoş, cum îi era obiceiul, da' i-au căzut ochii pe mine şi cum m-a văzut, s-a dezumflat ca o broască mare ce-şi termină oac-oacul şi s-a lăsat iar pe paie. Ce s-o fi petrecut în capul lui nu ştiu, chitesc că şi-o fi zis : «Dacă numai muierea a fost în stare să m-aducă în halul ăsta, apăi ce-o să mi se-ntîmple dacă Vizantea şi-o pune şi el mintea cu mine?» Aşa zic c-o fi socotit, că nouă nu ne-a spus nimic. Oricum, a rînjit cu gura pînă la urechi, şi rînjetul şi privirea parcă-i erau date cu miere.

— Dragă Vizantea! a zis el.

Eu am încremenit, auzindu-i vorba.

— Dragă Vizantea, eu niciodată nu ți-am vrut răul. Iar dacă mi-am pierdut firea atunci, cînd cu taurul, iartă-mă şi tu, că oameni sîntem. Doar n-o să cauți acum să-mi iei viața numai pentru atîta lucru?!

— Viața nu ți-o iau, boierule. Nu vreau decît două mii de galbeni, a zis Mihai, înnodîndu-şi o nojiță de la opincă.

— Dacă-mi ceri atîta bănet, e ca şi cum mi-ai cere viața, frate, a răspuns domnul Stîrcea cu glas blînd şi mustrător. Îți dai seama ce înseamnă suma asta? Cu ea poți să cumperi o casă cu două caturi şi-ți mai rămîne şi pentru o moşioară.

— Viața domniei-tale prețuieşte şi mai mult, a răspuns Mihai.

— Cum... viața!

— Aşa.

— Aha!

Prin ochii prinsului a trecut o boare de frică, de parcă începea să i se deschidă mintea.

— Doar n-o să-ți faci păcat cu mine!

— Fac o danie la o sfîntă mănăstire şi mă iartă Dumnezău, a spus Mihai, scoțînd cojocelul de pe el.

Lu' Stîrcea i s-a năzărit că tat-tu se pregăteşte să sară asupra lui, că a zis cu glas încet:

— Nu... nu mă omorî, că te spînzură stăpînirea...

— Da' nici nu mă gîndesc! a vorbit Mihai, mirat de frica boierului, care i se părea că-l apucase din senin. Noi sîntem aici să cădem la învoială, nu să ne ținem de altele.

Că hîr, că mîr, că două mii n-are, dar dac-ar fi două sute poate-ar găsi. Că dac-ar pune la socoteală hambarele arse, grîul prăpădit, cei opt cai şi taurii, cu prețul lor s-ar cumpăra o moşie de o mie de hectare. Rumânul e om cu suflet, şi el, Mihai, doar e rumân de-al lui, n-o să țină să-l aducă la sapă de lemn. Că nu i-ar mai rămîne nici după ce bea apă. Ce-o să mănînce el şi-ai lui, dacă...

— Ce mănîncă şi țăranii de pe moşia domniei-tale.

— Ei sînt învățați cu puțin, frate Mihai, a răspuns boierul, amărît. Că burta lor se mulțumeşte din tată-n fiu cu mai nimica toată, pe cînd a noastră e altfel făcută...

Mihai asculta răbdător. Într-un rînd, în timp ce-i mergea gura cu sîrg, fiindcă îşi venise-n fire aproape de tot, Stîrcea l-a bătut pe umăr cu atîta prietenie, de ziceai c-acuşi-acuşi o să-l ia în brațe şi-o să-l pupe.

— Îți dau patru sute, că eşti om de pe moşia mea, iar tu-mi înapoiezi caii şi taurii. Hambarele şi grîul prăpădit trec cu buretele peste ele.

— Eu, cucoane, sînt om cinstit. Nu vreau să te mint. Caii s-au dus, nu-i mai am decît pe aceştia doi, care ne trebuiesc nouă, mie şi Zamfirei. De tauri, ce să mai vorbim, că-s ca şi vînduți. Aşa că să nu mai porți nădejde nici din partea asta. Iar din ăi două mii de galbeni, dacă mai stăm mult la tocmeală, zic c-or să se facă trei.

Cînd Stîrcea a auzit una ca asta, a sărit în picioare — cam icnind, că încă-l dureau părțile de trup pe care i le vătămasem — şi a urlat :

— Cîine! îmi scurgi sîngele din vine ca o lipitoare! Vrei să mă mănînci de viu...

Mihai l-a împins în jos de umeri, pînă ce l-a aşezat iar pe maldărul de paie; boierul şi-a dat sama că e neputincios, că n-avea slugile lîngă el să-l ajute şi, de năcaz, i-au dat lacrimile.

— Eu, boierule, nu sînt lipitoare, a grăit Mihai, răbdător. E drept că vreau să-ți las oleacă de sînge, da' sîngele ăsta nu-i de-al domniei-tale, e supt de la țărani de-ai noştri...

Pînă la urmă, de voie, de nevoie, Stîrcea a iscălit hîrtia prin care cerea să fie adusă chiar de nevasta lui, neînsoțită de nimeni, suma de două mii de galbeni la un anumit loc din pădure şi la un anume ceas, dacă vrea să-i scape zilele. Dar soața boierului, cucoana Ruxandra, femeie de neam, de loc de prin Moldova, în loc să aducă banii, a asmuțit poterele pe noi. Cînd am văzut una ca asta, ne-am grăbit să dăm cireada în primire omului de la Turnu Severin, care a trecut-o fără întîrziere în Ardeal, şi noi ne-am întors la peşteră, unde ne aştepta boierul legat fedeleş. Aici nu ne temeam c-o să ne dibuiască vreunul. Codrul era fără de sfîrşit şi ne aflam în inima lui. Poterele, nedîndu-ne de urmă, au mai slăbit cu alergatul, şi boier Stîrcea părea uitat. Noi îl țineam legat, da-l hrăneam cum se cuvine şi ne purtam cu el cuviincios, că ce rost ar fi avut să-l umilim ori să-l înfometăm, cînd era în puterea noastră şi puteam să-i luăm zilele în orice ceas?

Cam după vreo trei săptămîni, eu şi Mihai am ajuns la încredințarea că n-o să putem pune mîna pe bani, dacă n-o priponim şi pe coana Ruxandra. Greu n-a fost, că oamenii noştri din sat ne dădeau de veste de orice mişcare a ei, şi cînd a pornit într-o dimineață în trăsură la drum lung, am aşteptat-o la un loc potrivit, arn dat iureş în vizitiu şi în însoțitorii lui, am suit-o pe cucoană pe un cal şim m luat-o cu noi.

Trebuie să spun de la bun început că Stîrcioaia era o muiere tare aprigă, arătoasă, de vreo treizeci şi ceva de ani. Avea ochi negri ca păcura, şi dac-o supărai, te fulgera cu ei de ziceai că te pătrund două iatagane. Era îmbrăcată în negru, după bărbatu-su, pe care-l credea mort. A dintîi întrebare a ei a fost :

— Ce-i cu soțul meu, aşa-i că l-ați omorît?

— Ba nu.

Cînd a auzit că trăieşte, s-a înnegrit la față ca pămîntu' şi n-a mai scos multă vreme nici o vorbă. La primul popas însă — că pînă la peşteră era drum lung — coana Ruxandra s-a mai muiat şi i s-a aşternut zîmbetul pe față. Eu o cunoşteam de cînd o servisem la curte şi ştiam după zîmbetul ei că pune ceva la cale. Ce anume, nici prin gînd nu-mi trecea, că pînă-n ziua aia nu mai avusesem prilejul s-o văd cu tot dinadinsul la treabă. Ea, neîndoindu-se de ce-i poate pielea, l-a fulgerat pe Mihai cu nişte priviri focoase, de credeai că vrea să aprindă pădurea. Atunci s-a încumetat şi el a se uita (care-i bărbatu' care să nu se uite, dacă-l ațîți şi ai cu ce?) şi vedeam după ochii lui, că de s-ar afla singur cu ea în codru, ar da buzna ca ursul la miere. Mihai era atît de chipeş şi cu lipici, că se țineau muierile de el ca muştele de borcanu' cu dulceață, şi nici dînsul nu se lăsa greu cînd vedea cîte una că-i ard ochii de poftă, c-avea suflet bun.

Aşadar, cucoana se ținea de el, cu ochii țintă-n ochii lui. Ne-am suit iar pe cai, şi ea s-a prefăcut că-i obosită şi l-a rugat s-o salte-n şa, da' numai săltat nu se chema aia, că s-a lipit de el şi nu se mai dezlipea, ca şi cum se

dăduse cu clei. Pe drum, să nu mai vorbim, că de îndată ce-i venea bine, îl lua de mînă, chipurile să se sprijine de el să nu cadă, şi la un nou popas, tată-tău, ajutînd-o să coboare de pe cal, ea i s-a ghemuit la piept, de parcă-şi potrivea perna sub cap să se culce. Atîta sclifoseală la o muiere nu mai văzusem pînă atunci şi nici nu aş fi avut cum să văd, că una mai fără de ruşină ca ea nu apucasem. Pe mine mă uitase şi-şi vedea de-ale ei în toată liniştea. E drept că eu încercam să mă mîngîi cu gîndul că aşa o fi obiceiul ălor din neam boieresc — ce le place, întind mîna şi iau, chiar de-ar fi al altuia. Însă tot mă rîcîia pe suflet şi-mi ziceam : «Ai noroc de treaba pe care o avem cu tine, că ți-aş arăta eu ție ce ştie japonezu'!»

Noi pusesem mîna pe cucoană aşa, după vremea prînzului, şi tot rătăcind prin pădure, că făceam ocoluri mari, ca să nu învețe doamna drumul la peşteră, soarele s-a lăsat în asfințit. Pentru că prin partea aia codrul era des ca peria, şi pe-ntuneric chiar de cunoşteai împrejurimile umblai tare anevoie şi cu primejdie să cazi în vreo văgăună, am căutat un loc de dormit. Noaptea era friguroasă, şi după ce am făcut un foc bun, ne-am încălzit, am îmbucat ceva şi ne-am culcat. Cît am stat aşa nu ştiu, poate că ațipisem, cînd m-am deşteptat într-o şoaptă :

— Vino mai aproape!

Era glasul cucoanei, oleacă răguşit şi plin de fierbințeală. Şi-am ciulit urechile.

— Nu te teme, doarme! a mai zis dînsa.

Am simțit cum Mihai se dă mai lîngă ea, şi muierea a-nceput a şopti încet, ca o suflare; se vede că-şi lipise buzele de urechea lui, că unele cuvinte-mi scăpau, cu toate acestea tot înțelegeam destule. Şi pe măsură ce înțelegeam cu ce gînduri se purta, mă apuca mirarea şi spaima de ce se poate petrece în sufletu' unui om!

— Să-l omori! zicea dînsa. Nu-l mai pot îndura. M-a luat de fată, m-a adus aici şi m-a îngropat la conac ca într-un mormînt. Şi se ține de femei, de-am ajuns să trăiesc ca o călugăriță. Voiam de mult să scap de el, şi pe tine am pus de mult ochii, însă n-am avut încă prilejul să-ți dau a înțelege că-mi arde carnea de dorul tău. Tu eşti un bărbat cum am visat de cînd a-nceput a-mi creşte pieptul (ca să vezi a dracului cum îl ungea cu miere!), dar am avut nenorocul să dau peste Stîrcea, care mi-a mîncat zilele, de-o să-mbătrînesc înainte de vreme. Vreau să fiu liberă şi de capul meu, să-mi trăiesc viața. Dacă-l omori, te fac vătaf peste toate moşiile pe care le moştenesc de la Stîrcea, că nu mai are alte rude, de-o să ajungi boier mare. Eu o să-mi petrec o parte din an la Craiova, unde se țin seratele lanț, însă locul meu de odihnă şi dragoste tot aici, la conac, o să fie, unde o să găseşti uşa iatacului meu totdeauna deschisă.

Mihai a dat să spună ceva, însă ea nu l-a lăsat.

— Taci! a suflat dînsa, înghemuindu-se în el. Ştiu ce vrei să spui;

femeie ca mine, pricepută şi cu plăcere de dragoste, nu mai găseşti în toată Țara Muntenească...

Aici a zis ceva ce n-am înțăles şi-mi venea să sar din pătură s-o plesnesc peste gură, că prea părea spurcată, dar m-am stăpînit.

— Ca să-ți dovedesc dragostea şi buna mea credință, să se ducă Zamfira cu o scrisoare a mea şi s-o dea vreunuia din sat s-o înmîneze fratelui meu de la conac. O să-i spun unde găseşte cheile de la sipet, să trimită încoace nu două mii de galbeni, ci trei. De îndată ce primeşti banii, tu-l omori pe Stîrcea, şi eu plec la Bucureşti să te scap de orice răspundere. Apoi mă-ntorc, te fac vătaf peste toate şi ibovnicul meu.

N-am mai putut îndura, am tuşit, m-am mişcat, şi ea a tăcut.

Am ajuns la peşteră; şi-a strîns în brațe bărbatu', l-a pupat cu foc, arătîndu-se plină de îngrijorare, şi i-a spus că venise să-l scape. Ce-or mai fi vorbit între ei nu ştiu, dar se vede că-şi schimbase gîndul să scrie singură scrisoarea, c-au aşternut-o împreună pe hîrtie. Au cerut fratelui cucoanei să bage în scorbura unui stejar dintr-un anumit loc trei mii de galbeni. Mihai mi-a dat scrisoarea s-o duc unui om de-al nostru din sat, însă eu, înainte de a pleca, i-am spus :

— Bagă de samă, rămîi singur cu o viperă, care vrea să facă din tine ucigaş cu plată.

— Du-te, că ştiu eu ce am de făcut, a răspuns el.

Pînă-n sat am mers tot în fuga calului, ca să mă întorc cît de curînd înapoi. Nu voiam s-o las pe cucoana Ruxandra prea multă vreme singură cu Mihai al meu. Doar se ştie că pe-un bărbat, o femeie cu nuri îl duce de nas ca pe-un viţeluş de funie, şi cum vrăjitoarea asta avea inimă de cîine în trup îndrăcit de muiere pofticioasă, mă temeam să nu-l hotărască la cine ştie ce faptă necugetată. Nu că l-ar fi răpus pe boier, că nu-şi merita viața nici măcar cît o gîză răufăcătoare, însă niciodată nu ştii ce iese din astfel de treburi. În ciuda grabei mele, tot a trebuit s-aştept două zile în pădure, într-un loc tăinuit, cu ochii pe conac şi cu urechea la veştile pe care mi le dădeau vreo trei oameni de-ai noştri din sat. În ziua a doua, către seară, boierul Vlasiu a adus cei trei mii de galbeni şi i-a vîrît în scorbura unui stejar, aşa cum i se poruncise. Venise singur, pe furiş, să nu afle nimeni. Se temea pesemne de viața soră-si. Eu am luat săculețul de galbeni, am încălecat şi nu m-am oprit din goană pînă ce nu am ajuns la peşteră.

Ăl dintîi gînd al meu a fost să arunc o privire pe fața şi în ochii cucoanei, şi cînd am văzut-o zîmbind mulțămită, odată mi s-a suit sîngele la cap. Dar iar m-am stăpînit, că de, cu tată-tău nu-i de glumit, e iute la mînie şi mă pusese dracu' de-i mai arătasem şi secreturile japonezului, aşa că dac-ar fi fost la o adicătelea nu aveam nici cum să mă apăr...

Ce s-a petrecut după aceea nu am uitat niciodată. Mihai le-a desfăcut legăturile la amîndoi, spunîndu-le că sînt slobozi. Stîrcea şi-a dezmorțit

picioarele, sărind prin peşteră, şi ochii-i luceau de bucurie, zicîndu-şi pesemne că viaţa e mai dulce decît trei mii de galbeni. Iar cucoana îl privea pe bărbatu-meu mirată şi întrebătoare. Mihai nu se uita la ea, şi-a vîrît în brîu două pistoale, mi-a poruncit să fac şi eu la fel şi ne-am pregătit de călătorie, să-l ducem pe boier şi pe nevasta lui acasă, aşa cum cuvenea după făgăduiala dată. Numai că pe măsură ce trecea vremea, doamna se tot încrunta. Cînd a fost gata, Mihai s-a întors către Stîrcea şi-a zis :

— Acuşi, cucoane, o să-ncaleci pe cal împreună cu soaţa domniei-tale, ca să vă-nturnăm îndărăt în culcuşul vostru. Ai fost în puterea mea şi nu ţi-am luat viaţa, nu că ai merita să trăieşti, fiindcă traiul înălţimii tale se ridică pe mormîntul celor ca mine, ci fiindcă viaţa e scumpă şi nu vreau nici să-mi calc făgăduiala dată. Poate că greşesc, ce ştiu eu? Iar dumneata, cucoană Ruxandră, află că Mihai Vizantea n-o să ajungă niciodată ucigaş cu plată.

Dacă Stîrcca o fi-nţăles aceste din urmă vorbe ale lu' tată-tău, nu ştiu. După ce i-am legat pe amîndoi la ochi, i-am suit pe cai şi am luat-o pe cărările cele neumblate ale pădurii, noi ducînd caii lor şi pe-ai noştri de dîrlogi. Am mers aşa pînă după ceasul prînzului, cînd am socotit că nu mai e nici o primejdie dacă văd locurile pe unde trec, le-am luat năframele de pe ochi şi ne-am urmat drumul călare, nerăbdători să scăpăm şi de corvada asta, dar bucuroşi că toate se sfîrşesc cu bine. După o vreme, i-am coborît de pe cai şi i-am lăsat pe picioarele lor, noi făcînd cale-ntoarsă. După trei zile ne-am dus în taină-n sat, dar abia am apucat să descăleeăm într-o văgăună cunoscută numai de noi şi de vreo trei ţărani prieteni, că din tufiş a ieşit unul din ei, anume Toader Vieru.

— Ce-i, Toadere?

— Nu-i bine! Vă aştept de mult. În dimineaţa asta, o slugă de la curte l-a găsit pe boier Stîrcea mort în pădure, la Dîmbul Turcului, cu un hanger înfipt în spate. Cucoana Ruxandra a recunoscut că hangerul e al vostru, şi pînă-n sară o să vină jăndari cîtă frunză şi iarbă să vă ia urma.

— A dracului muiere! a zis Mihai. Mi-a poruncit apoi: Pe cai, femeie! şi-am pornit îndărăt ca o furtună.

Întîi am aşteptat să vedem ce se-ntîmplă. În două zile pădurea dinspre conac se împînzise cu dorobanţi. Pentru doi oameni, stăpînirea adusese atîta armată, do ziceai că vrea să pornească împotriva turcului — şi în fruntea ei era cucoana Ruxandra. Muierea asta aprigă ne pusese gînd rău şi, ca să-şi arate durerea pentru moartea bărbatului ei, pe care singură îl răpusese, făgăduise o răsplată de cinci sute de galbeni oricui ne-o preda jăndarilor morţi ori vii. Unii dintre ţărani, de la noi şi din împrejurimi, se învoiră să-i călăuzească pe dorobanţi prin coclaurile pădurii, mai ales că şerpoaica le mai hotărîse şi o simbrie bună.

Oamenii stăpînirii se împrăştiaseră pe căprării şi băteau codrul bucată

cu bucată, ca după jivine. Jivinele eram noi — eu şi Mihai. Doamna Ruxandra călărea bărbăteşte în fruntea hăitaşilor pe un cal negru ca tăciunele şi se băga fără toarnă prin toate văgăunile, doar-doar ne-o da de urmă. Ehe, era furioasă că-i scăpase ibovnicu' printre deşte, da' şi mai furioasă, că se socotea păcălită. Pe mine nu m-a răbdat inima şi tot i-am spus într-o zi lu' Mihai :

— De n-ai fi lăsat-o să se-ndulcească, n-ar fi atît de-ntărîtată şi nu ne-ar fi adus pe cap atîta cătănime.

El, drept răspuns, mi-a-nfipt mîinile-n brîu, m-a ridicat în sus ca pe un fulg, şi după ce m-a-nvîrtit în văzduh de m-a apucat amețeala, m-a strîns în brațe, m-a sărutat şi-a rîs. Tat-tu pe cît era de aprig uneori, pe atît de zevzec răsărea într-alte dați, însă aşa cum era, nu l-aş fi dat pe-o sută de bărbați mai chipeşi decît el, cu toate că mai chipeşi nu puteau să fie. E drept, ori de cîte oxi făcea cîte-o faptă nepotrivită, mă cuprindea furia şi tare aş fi vrut să-l strunesc ca pe un băiețel fără minte, numai că nu era chip. Odată se uita la mine pe sub sprîncene, se-ncrunta şi se întuneca la față (că mă cunoştea ce-mi poate pielea), iar eu bombăneam ce bombăneam, şi pînă la urmă rămîneam cu bombăneala şi-mi puneam pofta-n cui.

Eu nu le purtam ură muierilor ce se țineau de capul lui, da' spurcăciunii ăştia îi pusesem gînd rău — umbla să-mi omoare bărbatul, şi asta cum să i-o iert?! Aşa că am căutat să dau de ea. Mihai împărțise pădurea în două: într-o parte pîndea el, cealaltă rămăsese în sama mea; asta, ca să nu ne ia hăitaşii fără veste şi să ajungem în bătaia puştii vînătorilor. Dorobanții cam obosiseră. Nu erau învățați să bată codrul zi şi noapte, şi cînd o căprărie ajungea la un loc mai ferit, oamenii făceau focul, s-aşezau în jur şi s-apucau de snoave. Numai cucoana Ruxandra nu obosea, de parcă înghițise o ciuşcă de ardei roşu şi nu-şi mai afla astîmpărul. Noi umblam atît de încet prin pădure, că nu făceam în drumul nostru mai mult zgomot decît vulpea plecată după pradă.

Şi într-o zi, cum mă strecuram eu printre copaci cu fereală, visînd să dau de urma cucoanei, aud deodată zgomot de copite şi de crengi călcate-n picioare. Mi s-a tăiat răsuflarea, pentru că nu se simțea decît un singur cal îndemnat de-un glas de femeie : glasul ei! Inima a-nceput a-mi face tica-taca, tica-taca; am descălecat, mi-am dus iute fugarul într-o vîlcea, apoi am pornit să ies în întîmpinarea muierii. Şi cum mă furişam către ea, gîndind cum s-o iau fără veste, furia creştea în mine ca aluatul pus pe cuptor. «Acu' să mă răfuiesc cu tine!» îmi ziceam eu. Eram hotărîtă să-i fac sama — că doar o scorpie ca ea nu merita altceva — însă mai-nainte voiam să-mi vărs focul să mă uşurez. M-am suit într-un arbore din calea ei, şi cînd a ajuns în dreptul meu, i-am căzut în spinare. I-am zvîrlit pistolul de la brîu, că umbla şi ea înarmată, spurcăciunea, şi, înainte de-a apuca să se

dezmeticească bine, am legat-o cum ştiu eu, i-am pus un căluş în gură şi am urcat-o iar pe cal. Am dus caii de dîrlogi, mergînd aşa destulă vreme pînă la un loc ferit de orice cărăruie şi departe de jăndari. Acolo am dat-o jos din şa, am dezlegat-o şi i-am scos căluşul din gură.

— Urlă! i-am spus eu.

Ea m-a săgetat pe sub sprîncene, clocotind de furie.

— De ce să urlu? a zis dînsa.

— Aşa, că ți-a sosit ceasu'.

Am văzut-o că se-nfioară şi se albeşte la față ca păretele. Apoi a-nceput a striga cît o țineau bojocii :

— Ajutooor! Ajutoor! Aici, dorobanți...

Numai că eu ştiam unde se aflau cătanele şi unde eram noi, aşa că m-am aşezat pe-un stejar prăbuşit de furtună şi-am aşteptat să văd ce-o să mai facă.

— Ți-e frică? Apăi pe bună dreptată ți-e frică, am vorbit eu. C-a venit ziua socotelilor. Ți-ai omorît bărbatul şi te-ai dat la omu' meu, că altul n-ai mai găsit, şi-acu vrei să-l ucizi şi pe el! Să ştii că ți-a sosit ceasu' de-adevăratelea!

A tăcut, parcă ruşinată că strigase. A dracu, nu semăna cu Stîrcea, nu se speria! Mie parcă-mi mai trecuse furia, da' cînd am văzut-o că se uită plină de dispreț la mine cu ochii ei negri ca păcura, am început a socoti că n-ar fi rău mai întîi să-i scot ochii cu unghiile şi să sfîşii țoalele cele frumoase de pe ea. Mă mîncau palmele şi-mi ardea pămîntu' sub tălpi de nerăbdare. Însă, cînd să mă reped, unde-o aud :

— Halal muiere de haiduc! Omoară o femeie fără apărare, pe cînd ea e înarmată pînă-n dinți!

Eu am zvîrlit pistolul şi un hanger de care nu mă despărțisem de cînd luasem calea pădurii.

— Acu' mai vrei ceva? Sînt ca tine, cu mîinile goale.

Am zis şi m-am năpustit pe ea. Oho, fata mea, să-i dea Dumnezău sănătate măscăriciului şi lu' fiu-său, că mulțămită lor mi ți-am tărbăcit-o pe vrăjitoare, de chirăia şi hîcăia în mîinele mele ca o găină pe care-o jumuleşti de vie. «îți mai arde de bărbatu' alteia? Na, dacă-ți mai arde!» îi ziceam eu, pocnind-o potrivit de tare, ca să n-o întind lată înainte de vreme şi să scape mai uşor decît se cuvenea. «Da' pe bărbatu-meu vrei să-l mai omori? Na!« mă răsuflăm eu şi-i mai lipeam un secret de-al japonezului, de-o lua cu amețeala. De fiecare dată trăgeam şi de țoale, de i le făcusem ferfeniță, că, simțindu-mi palmele pe trupul ei şi chitind că-l ademenise cu el pe Mihai, m-am trezit deodată că m-apucă năbădăile şi-mi pusesem în gînd s-o belesc ca pe-o oaie. E drept că nici dînsa nu se lăsa şi-mi mai plesnea cîte una de vedeam stele verzi, cercînd să-mi scoată şi ochii cu unghiile. Dar parcă se putea pune ea cu mine?! Şi tocmai cînd mă aflam eu

mai aprig la treabă, desfătîndu-mă cum nu mă mai desfătasem nicicînd, şi mi se răcorise inima de ziceai c-o adie un vîntuleț înmiresmat de primăvară, mă simt apucată de ceafă, ridicată de la pămînt şi aruncată în lături ca o aşchie. Era Mihai. Cum de răsărise lîngă noi înainte de a-mi găta eu treaba, nu ştiu, însă el era. «Oho! am strigat eu, tot de partea ei te dai?!» Şi, pierzîndu-mi firea de tot, am sărit pe dînsul. De Ruxandra nu mai vorbesc, că nu mai merita s-o iei în samă. Stătea întinsă la pămînt, cu un ochi umflat şi negru, aproape goală, cu trupul acoperit de vînătăi şi suflînd ca o broască. Mihai s-a-mpiedecat de piciorul meu, pe care-l pusesem unde trebuia cu bună ştiință, m-a apucat cu palmele de umeri şi m-a scuturat, întrebînd :

— Ai înnebunit, Zamfiro?

Eu am izbutit să mă desfac, am cules hangerul din iarbă şi...

— Ce faci?

— O omor pe zgripțuroaică înainte de a te omorî ea pe tine!

L-am auzit spunînd cu glas domol :

— Aruncă hangerul, nevastă!

Aşa vorbea el înainte de a se înfuria tare şi m-am temut. L-am aruncat. De altfel, îmi vărsasem focul şi mă potolisem.

El s-a dus şi-a ridicat-o pe cucoană de jos.

— Vezi, doamnă Ruxandră, ce pățeşti dacă nu stai cuminte acasă? Lasă poterele să-şi facă treaba pentru care sînt tocmite şi nu te băga în rosturile altora.

Ea l-a îndepărtat cu mîinile, şuierînd :

— O să vă omor pe amîndoi!

— Loveşte-o peste bot! am strigat eu.

— Taci! a poruncit Mihai.

S-a dus şi a venit curînd cu caii.

— Sus, doamnă, să te-ntorci acasă.

A suit-o-n şa, iar cînd am ajuns la un loc, de care, dacă treceam mai departe, ar fi fost cu primejdie, a dat-o jos de pe cal.

— Şi calul?! Mă laşi să mă duc pe picioare?!

— Îl opresc eu. E-al Zamfirei. Cu atît se alege şi ea din osteneala ei. Dumneata te alegi cu mai mult — cu viața, pe care, dacă nu veneam la vreme, ai fi putut-o pierde.

A zis, am încălecat amîndoi şi am pornit în fuga mare către bîrlogul nostru. Alergam în urma lui ca umbra. Furia îmi trecuse de tot şi-mi venea să-i ies înainte, să-l opresc din goană şi să-i spun : «Ehe, Mihai!» să-l iau în brațe, să-l strîng şi să-l alint... Aşa era el. Nu i te puteai împotrivi nici cînd se înfuria, nici cînd arunca o vorbă ce te ungea la inimă de ziceai: «Alt bărbat ca el de-ai umbla pămîntul tot n-ai găsi şi nici ți-ar place!»

Din ziua aia parcă dăduse strechea-n dorobanți. Cucoana Ruxandra se

întărîtase peste fire. De la o iscoadă am aflat că plecase la Bucureşti, drept la curtea domnească, să se plîngă lu' Vodă şi să-i ceară ajutor să pună mîna pe noi. Acesta cică l-ar fi certat pe ăl mai mare peste jăndari şi i-ar fi dat poruncă să se facă luntre şi punte să se termine cu noi. Iar cucoana, care s-a întors fără întîrziere la conac, a înarmat şi ea, pe socoteala ei, vreo douăzeci de slugi şi le-a trimis să bată pădurea, întărîtîndu-le cu o răsplată împărătească. Iscoada noastră spunea că în ziua cînd doamna le-a dat drumul pe poartă slugilor înarmate le-a zis : «Să nu uitați muierea. Pe capul ei plătesc o răsplată şi mai mare!» Muierea eram eu. Da' ei, în codru, nu i-a mai călcat piciorul multă vreme.”

IV

Se lăsa toamna şi începuse a se îngălbeni frunza. Cerul se acoperea de nori: cînd nu te gîndeai te pomeneai cu o răpăială ce desfunda pămîntul. Cucul plecase de mult, şi veveriţele se grăbeau să-şi umple cămările cu alune şi ghindă. Bursucul rar mai ieşea să se prăjească la soare, iar urşii mîncau în pace jir laolaltă cu cerbii şi căprioarele, ca să se-ngraşe de iarnă.

Dorobanţii, în ciuda cucoanei Ruxandra, s-au mai răcorit, apoi s-au aciuat în sat. Slugile înarmate îşi făcuseră mai în adîncul pădurii vreo două colibe, plecau de la conac ca şi cum umblau după noi şi benchetuiau cît era ziulica de lungă pe socoteala stăpînei. Atunci am rămas eu grea cu tine. În peşteră era cald şi linişte; de-ale mîncării nu duceam lipsă, că ne îndestulasem din vreme cu de toate, iar apă luam de la un izvor din apropiere. Trăiam cu caii la un loc, fiindcă într-altă parte nu aveam unde-i adăposti. Erau animale de treabă, care se deprinseseră cu noi şi înţelegeau de vorbă ca nişte oameni. Cînd a început a ninge, între noi şi cei ce ne urmăreau s-a ridicat un zid de zăpadă, păzit de haitele de lupi, care alergau, urlînd de foame, prin viscol. Atunci, în iarna aia, mi-am dat sama ce înseamnă odihnă fără griji. Da' după vreo trei luni de iarnă grea ne-a apucat urîtul. Aşa că am răsuflat uşuraţi cînd s-a topit zăpada, au dat cei dintîi muguri, şi pe cer s-au ivit nori de ploaie.

De îndată ce am socotit că putem merge cu căruţa prin pădure, am încărcat-o pe jumătate cu fîn. Deasupra am pus tot ce aveam noi mai de preţ : două şube, o velinţă flocoasă din lînă ţigaie, cîte două perechi de opinci, două rînduri de primeneli, şeile şi ce-o mai fi fost. Dedesubt am vîrît flintele, pistoalele şi hangerele; doi cai i-am înhămat în faţă, iar pe ceilalţi doi i-am legat în spate, de capetele loitrelor, şi-am pornit.

Am plecat fără gînd de întoarcere. Eram încredinţaţi că Ruxandra Stîrcea n-o să se liniştească pînă ce nu ne-o dibui bîrlogul. Şi, după cum am aflat mai tîrziu, bine am făcut, pentru că jăndarii şi slugile doamnei tot ne-au descoperit pînă la urmă ascunzătoarea, numai că noi eram departe. Adică departe şi nu prea, fiindcă, după multe drumuri ocolite, am ajuns la Turnu Severin, la un om de încredere pe care-l aveam acolo. Gazda asta nu ne putea vinde nici pentru preţul mare pus pe capul nostru, fiindcă era

chiar geambaşul care ne cumpărase caii şi taurii boierului Stîrcea. Iar pentru că puteam fi recunoscuți după fugarii de rasă pe care-i aveam cu noi, i-am vîndut tot lui şi i-a trecut curînd şi pe ei în Țara Ardealului.

În mai te-am născut pe tine, şi în iulie ne-am pregătit de plecare. Se zvonea că jăndarii ne căutau prin Turnu. Cumpărasem din vreme doi cai tătărăşti, mici şi subțirei; cînd te uitai la ei ziceai că nu sînt în stare de nimic, dar cînd îi încălecai şi-i îndemnai oleacă, s-aşterneau pe o goană nebună cu burta la pămînt, de nu-i ajungea din urmă nici pasărea în zbor. Ne făcusem la un meşter bun şi o căruță nouă, mare, adîncă şi cu coviltir întocmit din două rînduri de rogojini. Paie, cîteva boarfe, trei ălbii, şase ciubere, cincizeci de linguri de lemn şi armele dedesubt; aşa am pornit noi pe tăcute într-o dimineață din oraş. Ție îți încropisem culcuş cald într-una din ălbii şi n-o duceai prost. Albiile şi celelalte le luasem să-i amăgim pe cei ce ne întrebau, că sîntem plecați de la munte să ne vindem munca la şes. Pornisem către Craiova, să ni se piardă urma şi să ne înjghebăm pe vreundeva o gospodărie, ca să ne liniştim. Ne ziceam că boieroaica şi jăndarii n-or să ne caute prin locuri fără văgăuni, e drept cu unele păduri mai întinse, dar nu ca cele dinspre munte. Bani aveam să trăim fără grijă o viață de om, da' noi parcă eram făcuți să-i ținem? Că dacă ajungeam într-un sat şi vedeam amarul, ne deschideam băierile pungii. Țăranul trăia mai pretutindeni ca un rob pe lîngă moşia boierului, şi după voia acestuia o ducea rău ori mai binişor, după cum era sufletu' şi toana stăpînului. Însă e greu să trăieşti după bunul plac al altuia şi să fii la cheremul lui în toată clipa, că ți se cătrăneşte inima şi ți se face lehamite de viață, mai cu osebire cînd trebuie să cîntăreşti îmbucătura-n palmă de zece ori înainte de a o băga în gura copilului tău.

Într-o zi, cam pe la ceasul prînzului, am ajuns într-un sat unde ne-a ieşit soarta-n cale. Pe uliță am văzut oameni cu straie peticite şi copii slabi şi dezbrăcați. Acolo stăpînea un domn, anume Ticleanu. Zic «stăpînea», fiindcă, deşi țăranii păreau liberi, ei erau în mîna boierului întocmai ca vrabia în mîna strînsă a unui păsărar. Zi de sărbătoare; tocmai se ținea hramul bisericii, şi țărănimea aştepta împărțirea colivei şi a colacilor. Oamenii îşi curățiseră opincile, îşi spălascră cămăşile şi ițarii de pe ei şi veniseră la slujbă. Înăuntru erau mai mult femei şi înstăriți cu nevestele şi copiii lor — că aceştia din urmă aveau pentru ce mulțămi lu' Dumnezău — bărbații ceilalți aținîndu-se prin pridvor şi prin curtea sfîntului lăcaş.

După ce am tras căruța mai la o parte, la umbra unui dud, am intrat şi noi să ne-nchinărn. Pe tine te-am luat în brațe să-ți arăt şi ție altarul, că pîn-atunci n-apucaseşi să vezi aşa ceva. Nici măcar nu te botezasem, fiindcă naşterea ta nu puteam s-o vestesc după regulă, de teamă să nu te dăm de gol. Şi-apoi tu nu păreai nerăbdătoare să te scufunde popa-n cristelniță, aşa că botezul l-am făcut uitat. Ne-am zis că pentru atîta lucru

nu şi-o pune Dumnezău mintea cu noi. Ne-am închinat, şi după aceea ne-am uitat primprejur. În două strane mari, lucrate cu meşteşug, de lîngă iconostas, se aflau un boier şi o cucoană. O țărancă amărîtă ne-a spus, cînd am întrebat-o în şoaptă, că era domnul Ticleanu cu soața sa, ctitorii sfintei biserici. Glasul ei părea atît de plin de evlavie, de-ai fi crezut că stăpînul acelor locuri nu era nici mai mult, nici mai puțin decît Sfîntul Duh, care binevoise a lua chip de om şi coborîse pe pămînt, în mijlocul prostimii. Numai că noi, eu şi Mihai, văzusem ce-i un boier cînd apuci să-l strîngi cu uşa, iar cucoana Ruxandra socoteam că-mi dăduse măsura pentru toate boieroaicele, ceea ce am descoperit curînd că nu era aşa.

Ticleanu fusese ales de soartă să ne hotărască drumul. Era un bărbat cam de patruzeci de ani, trupeş, care se uita încruntat pe sub sprîncenele-mbinate, şi din privirea lui răzbătea o nespusă trufie. Soața sa, dimpotrivă, era subțire ca o trestie, cu ochi mari şi gînditori şi cu nişte mîini de ziceai că sînt din cele zugrăvite pe icoane.

Cînd s-a sfîrşit slujba, cucoana cea firavă a ieşit afară, şi din nişte coşuri aduse de slugi a început a împărți pomană, în timp ce o slujnică punea rumânilor în palmă cîte un pumn de colivă. „Bogdaproste!” ziceau oamenii, trecînd mai departe, să-i lase pe alții să se bucure şi ei. Doi copii s-au luat la bătaie pentru o coajă de colac, şi dacă nu s-ar fi băgat unul mai mare între ei, poate că încăierarea s-ar fi întins şi la alții. A ieşit şi boierul afară, urmat de un om îndesat, cu mustăți groase, la brîu cu o vînă de bou, care părea să fie vătaful. Gloata s-a dat în lături, deschizînd o cărare largă, de puteau trece pe ea zece inşi deodată. Țăranii îşi smulgeau căciulile din cap şi se plecau în fața lui ca babele dinaintea popii cînd iese în fața altarului, îmbrăcat în odăjdii, în mînă cu sfintele daruri.

Eu stăteam cu tine în brațe şi cu Mihai alături. Tată-tău se rezemase de gardul bisericii şi se uita cum împărțea cucoana pomană, cînd, uite că boierul se opri şi-l fulgeră cu privirea. Apoi făcu vreo cîțiva paşi şi se apropie de noi.

— Cine eşti tu? îl întrebă el cu glas aspru.

— Niculae Goangă, răspunse Mihai repede.

— De unde vii?

— De la munte, cu albii, ciubere şi linguri.

— Unde ți-e căruța?

— Ici, sub dud.

— Hai s-o văd şi eu!

Mihai îi arătă drumul, şi eu m-am luat după ei. Boierul, urmat de vătaf, se opri în fața căruței, se uită cu dispreț la caii pirpirii şi-şi băgă capul sub coviltir.

— Ce pute-aşa? întrebă el.

— Eu zic că nu pute, boierule!

Ticleanu se încruntă, aruncîndu-i o privire ascuțită.

— Ba pute.

Mihai îşi vîrî şi el capul sub coviltir.

— Or fi pîrdalnicile astea de şube, că miros tare a oaie. Aşa-i mirosul lor.

Boierul îşi îndreptă trupul şi se uită crunt la tată-tău. Îl vedeam că se înfurie şi nu ştiam de ce.

— Căciula ți-e lipită de păr? întrebă el. Ia vezi, Tudore, se-ntoarse dînsul către vătaf, îi e lipită de păr căciula aia?

În clipa asta, vătaful îl pocni pe Mihai cu pumnul în față, apoi îşi scoase vîna de bou de la brîu şi după ce-l plesni de două ori peste obraz, cu o altă lovitură îi smulse căciula din cap.

— Văd că nu-i lipită, grăi boierul, şi pe fața lui întunecată se aşternu un zîmbet fugar.

Eu încremenisem. Mihai rămăsese cu capul gol. De la tîmple către bărbie i se aşternuseră două dungi sîngerii.

— De ce dai? întrebă el domol.

Loviturile vătafului şi glasul lui Mihai mă-nspăimîntară. Dacă tată-tău nu se stăpînea, eram pierduți. Nu ştiu de ce în clipa aia am azvîrlit o privire în jur, ca şi cum aş fi putut găsi vreun ajutor de undeva. Cîțiva țărani stăteau şi se uitau tăcuți de departe. Atunci o văzui pe cucoana boierului păşind grăbită către noi, şi cînd vătaful ridică din nou mîna să-l lovească pe Mihai, ea-l apucă de braț:

— Destul!

Avea un glas slab, dar plin de hotărîre.

— Nu te amesteca! îi porunci boierul, aspru.

— Pentru ce-l loveşte pe omul acesta?

— Pentru că nu şi-a scos căciula din cap cînd a trecut stăpînul, răspunse vătaful.

— Pleacă, Tudore! porunci doamna, şi de data asta, porunca ei suna a amenințare.

— Prostimea s-a cam obrăznicit, zise Ticleanu, repezit. Dacă nu luăm seama, ni se suie-n cap. Iar dumneata, doamnă, eşti o bonjuristă.

Ea îşi plecă ochii, însă răspunse hotărît :

— Să nu-l mai lovească!

— Să părăseşti numaidecît satul, îi porunci boierul lu' Mihai. Dacă peste o jumătate de ceas te mai prind pe aici, te biciuiesc cu mîna mea.

Mihai ridică, mut, ochii la mine. Am rămas singuri. El stătea drept, cu fruntea în bătaia vîntului; dungile de pe obrazul lui sîngerau, avea ochii goi, iar vîntul îi flutura pletele : ele păreau singurul lucru viu care mai rămăsese într-însul. Încremenisem şi eu. Ne hotărîsem să ne aciuăm undeva şi să ne potolim; nu e puțin lucru să simți mereu vînătorii pe urmele tale. Şi-apoi

mai erai şi tu; voiam să te văd la adăpost. Şi-acum se spulbera orice gînd de liniştire. Îl cunoşteam pe Mihai; în clipa aceea mi-am dat seama că eram sortiți să fim fugari pînă la sfîrşitul zilelor noastre. Că oriunde ne-am aşeza, cu boierul am păți la fel: în fața lui trebuia să-ți pleci capul ca în fața lu' Dumnezău, să te umileşti, ori noi ne învățasem cu libertatea şi cu lipsa de umilință. Şi m-a cuprins furia, poate furia deznădejdii. Mă visasem într-o căsuță nu mai mare decît o odaie încăpătoare, cu o palmă de loc în jur, cu vreo cîțiva pomi roditori şi cu o vacă; m-aş fi mulțumit şi cu o capră. Şi-acum le luase vîntul pe toate! Boierul şi vîna de bou a vătafului ne zvîrlise din nou pe drumuri de pribegie. Se sfîrşise tot, şi în clipa aceea s-a săpat în mine ura. Pînă atunci, în ciuda nedreptății, nici eu, nici Mihai nu apucasem să ne dăm sama că urîm. Maicile noastre ne făcuseră pe amîndoi dintr-o plămadă ciudată; nu puteam îndura umilința şi nedreptatea, de-aia ne răzvrătisem împotriva lu' Stîrcea, şi-o făcusem fără măcar să bănuim încotro ne duce fapta noastră. Eram tineri şi iuți din fire. După ce Mihai dăduse foc pătulelor boierului şi fugisem în pădure, ne speriasem, apoi trecuse prima furie şi ne cuprinsese grija. Dacă poterele nu ne-ar fi urmărit mereu, poate că ne-am fi potolit de-atunci. Ne gîndisem să trecem munții în Ardeal, dar auzisem că şi rumânii de pe-acolo o duc tot atît de greu cu boierii lor. Şi-am rămas şi i-am luat lu' Stîrcea întîi caii, apoi taurii, şi pe măsură ce vedeam că de ce ne apucăm ne iese bine şi aflam că nici boierul nu era Dumnezău, ne venea inima la loc. Dar nu uram, ori poate nu ştiam că urîm. Cînd Mihai se întorsese acasă de la războiul cu turcul, unde luptase cu nădejde, ca să scăpăm de robie, socotise că o să se schimbe ceva şi pentru cei ca noi, ca să ne fie şi nouă mai bine. Aşa i se spusese la reghiment de un ofițer tînăr, umblat prin țări străine, însă după aia se văzuse că nu se schimbase nimic. Şi mai era ceva. Cînd vedeai că poți să alini amarul unui amărît cu un galben-doi, simțeai cum ți se ridică o căldură de la inimă, de parcă ai fi cîştigat cine ştie ce. Într-o zi am socotit că nu ne era dat nouă să schimbăm lumea, şi după ce cucoana Ruxandra îşi ucisese bărbatul, ne-am zis : „Gata, s-a sfîrşit cu haiducia!” Şi uite că în satul acela de amărîți ne poticneam iar. Ştiam, după cum îşi ținea capul, trupul şi pumnii, că şi cu Mihai se petrecea ce se petrecea cu mine.

Ne-a deşteptat din încremenire un om îndesat, cu mustăți groase, pleoştite, rupt ca un cerşetor, şi în cap cu o căciulă cît o baniță.

— Hai, bade, să punem caii la căruță!

Nu a aşteptat răspuns, a tras un cal la oişte şi l-a-nhămat; tat-tu l-a-nhămat pe celălalt, şi cînd a fost gata, omul a zis :

— Să mergem!

Eu m-am suit în căruță cu tine, iar Mihai şi țăranul cel îndesat s-au aşezat pe scîndura din față. Nu numai că vedeam, da' şi simțeam că omul e de-al nostru, aşa că aveam încredere în el şi l-am lăsat în voie cînd a pus

mîna pe hățuri şi-am pornit. Am ieşit din sat, şi după o vreme am intrat într-o pădure. Abia ne-am afundat bine în desişul ei, că țăranul şi-a trecut hățurile-n stînga, şi-a dat căciula pe ceafă şi-a-nceput a cînta :

Pădure, mări pădure,
Un' mă duc, un' mă întorc,
Tot de tine am noroc,
Că boieru' mă jupoaie,
Mă beleşte ca pe-o oaie,
Ne adună tot din sat,
De nu las' un dumicat!
Săi, Vizanteo, ce mai stai?!
Săi în grabă, măi Mihai,
Că ne ia tot de la gură,
A din urmă-nbucătură...

Eu am rămas cu ochii pe spinarea lui lată, iar tată-tău a pus mîna pe hățuri.

— Stai! a zis el şi a oprit căruța. De unde-a răsărit cîntecul ăsta?

Omu' l-a-ntrebat :

— Da' ce, tu pe ce lume trăieşti? N-ai auzit de Mihai, haiducul, şi de nevasta lui, Zamfira?

— Nu.

— Păi cum, frate?! Cîntecul ăsta se cîntă de la munte-n vale către şes, pînă-n aşezarea Craiovei.

— Aha!

Noi ascultam mirați.

— Şi cine l-a făcut?

— Unul dinspre deal, iar cine se pricepe, îi mai lipeşte şi el o vorbă şi-şi varsă năduful, că năduf îi destul, n-avem de ce ne plînge. Da' acu' hai, că dacă grăbim, ajungem curînd.

Şi-am ajuns. Era o colibă într-o poiană de cîțiva stînjeni. Omul a tras căruța la umbră, apoi am intrat înăuntru. Se făcuse ceasul prînzului : ne-a poftit la masă — un boț de mămăligă rece şi ceapă. După ce am mai scos noi cîte ceva şi ne-am ospătat, am băut apă.

— Şi-acu' să ne lămurim, a zis el.

Stăteam pe nişte buturugi în jurul unei mese scunde, şi de-afară se auzea ciocănit de ghionoaie. Tu dormeai în albioară, pe patul de fîn al omului care ne găzduia.

— Aflați că bunicu' a primit pămînt în... 64 de la Cuza, pe plată, ca şi alții, după cum ştiți, pe termin de cincisprezece ani. A plătit el de s-a spetit şi l-a strîns Dumnezău de pe drumuri, lăsînd patru feciori. Împărțindu-se

cele zece hectare moştenite între cei patru, s-a ales fiecare cu două hectare şi jumătate. Tată-meu a avut şi el o fată şi un băiat : pe mine. Împărțindu-ne noi averea la moartea părintelui nostru, ne-a venit la fiecare cîte un hectar şi un sfert.

— Mda, a zis Mihai, cînd rumânu' a ajuns aici cu povestea vieții sale; peste tot s-a fărîmițat pămîntu-aşa, de nu se mai poate trăi de pe urma lui.

— Soră-mea s-a măritat cu un meşteşugar de la oraş şi-a arendat pămîntu' la boier pe cincisprezece ani pe o nimica toată — cum e obiceiul. Avea nevoie de bani. Aşa am rămas eu singur dintre toți cei ce erau din neamul meu, că-i luase vîntu' nevoilor şi-i aruncase departe, de nu le mai ştiai de urmă. Nenorocirea mi s-a tras de-acolo că palma mea de ogor se afla între moşia lui şi pădurea pe care tot el o stăpînea. Iar prin dreptul ei făcea rîul un cot, unde se putea ridica o moară de apă. El a zis să i-o arendez, ca şi soru-mea, pe cincisprezece ani. Da' eu n-am vrut; țineam la pămînt. Acu' vreo doi ani, vătafu' lui a intrat în ogoru' meu; eu am sărit la el cu parul, da', ajutat de slugi, m-a bătut crunt, m-a legat cobză şi m-a dus dinaintea boierului.

— Tu eşti? a zis moşierul. Ai venit să hotărîm arenda pentru pămîntul tău?

Eu abia mă mai țineam pe picioare, că mă fărîmase vătafu-n bătaie, da' tot am zis :

— Nu arendez pămîntu'.

— Bine.

Cînd să ies pe poartă, vătaful a sărit iar asupra mea cu vreo patru slugi, m-au tîrît împreună într-un pătul şi m-au făcut sînge, după care m-au dus iar dinaintea boierului."

— Aha! a zis el. Te-ai răzgîndit?

— Ba nu, am grăit eu, şi ce s-a mai petrecut nu ştiu, că mi s-a făcut negru dinaintea ochilor şi-am căzut jos.

M-am trezit în şanț, aruncat acolo ca un gunoi, şi dacă nu-mi veneam în fire curînd, m-ar fi mîncat porcii, care-şi şi băgaseră colții în piciorul meu. Ciocoiul a arat pămîntu', l-a semănat şi-a rînduit pază, să nu mai calc pe el. Eu am pus iar mîna pe par şi-am betegit vreo două slugi, însă după aia m-au betegit ele, de-am zăcut o lună. Ce era să fac? Ziceau unii să pornesc judecată, de parcă judecătorii mi-ar fi dat mie dreptate! Mi s-ar fi întîmplat ca lu' Gheorghe Stavrat, care într-o pricină ca a mea, tot cheltuind, a ajuns în sapă de lemn, şi-a mai pierdut şi procestul. Aşa că stăpînul şi-a ridicat moara, s-a ales cu pămîntu' meu, iar eu am rămas cu buza umflată.

Dar asta nu-i tot. Cu vreo doi ani mai înainte îmi luasem nevastă dintr-un sat vecin, tînără şi cu vino-ncoace. Aveam cu ce-o ține. Stăpîneam petecul de pămînt de care vorbii şi mai munceam şi ca un rob cu palmele pe

la curte ori pe la avuți. La început toate au mers bine. Mă omorîsem cu munca vreo patru ani mai înainte, răbdasem de foame de mă făcusem ca un țîr, şi cînd am luat-o pe Anica, am înțolit-o ca pe-o nevastă de om cu stare.

Muierii mele îi plăcea să se poarte, îi luceau ochii după podoabe şi se sulemenea, de ziceai că-i zugrăvită. Iar eu, nătîngul, eram mîndru de ea şi mă umflam ca un curcan în pene cînd o vedeam păşind țanțoşă pe ulița satului, ori prinzîndu-se în horă în vreo zi de sărbătoare, îmi ziceam : «Halal femeie ți-ai luat, Marine, că pe mine Marin mă cheamă. Ți-a pus Dumnezeu mîna-n cap. Cine mai are ca tine la aşternut o muiere ca ea?» Numa' se vede că în vreme ce Dumnezău mă ținea de chică, diacul mă trăgea de-un picior, că femeia s-a dovedit curînd rea de muscă. Am prins-o c-un flăcău, şi ca s-o dezvăț, i-am muiat oasele nu prea tare, ca să n-o vatăm pe dinăuntru, că de dragă mi-era dragă ca ochii din cap, iar pe flăcău cred că l-am învățat minte pe vecie să ademenească soața altuia.

Eu, după cum spusei, țineam la dînsa, mă-ntunecasem la minte şi-o pierdeam din ochi de dragă, că mă-nfofolise, şerpoaica, de n-o mai vedeam decît pe ea. După scărmăneală părea' că se făcuse nevastă credincioasă şi-am dat un acatist de mulțămire. Da' am văzut curînd că-mi luase popa banii degeaba. Mi s-a-ntîmplat nenorocirea cu pămîntu', de muncit nu mai aveam pe unde, că stăpînu' conacului nu se mai uita la mine nici ca la un vierme, iar avuții, ştiind cum stau cu Ticleanu, nu mă tocmeau de frica boierului. Muierea se-nvățase însă cu binele, şi-acu', la rău, se scîrbise de gospodărie şi de tot. Cît era ziua de lungă tuna şi fulgera, pînă-ntr-o dimineață, cînd a pierit de-acasă. Îşi luase țoalele şi podoabele cu ea şi plecase. M-am întristat peste măsură, m-am dus în satul vecin, la părinții ei, însă n-am găsit-o acolo. Am întrebat, am iscodit, şi-abia după un an am aflat c-o ademenise Ticleanu, o dusese la oraş, trăise ce trăise cu ea, şi-apoi o lepădase. Cînd femeia s-a văzut singură, fără un ban, a-nceput să se țină ba cu unul, ba cu altul. A mai căzut şi la darul beției, şi într-o noapte de iarnă, ieşind ea de nu ştiu unde, amețită de băutură, s-a rătăcit în drum spre casă, a prins-o viscolul şi-au găsit-o oamenii dimineața înghețată tun. Cînd am aflat, mi s-a-nnegrit inima ca păcura. Dacă rămînea acasă, o dădeam cu pe brazdă şi s-ar fi potolit, da' aşa... se pierduse. Boierul, după ce-mi luase pămîntu', după ce mă stropşise-n bătaie, o luase şi pe ea, ca să-mi fie ruşinea şi mai mare. Nu pricep, măi frate, de ce m-a batjocorit el aşa pe mine, un țăran de rînd, şi el, un domn mare cu atîta bănet! Asta n-o pricep în ruptul capului! Eu atîta aveam : palma de ogor şi nevasta... De-atunci îmi petrec viața-n codru. Mă hrănesc cu ciuperci şi poame pădurețe, cu jir şi cu cîte-o sălbătăciune pe care-o prind cu lațu'. Cînd mă duc prin sat, mă privesc toți ca pe-o jivină, şi mulți se feresc de mine, zicînd că-s nebun. Boierul, de se nimereşte să-mi iasă-n cale, nu mă ia-n samă, de

parcă nici n-aş fi pe lume, da' pînea de pe ogorul meu o mîncă. Nici de arenda pămîntului, oricît de puţin acolo, nu-şi mai aminteşte. Şi-o zice că-i gata -— el rămîne cu moştenirea mea, şi eu o să mor într-o zi în pădure, sfîrtecat de jivine. Da' eu nu vreau să mor înaintea lui şi a lu' Tudor, asta e.

A tăcut, privindu-ne pe sub sprîncene.

— Ce zici? l-a-ntrebat apoi pe Mihai.

— Ce să zic?

— Să-i pîndim în pădure pe-amîndoi, pe ciocoi şi pe Tudor? Codrul ăsta e-al lu' Ticleanu. Merge zvonu' că-l dă-n tăiere. A-nceput să-l cutreiere cu vătaful şi să-nsemne copacii. A crescut veninu-n mine, de-o să mă-nec într-o noapte-n el. Vreau să mă răfuiesc cu ei, şi după aia pot să-mi dau şi eu suflarea. Să le plătesc pentru pămînt şi nevastă. Vrei?

Îşi pusese pumnii pe masă şi, aplecat înainte, îl privea pe Mihai în ochi.

Tată-tău a zis :

— Vreau.

Atunci Marin Pană s-a ridicat de pe buturugă. Cu picioarele răşchirate înfipte-n pămînt şi-a umflat pieptul de două ori şi-a oftat adînc, de uşurare.

— Acu' să ne răfuim, boierule, să ne răfuim cu vătaf cu tot, a vorbit el cu glas răguşit.

Cînd Mihai a scos flintele şi hangerele de sub paiele din căruță, a zis :

— Eşti fugar?

— Da. Sînt Vizantea, şi aceasta e nevasta mea, Zamfira.

Omul l-a privit îndelung, cu ochii umezi.

— Mi te-a scos soarta-n cale! a zis el, dînd să-i sărute mîna.

— Nu fi prost! l-a repezit Mihai. Du-te şi-ți fă rost de un cal.

Marin şi-a luat cuşma şi-a plecat, zicînd :

— Pînă-n miezul nopții sînt îndărăt, după care a pierit după copaci.

Am rămas singur cu Mihai, uitîndu-ne unul la altul, fără să scoatem o vorbă. Apoi el s-a dus şi te-a privit, pe gînduri, cum dormeai.

— De-acu' nu mai sfîrşim cu haiducia decît o dată cu viața, a murmurat el.

— Aşa să fie, am zis eu.

— Să vedem ce fac caii.

Către miezul nopții am auzit tropot de copite. Era înăbuşit, dar urechea noastră se învățase cu toate zgomotele codrului şi prindea orice mişcare străină, de parcă ni se ascuțise auzul ca la sălbătăciuni. Era noul nostru prieten. De unde luase fugarul nu ne-a spus şi nici nu l-am întrebat. Aflase că boierul şi vătaful or să pornească în zori prin pădure însoțiți de doi țărani, ca să însemne copacii care trebuiau doborîți. Ştia şi pe ce drum or apuca, fiindcă unul dintre țărani, anume Ion Geamănă, era prieten bun cu el.

Cînd luna dădea să apună, ne-am sculat, ne-am înarmat şi am luat-o

către locul de pîndă. Pană avea un hanger turcesc cu prăsele de sidef. Treptat, s-a crăpat de ziuă, păsările s-au pornit să ciripească prin copaci, pădurea fremăta — se deşteptase şi ea. N-am aşteptat mult. Abia se ridicase soarele din hău şi gonise bezna, că am auzit zgomotul topoarelor ce însemnau copacii. Cum să năvălim pe ei hotărîsem mai dinainte. Am descălecat, ne-am legat caii de-un trunchi şi-am luat-o pe jos. Nu pot să spun că nu-mi era frică. Inima ticăia-n mine să se spargă, da' strîngeam flinta-n mînă, îndîrjită să merg fără şovăire pînă la capăt. Semnele însîngerate de pe obrazul lu' Mihai mă îndîrjeau.

I-am zărit. Țăranii erau răspîndiți pe lîngă cîte un trunchi, aproape unul de altul, cu toporul în mînă, cioplind copacii la porunca boierului şi a vătafului. Ticleanu şi sluga lui se aflau călare.

Toate s-au petrecut ca-n vis.

Eu am întins flinta către cei doi țărani, poruncindu-le să-ncremenească pe loc. Mihai şi Marin Pană s-au repezit şi au apucat caii de dîrlogi. Ciocoiul a răcnit, a scos un pistol şi-a dat foc asupra lu' tată-tău, da' tocmai în clipa aia calul s-a ridicat în două picioare şi Mihai a scăpat cu viață. Văzîndu-se teafăr, a întins mîna şi l-a tras pe Ticleanu jos din şa. Eu aproape că-i uitasem pe țărani, cu ochii la bărbatu-meu şi la potrivnicul lui, încleştați pe viață şi pe moarte. Duşmanul era tare vînjos, dar Mihai, mai iute. Cînd s-au desprins o clipă unul de altul, şi Ticleanu a scos cuțitul de vînătoare din brîu, Mihai l-a pocnit sub bărbie şi l-a trîntit jos. Ce-a mai venit după aceea s-a petrecut atît de repede, că abia mi-am dat sama de ce se-ntîmplă. Marin Pană s-a năpustit asupra ciocoiului care tocmai era pe cale să se ridice şi i-a-mplîntat hangeru-n piept. Ticleanu a icnit, a căzut şi nu s-a mai sculat. Mai încolo, numai la vreo cinci paşi, zăcea vătaful, ucis de Marin cu acelaşi hanger cu care-l răpusese şi pe boier. Apoi, omul s-a ridicat în picioare şi, ştergîndu-şi hangerul de țari, a zis, uitîndu-se la cele două leşuri :

— Ați vrut pămînt? Iaca, v-am dat pămînt să vă zvîrcoliți în el în veacul veacului. Aşa!

Mihai stătea nemişcat, cu capu-n jos, întunecat, pe gînduri.

Pe țărani i-am luat cu noi, să nu dea de veste la curte prea devreme. Am încărcat leşurile pe cai şi am intrat în inima pădurii. Le-am îngropat într-un loc unde nu se ajungea decît cu greu şi am pornit spre bordeiul lu' Marin. Acolo am ținut sfat. Hotărîsem ca pe cei doi țărani să-i legăm de un copac mai spre marginea pădurii, ca să-i găsească cei ce-or porni în căutarea boierului şi a vătafului şi să-i dezlege, da' ei s-au împotrivit.

— Luați-ne cu voi, a zis Ion Geamănă. Eu şi omu' ăsta, Pavel Scurtu, sîntem singuri cum îi cucu şi ni-e scîrbă de viață. Nevasta lu' Pavel a murit de năduf, iar a mea şi-un copil, de holeră. Nu vrem să mai fim robi. Luați-ne şi n-o să vă pară rău.

Pană s-a pus chezaş pentru ei şi i-am luat.

Aşa ne-am făcut noi cinci.

Cei trei rumâni cunoşteau pădurile şi drumurile către Craiova ca bătăturile din palmele lor şi am hotărit să răzbatem cît de iute pînă acolo. Ion Geamănă era şi cojocar, şi fiindcă şubele ar fi fost prea greu de dus, le-a tăiat repede şi a făcut din ele trei bundițe pentru cei nou-veniți, că erau goi, iar noi aveam. Le-a însăilat doar în grabă cu un ac şi sfoară pe care o cumpărasem de la Turnu, şi din bucățelele rămase a întocmit un cojocel pentru tine. Tat-tu ți-a rînduit culcuş bun într-un coş mic de nuiele pe greabănul calului, ne-am luat armele pe care le-am ascuns sub velințele de pe cai, am încălecat şi-am pornit”-.

V

Au urmat zile şi nopți de fugă pe poteci de pădure şi de cîmpie. Ne ațineam tot pe de lături de drumul mare, să nu ne ia careva la ochi şi să ne vîndă jăndarilor. Mai greu a fost la început, pînă ne-am învățat, că mereu trebuia să fii cu urechea trează, să poți sări în orice clipă cu mîna pe armă la cel mai mic zgomot ce-ți dădea de bănuit. Hurducătura calului te supăra şi țipai, dar te-ai dedat, şi cînd, noaptea, porneam iar, ca să ne depărtăm cît mai mult de moşiile lu' Ticleanu, tu dormeai dusă. Doar arareori deschideai ochii şi priveai luna, cu cerul şi stelele lui. Cîteodată ne opream mai mult într-o pădure, să ne odihnim şi sa prindem puteri pentru un alt drum care nu ducea nicăieri. Deocamdată ştiam că trebuia să pătrundem pînă la Craiova şi nimic mai mult. De ce trebuia să facem asta, nu ne întrebam.

Ion Geamănă cunoştea mulți oameni de prin satele dinspre şes, că, fiind şi cojocar, le colindase pe toate cu treabă pînă-n aşezarea Craiovei. Aşa că uneori ne aciuam pe cîte-o zi-două în casa vreunui român de încredere şi ne odihneam ciolanele obosite. De la unul din ei am aflat că în ziua cînd boierul nu se întorsese acasă, la conac se făcuse zarvă mare, şi oamenii porniseră în căutarea lui. Dar pădurea nu-şi lăsase taina dată-n vileag, aşa că în ciuda tuturor cercetărilor n-au aflat nimic. Numai după vreo trei zile, cînd s-a văzut că tot nu se întoarce, au fost vestiți jăndarii.

Oamenii stăpînirii au purecat codrul bucată cu bucată şi au dat de căruța noastră. Au înfățişat-o celor din sat, aceştia le-au spus cum arătam la față şi abia atunci s-au dumirit. «Ăsta e Vizantea cu nevasta lui», au zis ei, şi-au pornit goana după noi. Dar nu ştiau încotro o luasem. În loc să se îndrepte în jos, către Craiova, au pornit în sus, spre satul nostru de naştere, socotind că vrem să ne retragem iar în pădurile de pe-acolo, ca jivina la bîrlogul ei. Pe lîngă toate cele a credeau că-i omorîsem şi pe cei doi țărani care-i însoțeau pe ciocoi şi vătaf, aşa că ei căutau un bărbat şi-o muiere, nu cinci oameni.

Adulmecînd ei o urmă greşită, noi am ajuns nesupărați într-un sat mai din sus de Filiaşi. Acolo am tras la un român, Axinte, tot prieten de-al lu' Geamănă, care-şi avea gospodăria tocma-n marginea aşezării, departe de ceilalți.

Axinte ăsta era un om singuratic, fierar de meseria lui. Nici nu trebuia să-i intri în casă, ca să-ți dai sama de sărăcia sa. O vedeai după acoperişul cîrpit, după zidurile coşcovite, după uşa scorojită şi strîmbă-n țițîni şi după

ograda goală. Avea nevastă şi trei copii care-i forfoteau printre picioare şi se agăţau de mînerul foalelor să sufle-n foc, să facă şi ei o treabă. Nevastă-sa era o femeie frumuşică, năltuţă, cu ochii negri tăciune, iar el, un om potrivit de stat, tuciuriu, cu dinţi albi şi ochi veseli. L-am găsit lucrînd şi cîntînd. Cînta un cîntec cu un grec, care se aciuase — după cum am aflat mai tîrziu — prin partea locului doar cu vreo douăzeci de ani în urmă:

Uite-l, mă, pe Carampol
Vinit la noi aproape gol,
Cum se poartă de-nţolit,
După ce ne-a jefuit.
Săracu-i tot mai sărac.
Iar ciocoiu-i mai bogat.
Că hainul Carampol
Băgatu-s-a sub un ţol
Cu vătafu' cel cîinos
Şi jăndaru' cel fălcos,
Să ne roadă pîn-la os...

— Hei, Axinte, bucuros de oaspeţi? a strigat Geamănă, cînd am oprit în faţa porţii lui.

— Bucuros, da' pe unde-aţi venit, că pe drumul mare nu v-am văzut? a răspuns fierarul, aruncînd ciocanul din mină şi ieşindu-ne în întîmpinare.

Avea o privire deschisă.

— Eu, nevastă, bag caii rumânilor în şopron, şi tu pregăteşte-le culcuş în pod, că-i văd obosiţi, s-a-ntors el către femeia de lîngă vatră. De mîncare, frate Geamănă, n-am ce să vă dau, pentru care lucru vă rog să mă iertaţi. Noi ne hrănim de cîteva zile cu chiseliţă, şi în toată casa nu găseşti mălai mai mult de-un pumn.

— Avem noi şi vă poftim şi pe voi la masă.

Luasem cu noi din căruţă, cînd o părăsisem, toate merindele noastre : slănină, cîrnaţi afumaţi şi un săculeţ cu mălai. După ce am mîncat toţi, am rămas singuri cu Axinte.

— Încotro? a întrebat el.

— Către Craiova, a răspuns Geamănă.

— E bine, că jăndarii n-au pornit încă după voi prin părţile astea.

— De unde ştii că ne urmăresc jăndarii? a întrebat Mihai.

Axinte a rîs, arătîndu-şi dinţii albi şi a început a cînta;

Cine iasă din pădure
C-o flintă şi c-o secure?
Iar în urma lui, pîş, pîş,

Cine vine de-a tîrîş,
Aprigă ca o zmeoaică,
Şi cu trup ca de şerpoaică,
Să-i pîndească pe mişei
Şi să bage spaima-n ei?
E haiducu' ne-nfricat,
Vizantea cel fermecat
Duşmanu' boierilor,
Pretenu' săracilor
Şi Zamfira cea isteață,
Pregătită de-orice harță.

— De unde ştii că eu sînt Vizantea? l-a întrebat tată-tău, încruntîndu-se.

— Ehei, păi ştiu un cîntec care vă zugrăveşte cu de-amănuntu' pe amîndoi, ca pe icoane. Vrei să-l cînt?

— Nu.

— Să nu te superi, bade Mihai.

Tată-tău, care se încruntase la față, s-a uitat la el şi-a zîmbit. Pe Axinte nu te puteai supăra, prea avea un zîmbet de om cumsecade.

— Nu mă supăr, a răspuns el, da' cel care a întocmit cîntecul ăsta nu mi-a făcut nici un bine. Acu' or să ne cunoască toți cei ce-l ştiu.

— Parcă săracu' se gîndeşte la aşa ceva? îşi varsă năduful şi se bucură că mai sînt oameni care se pun împotriva ciocoilor.

Cînd ne-am întins în pod pe un maldăr de paie să ne odihnim, Mihai mi-a spus în şoaptă, ca să nu-i deştepte pe ceilalți, care şi adormiseră de cum puseseră capul jos :

— Norodul ne vede cum ne doreşte, nu cum sîntem. Nu ne mai rămîne decît să fim aşa cum ne vrea el.

A oftat.

— De ce oftezi, Mihai? l-am întrebat eu în şoaptă.

— Ei, nu-i uşor să te-nveți cu gîndul că de-aci pînă-n ziua morții n-o să ai loc de odihnă şi-o să-ți tîrăşti copilul după tine pe drumuri fără de capăt şi pline de primejdie.

— Aşa ne-a fost scris, am zis eu. O să ne-nvățăm cu toate, că tot e mai bine aşa, decît sub călcîiul vătafului ori al boierului. Înainte eram ca viermii, şi-acu' sîntem ca pasărea cerului, unde-nturnăm capul, într-acolo putem zbura. Înainte nu aveam nimic, şi-acu' tot pămîntu' e-al nostru.

El şi-a apropiat gura de urechea mea, mi-a şoptit o vorbă de dragoste, şi-apoi şi-a pus mîna pe umărul meu, zicînd :

— Află, femeie, că alături de tine nu-mi pasă de s-ar lua după noi şapte haite de jăndari.

Către miezul nopții ne-a deşteptat o şoaptă dedesubt, în fierăria lu' Axinte. Marin Pană, care dormea mai aproape de noi, s-a tîrît încet către o crăpătură din podeaua de scînduri prin care se zărea o geană de lumină şi s-a uitat în jos. După ce a ascultat o vreme.., s-a apropiat de noi şi a şoptit:

— Un bărbat înalt, cu barbă şi mustăți, stă de vorbă cu Axinte la un vîrf de luminare. E îmbrăcat în țoale orăşeneşti. După față pare să fie venetic.

Treptat, s-au deşteptat toți. Eram nedumeriți şi nu ştiam ce să credem. Sfatul dintre străin şi Axinte nu se mai sfîrşea. Străinul se străduia să-l hotărască pe fierar la o treabă, dar acesta se lăsa greu. Geamănă, care se uita acum prin crăpătura dintre şipci, l-a auzit pe omul îmbrăcat orăşeneşte spunînd :

— Atunci o să vorbesc eu cu el şi gata.

— Ascultați! ne-a şoptit Geamănă.

Am ciulit urechea. Străinul ridicase glasul şi s-auzea bine ce spunea.

— Sînt răzvrătiți? zicea el.

— Haiduci, a răspuns Axinte.

— Atunci sînt răzvrătiți ca şi mine. Trebuie să ajung la Craiova, şi cu ei ajung mai uşor. Ei cunosc drumurile şi oamenii. Cunosc sau nu cunosc?

— Ba cunosc. Mai ales Geamănă.

— Ai spus că nu m-ar vinde nici pentru o mie de galbeni?

— Am spus.

— Atunci?

—- Le-ai văzut caii, c-altfel nu vorbeam. M-a luat gura pe dinainte, frate Sibiene, şi e rău.

— De data asta a fost bine că gura ți-a mers înaintea minții.

Atunci, Mihai s-a ridicat de la locul lui, şi-a luat armele şi-a scoborît scara podului. Noi am pornit încet după dînsul. Cînd Axinte şi străinul s-au întors să vadă ce-i, s-au pomenit cu Mihai dinaintea lor.

— Se pare, domnule, a zis Mihai, că-l căutați pe Vizantea. Iată, eu sînt Mihai Vizantea.

S-au măsurat din ochi. Străinul era bine legat, aproape ca tată-tău, dar parcă nițel mai greoi. Avea barbă şi mustăți negre ca păcura, iar ochii lui te priveau treji şi ascuțiți, de parcă voiau să-ți răscolească sufletul. Hainele nemțeşti de pe el păreau cam roase, şi bocancii din picioare erau scîlciați. Se vedea că făcuse multe drumuri. Deodată, omul a păşit înainte şi-a întins mîna, zicînd :

— Eu sînt Remus Sibianu.

Şi-au strîns mîinile, uitîndu-se unul în ochii celuilalt.

Lu' Mihai i-a plăcut mult omul şi s-a-ntors către noi, întrebînd :

— Ce ziceți, să vedem ce vrea străinul?

— Apăi să vedem, a răspuns Pană pentru toți.

— Nu-i greu de spus ce vreau. Am aflat că mergeți la Craiova şi vă rog să mă luați cu voi.

— Pe noi ne urmăresc jăndarii, a zis Mihai.

— Cred că şi pe mine.

— De ce?

— Că-s răzvrătit. M-am ridicat împotriva grofilor, care nu-s mai breji decît boierii de pe la voi. Acum trei luni am răsculat cîteva sate din jurul Sibiului, dar cînd am văzut că nu putem înfrunta cătănimea, ne-am tras în munții Lotrului. Numai că grofii s-au ținut scai de noi şi ne-am ciocnit cu oamenii lor chiar la izvoarele Lotrului. Am fost înfrînți şi n-am scăpat dintre noi decît trei : doi au pornit pe drumuri ocolite spre Braşov, iar eu, către Craiova, tot cu teama de jandarmi. Că pe noi, răzvrătiții de dincolo de munți, Cuza ne primea bine, dar cu domnul de-acum ne temem, că nu-i plac răzvrătiții, chiar dacă sînt de-un neam cu voi, cum sîntem noi, cei din Ardeal.

— Spune, rogu-te, domnule, a grăit Mihai, oare ce cauți la Craiova?

— Am acolo prieteni care or să mă adăpostească.

— De unde ştim noi că eşti omul care spui?

— Mă pun eu chezaş, a sărit Axinte. Îl cunosc de mai bine de şase ani. A făcut de multe ori drumurile la Craiova şi l-am găzduit de fiecare dată. E român de-al nostru.

— Atunci cunoaşte drumurile şi n-are nevoie de noi, a zis Mihai.

— E-adevărat, a răspuns Sibianu, dar eu cunosc drumul drept, nu ascunzişurile şi cărările singuratice.

— Ce ziceți, fraților? s-a-ntors tată-tău spre ceilalți.

— Zicem că să-l luăm cu noi, a grăit Geamănă, pînă ce l-om scoate din aşezarea Craiovei.

Aşa a ajuns Remus Sibianu în ceata noastră. Era om cu carte. Şi Mihai învățase de la un popă să scrie şi să citească, ba şi eu mă descurcam în slove destul de binişor, cu toate că pe vremea aceea rar găseai țăran care să ştie a scrie şi a ceti. Dar singurele cărți care ne căzuseră în mînă fuseseră un ceaslov bisericesc şi «Povestea Vorbei» de Anton Pann. În schimb, Sibianu cunoştea o groază de cărți şi ştia ce se întîmplase cu o sută de ani în urmă în Țara Românească şi prin alte locuri.

În noaptea aia, cînd am pornit, burnița. Pe tine te-a băgat tat-tu în culcuşul tău, pe greabănul calului, şi te-a învelit în cojoacă. Axinte ne dăduse numele unui om de încredere dintr-un sat mai din jos, unde nădăjduiam să ajungem după o zi de mers. Spre dimineață am intrat într-o pădure, pe-o ploaie cu tunete şi fulgere şi cu un vînt de ziceai c-acuşi-acuşi te ia pe sus, te repede de-un trunchi şi te face praf. Fîlfîiau straiele pe noi ca rufele pe-o frînghie, şi caii abia-şi tăiau drum printre arborii ce se zbăteau mugind şi scîrțiind. Un fulger a lovit un stejar, care a gemut din

adînc ca o ființă vie, s-a aprins şi-apoi s-a stins sub răpăiala ploii.

După îndelungă căutare am dat de-o colibă părăsită de pădurar, de n-o fi fost mai de mult lăcaşul tot al unor fugari ca noi. Uşa abia se mai ținea în țîțîni şi-o bălăngănea vîntul, izbind-o cînd într-o parte, cînd într-alta. Am descălecat şi am intrat înăuntru, unde am găsit doar vatra şi două buturugi. Pe ferestruica de piele de bivol, rasă şi tăbăcită cu grijă, nu pătrundea o rază de lumină, şi înăuntru era întuneric ca noaptea. Am aprins repede focul şi o dată cu căldura s-a destrămat şi negura. În vreme ce bărbații făceau un frunzar pentru cai, să-i țină şi pe ei la adăpost, eu ți-am potolit foamea, că începuseşi a țipa ca din gură de şarpe. Apoi au venit şi bărbații, au proptit uşa să nu se mai bălăngăne, am îmbucat ceva şi ne-am dat lîngă foc să ne uscăm obielele şi straiele ude. Rar cădea cîte o vorbă, că Sibianu era străin şi gîndeam că n-avea ce să-i pese de necazurile şi durerile noastre.

Geamănă a cuvîntat întîi :

— Ploaia asta mai spală purecii de pe noi, a zis el.

— Purecele mi-e frate bun, a murmurat Marin Pană, întinzînd o obială pe genunchi.

— Cum vine asta? a întrebat Sibianu.

— Păi aşa. Pune un ciocoi alături de-un purece. Purecele te pişcă, îți face o petişoară şi se duce. Vine cînd i-e foame, îți mai face o petişoară-două şi iar se duce. Petişoarele pier curînd şi rămii cu pielea-ntreagă. Ciocoiul vine cu o custură, pe care tot pe tine te pune s-o ascuți, îşi taie o halcă... alta, şi nu se dă bătut pînă ce nu-ți ia pielea şi carnea pîn-la os, lăsîndu-te în sama popii să-ți cînte Doamne miluieşte. Atunci cum să nu zici că purecele ți-e frate?

Sibianu a rîs şi-a grăit :

— Duceți-vă şi voi cu o custură la boier.

— Ehe, cum ne-am duce, că doar asta ne e meseria de-acu', da' custurile noastre au gura cam ştirbă. Trebuie să ne opintim mult pînă ce ne cade un boier hain în plasă, cu toate că de la Turnu la Craiova şi-n jos către Dunăre e plin pămîntu' de ei. Şi-apoi, mai e şi jăndaru', că de n-ar fi el, am şti noi cum să ne răfuim cu stăpînii.

— Da, ei au puterea şi banul.

— Ei au tot, şi noi nimic, a zis Pană.

— Ba avem şi noi ceva : praful de pe opinci, a murmurat Geamănă.

— Eu am fost la război împotriva turcului, a spus Mihai. Am făcut parte din regimentul 5 Călăraşi. Şi cînd am trecut Dunărea, la bulgari, am dat de oameni tot atît de sărmani ca şi noi. L-am cunoscut acolo pe unul. Îi zicea Dobre. El mi-a spus că boierii de pe la dînsul ar fi tot ca ăi de pe-aici, de parc-ar fi de-un neam.

— Păi şi cei din Ardeal sînt tot aşa. E drept, afli printre boieri şi oameni

de bine, a zis Sibianu, cărturari şi vlădici care ţin cu norodul năpăstuit, dar aceştia sînt copleşiţi de ceilalţi.

— Dobre ăsta, a urmat Mihai, depănîndu-şi gîndul, s-a lipit de noi şi ne-nsoţea peste tot, că-i dase căpitanu' nostru şi lui o armă, de luptam împotriva duşmanului cot la cot, ca fraţii. Dînsul nădăjduia că dac-o scăpa cu viaţă, o s-o ducă mai bine, c-aşa făgăduiseră boierii lor cînd se pornise contra turcului.

— Ehe, e uşor să făgăduieşti, că de ţinut, pe lumea ailaltă, a oftat Pană.

— Dobre a murit în braţele mele. Îl străpunsese un ienicer cu iataganul dintr-o parte într-alta. Îi curgea sîngele din gură şuvoi. Nu-i mai puteam da nici un ajutor.

El a căscat ochii, s-a uitat la mine, a zis : «Frate... ai... mei..!», şi şi-a dat suflarea. Ce-o fi vrut să zică de-ai lui, nu ştiu. Oare ai lui or duce-o mai bine acum pe-acolo pe unde sînt?

— Tot atît de bine, a zis Sibianu, ca o jigodie pe-un maidan.

Şi omul din Ardeal a început a grăi, de parcă se rupseseră nişte zăgazuri. Ne-a vorbit de răscoala din '48, cînd ţăranii au venit cîtă frunza şi iarba la Blaj. Ne-a vorbit apoi despre Avram Iancu şi de alţii care gîndeau să-i scape de nevoi. Se duseseră acolo oieri din Munţii Sibiului, munteni din Ţara Moţilor şi grăniceri năsăudeni. Cel mai mult ne-a povestit despre Cîmpia Libertăţii de la Blaj, de făgăduielile mincinoase ale împăratului şi de înfrângerea celor ce-şi căutau dreptatea. Apoi de revoluţia din '48 din Ţara Românească, de Nicolae Bălcescu (de care ştiam şi noi cîte ceva) şi de Ana Ipătescu. «Mereu, zicea el, se scoală oamenii şi pun mîna pe armă să scape de asupritori ori să-şi uşureze cu nimica toată viaţa amărîtă».

Atunci am văzut că obidiţii de pretutindeni se opintesc din răsputeri, fiecare după capul lui, să-i dărîme pe boieri. Că uneori, pe ici pe colo mai prindeau un căpăţînă şi apucau să tragă o ţîr de aţă la ei, ca să nu piară de tot, da' boierii tot deasupra rămîneau ca undelemnul pe apă. «Oho, mi-am zis, cînd am aflat de Ana Ipătescu. Uite c-a mai fost şi altă muiere care s-a răzvrătit şi-a pus mîna pe pistol ca mine. Unde mai pui, boieroaică! Da' om, nu ca nevasta lu' Stîrcea, trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească în ziua de Paşti». Pînă atunci mărturisesc că m-apuca de multe ori uimirea cum de îndrăznisem eu, o biată muiere de la ţară, să mă ridic împotriva stăpînirii, să umblu cu flintă, pistol şi hanger la brîu, ba să-ncerc şi secreturile japonezului pe pielea unui ciocoi? Da' din ziua aia, ştiind că nu eram singura care luase calea asta, mi-am întărit cugetul şi mai mult, cu toate că nici înainte nu pregetam eu să fac ce credeam că se cuvine şi mă lăsam îndrumată de firea mea, care nu era prea blîndă.

Cînd ne-am culcat seara, tot în bordei, că ploaia nu mai contenea şi hotărîsem să aşteptăm acolo pînă ce s-o mai limpezi cerul, Mihai s-a apropiat de mine şi-a şoptit:

— După cum vezi, femeie, unde întorci ochii dai de oameni zbătîndu-se în jug. Noi ne-am scuturat jugul şi trebuie să luăm sama să nu ajungem iar de unde-am plecat, ori chiar mai rău, şi decît să ajungem acolo, mai bine să ne lăsăm pielea prin vreo pădure în luptă cu jăndarii.

— Aşa să fie, am zis eu, şi să ştii că n-o să mă dau îndărăt de la nimic!

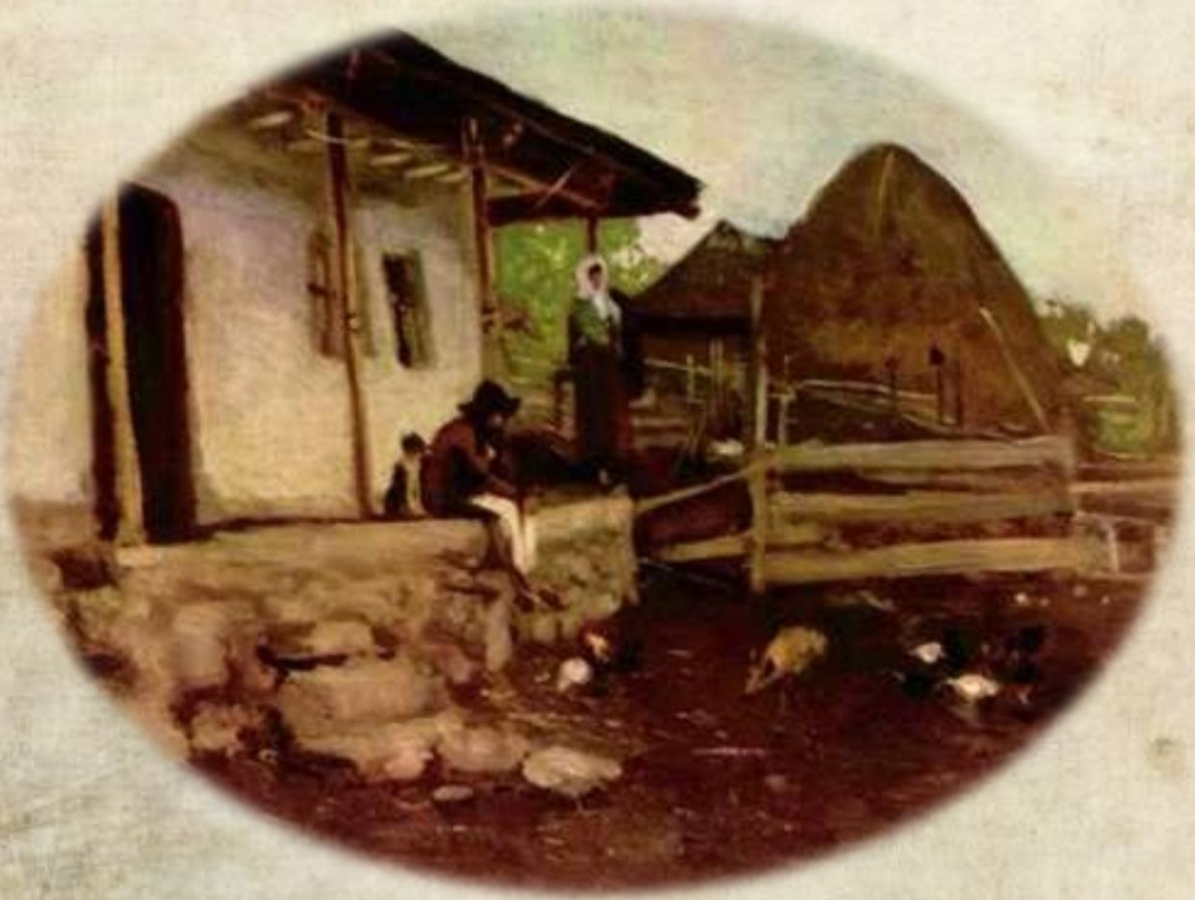

VI

Către miezul nopții s-a înseninat şi-a ieşit luna. Ne-am sculat, l-am mulțumit pe Axinte după cum se cuvenea, ca să-şi mai uşureze nevoile, şi am pornit la drum.

Geamănă ştia să cînte din frunză şi a început a-i zice un viers de dor, că, ascultîndu-l, parcă-ți părea rău de viață că se duce-aşa, pe nimica. «Da' părerea de rău, mi-am zis eu, nu-ți ajută în nici un fel, ci doar te cătrăneşte şi te-ntunecă la față, de li se face ălorlalți lehamite de tine». Aşa că am început şi eu a cînta. Spuneau unii că am glas de mierlă, şi dacă Mihai se întîmpla să-mi arunce o uitătură de-aia de-a lui, cum ştia el, odată-mi umflam bojocii şi dădeam drumul la viers de-amuțeau toate zburătoarele din jur. Şi iar mi-am zis, în timp ce cîntam : «Frumoasă-i viața cînd nu-ți stă nici un boier pe cap şi te simți slobodă ca pasărea cerului, de nu te mai saturi de văzduh şi de soare!»

Şi-aşa am mers noi două zile.

De cînd plecasem din Turnu Severin nu mai apucasem să ne curățăm cumsecade şi să ne primenim, şi murdăria s-aşternuse pe noi de-un deşt. Ni se-ncleiase păru-n cap de-atîta praf şi noroi, iar purecii se-ndîrjiseră şi ei, de parcă voiau să se-ngraşe ca urşii pentru somnul de iarnă. Nu am apucat să ne curățăm decît cînd am ajuns la un om dintr-un sat de lîngă Bălceşti, la care ne-a dus Geamănă, că-l cunoştea. Îl chema Zdreanță şi chiar că zdreanță era tot ce purta pe el, şi altul mai zdrențuit n-ai fi găsit, de l-ai fi căutat cu luminarea. Pirpiriu, cu o față puțintel prelungă, cu ochi de veveriță, era iute ca argintul viu. Bordeiul lui se afla tot atît de răzlețit de al celorlanți, ca şi al lui Axinte. Din porumburi am ieşit drept la el în poartă.

Cînd ne-a zărit, a stat o vreme scărpinîndu-se la ceafă. Eram toți călări, armele nu ni se zăreau, da' se vedea după privirea lui că le ghicise sub păturile cailor. S-a uitat şi la mine şi-a zîmbit, dezgolindu-şi o strungăreață dintre dinții de sus. Am zîmbit şi eu, că omul mi-a plăcut. Avea în ochi ceva care te făcea să ai încredere într-însul, şi toată ființa lui subțire părea aşa de vioaie, de ziceai că acuşi-aeuşi începe să zburde ca un ogar.

— Bine-ai venit, bade Mihai, a spus el cu un glas ca de fată, plăcut, dar iute şi repezit.

— E drept că sînt Mihai Vizantea, a răspuns tată-tău, nedumerit că-l

cunoaşte şi ăsta, şi a coborît de pe cal. Dar tu după ce mă recunoşti, fîrtate?

— După nevastă, bade.

— Mâi drăcie! Cum, mă frate?

— Păi care muiere de-a noastră umblă astăzi călare ca ea, cu un hanger în brîu?

— Se vede că-s blestemat să mă cunoască toată lumea după cîte ceva, a murmurat Mihai. Asta nu-mi prevesteşte viaţă lungă.

Eu am dus iute mîna la brîu şi am băgat hangerul mai adînc în bete.

— Nu se vedea decît un căpăţăl, lele Zamfiră, da' tot se vedea, a zis Zdreanţă şi iar şi-a arătat strungăreaţă. Haideţi de pe cai, fraţilor, a urmat el, că nu-i bine să staţi prin partea locului prea mult înfipţi în şa, să nu vă vadă vreun vînzător.

Am băgat caii la adăpost şi am intrat în casă.

Omul nu avea nici nevastă, nici copii, nici căţel, nici purcel. De cum am trecut pragul, Mihai l-a întrebat :

— Dar de ce ne vorbeşti de vînzători, ne caută jăndarii?

— Jăndarii nu, ci coana Ruxandra, nevasta lu' boier Stîrcea. Stăpînul de prin părţile astea e văr cu dînsa, şi-acu' vreo cinci zile a venit la curtea lui într-o caleaşca păzită de vreo zece lefegii călări, înarmaţi pînă-n dinţi. Vrea s-ajungă la Craiova, şi de-acolo, cu trinul, la Bucureşti, să se plîngă la rege de nătîngia jăndarilor. Chiar în seara sosirii ei, primarele a adunat ţăranii şi le-a vorbit cucoana din pragul primăriei :

«Celor ce mi-or aduce pe Mihai Vizantea şi pe nevasta lui, Zamfira, morţi ori vii, a zis ea, le dau cinci sute de galbeni. Jandarmii bat coclaurile încolo, spre deal, dar eu ştiu că au coborît încoace. Cine s-arată vrednic, o să fie bine de el».

Cucoana a mai stat la conac o noapte, apoi a plecat mai departe.

Cînd am sosit la Ruxăndroaia, am tresărit. «Asta, mi-am zis eu, o să ne mănînce zilele pînă la urma, că să te ferească Dumnezău de ura muierii, dac-o mai laşi şi cu buza umflată». Şi-mi părea rău de nu mai puteam că nu apucasem s-o răpun cîncl o avusesem în mînă. «Dar mare-i Dumnezău şi bun e dracul, am gîndit eu. Poate că mi-o mai cădea o dată-n palmă şi n-o mai las să scape».

În a treia dimineaţă de cînd ne aflam la Zdreanţă, acesta a zis :

— Nea Mihai, primeşte-mă, rogu-te, şi pe mine printre ai tăi. N-o să-ţi pară rău. O să vină vremea să v-arăt că vă pot fi de mare folos. Cunosc locurile, gazde şi oameni de nădejde pînă la Galaţi şi Brăila.

Mihai l-a privit lung şi-a-ntrebat:

— Din ce trăieşti tu, Ioane? C-aşa-l chema, Ion Zdreanţă, după cum ne spusese Geamănă. Că pămînt n-ai nici cît să hrăneşti un stol de vrăbii!

— Din furtul de cai, a răspuns Zdreanţă, rînjind şi arătîndu-şi

strungăreață.

— Unde-i vinzi?

— E plin pămîntu' de geambaşi care-i cumpără. Ei îi duc la Calafat ori la Corabia şi-i încarcă pe şlepuri pentru Țara Ungurească şi Austria. Pe unii îi trec eu Dunărea înot în Bulgaria, iar alții, prin Brăila şi Galați, ajung cu vaporul pe mare pînă la turci şi la greci. Boierii duc în porturile astea două multe vite, cai şi grîne, pe care le vînd străinilor de peste mări, şi printre caii şi vitele lor, ai mei se pierd ca boabele de mei într-o nisipărie.

— Păi de ce eşti aşa sărac?

— Ehei! a rîs acesta scurt şi cu subînțeles. În vremea noastră, cînd eşti ca mine, e bine să pari sărac.

— Atunci ce te-ndeamnă să intri în ceata noastră? Că de noi n-ai nevoie. Şi noi sîntem urmăriți de jăndari, pe cînd tu, nu?

— Da' ce te-ndeamnă? a-ntrebat şi Pană.

— Mi s-a urît, a zis el, cu singurătatea. Sînt ca un cuc. Nu m-am putut lipi de nimeni pîn-acuşi, da' de voi aş vrea să mă lipesc.

Mihai a stat o vreme pe gînduri, apoi a grăit :

— Cine chezăşuieşte pentru tine?

— Eu, a sărit Geamănă. Îl ştiu de cînd eram copii. Îi cunosc cugetul şi faptele. Răspund cu capul pentru el.

— Voi ce ziceți? s-a-ntors tată-tău către ceilalți.

— Să meargă cu noi, au răspuns aceştia.

— Bine, a hotărît Mihai, să fii de-al nostru. Dar, oare, ştii tu ce rost avem noi prin păduri şi pe drumuri?

— Să-i jefuim pe boieri.

— Dar de ce să-i jefuim, frate Ioane?

— Că ne țin picioru-n grumaz, harapnicu' pe spinare şi ne ia îmbucătura de la gură.

— Aşa-i, a spus Geamănă.

— Da, da, au încuviințat şi ceilalți.

— Apăi, fraților, a urmat Mihai, iată c-a venit vremea să ne hotărîm rostul pe lume. Eu zic că n-avem alt rost decît, stînd alături de țăranu' asuprit, să-i uşurăm pe boieri de avutul lor şi să-l înturnăm țărănimii nevoiaşe, de la care a fost jefuit, ca să-i mai îndulcim cît de cît zilele. Şi-acum vă-ntreb : Vă-nvoiți voi ca ce-om lua de la stăpînii moşiilor să folosim întru ajutorarea sărăcimii satelor? Vă învoiți voi să ne păstrăm doar atît cît ne e de trebuință a ne duce viața în sănătate, fără a căuta să ne căpătuim din strădania noastră?

— Ne-nvoim, au strigat toți într-un glas.

— Ştiți voi că dacă pornim pe drumul ăsta, cale de-ntoarcere nu-i?

— Ştim.

— Şi sînteți toți hoțărîți ca, oricare dintre noi — începînd cu mine şi

muierea mea, Zamfira — va încerca să se tragă îndărăt din ceata noastră, să fie ucis fără şovăire?

— Sîntem.

— Juraţi?

— Jurăm.

Am jurat toţi. Aşa ne-am făcut noi şase.

Grădina lu' Zdreanţă se întindea pînă la un fir de rîuleţ. Primele zile le-am petrecut cu picioarele în apă, spălînd şi iar spălînd. Trebuia să-i primenesc pe toţi bărbaţii care se aflau cu mine. Nici măcar iţarii de pe ei nu i-am lăsat nejudecaţi. Şi după ce le-am spălat pe toate, m-am apucat de cîrpit. Cînd s-au primenit, ţi-era mai mare dragul să vezi peticele de pe dînşii albe colilie. Cu o custură de brici, bărbaţii şi-au ras şi ţepii de pe obraz, şi-acu' arătau de parcă se gătiseră să meargă-n peţit.

A treia zi către seară ne făcusem socoteala să pornim la drum, dar, ducîndu-mă eu în fundul grădinii să iau o rufă pe care-o întinsesem pe iarbă să se usuce, am dat de-o babă spălînd nişte iţari. Îi ridica-n sus, şi cînd îi plesnea de faţa apei, icnea de parcă-şi dădea duhul. Eu n-am pregetat, m-am dus la ea şi-am zis : «Dă-i încoace, babo, că ţi-i spăl eu». I-am luat din mînă, am început a-i tărbăci şi nu m-am lăsat pînă ce nu i-am făcut albi ca zăpada. Femeia stătea pe mal, uitîndu-se la mine.

— Bodgaproste, a zis ea, cînd am terminat, şi-a urmat : Da' de unde eşti, măicuţă?

— Am venit ieri din Mofleni cu bărbatu-meu, am zis eu şi am rămas azi-noapte în casa lu' Zdreanţă. Ne ducem mai spre deal, la tîrgul Cărbuneşti; am acolo un unchi care-a murit şi ne-a lăsat o ţîr de avere.

— Ferice de tine! a oftat baba. Dumnezău să-l ierte şi să-l hodinească pe unchi-tău, că s-a gîndit la tine-n ceasu' morţii, să-ţi îndulcească viaţa amărîtă.

— Moşul tău munceşte la boier, mătuşă? am întrebat-o eu, dornică să aflu cîte ceva de vărul coanei Ruxandra.

— D-apăi unde să muncească într-altă parte? La el şi pe la fruntaşi.

— Şi cum îi boierul, babo, e om de omenie?

— Omenie! Ba nu, e rău, tare rău! E drept că-n Moldova, de unde sînt eu, am cunoscut un boier, Romănţeanu, om al lu' Dumnezău, care-a fost şi alături de Cuza cu împărţirea pămîntului, şi-am mai auzit eu şi de alţi boieri cumsecade, însă ăi mai mulţi sînt ciocoi răi, care-şi iubesc numai neamurile şi vitele. Noi sîntem slugi, străini pentru ei. Ăsta de-aici atît a făcut, ne-a cîrpit biserica şi ne-a adus popă-n sat, da' noi gîndim că a făcut-o ca să se pună bine cu Dumnezău Sfîntu'; e om viclean, care-şi cunoaşte folosul... Ehe, am avut şi eu un băiet, a urmat ea. S-a dus acu' vreo cinci ani la Craiova, că se cătau palme de muncă pentru drumul de fier, de l-au întins nemţii peste ţarini şi alunecă pe el nişte căruţe încărcate

cu oameni şi grîne, trase de un car de foc. Născocire diavolească, de-o să grăbească sfîrşitu' pămîntului şi venirea judecății de apoi. De-atunci, copilul meu nu s-a mai întors. Acu' mai an a vinit unul şi ne-a spus c-a murit, tăiat în două de caru' de foc, ce-a trecut peste el. I-am făcut parastase şi mă rog lu' Dumnezău pentru odihna sufletului său. Aşa am rămas fără sprijin la bătrînețe, de-şi bate ciocoiul joc de noi cum îi place.

— Da' ce face, babo?

— Ce face? Uite, acuşi sîntem în seceriş. Tot satu' e cu secera-n mînă pe moşia lui. Oamenii muncesc de se spetesc de cum s-a-mprimăvărat, da' el nu dă nici bani, nici bucate.

— De ce nu dă?

— Nu plăteşte, a zis el, decît după ce toată munca e gătată. Seceratu', treieratu', căratu' grîului în hambare. Da' pîn-atunci noi ce ne facem? Că ăi mai mulți dintre noi sîntem muncitori cu palmele pe moşia lui, şi ce mîncăm, pămînt? Ne-am învoi şi la asta, de s-ar putea, da' vezi că noi trăim de azi pe mîine, cum ne pică ceva într-o zi, am şi băgat în burtă. El zice că-i sîntem datori vînduți, sîntem, e drept, da' să pierim de foame?!

Bătrîna a plecat, şi, cînd am intrat în casă, i-am spui lui Mihai vorbele ei.

— Tu nu ştii nimic de ce se petrece pe-aci, Ioane?

— Nu ştiu, că-n vremea din urmă n-am mai trecut prin sat, şi la poarta mea nu prea bate nimeni. Eu nu muncesc la boier.

— Cum e satul, Ioane?

— Cum să fie? Sărac, tare sărac!

— Păi să le dăm oamenilor o mînă de ajutor. s

— Să le dăm, dar cum?

— Jefuindu-l pe boier şi dăruind agoniseala asta sătenilor săraci, după cum am hotărît.

— Ar fi bine, însă ciocoiul îşi ține banii la bangă. Cu ce-am găsi la el în sipet n-ar ajunge decît pentru vreo cincisprezece-douăzeci de vaci cumpărate cu tocmeală.

— Măcar de l-am ucide şi tot ar fi ceva, a sărit Pană. O lipitoare mai puțin.

— Cu moartea boierului nu le-am aduce oamenilor nici un ajutor, a murmurat Mihai, pe gînduri,

— Atunci?

— Eu cred, a spus Sibianu, că ar trebui să-i hotărîm pe țărani să lase coasa jos.

— Cum vine asta?

Nici unul dintre noi nu înțelegea ce voia să spună omul de peste munți. Acesta se luminase la față şi parcă tot trupul i se încordase deodată. S-a ridicat în picioare şi a început să umble în sus şi în jos, mîngîindu-şi barba,

gînditor. Zîmbea, muşcîndu-şi din cînd în cînd buzele, deşi le înroşise ca focid. Omul domol de mai nainte se schimbase ca prin farmec. În fața noastră era un alt Sibianu, pe care abia atunci apucam să-l cunoaştem. Semăna oarecum cu Mihai cînd lua o hotărîre de la care nu s-ar fi abătut, chiar de-ar fi ştiut că-şi pierde viața. Dar părea mai cumpănit decît taică-tău.

Şi rumânul ăsta din Ardeal a început a vorbi. Pînă la urmă am înțăles ce voia el de la țărani. Zicea că să pună toți coasa jos şi să nu înceapă munca pînă ce nu-şi primea o parte din plată în bani, nu în bucate, că-i înşală la cîntar.

— Oho! Boierul s-ar grăbi să plătească, a sărit Pana. Că clacă în timpul secerişului îl apucă o furtună ca mai acu' zece zile, s-alege praful de grîul lui. Şi aşa i l-o fi scuturat destul.

Ne-am uitat unii la alții.

— Ar fi o treabă, a murmurat Mihai. Că, dacă n-are bani în casă, trimite la bangă să-i aducă, şi pe drumul de-ntoarcere al trimişilor ştim noi ce facem. Dar cum să-i hotărîm pe țărani la pasul ăsta?

— Să-ncercăm, a zis Zdreanță. Am printre ei vreo patru flăcăi de-ncredere şi cîțiva oameni pe care i-am ajutat cînd şi cînd la nevoie.

La început, sătenii s-au lăsat greu. Le era teamă. Dar pînă la urmă s-au învoit, că ce altceva le-ar mai fi rămas de făcut? Afară de vreo şapte-opt, toți au pus coasa jos, zicînd că nici morți nu încep iar munca pînă ce nu li se dă măcar atît cît să aibă ce-mbuca pînă la socoteala din toamnă. Că anul de mai nainte fusese an slab, şi nu mai aveau de nici unele. Boierul i-a amenințat, apoi i-a luat cu binişorul, a pus şi slugile de-au prins cîțiva şi i-au deşelat în bătaie. Țăranii s-au mai bătut şi ei unii cu alții, că cei fricoşi, după ce lăsaseră coasa jos, s-au pus iar să muncească, de parcă nu se-ntîmplase nimic. Unul şi-a dat duhul, trăsnit în creştet cu parul de alții. Vrăbianu, stăpînul moşiei, a adus şi jăndarii, însă pînă la urmă n-a avut încotro. Fiindcă țăranii, îndemnați de prietenii lu' Zdreanță, ceruseră bani, nu bucate, boierul a trimis o trăsură la Craiova să ridice bani de la Bangă, care, după cum ne-a lămurit Sibianu, era un fel de sipet ferecat de oțel, adăpostit într-o casă mare cu ziduri groase, unde veneau boierii şi-şi ascundeau averile.

De îndată ce am auzit de trăsură şi de bani, ne-am înviorat şi ne-am pus la sfat. Cu ajutorul lu' Zdreanță ne-am lămurit pe ce drum se-ntorcea omul de-ncredere al boierului. Cînd, peste două zile, către seară, trăsura venea în goana mare prin pădure, noi, în frunte cu Mihai, am dat iureş în paznici. Numai omul de-ncredere a apucat de-a tras cu flinta, fără să nimerească pe nimeni, că ceilalți, văzîndu-se înconjurați şi ținînd la dulcea viață, au zvîrlit armele şi şi-au aruncat brațele-n sus, de ziceai că sînt răstigniți. Noi i-am legat iute pe fiecare de cîte-un copac, le-am pus cîte un

căluş în gură să nu ţipe şi am deshămat cei patru cai de la trăsură, pe care apoi am prăvălit-o într-o rîpă. Caii i-am luat cu noi şi ne-am înfundat în pădure.

Înainte de-a porni la treabă, pe cînd mergeam tiptil printre copaci, ne cîntase cucu-n faţă şi ne ieşiseră toate-n plin. Sacul pe care-l ducea omul de credinţă al boierului era doldora de bănuţi de argint şi de bani de hîrtie, bătuţi de curînd de Banga cea nouă din Bucureşti, anume Banga Naţională. Ne-am întors repede acasă, şi după ce ne-am sfătuit, am hotărît să înmînăm agoniseala asta părintelui din sat, să-i ajutoreze pe nevoiaşi. Dar, fiindcă banu-i ochiul dracului, care, după cum se ştie, în ciuda credinţei poate să ademenească şi o faţă bisericească, omul fiind slab şi supus păcatului de cînd cu izgonirea din rai, i-am pus Sfinţiei Sale alături, în îndeplinirea trebii ăştia, după îndemnul lu' Zdreanţă, şi pe un om sfătos din sat, povăţuindu-i pe amîndoi să-şi îndeplinească milostenia în mare taină şi cu cinste.

Aşa le-am rînduit noi pe toate dintr-o suflare, am încălecat şi-am pornit la drum, mergînd tot pe poteci neumblate. Şi chiar din prima zi s-a dovedit că Zdreanţă cunoştea cu adevărat drumurile, de credeai că le ţine pe palma lui întinsă. Către miezul nopţii am ajuns într-un sat, la un prieten de-al lu' Zdreanţă. Aflînd cine sîntem, acesta ne-a primit în odaia curată, că era ţăran mai înstărit — avea două odăi. A astupat geamul cu o velinţă şi ne-a poftit să şedem.

— Satu-i plin de slugi înarmate, a zis el.

Am sărit toţi în picioare.

— Slugi?! a întrebat Mihai. Aş zice jăndari, da' slugi!

Da, slugile coanei Ruxandra Stîrcea. Cam vreo douăzeci la număr.

Cînd am auzit de ea, a început să-mi ticăie inima.

— Şi cucoana unde e? am întrebat eu.

— În casa primarului. Se zice că s-a-ntors de la Bucureşti în ziua cînd aţi atacat voi trăsura boierului Vrăbianu. L-a descusut în grabă pe însoţitorii trăsurii şi-a zis : «Asta-i Vizantea, care şi-a făcut o ceală de hoţi! Acum ştiu unde să-l caut — merge spre Craiova». Şi-a pornit încoace, tot cercetînd drumurile şi cărările pădurilor. Cic-ar fi jurat, cu mîna pe sfînta cruce, în biserică, să nu se odihnească pînă ce nu v-o vedea spînzuraţi pe amîndoi — pe tine, Vizanteo, şi pe Zamfira. Curînd, toate drumurile or să se umple de jăndari. E de rău, e de rău!

Auzind noi toate astea, ne-am aşezat la sfat. Fiecare şi-a spus cuvîntul după priceperea lui, dar cea mai bună dintre poveţe a fost a lu' Sibianu.

— Jandarmii şi cucoana or să ne caute pe drumurile ce duc spre Craiova. Noi să ne-ntoarcem îndărăt, să ne suim spre deal şi să ne-nfundăm într-o pădure, unde să stăm pîn-om vedea ce-i de făcut.

— Aşa e bine, a zis Mihai,

— Şi cucoana Ruxandra? am întrebat eu.

— Ce-i cu ea? a sărit tată-tău.

— S-o lăsăm să ne scape?

— Pînă una alta trebuie să scăpăm noi, a grăit Marin Pană.

— Tu poți să fugi unde-ți place, l-am repezit, întunecată, dar eu nu plec de-aici pînă ce nu mă răfuiesc cu ea.

— De ce umblă cucoana asta după voi de nu-şi mai găseşte odihna? a întrebat Zdreanță.

— Să-ți spună Mihai.

Tat-tu n-a zis nimic, doar a zîmbit.

— Ar fi bine să pornim curînd spre deal, ne-a sfătuit Sibianu, şi pe cucoană, dacă aveți vreo răfuială cu ea, s-o lăsați pe altădată.

— Întîi trebuie să cercetăm care drum de întoarcere e mai fără primejdie, a zis gazda noastră. Cred că la al doilea cîntat al cocoşilor o să vă lămuresc şi-o să puteți porni.

După ce omul a ieşit pe uşă, bărbații s-au uitat unii la alții.

— Numai de nu ne-o vinde, a zis Geamănă.

— Să nu-l bănuiți, fraților, că-i om de credință, a sărit Zdreanță.

— Prețul pus pe capul nostru l-ar ademeni şi pe un sfînt, a murmurat Mihai.

— Atunci ce-i de făcut?

— Stați aici, că mă iau eu după dînsul, a zis tată-tău şi-a pornit pe urmele gazdei.

Eu aproape că nu ascultam ce vorbesc. Ruxăndroaia nu-mi mai ieşea din minte. Era aici, la doi paşi. Dac-am scăpa de ea, am scăpa de multe», îmi ziceam eu.

— Cunoşti bine satul? l-am întrebat eu pe Zdreanță.

— Ca pe satul meu de naştere.

— Nu se ştie ce ne paşte. Spune repede cîte uliți are, unde-i biserica, primăria, casa primarului, a notarului, dacă e pe undeva vreun post de jăndari! E bine să ştiu, ca să ne descurcăm la nevoie.

El nu s-a lăsat rugat şi m-a lămurit. De îndată ce-am aflat unde se găsea casa primarului, i-am spus :

— Ai grijă de fată, că mă-ntorc curînd.

— Unde te duci? a întrebat el.

— Numai pînă colea, mă-ntorc îndată, i-am răspuns eu şi-am ieşit pe uşă.

Aveam la mine pistolul şi hangerul.

Şi era o lună plină, mare cît gura de foc a unui cuptor de cărămidă. Pe cer, puzderia de stele, şi jos, satul înecat în lumină. Vreo cîțiva cîini urlau pe rînd la lună, şi pe undeva, o vacă mugea încet într-un staul. Poate plîngea după vițel, închis într-altă parte.

M-am strecurat prin umbra zăplazurilor, către casa primarului. Lîngă biserică m-am oprit şi a trebuit să rămîn nemişcată, ghemuită-n umbră, aşteptînd să treacă o pereche de îndrăgostiți.

Au trecut, am grăbit pasul şi-am ajuns.

Era o casă mare, cu două ferestre către uliță. Prin geamurile luminate m-am uitat înăuntru. Cînd am dat cu ochii de cucoana Ruxandra, m-am cutremurat de bucurie, de parcă-mi găsisem o vacă pierdută de la care-mi luasem nădejdea. Se dezbrăcase şi trăsese pe ea o cămaşă lungă pînă-n pămînt. Pe masă ardea o lambă de gaz, iar lîngă ea se afla o bucată de hîrtie şi o pană. Pesemne că scria vreo carte cuiva, că, în timp ce-şi despletea părul, se uita din cînd în cînd pe hîrtie şi mai trăgea clte-o vorbă cu pana. Fereastra o lăsase crăpată, că era cald. Eu am împins-o uşurel, mi-am scos încet pistolul de la brîu şi i-am rezemat țeava de pervaz. «Acuşi, cucoană, ți-a sosit ceasul cu adevărat, i-am spus eu în gînd. Acuşi o să plăteşti pentru toate : şi pentru Mihai, şi pentru bărbatu-tu, pe care l-ai ucis». Dar cînd să apăs pe trăgaci, mi-au căzut ochii pe părul ei. Avea, a dracului, un păr lung, de-i atîrna dincolo de dos, cam pînă la genunchi. Şi era negru şi lucios ca pana corbului. Atunci am început a cugeta că dacă moare într-o clipă nu am nici un folos. Trebuie să ştie de la cine i se trage moartea, ca să se cătrănească mai întîi cum mă cătrănisem şi eu odată. Şi ca să-i fie sfîrşitul şi mai amar, am socotit s-o tund şi să-i arăt într-un ciob de oglindă cum îi stă bearcă. Mi-am zis, m-am cățărat uşurel pe fereastră, şi cum stătea cu spatele, m-am aruncat pe ea. Era vînjoasă şi s-a zbătut, dînd să-mi alunece printre deşte ca un țipar, da' eu am trîntit-o repede jos, am legat-o cu o rufă de-a ei, i-am înfundat gura c-o năframă şi-am întins-o pe pat. O luasem atît de repede, că n-apucase să zică nici măcar de trei ori «of». Apoi m-am dus iute, am închis fereastta şi am tras perdelele.

În jurul lămbii am rînduit nişte țoale, de-am făcut în odaie şi mai întuneric, şi după aceea am scos hangerul. Ea se uita la mine cu ochi mari. Nu părea înfricoşată, muierea dracului, de parcă nu-i venea a crede că i se apropia sfîrşitu'. Numai privirea îi era plină de venin : atît.

— Ți-a sosit ceasu'. De data asta, cu adevărat!

Cînd mi-a auzit glasul, a-nceput a se zbate-n legătură ca un țipar în undiță, însă fără nici un folos. Şi-am început a-i tăia părul.

Hangerul îl adusese Mihai din război, şi era ascuțit ca un brici. Scria pe el „Toledo”. Hîrşt, hîrşt. Parcă-mi turnam undelemen pe-o rană, aşa de mulțămitor hîrşîia hangerul în părul Stîrcioaici. Şi-abia atunci i-am văzut spaima-n ochi. «Aha, nu-ți place? » am zis eu. Am luat o mînă de păr şi i-am arătat-o. La a doua i s-au umezit genele, iar la a treia a început a lăcrăma. «Aha! Păi vezi, cucoană Ruxandră? am judecat-o eu. S-a dus pe apa Sîmbetei podoaba cu care luai ochii bărbaților». După ce i l-am tăiat tot, mi s-a părut că ce-i mai rămăsese tot era prea mare şi m-am apucat pe-ndelete

şi cu desfătare de l-am scurtat la mai puțin de-un lat de deşti. Apoi am căutat un ciob de oglindă. Am găsit o oglindă pe o policioară. Fără-ndoială c-o adusese cucoana cu dînsa, fiindcă era o sculă rotundă, mare şi ferecată-n argint. Am ridicat-o pe Stîrcioaia în capul oaselor, am apropiat lamba de ea şi i-am ținut oglinda în față. Cînd s-a zărit aşa, cebăluită, cu părul retezat, cărări-cărări, s-a cătrănit de ziceai că-şi dă duhul de năduf, apoi a cuprins-o furia. A-nceput să se zbată şi să se zvîrcolească, de parcă dăduse strechea-n ea. Şi cum a făcut nu ştiu, dar şi-a scuipat năframa afară din gură şi s-a pus pe răcnit. Pînă să mă dezmeticesc, au năvălit înăuntru trei gealați de-ai ei şi m-au trîntit jos înainte ca eu să fi putut apuca pistolul.

Ea le-a dat lefegiilor cîteva porunci scurte, aceştia s-au năpustit afară şi acum stăteam eu în fața ei legată, îndurare nu puteam să aştept. Aveam cam multe să-i plătesc şi mă pregăteam să-i plătesc cinstit cu viața. «Aşa-ți trebuie, mă mustram eu, că dacă, în loc să-i tai părul, ai fi tras în ea cu pistolul, acum ai fi departe, teafără şi fără grijă». Dar tot îmi creştea inima cînd o vedeam tunsă chilug.

Se pare că şi ea voia să se desfete cum mă desfătasem eu, că a dat slugile afară şi a rămas singură cu mine. S-a uitat în oglindă, a icnit, a sughițat, înecată de obidă, s-a repezit la mine şi mi-a ars vreo şapte perechi de palme, de-am văzut stele verzi. Or fi fost şapte, ori zece, nu ştiu bine, că nu mai puteam să le țiu socoteala, cătrănită cum eram şi de batjocură, şi de prostia pe care-o făcusem, de-mi băgasem singură capul în laț. Şi iar s-a uitat în oglindă, şi iar m-a pocnit. Apoi s-a pus pe bocit, de m-a uns pe inimă şi-aproape uitasem că eram pe cale să-mi pierd viața. După ce s-a mai răsuflat, a sărit din nou pe mine.

Eu i-am zis, că nu mă legase la gură :

— Ia pistolul şi mă-mpuşcă. Eu nu te-am batjocorit aşa.

— Ba m-ai batjocorit şi mai rău. Ehei, stai că o să-ți tai şi eu părul înainte de a te spînzura stăpînirea, ca să vezi şi tu cum e. O mori spînzurată, şi o dată cu tine, şi bărbatu-tău, că nu mai are scăpare, am şi trimis oamenii după el. Trebuie să fie prin sat, pe undeva. Şi-acum să începem, să-ți plătesc dinte pentru dinte, aşa cum scrie în sfînta biblie.

Ce putea să mă mai scape? Numai pronia cerească, dar m-a scăpat vîrcolacul.

Mă gîndeam cu părere de rău că o să mă vadă Mihai fără suflare, tunsă ca un răcut, da' de vină tot el era, îmi ziceam eu, fiindcă toate se trăgeau de-acolo că-i făcuse pofta boieroaicei. Tocmai simțeam lama hangerului pe frunte, la rădăcina părului, cînd, afară, pe uliță, a izbucnit un strigăt de spaimă :

— Săriți, oameni, vîrcolacuuuuuu! Săriți, măăăăă! Săriți...

Boieroaica a-ncremenit, ascultînd.

— Vîrcolacuuuu, măăă! Vîrcolacuuu, măăăă!...

Cucoana a aruncat hangerul şi s-a uitat după rochie să se îmbrace. Cînd doi lefegii de-ai ei au dat năvală înăuntru, strigînd din adîncul bojocilor : «Vîrcolacuuuu, coanăăă, vîrcolacuuu!», Stîrcioaia era aproape goală, dar cine se uita la aşa ceva în clipa asta de groază? Eu mi-am făcut cruce cu limba-n gură şi-am luat-o de la început cu Tatăl nostru, în timp ce afară glasurile şi strigătele se înmulţeau. Şi clopotul de la biserică a început să bată tot mai tare şi mai tare, pe uliţă s-auzeau tropăituri de picioare, urlete şi văicăreli. Unii îşi scoteau pesemne vitele din staul, că se porniseră nişte mugete, nechezături şi behăituri, ca la sfirşitul lumii. Stîrcioaia se zăpăcise şi ea de groază, că în loc să se îmbrace, după ce-şi scosese cămaşa de noapte, aruncase pe ea o cojoacă de-a primarului care atîrna într-un cui, după uşă, Eu mă zbăteam ca-n ceasu' morţii. S-apropia Judecata de apoi, ai mei piereau şi mai muream şi nespoveditä. Mă gîndeam la tine, la Mihai şi se-nvîrtea pămîntul cu mine de obida neputinţei. Afară începuseră şi împuşcaturile, şi bătaia tobelor, cînd uite că uşa se dă de perete şi năvălesc înăuntru Mihai şi Zdreanţă.

— Ştiam eu că-i aici! a strigat Zdreanţă, cînd a dat cu ochii de mine.

Tată-tău m-a dezlegat, mi-a pus în mină pistolul, iar Zdreanţă mi-a întins hangerul. Stîrcioaia stătea în cojoacă, privindu-ne înfricoşată, fără să mişte un deşti. Eu am întors pistolul s-o dau gata, dar Mihai m-a izbit peste mină, zicînd :

— Eşti nebună, femeie? Doar n-am pornit în haiducie să ucid muieri!

Încărcătura pistolului a nimerit în gergeveaua ferestrei şi s-a pierdut fără folos. Zdreanţă a cotrobăit prin odaie şi a găsit o pungă mare, de piele, pe care a vîrît-o în brîu. Înainte de a ajunge în uşă cu ceilalţi, aruncînd o privire către boieroaică, ce văd? Se dezmeticise şi tocmai se lega la cap cu o năframă. Da' jivina se deşteptase prea tîrziu, că Mihai tot o văzuse. Şi ca să nu plec cu mîna goală, i-am adunat într-o clipă îmbrăcămintea şi am luat-o cu mine. După cît o cunoşteam de cînd o servisem la curte, era în stare să umble goală sub cojoacă pînă i-or veni alte straie de-acasă, decît să-mbrace veşminte ţărăneşti.

Afară era prăpădu lu' Dumnezău. Vîrcolacu' mîncase mai bine de-un sfert de lună. Oamenii alergau cu copiî, cu căţel, cu purcel către pădure. Duduia pămîntu' de tropot de copite şi de picioare grăbite. Clopotul bisericii bălăngănea a primejdie de moarte. Vreo cîţiva învîrteau înspăimîntaţi cîrîitori, alţii pocneau două scînduri una de alta, muierile băteau cu cîte o bucată de fier în tingiri să sperie vîrcolacul să nu mănînce toată luna, lefegiii boieroaicei trăgeau cu pistoalele şi flintele să ucidă balaurul care rodea lumina nopţii. Şi prin toată hărmălaia asta, popa, îmbrăcat în odăjdii, cu sfînta Evanghelie în mînă, urmat de un dascăl sfrijit şi galben ca turta de ceară, mergea cu pas mare pe mijlocul uliţii, cîntînd cîntece bisericeşti şi

chemînd asupra oamenilor îndurarea cerului. În urma lui se înşirau babele din sat şi o mulțime de alte muieri. Unele se prăvăleau la pămînt şi băteau mătănii, rugîndu-se pentru iertarea păcatelor, iar o mulțime de flăcăi îşi legaseră potăile între două scîndurele şi le trăgeau de coadă să urle şi să schelălăie, doar-doar or speria vîrcolacul.

Am dat fuga la gazda noastră. Tu zbierai de te făcusei la obraz ca racul. Te-am luat într-un suflet, te-am aşezat în coşulețul tău şi te-am suit pe greabănul calului. Toți erau de față, numai gazda lipsea. Dar nu mai aveam vreme s-o aşteptăm, ne-am suit pe cai şi am pornit către pădure.

Nu am mers toți deodată, ca să nu atragem luarea-aminte asupra noastră. Zdreanță cunoştea locurile, aşa că ne-am strecurat cu bine printre oamenii înspăimântați şi ne-am înfundat în codru. Am mers mult pînă să-i lăsam în urmă pe țăranii care rătăceau printre copaci, năuci de frică. De cînd ne răzlețisem de cel din urmă om, poate să fi trecut vreun sfert de ceas ori mai puțin cînd am auzit chiote îndepărtate de bucurie. Am ridicat ocini şi am văzut că luna începuse a-şi umfla iar buca mîncată de vîrcolac, ceea ce însemna că oamenii izbutiseră să-l pună pe fugă.

VII

O noapte şi-o zi nu ne-am dat jos din şa. Călăream mereu în sus, către deal. În noaptea a doua ne-am odihnit vreo trei ceasuri şi-am pornit mai departe. Cînd dădeam de capătul vreunui codru, ne opream chibzuind încotro s-o luăm, ca să intrăm într-altul. Pe loc descoperit ne furişam prin lanuri, ca pisicile, mai mult ducînd caii de dîrlogi decît călare. În noaptea a treia am poposit într-o poiană, departe de orice aşezare omenească.

Era lumină mare, bătea luna şi un vînt rece se hîrjonea cu frunzele copacilor şi cu velința de iarbă. Eu m-am dat mai deoparte cu tine, şi bărbații s-au pus să taie arbori mai potriviți să ridice o colibă. Zdreanță s-a dovedit de mare folos la treaba asta. Se pricepea mai bine decît toți ceilalți să încheie stîlpii între ei, să întocmească pereții din nuiele împletite, să aşeze şi să îmbine nuielele pe acoperiş, ca să nu pătrundă ploaia prin ele. Mai mult, avusese şi prevederea să ia două lopeți cu el cînd plecasem din casa prietenului său. De cînd îi răpusesem pe Ticleanu şi pe vătaful lui, rămăsesem şi cu trei topoare din cele bune, aduse de răposatul de pe undeva din Țara Nemțească. Se cunoşteau că sînt străine şi nu făcute de vreun țigan fierar de-al nostru, fiindcă luceau ca poleite şi tăiau ca briciul. A doua zi, către ceasul prînzului, coliba era gata, iar lîngă ea, şi adăpostul cailor.

Am stat acolo o lună. Doar Zdreanță ieşea din cînd în cînd călare şi se ducea printre oameni să facă rost de-ale gurii. Frunzele copacilor începuseră să pice, moarte, de pe crengi, pădurea se făcuse galbenă şi ruginie, vîntul se răcise, şi pe cer alergau mai toată vremea nori negri, ce ți se spărgeau deodată deasupra capului şi te făceau ciuciulete. Eram hotărîți să rămînem acolo peste iarnă, însă a trebuit să plecăm din pricina coanei Ruxandra. Zdreanță s-a întors într-o zi cu merinde şi ne-a vestit că oamenii boieroaicei băteau împrejurimile şi, dacă mai rămînem, e cu primejdie.

— Acu', a zis el, trebuie să plecăm de-aici şi, ca să nu ne fie drumul fără de folos, să trecem pe la un boier pe care-l ştiu eu. Unul c-o inimă de cîine şi cu o herghelie de vreo treizeci de cai de-i buni, pe care cumpărătorul îi cîntăreşte cu aur: prăsilă de neam arăbesc, adusă de turci de-acolo de pe

la ei.

Părîndu-i-se că ceilalți se cam îndoiesc de spusele lui, Zdreanță s-a sculat în picioare. Cu părul negru, cu ochii săi întunecați, cum îl băteau aşa flăcările focului, părea un drac ieşit dintr-un cazan cu smoală,

— Ascultați, a urmat el, boierul ăsta pune jăndarii să-i bată pe țărani pînă la sînge, după cum tot aşa îi bate şi vătafu' lui. Voi ştiți cum îi scoate pe oameni la muncă? Dacă nu ştiți, să vă spun eu : cu jăndarii. Cică ar fi o lege...

— Este, a zis Sibianu. Legea învoielilor agricole, după care boierul are dreptul să scoată țăranii la muncă aduşi cu forța de jandarmi.

— Apăi vedeți? Şi asta nu-i tot. Aflați ce s-a petrecut acu' trei ani, cînd a fost seceta cea mare. Pătulele boierului erau pline de grîu şi porumb. Stăpîneşte 5 000 de hectare de arătură şi 4 000 de hectare de pădure. Şi s-a uitat liniştit cum pier rumânii de foame. Şi-a păzit pătulele cu jăndarii. Atunci a mai luat el în arendă, cu acte-n regulă, de la țăranii care au fugit de foame-n lume, vreo 200 de hectare de pămînt, primite la-mproprietărire. Ochii lu' Zdreanță scînteiau de ură. Pe vremea secetii, cumpăra ibovnice pe cîte-un sac de porumb, numai fete de 15-16 ani; le ademenea ca pe jivinele pădurii în iernile cu zăpadă şi geruri mari. Şi printre fetele astea a fost şi una, Vasilica. Îmi fusese juruită mie. Asta, fraților, nu i-am uitat-o. Am jurat să i-o plătesc.

— Şi socoți c-a venit vremea răsplății?

— Aşa socot.

— Drept e, a zis Sibianu. Oamenii de felul acesta sînt ca nişte dulăi care țin sărăcimea-n bot, şi cînd vrei să i-o scoți dintre dinți, nu te alegi decît cu bucățele.

— Da, se cuvine să plătească pentru faptele lui, a grăit Mihai.

— Cu viața! a sărit Pană.

— Tu numai atîta ştii, să iei viața omului! l-a repezit tată-tău. Şi ce folos avem dacă-i luăm viața? Piere într-o clipă şi nu mai ştie nimic. Nu mai ştie ce e suferința şi durerea. Însă dacă le scurtezi avutul, oamenii ăştia prădalnici se chinuiesc mai mult decît dacă i-ai arunca în cazanele cu smoală ale lui Scaraoțchi. Aşa că să-ți iei gîndul de la omor, frate! Şi-apoi vaca ta, cu ugerul plin, e mai bine s-o mulgi decît s-o răpui.

— Adică, boier Vînju ar fi, cum s-ar zice, vaca noastră! a strigat Geamănă, privindu-l pe Mihai c-o lucire de veselie în ochi.

— Cam aşa.

— Păi, fraților, a spus Pană, rînjind bucuros, de parcă abia atunci i se luminase mintea. O s-ajungem şi noi boieri, că meleagurile noastre sînt pline de vaci d-astea!

— Ar fi destul să ajungem țărani slobozi cu adevărat, a spus Mihai zîmbind. Aşadară, mergem să luăm herghelia boierului Vînju?

— Mergem! au strigat toți într-un glas.

În clipa aceea nu ştiam că hotărîrea lu' tată-tău ne leagă soarta de boier Vînju, pe care nici măcar nu-l cunoşteam, şi-o să trec prin clipe de deznădejde şi primejdii de moarte.

VIII

Şi iar am mers, noaptea şi ziua, poposind pe unde apucam, ferindu-ne mereu de drumurile bătute, dînd ocolişuri şi înfundîndu-ne prin codri. Pînă ce-am intrat în şes. Cînd răsărea soarele dimineața, nimic nu-i stătea-n cale, doar uneori cîte-o luncă ori cîte-un petec de pădure, mereu tot mai mici, că nu merita să le iei în samă. Intrai, e drept, şi în cîte-un codru prin care mergeai cite două-trei ceasuri pînă să-i dai de capăt, dar parcă se putea potrivi cu pădurile noastre dinspre munte? Cînd negurile nopții se destrămau şi te întîimpina lumina, fără o frunză deasupra capului, ziceai că te dezbracă cineva de țoale şi te lasă gol să te vadă toți. Se strînseseră şi porumburile, vîntul şuiera pe mirişti, păsări rar dacă mai vedeai vreuna, în afară de ciori, că plecaseră mai toate pe meleagurile lor de baştină, ori se trăseseră mai la pădure, fugind de iarna ce se apropia.

Călătoream mai mult noaptea, şi acestea erau reci şi noroase. Cîmpia se-ntindea, neagră, dinaintea noastră, şi noi mergeam în pasul calului, zgribuliți şi pătrunşi de umezeală pînă la piele.

Dimineața, o dată cu răsăritul soarelui, trăgeam la cîte-un rumân de-al nostru din vreun cătun ori sat. Şi te minunai cîți țărani erau prieteni cu Zdreanță mai prin toate aşezările ce ne ieşeau în cale. Oameni întunecați şi tăcuți, cu țoale peticite, care se arătau gata să meargă cu tine oriunde, să dea foc pătulelor stăpînului, ori conacului, sau să-i fure caii şi vacile. Unii se rugau să-i luăm cu noi, să pîrjolim tot pe unde-om trece, ca să simtă boierii că nu e satul fără cîini. Ura se dovedea mare, pe cît şi nedreptatea şi suferința, că mulți dintre țărani abia-şi mai tîrau zilele. Şi cu cît mai mult creştea ura, cu cît cei mai bătrîni îşi mai aminteau de cum pornise Cuza la treabă şi începuseră a visa la vremuri mai bune, cu atît mai nerăbdători erau să apuce calea codrului. Amarul îi îneca, şi răzvrătirea mocnea ca focul sub cenuşă. De aceea nici n-a fost de mirare că ne-am putut strecura nevătămați pînă-n satul în care se afla conacul boierului Vînju.

Am ajuns acolo în toiul nopții şi am tras la unul, Ursu. Om trecut de şaizeci de ani, îndesat şi voinic, cu mustăți şi plete. Făcea pluguri de lemn şi, după cum am aflat mai tirziu, un alt meseriaş din breasla asta mai bun decît dînsul nu găseai între Turnu Severin şi Craiova.

Odaia sa, de chirpici, în care ne-a primit, părea destul de mărişoară. De altfel, toată casa lui se alcătuia numai din încăperea asta în care şi muncea. Era plină de unelte şi lemnărie. Într-un colț avea un pat de scînduri pe patru picioare scurte, cu un strat de paie acoperit c-o velință.

La capătul patului se afla vatra, la celălalt capăt tejgheaua lui de lucru şi un scaun. Într-alt colț picoteau patru găini şi două rațe. L-am găsit treaz, deşi cîntaseră cocoşii de miezul nopții. Lucra la tăişul unui plug. Înăuntru era bine, cald, pe vatră clocotea un ceaun cu nişte boabe de porumb. Țăranul ăsta nu avea familie, îi muriseră toți ba de boală, ba de bătrînețe.

Ne-a primit bine moşul. A adus ceaunul cu boabe de pe foc, că tocmai fierseseră cum trebuie, a vărsat apa fierbinte din el, l-a aşezat jos şi ne-a poftit la masă, roată în jurul lui, pe nişte buturugi. Noi băgăm din cînd în cînd mîna în ceaun, luam cîte un pumn de boabe calde şi mîncînd, am început vorba.

— E de rău, zicea el. O să ajung să nu mai am după ce bea apă. Cică la Craiova o să se deschidă o fabrică, în care să se facă multe pluguri de fier, de parcă ăştea de lemn n-ar mai fi bune şi nu le-ar fi prins bine rumânilor de cînd se ştiu. Şi dacă plugurile de fier s-or împămînteni, eu ce mă fac? Şi a oftat.

— Ce te faci? a zis Zdreanță. Mergi cu noi şi-o să-ți fie mult mai bine decît cu plugurile dumitale de lemn.

— Tu, Zdreanță, ştii că nu m-am dat niciodată îndărăt să las o țîr de sînge boierilor, da' asta nu-i meserie, ci doar țoală de vreme rea.

— Țoală de vreme rea? Ai purtat vreodată şi țoale de vreme bună, moşule?

— Da, am purtat; în tinerețe, cînd am cunoscut-o pe baba mea, Dumnezău s-o odihnească, şi cînd mi se părea ca toată lumea e a noastră şi nu simțeam nici frigul, nici foamea ca acu'.

— Eu zic să mergi cu noi; că ne-am hotărît să-i cercetăm pe boieri, să le luăm oleacă de dobîndă la banii din sipetu' lor.

Moşul l-a privit gînditor, scărpinîndu-se-n cap.

— Ştiu eu! Cînd aud de ciocoi, mi se suie sîngele la cap, că multe am mai tras eu cu baba mea de pe urma lu' Vînju — şi parcă numai noi? Dar...

— Aruncă-ți plugurile-n foc, moşule, că vine curînd vremea să nu mai facă două parale.

— Curînd? Ehe, de cînd aşteptăm şi noi un curînd! Şi moşul l-a aşteptat, l-au aşteptat şi moşii moşilor mei, da' degeaba. Aşa şi cu plugurile. Nu zic, ori fi ele ateliere fierării care fac pluguri de fier, da' deocamdată mai sînt destui care ară cu cele de lemn, şi eu ştiu să le meşteresc.

— Mîine-poimîine n-or să mai fie destui. Chiar de-acu' nu mai sînt destui, că uite cum trăieşti!

— Asta din pricină că țăranii nu pot să-mi dea pe-un plug mai mult de-o găină.

— Chibzuieşte bine, moşule! Noi avem nevoie de un om bătrîn să ne facem unele treburi mai uşor, că cine te-ar bănui pe dumneata că ai fi în

înțelegere cu haiducii?

— Asta aşa-i. Eeeee, ia zi, ce vrei tu, Zdreanță?

— Întîi să luăm herghelia boierului Vînju,

— Toată?! întrebă moşul, mirat.

— Toată.

— Aha! N-ar fi rău să-i luăm tot ce-a cumpărat şi-a crescut el de-atîția ani! Ei da, la bucuria asta a lui vreau să fiu şi eu părtaş.

— Pe dumneata, frate Sibiene, a spus Mihai, a fost vorba să te scoatem cît mai aproape de Craiova, ca să ajungi la prietenii dumitale. A venit vremea să ne despărțim. Prea mult pînă la Craiova nu mai e. Acu' vorbeşte tu, Zdreanță!

— Cunosc, a spus Zdreanță, întorcîndu-se către omul din Ardeal, destui țărani de credință prin satele ce duc de-aici la Craiova. Porneşte chiar în noaptea asta, a mai zis el, dîndu-i numele unui om dintr-un sat şi mai lămurindu-l şi cum putea să ajungă nevăzut la casa lui. El o să te-ndrume la altul, într-alt sat, şi-aşa pînă la capătul călătoriei. De te-o-ntreba vreun jăndar ori cine ştie cine ce cauți pe drumuri şi încotro mergi, să spui cu eşti neamț ori inglez şi că vii la noi cu treburi negustoreşti, că ăştia au acuşi mare căutare. Cînd ajungi în oraş, să treci pe la Ghiță Ologu din bariera Bucovățului, ca s-aflăm şi noi dacă ai pus piciorul cu bine în pragul casei prietenilor de acolo.

Peste două zile, copila mea, te-am dus împreună cu moş Ursu într-un sat ce se găsea la o depărtare de vreo şase ceasuri, să te las în grija unei rude de-a lui, o femeie cumsecade, şi-n noaptea a treia ne-am pus pe treabă.

Se lăsase, fată, o întunecime de nu vedeai omu' la doi paşi. Am ieşit tiptil din casă şi am luat-o către conac. Picura. Începusem un lucru greu : erau cai mulți. Zdreanță, deşi cunoştea geambaşi prin toate părțile, încă nu se hotărîse cum să scape de ei după ce-om izbuti să-i scoatem din grajdul lor. El, ca om vechi în meseria asta, ne-a învățat numai ce să facem; ce mai urma, trebuia chibzuit pe loc, după împrejurări.

Cei doi flăcăi, care îngrijeau noaptea de cai, erau de-ai noştri, şi Zdreanță se înțelesese cu ei din vreme. Am ieşit în drum; pe uliță bătea un vînt rece şi umed, de te pătrundea pînă-n măduva oaselor. Chiar şi cîinii se înfundaseră-n cotețe de duşmănia vremii. Bordeiele oamenilor se făcuseră una cu noaptea. Numai rar dacă mai vedeai prin ferestruica vreunei colibe, luminînd dinăuntru cu teamă vreun opaiț ori flăcările din vatră. Ne strecuram, tăcuți, prin negură, cu caii de dîrlogi. Cind am ajuns la poarta conacului, ne-am oprit o clipă, apoi am pornit în lungul gardului, pînă am dat de-o portiță. Acolo ne-a întîmpinat şoapta unui flăcău.

— Nea Zdreanță, a zis el. Am gătat pîn-acu' împreună cu Marin cam jumătate din cai. Le-am înfăşurat copitele-n paie şi le-am legat botul cu

frînghioare, cum ai spus.

— Pe ăilalți îi gătăm noi, a şoptit Zdreanță. Cu veneticii' ce-i?

Acesta era un neamț, adus de boier de peste hotare să aibă grijă de cai.

— Ne-am uns cu funingine, am dat năvală pe el şi l-am legat fedeleş. I-am pus un căluş în gură şi-o năframă pe ochi.

— V-a văzut?

— Doamne fereşte, n-a apucat.

— Atunci e bine.

Am intrat toți înăuntru. În grajd nu ardea decît într-un colț o lambă de gaz. I-am legat pe cei doi flăcăi de-un stîlp, după ce, l-a rugămintea lor, Zdreanță le-a ars cîte un pumn de i-a învinețit unuia un ochi, iar altuia i-a umflat falca. Apoi ne-am pus pe treabă. Am sfîrşit repede şi am început să scoatem caii din grajd, la portiță, unul cîte unul, întîi iepele, şi după aceea, armăsarii. Şeile de pe caii noştri le-am trecut pe şase iepe boiereşti; apoi am legat iepele şi caii noştri cu o frînghic unii de alții, cîte trei şi cîte patru, după care şi armăsarii, toți de-o funie, lăsată mai lărguț.

— Acum în şa! a zis Zdreanță. Şi fiecare din voi să înfăşure de încheietura mîinii stingi capătul funiei care ține legate cîte trei ori patru iepe.

— Şi cu armăsarii ce facem? a întrebat Geamănă.

— Lasă-i de capul lor, că-şi cunosc meseria.

Şi-am pornit.

Avea dreptate Zdreanță. Cînd am început a merge în pas domol către marginea satului, am auzit în urma noastră tropăitul înfundat al copitelor armăsarilor. Dar domol am mers numai pînă ce am ajuns în cîmp, afară, că de-aci încolo ne-am întins la drum, de parcă pe urmele noastre ar fi fost toți jăndarii şi liota de lefegii a cucoanei Ruxandra. Nu am uitat, fată, drumul ăsta nici pînă astăzi. Norii se destrămaseră şi ieşise luna. Cînd şi cînd, cîte-o zdreanță întunecată îi mai tăia calea, dar ea se ițea mereu din hău şi te trăsnea cu o lumină ca ziua.

Vîntul se mai domolise şi el. Trecea alene şi rece peste miriştele umede şi arăturile de toamnă.

— Acum, fraților, dați-i drumul cît țin picioarele cailor, a zis Zdreanță.

Şi i-am dat drumul.

Duduia pămintul de copitele bidiviilor. Era un duduit înăbuşit, ce venea parcă din inima gliei. Uneori, cîte un armăsar necheza înfundat, printre dinți, în fugă nebună în urma iepelor pe care le duceam de frînghie. Ziceai că sîntem umbre în lumina nopții, alungate din urmă de stihiile spaimei. Miriştile credeai că nu mai au capăt, se aşterneau dinaintea noastră, desfăşurîndu-se ca de pe un sul fără de sfîrşit. Satele şi peticele de pădure le ocoleam, ca să nu ne mănînce din grabă. Coboram în jos către Dunăre, ducînd după noi herghelia boierului Vînju.

Cînd am ajuns în bălțile dinspre Nedeia, ne-am înfundat adînc printre sălcii şi stufuri. Ne-am întocmit în grabă un acoperiş de papură, proptit pe pari de salcie şi am început să frecăm caii cu şomoioage de iarbă uscată. Apoi le-am dezlegat boturile — paiele de la copite le pierduseră de mult — şi i-am lăsat să pască. Pe sus se întinsese iar o pînză de nori şi s-a pornit o răpăială, de ziceai că cerul, în furia lui, vrea să înece pămîntul cu totul.

— Asta-i bună! a zis Zdreanță, uitîndu-se către miazănoapte, de unde venisem. O să şteargă urmele copitelor.

Zorile se arătaseră de mult, palide şi spălăcite ca o ie murdară. Am stat acolo pînă s-a coborît noaptea. Zdreanță a lipsit vreo cinci ceasuri, şi cînd s-a-ntors a spus :

— Mîine noapte trecem Dunărea cu caii. Boier Vînju a împînzit toate drumurile cu jăndari.

Şi iar s-a făcut întuneric şi a venit un om ca de treizeci de ani, înalt şi subțire, cu fața osoasă, îmbrăcat cu o bundiță şi cu cizme-n picioare. Îl chema Stoian.

— Cunoaşte vîltorile şi curenții Dunării, a grăit Zdreanță. Ne călăuzeşte dincolo.

Cînd ne-am suit pe cai, începuse iar a burnița. Fugarul tremura sub mine de frig. Şi-am luat-o prin mlaştină, în frunte cu Zdreanță şi Stoian. Nu-i vedeam, ne călăuzeau zgomotul copitelor şi sforăitul cailor. Ploaia mărunță îmi şfichiuia fața şi-mi înghețaseră mîinile pe frîu, iar capătul de funie de care țineam iepele îmi intra în carne ca tăişul rece al unui cuțit. De jur împrejur foşneau păpurişurile, din vreme-n vreme auzeai țipătul vreunei păsări de baltă, ca scîncetul unui copil. Uneori mai prindeai cîte-o vorbă, care cădea, grea, ca o bucată de plumb într-o baltă tulbure, ori într-auzeai o şoaptă, înghițită cît ai clipi ele beznă.

Şi-am prins întîi un clipocit înfundat, care, pe măsură ce mergeam, se făcea tot mai tare. Dar nu prea tare, ci doar atît cît să ți se pară că prin negură se tîrăşte un balaur uriaş printr-un desiş de codru.

Era Dunărea.

Ştiai doar că e, că n-o vedeai.

— Acuşi să vă țineți bine de noi, că intrăm în apă, ne-a spus Zdreanță. Să nu vă temeți dacă simțiți că vă ia curentul — e socotit aşa să ajungem mult mai la vale pe malul celălalt. Şi ca să nu vă pierdeți, să luați aminte la şuieratul meu.

Şi-a scos un şuier care nu părea prea puternic, dar se strecura prin burniță ca un vîrf de coasă.

Am intrat în apă şi am început a pluti. Caii sforăiau, înotînd cu sîrg. Din timp în timp auzeam şuierul lu' Zdreanță, care mi se părea, prin întunecimea fără de fund, ca o luminiță călăuzitoare. Nu ştiu cît am mers aşa prin apa rece ca gheața, poate un ceas ori mai mult. Mi se părea că n-o

să mai ajungem niciodată. Insă tot am ajuns. Pe malul celălalt ne-a întîmpinat un om călare, i-a şoptit ceva în bulgăreşte călăuzei noastre şi am întins-o la drum, cînd trap, cînd galop. Treptat, mi se-ncălzeau mîinile şi picioarele pînă mi s-a-ncins trupul tot. Am trecut iute prin coasta unui sat, ce zăcea adormit în întuneric şi unde n-am văzut decît o luminiță pierdută-n negură şi-am auzit un lătrat răguşit de cîine. Cînd am dat de satul al doilea, am poposit la o casă din margine.

Acolo am băgat de seamă că lipsea Scurtu, împreună cu cei trei cai pe care-i ducea de funie.

Pe stăpînul bordeiului îl chema Dankof. Şi la față şi la port aducea cu țăranii noştri. Era un om întunecat şi osos, ca de patruzeci de ani, potrivit de stat, cu mîini mari şi puternice şi ochi rotunzi, cu priviri iscoditoare.

Ne-a poftit lîngă vatră, şi femeia lui a pus repede ceaunul pe foc să facă o fiertură de prune.

Ne găseam pe pămînt străin, dar toate din jurul meu mi se păreau de-acasă : polița, lavița, vatra, vasele şi ulcelele de pămînt smălțuit şi cele două paturi sărăcăcioase de scînduri nedate la rindea, cu saltelele lor de paie şi cu cîte o velință subțirică. Femeia avea un obraz tras şi ochi trişti. Am aflat mai pe urmă că tocmai îşi pierduse un copil de lingoare. Cel din urmă din cei patru pe care-i avusese.

— Ce-o fi cu Scurtu? a zis Zdreanță, după ce nc-am aşezat.

— Numai să nu se fi înecat, a spus Mihai.

— Ar fi păcat de el şi de cai, a murmurat Geamănă, că era om tăcut, da' tovarăş de credință.

— Dac-o fi să fi pierit, să-l odihnească Dumnezău, a suflat Pană, făcîndu-şi cruce.

Chiar în noaptea aceea, cîțiva oameni au luat caii şi s-au dus nu ştiu unde, iar noi am stat ascunşi în casa lui Dankof pînă ce s-a-ntors Stoian, care plecase cu herghelia, aducîndu-ne prețul vînzării, numai galbeni, atît de mulți, de te-apuca frica. A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, eram iar pe pămînt românesc şi ca să mai lăsăm jăndarii lu' Vînju să obosească tot căutîndu-ne fără folos pe toate coclaurile, ne-am împărțit în trei sate. Eu am rămas la femeia care te îngrijea pe tine, tată-tău cu Zdreanță s-au aciuat într-un cătun, cam la vreo două ceasuri de mers călare, iar ceilalți, într-o aşezare şi mai îndepărtată.

Şi-au venit zile şi nopți de iarnă, cu ninsori ce nu mai conteneau, cu tăcerea speriată doar de vreun lătrat răguşit de cîine, ori de țipetele îndepărtate, ca din inima pămîntului, ale copiilor de pe derdeluşul din capul satului. Glia se acoperise cu un strat nesfîrşit de zăpadă : toate erau albe — casele, copacii, drumurile şi cîmpurile. Tu erai sănătoasă şi vioaie, stăteai la cald, aveai două mame, pe mine şi pe dădaca ta, care te-ndrăgise. Nu duceai lipsă de nimic : te simțeai bine. Eu, însă, nu mă simțeam ca tine;

mi-era dor de Mihai şi de drumurile călare prin desişul codrului alături de el, de cerul deschis de deasupra capului, de goana cailor prin nopțile cu stele ori prin pînza de apă a unei ploi călduțe. La pătimirile pline de primejdii nu mă gîndeam, ca şi cum nu fuseseră niciodată. Nu mai aveam în minte decît zîmbetul zării, cărările codrilor şi cîmpiile — toate ale noastre. În casă mi se părea că sînt ca într-o cuşcă, mai ales că de cînd cu dădaca ta, lelea Maria, femeie bună şi de nădejde, îți mai uitasem de grijă. Urma să te las deocamdată la ea, să nu te mai supun la toate greutățile şi primejdiile. Şedeam cît era ziulica de lungă, uitîndu-mă la zăpada ce se cernea din văzduh peste lume, şi tînjeam. Drept e că Mihai răsărea în casă la două-trei zile o dată, noaptea, însă venea ca oaspete şi pleca la bîrlogul lui, lăsîndu-mă iar singură.

Pînă-ntr-o seară. Era înainte de Crăciun, Mihai abia a intrat pe uşă, abia şi-a scos şuba de pe el şi a scuturat-o de zăpadă c-a spus :

— Femeie, nu mai pot sta aşa!

— Cum adică?

Eram singuri în odaia caldă; tu dormeai lîngă dădaca ta, în odăița de alături.

— Umblu cu aurul săracilor la mine, şi chimirul mi se pare tare greu!

— Păi, să-l mai uşurăm.

— L-am uşurat pe cît am putut, dar trebuie uşurat mai tare şi, ca s-o facem, s-ar cuveni să ne-aşternem o țîră la drum.

— Să ne-aşternem.

În cîteva zile, Ursu ne-a întocmit o sanie cu două funduri, unde ne-am ascuns armele, am luat cu noi trei cergi de lînă tigaie, am înhămat la sanie caii noştri tătărăşti, ne-am învălit în cojoace şi-am pornit. Ehei, fată, mare-i nenorocirea pe grumazul omului, numai să vrei s-o vezi. Primisem de la Zdreanță nume de rumâni de prin satele pe care voiam să le colindăm, unde să ne şi aciuăm cu încredere. Era uşor să dai de urmele năpastei, că te întîmpina la tot pasul.

În ăl dintîi sat ne-am oprit în fața unei porți, unde văzusem o femeie stînd pe o buturugă dinaintea bordeiului, cu capu-n ninsoare, uitîndu-se la o vacă întinsă în zăpadă. Întîi nu ne-am dat seama ce-i şi am vrut să-ntrebăm de țăranul pe care-l căutam, adică de gazda hotărîtâ nouă de Zdreanță, dar am amuțit. Muierea nu era îmbrăcată decîit cu o ie şi c-o fustă neagră, lungă şi peticită. În picioare avea nişte opinci găurite, şi pe cap nu-şi pusese nici măcar o basma. Şedea cu genunchii la gură şi cu mîinile pe obraji, uitîndu-se năucă la o vită, care părea să zacă fără simțire în zăpadă. Pesemne că şedea de mult acolo, fiindcă pe cap, pe umeri şi în poală i se aşezase un strat gros de fulgi. Ne-am dat jos din sanie şi am intrat pe portiță.

— Ce-i, femeie? a întrebat-o Mihai.

Întîi n-a răspuns, dar apoi şi-a ridicat privirea şi-a zis încet, abia auzit;

— Mi-a murit vaca! Şi era mare deznădejdea din ochii ei.

Vita zăcea în zăpadă, ca o cîrpă uriaşă uitată-n ogradă. Tat-tu s-a dus să vadă, nu mai dă cumva vreun semn de viaţă? însă era ţeapănă, cu pieptul despicat şi cu bojocii negri şi găuriţi scoşi afară. Atunci am luat femeia şi am băgat-o înăuntru. În odaie era frig, în vatră ardeau mocnit cîteva mîini de balegă uscată şi vrejuri de dovleac, iar într-un pat şedeau doi copii, cam de patru şi şase ani, învăliţi în nişte ţoale rupte, care se uitau la noi cu ochi speriaţi.

— De ce ţi-a murit vaca? a întrebat Mihai.

— De oftigă. A răpus-o nea Gheorghe cînd a văzut că-şi dă suflarea, dar de îndată ce-a dibuit că-i oftigoasă a lăsat-o acolo şi-a plecat suduind.

— Aha!

Din ochii ei te privea nenorocirea-n faţă. Zăpada i se topise pe cap şi pe umeri şi-i curgea în şuviţe de apă pe obraji şi pe piept.

— Bărbat-tu unde e?

— L-a prins pîndaru' boierului furînd lemne din pădure şi l-a dat pe mîna jăndarilor.

Atunci, Mihai s-a apropiat de dînsa, şi-a dat şuba deoparte, şi-a deschis chimirul şi-a zis :

— Bagă mîna şi ia!

Femeia ne-a privit pe rînd cu ochi cercetători şi speriaţi şi s-a dat un pas îndărăt.

— Ia! a poruncit iar tată-tău.

Muierea şi-a băgat deştele, temătoare, în chimirul lat, de piele, a scos un galben, şi cînd l-a văzut la lumina opaiţului s-a făcut la faţă mai albă ca varul.

— Ia, femeie, că doar dintr-al tău iei! a strigat Mihai.

Ce-o fi-nţăles ea din vorbele astea nu ştiu, dar a prins curaj şi-a scos vreo zece-doisprezece galbeni.

Cînd ne-am suit în sanie să mergem mai departe cu «colindul», Mihai a murmurat ca pentru sine : «De i-ai da sărăcimii tot aurul din lume, nu i-ar fi decît de puţin folos, că pînea iese din glie, şi glia e a ciocoiului!».

IX

Avenit primăvara, copacii înfrunziseră bine, şi într-o zi ne-am adunat cu toţii într-un luminiş dintr-o pădure din apropierea satului unde mă adăpostisem eu în iarna aceea. Pe tine, de atunci, te-am lăsat în grija maicii Maria, care ţi-a fost şi-ţi este şi astăzi ca o mamă.

Dinaintea noastră se deschideau drumuri noi.

Abia se crăpase de ziuă. Ceaţa nopţii nu se împrăştiate încă. Cerul părea ca de lapte, şi copacii îi vedeai ca prin sită, împresuraţi de valurile umede ale nopţii ce se ridicau din pământ ca dintr-o căldare uriaşă plină cu apă în clocot. Şi pe măsură ce lumina cuprindea pământul şi cerul, văzduhul se limpezea, şi pădurea se deştepta treptat din somn în piuit de păsări şi-n foşnet de frunză. Umezeala îţi intra-n oase, dar soarele o alunga ca pe un duh rău, şi mădularele ţi se-ncălzeau, făcîndu-te să-i mulţumeşti vieţii că ţi-e dat s-o trăieşti.

Cînd a sosit şi moş Ursu, pe care-l aşteptasem tăcuţi, stînd pe doi stejari doborîţi de furtună, au ajuns pînă la noi şi cele dintîi raze ale soarelui. Caii, legaţi de copaci, sforăiau deoparte, strănutînd din cînd în cînd şi frămîntînd pământul cu copita. Mihai s-a ridicat în picioare şi-a spus:

— Apăi, fraţilor, eu zic să cădem iar în spinarea boierului Vînju. Se pare că are lada plină cu galbeni.

Şi-aşa a rămas. Auzisem că boierul avea doi copii : un băiat şi-o fată. Că băiatul, om de vreo douăzeci şi opt do ani, îşi părăduia vremea prin Ţara Franţuzească, mîncînd banii lu' tată-său cu muieri din alea ce-şi arată dosul gol fără ruşine prin cîrciumi, sub cuvînt că dănţuiesc. Fata, de vreo optsprezece ani, care trăia la o mătuşă, la Bucureşti, aştepta să-i facă tată-său o zestre bună, ca să se mărite cu un domn de vază. Boierul, după cum se zvonea, se pregătea să-i cumpere o moşie de nu ştiu cîte mii de hectare, precum şi o pădure, şi-avea banii pregătiţi să-ncheie tîrgul. Stăpînul conacului trăia acolo cu nevastă-sa, avînd ca oaspete pe-o nepoată de-a lui.

Într-o noapte am intrat tiptil în curte, boiţi cu funingine pe faţă. Cînd îi luasem caii, boierul îl alungase pe neamţ, dovedindu-se nevrednic de încrederea lui, şi tocmise cîţiva oameni de pază; aşa că în curtea conacului trăiau acum vătaful, vreo zece simbriaşi, printre care şi un fierar, precum şi cei doi flăcăi de la grajd. Acestora din urmă le dădusem din vreme o licoare de mac, căpătată de la o babă pricepută, s-o toarne în băutura vătafului şi a slugilor să le-adoarmă. În ziua aia, o sîmbătă, se nimerise a fi zaiafet la

conac; vreo şase familii de boieri de pe la moşiile din jur petrecuseră pînă după miezul nopții cu Vînju şi nevasta lui şi dormeau buştean. În sat, destul de departe de conac, se mai găsea o căprărie de jăndari, însă, după cîte iscodisem noi, trăseseră şi ei în seara aia un chef zdravăn la cîrciumă şi n-aveam a ne teme de dînşii. Aşadară, toate păreau a se brodi bine şi ne socoteam îndreptățiți a crede că n-o ne supere nimeni.

Mai era cu noi şi fata-n casă a cucoanei, de vreo şaptesprezece ani, făgăduită de tată-său unuia dintre coi doi băieți prieteni cu Zdreanță. Aceasta ne-a descuiat uşa încet şi ne-a băgat înăuntru. Cîinii dormeau şi ei somn adînc din aceeaşi pricină ca şi slugile. De cum ne-am văzut înăuntru, nu ne-am liniştit pînă ce nu i-am legat pe toți pe unde i-am apucat. Am mai avut grijă să-i legăm şi la gură şi la ochi, ca să ne vedem liniştiți de treabă; după aia am închis obloanele, am tras perdelele, ca să nu se vadă de afară nici o geană de lumină, şi-am aprins lamba. Ce să spun, ai fi jurat că treaba o să meargă strună. De jur împrejurul conacului se întindea un parc mare, lipit de pădurea de peste 4 000 de hectare, ce ținea tot de conac, şi jăndarii dormeau, după cum am mai spus, în sat.

Era, fată, o casă boierească, aşa cum nici nu visai c-ar putea fi. Avea odăi atît de mari, că numai într-una din ele ar fi încăput vreo zece case țărăneşti. Ferestrele lor păreau uşi de biserică, nu mai vorbesc de fotelurile în care te-afundai, de şedeai pe moale ca țiganu' pe şapte perne. Picioarele ți se-ngropau în covoare, aduse, după cîte ne-a lămurit în şoaptă Stoiana, dintr-o țară îndepărtată de la capătul pămîntului, de-i zice Persia. Paturile, mesele, dulapurile şi scaunele fuseseră cărate încoace taman de la Viena, din țara austriecilor. Ce să mai lungesc vorba, un palat mai acătării decît conacul ăsta nu cred în ruptul capului să mai fie pe vreundeva. Geamănă, văzînd toate astea, a îngăimat, uimit:

— Ca să vezi în ce pot preface boierii truda bietului român!

Şi-am început a cotrobăi după bani. Dar oricît am cercetat, oricît ne-am străduit, n-am făcut nici o treabă. Pînă la urmă, tată-tău a luat-o la întrebări pe Stoiana.

— Zici că nu ştii unde-s banii, fată?

— Nu, că se fereau de mine.

— Nici nu bănui măcar?

— Nici.

— Hm, rea treabă! Da' stai, ia hai tu cu mine şi spune-mi care-s boierii, că poate om scoate ceva de la ei.

Cînd am ajuns dinaintea odăii de dormit a stăpînilor conacului, ea a rămas afară, şi noi am intrat înăuntru, dar n-am găsit în patul lat decît o femeie — pe soață. Am dezlegat-o la gură şi la ochi.

— Nu te speria, cucoană, a zis Mihai, cînd a văzut-o privindu-ne cu ochi măriți de spaimă. Nu-ți clintim nici un fir de păr din cap, doar nu

sîntem ucigaşi.

Ea, auzind glasul lui blînd, şi-a venit în fire :

— Dacă nu sînteţi ucigaşi, de ce năvăliţi în casa mea?

— Am nişte socoteli cu boierul,

— Noaptea?!

— Noaptea, că noi ziua dormim.

Încredinţîndu-se doamna că viaţa nu-i este în primejdie, s-a înviorat de tot şi-a zis :

— Să vă ia dracul!

— Aşa, aşa! Acu' spune repede unde-i boieru' , că am o taină cu el, i-a spus Mihai, rîzînd.

— Ce-ar fi dac-aş ţipa să vină slugile?

— N-ar fi nimic, că n-ar veni.

Se dumirise.

Pe unde umblă nopţile nu ştiu! a spus ea, înciudată, cu gîndul la bărbatu-său. Ori de cîte ori mă deştept din somn, nu dau de el lîngă mine!

Eu, văzînd-o stînd aşa la taclale pe-ndelete, am căzut la bănuială : nu cumva ne paşte vreo primejdie? în clipa asta s-a strecurat în odaie Zdreanţă şi i-a şoptit lu' Mihai:

— Hai, că l-am prins pe boier cu mîţa-n sac!

— Ce mîţă?! a sărit stăpîna casei, care avea ureche ascuţită.

Dar n-a mai apucat să scoată şi altă vorbă, că am legat-o repede la gură şi am ieşit din odaie împreună cu ceilalţi. Am suit o scară şi am ajuns la catul al doilea, într-o odaie mare şi frumoasă. Acolo, pe lîngă o oglindă cît păretele, un dulap şi alte lucruri se afla şi un pat. Şi-n el — un bărbat şi-o femeie. Ce zic eu «femeie»! O codană de vreo şaptesprezece ani, alături de Vînju. Şi era boieru' ăsta urît ca un maimuţoi pe care-l văzusem o dată la un bîlci! Cînd te uitai la el cum şedea aşa, doar cu capul afară din plapumă, cu faţa lată, numai creţuri, cu ochii mici şi rotunzi, cu ţăcălie rară şi cu urechi puţin clăpăuge, îţi venea să-ţi scuipi în sîn şi să zici: «Fereşte-mă, Doamne, de ceasu-ăl rău!»

— Asta-i mîţa! a grăit Zdreanţă, oprindu-se dinaintea lor şi arătînd fata. Asta-i boieru', a urmat el, cu ochii la bărbat, iar sacu' pare a fi, după socotelile mele, podoaba de-o vedeţi pe măsuţa lor de noapte. Şi-a-ncheiat: Mîţa, cum s-ar spune, e nepoata!

Se vede că-l lămurise Stoiana. Pe măsuţa de noapte sclipea în lumina luminărilor un şirag de mărgăritare, destul să cumperi cu el vreo treizeci de părechi de boi, vreo douăzeci de vaci bune de lapte şi-o sfoară de moşie; asta după cele ce-mi dădeam eu sama din ce ştiam de pe cînd o slujisem pe Stîrcioaia. Şi privirea mi s-a oprit pe obrazul fetei: era alb şi rumen ca un măr domnesc cînd îl culegi proaspăt din pom într-o dimineaţă-nsorită. Şi-avea nişte ochi verzi şi vioi ca de veveriţă. «A dracului, am gîndit eu, cum

îşi cunoaşte ea interesu' de mică! De-ar şti cucoana pe unde umblă noaptea boier Vînju, nu i-ar merge bine!» mi-a fulgerat prin minte.

În odaie nu se aflau dintre-ai noştri decît trei inşi : Mihai, Zdreanță şi cu mine; ceilalți cotrobăiau prin alte părți. Le-am luat năframa de la gură. Boierul, cînd s-a văzut cu gura slobodă, a dat să strige,, dar s-a răzgândit; pesemne că-şi amintise că nu e în patul lui. Fata, în schimb, nu făcea decît să se uite cu ochii ei jucăuşi la noi, mai mult curioasă decît înfricată.

— Ia zi, boierule, unde-i sipetu'? întrebă Mihai. Da' iute, că n-avem vreme de pierdut.

Conu Vînju tăcea, pironindu-l pe Mihai c-o privire cruntă. În timpul ăsta, Zdreanță se juca, la lumina luminării, cu şiragul de mărgele. Şi prin ochii fetei, ațintiți asupra lui, am văzut cum trece prima fulgerare de teamă. Era bunul ei şi se temea să nu-l piardă. E drept că-l plătea, după a mea părere, tare scump!

— Nu vrei să spui? zise Mihai. Trage plapuma de pe el şi pune-l în spinare, Zdreanță, că ne-apucă zorile. Îl luăm cu noi, ca să-i dăm vreme de gîndit.

Ochii ciocoiului scăpărară.

— Grăbeşte, Zdreanță, grăbeşte!

Acesta băgă şiragul de mărgăritare-n brîu, dădu plapuma în lături şi răsăriră amîndoi, goi puşcă, în aşternut.

— Tîlharilor! răcni boierul.

Şi nepoata :

— Vai, colierul!

Zdreanță zîmbi; trase cu o mişcare scurtă cearşaful de sub ei, îl învăli pe conu Vînju în el ca într-un giulgiu, îl aruncă-n spinare şi ieşi cu dînsul pe uşă cu paşi mari.

— Colierul! mai țipă o dată nepoata, speriată acum de-a binele a.

În vreme ce Mihai ieşea după Zdreanță, eu am acoperit codana, zicînd :

— Stai binişor, c-avem o vorbă-mpreună.

Mi-a plăcut de totdeauna ce-i frumos — bărbat ori muiere — precum şi orice vietate. Şi fata asta isteață era tare nurlie şi-mi trăsnise prin minte un gînd năstruşnic.

— Ascultă, copilă, am spus eu, aşezîndu-mă pe pat, lîngă dînsa.

Ea m-a privit întristată :

— Mi-a luat perlele!

— Eu zic că dacă ne-nțelegem, le capeți îndărăt.

M-a ațintit, înviorată, cu privirea.

— Numai să nu afle tanti, a şoptit ea.

— Tanti?!

— Da, mătuşă-mea.

—- Aha! Cucoana din dormitor. Îți făgăduiesc că n-o să afle.

— Ce vrei în schimb?
— Să spui unde e sipetu'.
— Ohhh!
— E?
— Nu spun.
— Nu spui, dar ştii! am strigat eu bucuroasă.
— Ştiu, însă nu...
— Atunci uite ce-i, i-am luat eu vorba din gură, îl aducem pe maimuțoi îndărăt lîngă tine, punem şiragul de mărgele pe masă şi-o cărăm încoace, în patu' ăsta, şi pe «tanti».
— Să nu faci una ca asta! a izbucnit ea, speriată. '
— Dacă n-o merge altfel, o fac. Să ştii, ne grăbim. Uite, îți mai făgăduiesc ca, pe lîngă mărgăritarele astea, să-ți mai fac şi parte din ce s-o găsi, dacă mă-ndrumi iute şi cum se cuvine, mi-a trăsnit mie prin minte să zic. Te-nvoieşti?
A chibzuit în grabă; se vedea după chip. A oftat:
— Asta nu se poate, c-or să mă prindă.
— Zi, fată, cum te cheamă? Ai tată, ai mamă? Mai ai şi altă casă? Ajută-mă şi n-o să te căieşti.
Ea a şovăit, apoi a spus, nehotărîtă :
— Mă cheamă Sanda Văleanu...
— Şi?
— Am casă-n Craiova... părinți n-am... au murit...
— Ascultă, zi unde-i sipetu' şi-ți aduc banii în Craiova, împreună cu şiragul de mărgăritare; pe ce stradă stai?
— Pe strada Grădinari, a şoptit ea după alte clipe de şovăială, dîndu-mi şi numărul casei.
Socotea pesemne că dacă nu s-o-nțelege cu mine pierde tot, pe cînd aşa îi mai rămînea o nădejde şi — cine ştie! — s-alegea şi c-un folos mai mare. Poate-i căpătasem şi încrederea, că eram hotărîtă să mă țin de vorbă orice-ar fi, dacă ne ajuta să-l prădăm pe jupîn după cum merita. Apoi mi-a şoptit taina.
De-ndată ce-am aflat-o, m-am sucit pe călcîie şi-am ieşit în fugă pe uşă. Parcă mă-ndemna cineva să mă grăbesc. Cei doi flăcăi de la grajd scoseseră trăsura din şopron şi înhămaseră caii să-l luăm pe boier cu noi. Se mişcau tăcuți; stăpînul conacului era din nou legat la gură şi la ochi. Pană tocmai îl ridicase pe Vînju de pe scară, unde-l trîntise Zdreanță, cînd i-am făcut semn să-l pună iar jos.
— Lasă-l aici şi hai înăuntru! am suflat eu.
I-am găsit şi pe ceilalți; i-am dus pe toți, abia mai suflînd de nerăbdare, şi le-am arătat sipetu'. Era în spatele unui dulap dintr-o odaie plină de rafturi de cărți, se deschidea cu o cheie pe care o găsisem, după îndru-

marea fetei, într-o legătură de chei din buzunarul de la haina boierului. Aceasta, subțire ca o vergea mai groscioară, abia am băgat-o în broasca din uşița de fier din părete şi-am deschis ascunzătoarea, că am rămas cu gura căscată de uimire. Ce să spun? Mi se tăiaseră picioarele de-atîta bănet ce se afla acolo. Grămezile de cîte-o sută de lei, scoşi de Banga Națională, noi-nouțe, şedeau rînduite frumos, straturi-straturi. Într-un colț se aflau cîteva teancuri de cîte o mie, şi păretele din fund al ascunzătorii părea căptuşit cu hîrtii de douăzeci; în două pungi mari am dat de galbeni de le zice Napoleoni, după numele unui împărat franțuz, iar într-o cutie încăpătoare, aşternută cu mătase roşie, am descoperit o groază de podoabe, care, cînd am ridicat capacul, au început a scînteia în lumina lumînărilor de-ți luau ochii. Mai erau acolo şi tacîmuri de aur şi argint, precum şi patru sfeşnice mari, de aur.

Noi aveam o desagă de piele; am golit merindele din ea şi am umplut-o cu averea tăinuită. Boierul se pregătise într-adevăr să plătească moşia întru căpătuiala fie-si cu bani gheață, şi din cele găsite se vedea că nu-şi dădea toată agoniseala la bangă, pentru că era prea mare avuția! Cînd să ieşim din casă, l-am lămurit iute pe Mihai despre ce e vorba; l-au umflat pe sus pe boier şi l-au dus de l-au întins, legat, dinaintea uşii odăii lui de culcare. Mai întîi însă au tras pe el cămaşa de noapte ce zăcea la picioarele patului nepoatei, ca fata să scape cu fața curată.

Da' vezi că soarta începuse a-şi depăna firul,
S-a auzit deodată o-mpuşcătură.
— Poterele!

Pesemne că jăndarii nu fuseseră atît de beți precum crezusem şi, cine ştie cum, dăduseră de noi. Am năvălit toți pe uş-afară şi ne-am afundat în pădure. Desaga cu prada era la Mihai. Goneam printre copaci ca umbrele, însă jăndarii, că ei erau, se țineau de noi ca scaiul. Pasămite îi întărită răsplata Ruxăndroaiei şi a conului Vînju. Erau şi ei călări; desluşeam în urma noastră sforăituri şi tropot de copite. În liniştea nopții, orice zgomot se auzea mai tare ca ziua; uneori şi cîte un pocnet de puşcă zguduia noaptea. Alergam să ieşim din pădure. Într-un rînd ne-am oprit să lăsăm caii să mai răsufle. După ce am stat aşa pîn-ai număra cam pînă la cincizeci, am pornit iar; în vremea asta am înfăşurat într-un suflet copitele cailor în cîrpe făcute din cămăşile noastre. Zgomotul ce-l pricinuiam după aia, asemenea unui foşnet, se contopea cu susurul frunzelor. Pe jăndari nu-i mai simțeam decît de departe şi socoteam că ne pierduse urma, însă tropotul cailor a izbucnit după un timp în stîngă noastră, iute şi întins; tăceam ca mormîntu'. Duşmanii noştri se apropiau tot mai tare.

— Vin pe drum bătut! a şoptit moş Ursu.

Ne-am oprit iar. Jăndarii au trecut prin stînga noastră, şi cam la şaptezeci-optzeci de paşi de noi s-au oprit. S-apropia clipa răfuielii; ne-am

pregătit armele. Mihai a vorbit în şoaptă :

— Desaga e grea : nu sînt numai banii şi podoabele, ci şi tacîmurile, sfeşnicile, Dac-o fi să ne ciocnim cu urmăritorii, ne-ncurcă. S-o ascundem pe vreundeva şi-o luăm mai tîrziu.

Zdreanță a pierit printre copaci, zicînd :

— Mă duc să caut un loc bun pentru ea.

În jur se lăsase o linişte adîncă; îi auzeam pe jăndari vorbind :

— Nu-i lucru curat, prea s-au făcut deodată nevăzuți!

— Or fi nimerit pe drumul ăsta, şi dacă au cai buni, nici dracul nu-i mai ajunge. Cu gloabele noastre...

— Eu cred că s-au oprit pe undeva pe-aproape, am auzit un glas gros ce părea al unui gradat. Este Vizantea cu ai lui. După tropotul cailor nu pot fi mai mulți de cinci-şase, şi noi sîntem zece.

— Ce folos? Cum să dăm de ei pe bezna asta?

— Doi dintre noi să rămînă cu caii, iar ceilalți înconjurăm o bucată bună de pădure, tot cîte doi, şi-aşteptăm zorile. Ei nu cunosc codrul, sînt străini de locurile astea...

Mai departe n-am mai putut desluşi ce-au spus; începuse a bate vîntul mai tare şi se înteţise foşnetul frunzelor, dar tot am simțit cum se răspîndesc în jurul nostru. A venit şi Zdreanță, tiptil:

— Am dat de-un stejar stufos, a şoptit el. Zic să suim desaga-n el şi s-o agățăm către vîrf...

— Unde e? a întrebat Mihai.

— La vreo cincizeci de paşi mai la vale.

— Hai!

— Au luat sacul şi s-au mistuit în beznă. Ceilalți am rămas pe loc, cu urechile treze. Către stînga şi înainte se auzea sforăitul cailor celor ce ne urmăreau.

— Ascultați! a suflat Pană.

După umblet şi glasuri ne-am dat sama că pe drum mergeau doi jăndari.

— Dacă n-au trecut pe drum către marginea codrului, trebuie să fie pe-aici, zicea unul. Că pe părți nu se pot strecura, prea sînt multe desişuri şi văgăuni.

Auzeam ceea ce ştiam şi noi.

— Mergem înainte încă vreo patru-cinci sute de paşi, a grăit celălalt, şi-apoi o luăm Ia dreapta.

— Cu cît ne îndepărtăm mai mult şi înconjurăm un loc mai mare, cu atît mai bine. Dacă punem mîna pe răsplata boierului Vînju şi a coanei Stîrcea, ne căpătuim...

Ne temeam să nu dea din copită vreun cal de-al nostru, da' n-a dat; stăteau liniştiți, de parcă ştiau şi ei că-i primejdie. Curînd, zgomotul paşilor

s-a mistuit în noapte şi s-a lăsat o tăcere ca de mormînt; după un nor s-a ițit luna, s-a uitat la noi, apoi s-a ascuns iar. A strănutat un cal de-al lor.

— Sînteți aici?

Se întorseseră Mihai şi Zdreanță.

— Aici. Aşteptăm zorile?

— Nici gînd, a răspuns tată-tău, n-aşteptăm decît o rază de lună să-nsemnăm locul. Tu, Zdreanță, dă fuga cu ceilalți şi arată-le stejarul cu desaga. Între timp, eu dau o goană către drum să fac o crestătură pe vreun pom.

Ne-am dus şi ne-am întors curînd. Cînd ne-a văzut, Mihai a zis :

— La vreo şaizeci de paşi în stînga e un drum, şi alături, un mesteacăn bătrîn; pe el am crestat o cruce, ca pe stejarul cu desaga.

Cerul se acoperise de nori, ce se rostogoleau greoi unii peste alții, parcă luîndu-se la întrecere să ajungă numai ei ştiau unde. Vîntul se întețise. De departe a luminat un fulger, un copac a scîrțîit uşor, şi pentru cîteva clipe a răsărit luna.

După ce Mihai a hotărît un plan, toți bărbații au luat-o tiptil înainte. Pe mine m-au lăsat cu caii, legați unul de altul cu o frînghioară. Ascultam, încordată. De izbînda lor atîrna libertatea, dacă nu chiar viața noastră. Vîntul a adus pînă la mine zgomot de luptă, o sudalmă, după care, prin beznă, au răzbit un strigăt şi un pocnet de armă. Am luat într-un suflet caii de frînghie şi am ieşit în drum. Mi l-a arătat un fulger, ce-a luminat cerul şi pădurea ca ziua. Acolo m-am zvîrlit în şa şi m-am repezit pe urmele alor mei. Am ajuns; cei doi jăndari zăceau, legați, lîngă un copac. Unul dintre ei sîngera la umăr. Într-o clipă am dezlegat toți caii noştri şi ne-am apucat să legăm de frînghie, unul de altul, fugarii jăndarilor. Cînd şi cînd fulgera. Abia sfîrşisem treaba, că dintr-o parte a pădurii s-au auzit un foc de armă, apoi altul. Ne grăbeam ca de frica morții. Ne-am lăsat în seama animalelor; ştiam că ele se descurcă uşor. Împuşcăturile şi strigătele din urma noastră se înmulțeau, dar, înainte de a se dumiri, ei ce se întîmplă, noi străbătusem o bună bucată de drum. Ne-am oprit şi ne-am adunat grămadă la sfat, care-a fost scurt. Ca să ni se piardă urma, s-a hotărît ca Ursu, deşi fusese rănit în lupta cu cei doi oameni ai stăpînirii, să ia caii jăndarilor şi să-i presare peste tot prin codru. A rămas să ne întîlnim a doua zi într-o luncă pe care o cunoşteam toți, la vreo opt ceasuri de mers călare, plină de sălcii, mesteceni şi ulmi. Am ieşit din pădure şi-am gonit pînă către dimineață, cînd ne-am răzlețit unii de alții, pornind cîte unul către locul de adunare.

M-am văzut singură; m-a apucat urîtul, dar m-am îmbărbătat iute. Vîntul stătuse. Pe obraz mă spălasem din vreme de funinge, ca toți ceilalți. Se luminase binişor. Pe ogoare nu te-aşteptai să-ți iasă careva în cale; plouase şi prea era pămîntul moale. Înaltul se limpezise, şi cînd a răsărit soarele, s-a făcut albastru ca sticla. Am auzit o ciocîrlie sus, în văzduh, şi

de la picioarele mele a țîşnit un iepure. M-am oprit într-o vîlcea, am deşăuat calul, am îngropat şaua-n pămînt şi-am ieşit cu calu-n drum, ducîndu-l de-o funioară. Îngropasem şi pistolul, că era greu de ascuns. Simțind în urma mea o căruță, m-am oprit. Pe capră stătea un moş sfrijit, cu părul sur, cu căciula şi țoalele peticite. În spate, pe-un maldăr de fîn, o bute cît toate zilele. Moşneagul mîna doi cai costelivi.

— Încotro, femeie?

I-am răspuns că mă duc într-un sat, la vreo douăzeci de kilometri de-acolo, pe care-l ştiam din auzite.

— A cui eşti? m-a descusut căruțaşul.

— Păi nu-s chiar din satul acela; am tras acolo cu bărbatu-meu de vreo două săptămîni la un văr de-al meu, Ion Amariei.

— Aha! Păi cum să nu-l cunosc eu pe Ion Amariei! a zis el, clipind des din ochi, asta părînd o deprindere a lui. Şi ce cauți tocmai pe-aici, singură, cu calul ăsta pe drumuri?

— Mă întorc de la tîrg, unde l-a cumpărat bărbatu- meu, şi tot călărind pe deşelate mi-am frînt oasele, că omu' meu a rămas acolo cu treburi.

— Apăi, leagă bidiviul de căruță şi suie sus lîngă mine, că mai ai drum lung.

L-am ascultat, şi el a dat bici cailor. Mi s-a părut, cînd m-am aşezat alături de dînsul, în leagănul din față, că mă priveşte pe sub sprîncene cu o uitătură iscoditoare.

— Dar dumneata de unde vii, moşule? l-am întrebat eu.

Am încremenit cînd l-am auzit rostind numele satului de lîngă conacul boierului Vînju.

— În noaptea asta, pe boier l-au călcat furii, a mai adăugat unchiaşul, şi-apoi : Dii, căluții tatii, că n-avem vreme de pierdut. E zarvă mare. Se zice că pe urmele furilor sînt vreo douăzeci de jăndari şi s-aşteaptă să mai sosească pe clipă ce trece încă vreo douăzeci-treizeci. Hoții au dat de hruba cu bănet a conacului şi-au umplut vreo trei saci cu prada. N-a mai rămas acolo decît lopata cu care au adunat bănetu' purcoaie, ca să-l ia cu ei.

— Nu mai spune, moşule! am făcut eu pe mirata, ducînd mîna la gură. Că doar n-or fi tocmai atîția bani!

— Nu! Ba te miri cum de s-a găsit numai atît! Moşiile lui s-aştern pînă la Dunăre şi-i atît de hapsin, că să te vadă-ntins în drum şi nu ți-ar da o ulcică cu apă.

În clipa asta am auzit în urma noastră tropot de copite; m-am uitat îndărăt şi-am văzut apropiindu-se o ceată de jăndari. Cred că m-am schimbat la față, fiindcă moşul mi-a aruncat o uitătură hoțească şi-a dat bici cailor. Mă gîndeam c-atîta mi-a fost şi mi-am făcut cruce. Aveam ascuns în bete un hanger. Îmi părea râu că zvîrlisem pistolul. Dar chiar dacă aş fi fost mai înarmată, mă puteam pune eu cu atîția? În huruitul şi

hurducătura căruții, cînd moşul s-a aplecat înainte să dea bici cailor, eu mi-am scos repede hangerul din bete şi l-am vîrît în fînul de sub bute. O clipă, mi-am zis - să sar pe cal şi s-o zbughesc, bizuindu-mă pe iuțeala fugarului, însă m-am răzgîndit — jăndarii erau prea aproape şi înarmați. Cu plumbul flintei nu-i de glumă! Şi-am auzit un strigăt:

— Opreşteee!

Ne ajunseseră din urmă.

— Hoooo! a făcut moşul, trăgînd de hățuri.

Caii jăndarilor suflau greu, de goană.

— Încotro? a întrebat majurul care-i comanda.

— Acasă, a răspuns unchiaşul,

— Unde?

— În jos, încoace, a zis el, arătînd cu biciul în lungul şoselei.

— Răspunde scurt, omule, că te plesnesc de-ți sar măselele din gură!

— Nu mai am decît trei şi-ar fi păcat!

— Vorrrba! Zi!

— Zic, cum să nu zic? Vai de zilele mele!

— De unde vii şi unde te duci? Ai înțăles ce te-ntreb?

— Țăles.

— Vorbeşte! a răcnit gradatul.

— Vin din sus şi mă duc în jos, în saț,

— Lasă-l dracului, don' majur, a sărit unul. Nu vezi că-i bătrîn? O fi dat în mintea copiilor.

— Stai tu, că nu scapi aşa uşor! a urlat omul stăpînirii dar i s-au oprit ochii pe mine şi-a-ntrebat : Tu cine eşti?

— Nepoata lu' moş Stan, aici de față, am răspuns eu repede, uitindu-mă rugătoare la stăpînul căruței.

El nici n-a tresărit măcar.

— Calul ăsta al cui e?

Am şovăit, dar a sărit moşul:

— E-al lu' Ghiță Iabraşu. L-a cumpărat la tîrg şi mi l-a-ncredințat să-l duc acasă. Ehe! Mare bine-mi făcuşi, don' majur, că dacă nu s-auzea tropotul cailor voştri, mi-l răpeau nişte călăreți răi.

— Călăreți?!

— D-apăi cum!

— Cîți erau?

— Să tot fi fost vreo şase-şapte. N-am apucat bine să-i număr : de frică.

— Ei sînt! a răcnit gradatul. Şi-ncotro au luat-o?

— Drept în sus pe şuşea.

În clipa următoare, jăndarii au țîşnit din loc şi s-au pierdut curînd în zare. Moşul s-a-ntors către mine :

— Ai scăpat!

L-am privit, uluită.

— Te miri? Se vede din ochi că eşti muiere dîrză, şi calul e animal de preţ, nu mîrţoagă ca ai mei. Şi-n satu' de care-ai vorbit nu se află nici un Ion Amariei. Se nimereşte că eu tot de-acolo sînt, a încheiat moşul, zîmbind.

M-am uitat lung la el. Îmi scăpase viaţa. Un biet amărît; -se ghicea după faţa lui suptă.

— Ce te făcu, moşule, să mă aperi?

— Nu eşti ţărancă?

— Ba sînt.

— Şi nu te cheamă Zamfira?

— Ba aşa mă cheamă, am zis eu, rîzînd.

— Şi mai întrebi ce mă făcu?

— Nu, dar...

— Şi dacă ţi-aş mai spune că te-am văzut cînd ai ascuns hangerul în căruţă?

— Acu-nţăleg, moşule, gata.

— Jăndarii au dat de-o gazdă de-a voastră din satul unde-a mas peste iarnă nu-ş care dintre voi. Aşa că ştii. Hiiiii, căluţii tatii, hiiii! Că-i zi mare pentru noi, ducem oaspeţi de vază :

Zamfira, pui de ţărancă,
Cea cu suflet de lupoaică...

— Taci, moşule, că mă dai pe mîna jăndarilor şi-abia mă scăpaşi de ei!

Ochii bătrânului străluceau ca două luminiţe, de-l făceau mai tînăr cu douăzeci de ani.

— Ehe, cît îs eu de hîrb şi tot nu m-aş lăsa, de m-aţi lua cu voi. Fată, fată, dacă tu şi Vizantea aţi vrea, aţi aduna o oaste, că nădufu-i mare peste poate.

— Eh, asta ar fi mai greu...

— Mai greu? Nu mă duce capul să-ţi spun c-ar fi greu ori uşor, ci numai ce ştiu. Că viaţa e pentru cei mulţi ca o năpîrcă ce te muşcă fără cruţare. Şi tare ne-am bucura, de-ar fi şi cu primejdie de moarte, să zicem o dată răspicat : «Vrem şi noi să trăim!»

Căruţa hurduca pe drum, căluţii trăgeau din greu, şi unchiaşul îşi vărsa focul. Făcea cărăuşie, ca Mihai pe vremuri, însă fără tinereţea, dîrzenia şi priceperea acestuia.

— M-am zbătut fără hodină, de cînd mă ştiu, ca peştele-n cîrlig, zicea el. Şi ca mine s-a zbătut şi se zbate mai tot satu'. Sărăcia ne e mumă, boala, frate şi soră, satu' e una cu biru', ciocoii şi bogătanii se gîndesc numai la folosul lor. Omu' e animal, şi animalu', om, că, uită-te la popîndăul ăla din marginea drumului, urmă bătrînul, arătînd cu biciul un popîndău ce-şi făcea liniştit mustăţile, de o mic de ori e mai fericit decît noi! El adună şi mîncă — nu-l asupreşte nimeni, nimeni nu-i ia îmbucătura de

la gură. Tare nedrept făcuşi viaţa, Doamne! oftă el, ridicînd ochii la cerul străveziu şi la soarele strălucitor. Apoi urmă : încotro, fată?

— Jăndarii pe unde-or umbla, moşule?

— Apăi, cam peste tot de cînd v-a descoperit bîrlogul, dar sînt venetici de meleagurile noastre şi de oameni, aşa că-i mai poţi păcăli.

Atunci i-am spus s-o ia către locul nostru de întîlnire.”

X

Rar ne ieşea cîte un român în cale. Satele, îndepărtate unele de altele, le ocoleam. N-auzeam decît vreun zvon, de departe, şi lătrat de cîini. Mă simţeam pierdută în nesfîrşitul înverzit din jur, şi-n suflet mi se lăsase ca o negură.

— Tot ce vezi e munca noastră, a zis moşneagul, arătînd cîmpia cu biciul — de-aici şi pînă-n zare şi dincolo de ea, da' rodul nu-i al nostru. Hiii, căluţii tatii, c-avem drum lung, să ducem fata de-mpărat la loc de taină, pe meleaguri unde nu te doare nimic şi toate te bucură, de-ţi aduci aminte de anii copilăriei.

Pe drum am mai întîlnit odată cîţiva jăndari, pe care moşul i-a îndrumat anapoda, ca şi pe cei dinţii. Că era unchiaşul acesta, în ciuda nenorocirilor prin care trecuse şi a anilor lui, un om isteţ, care, poate tocmai din cauza soartei sale ajunsese să nu-i mai pese de nimic; nu-l mai speria nimic, fiindcă nu mai avea ce pierde. Ba, uneori, îi apărea în ochi o licărire vioaie de om şugubăţ şi trîntea cîte una, de te cruceai.

Cum a făcut, cum n-a făcut, ducîndu-mă pe drumuri lăturalnice, am ajuns pe la prînz la locul întîlnirii, în luncă. Moşneagul a tras căruţa într-un luminiş, iar eu i-am căutat pe-ai mei. I-am găsit la sfat, pe malul apei, într-o vîlcea, unde-şi adăpostiseră şi caii. Moş Ursu, rănit, şedea întins pe-o pătură. Le-am povestit cum ajunsesem la ei, lăudîndu-l pe bătrîn.

Mihai stătea-ncruntat, gînditor, pe-o piatră.

— Nu, desaga n-o putem lăsa mult timp în copac, a zis el, parcă răspunzînd unui gînd. Unde e moşul tău, Zamfiro? Omul mi se pare isteţ şi de nădejde.

L-am dus la bătrin, şi cei doi s-au măsurat o vreme din priviri. Ochii moşului s-au aprins :

— Nu-mi pare rău că te văzui, Vizanteo!

— Nici mie. Mi-ai scăpat nevasta cu zile.

— Mi-am mai amintit din tinereţe, că de dădeam pe-atunci de-un om ca tine, mă făceam şi eu haiduc.

— Omul, cît trăieşte şi se mai ţine pe picioare, are încă vreme să se facă.

— Adică, aşa, c-un picior în groapă, şi cu altul pe spinarea unui ciocoi! Ar fi ceva, că-n clipa morţii l-aş lua de gît şi m-aş duce cu el la Dumnezău să ne judece pe sfînta dreptate, ca s-apuc măcar în cer un locşor mai călduţ.

— Pînă la Dumnezău te mânîncă sfinţii şi cine ştie pe unde mai nimereşti! răspunse Mihai, zîmbind. Acu' spune, moşule, cu ce vrei să te

răsplătesc?

— C-o strîngere de mînă haiducească şi c-un Doamne-ajută.

— Cu nimic alta?! Ai scăpat viaţa unui om!

— Pentru viaţă de om nu iau plată.

— Ascultă, frate, zise Mihai, după ce-l mai iscodi îndelung cu privirea din cap pînă-n picioare, vrei să fii haiduc?

Acesta-l privi nedumerit.

— M-ar ajuta oare puterile? grăi el după o vreme, cu îndoială.

— Cred că te-ar ajuta.

— Dac-oi mînca pe săturate vreo trei săptămîni, te pomeneşti că mă-nviorez ca armăsarul răpciugos cu care-a pornit Făt-Frumos s-o scape pe Ileana Cosînzeana din ghearele zmeului! spuse moşul mai înderîdere, mai în serios.

— Niciodată nu se ştie. Acu' zi, te faci haiduc?

— Vrei, calule, ovăz?

— Atunci dă-mi mîna.

Şi-au strîns mîinile.

— Cum te cheamă, bătrine?

— Petre Nicoară.

— Apăi, moş Petre, de-acu' eşti haiduc pe viaţă.

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, c-o apucai şi p-asta! Care-i porunca?

— Să iei o desagă din pădurea boierului Vînju. Îţi încredinţez nevasta. O dai drept nepoată. Mergi unde ţi-o arăta ea. Luaţi desaga şi porniţi pe drumuri ocolite, ferindu-vă de jăndari, către Desnăţui. O să te ducă la un om de-i zice Gheorghe Timofte. El o să ştie unde mă aflu. Te laşi în sama lui şi a nevestei.

Ascultîndu-l, am început a înţălege ce voia. Descoperindu-se una din gazdele noastre de către jăndari, după cum îi spusesem eu din cele aflate de la moş Petre, Mihai se temea ca ei să nu fi dat şi de celelalte, şi poterele să nu ne urmărească uşor. În desagă era o nemaipomenită avere şi trebuia să punem mîna cu orice preţ pe ea; iar moşul, din partea locului, părea potrivit să mă ajute.

— Şi-acu', uncheşule, a zis Mihai, rămîi aci pînă ce ne-om întoarce. A luat calul meu de căpăstru şi-a urmat : Hai, Zamfiro!

Ne-am sfătuit cu toţii şi s-a hotărît ca ei să pornească în goană către Desnăţui, îndepărtîndu-se tot mai tare de conacul lui Vînju, apoi să bîntuie curţile ciocoilor, ca să-i atragă pe urmăritori şi să-mi dea mie prilej s-ajung mai fără primejdie la desagă. Oricum, eu să mă ţin răbdătoare pe lîngă moşneag pîn-oi lua desaga, după care să ne ducem împreună acolo unde se hotărîse.

M-am întors cu Mihai la moş Petre şi ne-am despărţit.

Cînd am ajuns în satul moşneagului, acesta a oprit la crîşmă să dea

butea-n primire cîrciumarului, că era a lui: un rumân îndesat şi scund, cu mustață pe oală, pe cap cu o clădăraie de păr şi cu nişte ochi mici ca de viezure.

— Pe unde umbli, moşule? l-a întîmpinat el.

— Eh, mi s-a rupt osia din spate şi m-am dus la un fierar din drum s-o dreagă. L-am aşteptat aproape-o zi, că era la o nuntă; am mas acolo, şi-a doua zi, altă dăndănaie, nu se dezmeticea neam. Nu s-a trezit decît după ce l-am dres cu o juma de țuică şi cu o ciorbă de potroace, cumpărate pe bani gheață de la unul ca tine.

— Şi-acu' vrei îndărăt jumatea de țuică şi ciorba de potroace?

— Nici vorbă, da' şi banii de osie, că s-a rupt din pricina butei. Eu ți-am spus : «Marfa e prea grea pentru căruța şi căişorii mei», da' n-ai vrut să m-asculți.

Crîşmarul nu l-a crezut şi s-a uitat la osie. Eu gîndeam : «Uite că-l prinde cu minciuna!», cînd l-am auzit pe negustor grăind :

— Aşa-i. Bine. Ți-o plătesc.

Pesemne că moşul o dresese mai de mult, şi negustorul nu ştia.

Pe cînd descărcau butoiul, cîrciumarul a rămas cu ochii la mine.

— Frumuşică fată!

— Cred şi eu. Îmi seamănă, că-i sînt unchi.

— N-o fi a Saftei?

— Ba a ei.

— N-am mai auzit de ea de aproape douăzeci de ani, de cînd a plecat din sat.

— Auzi acum. Da' nu te linge pe degeaba pe buze, că nu-i de cumpărat. E fată cu parale. Tată-său îi dă de zestre şase părechi de boi, patru vaci şi optzeci de pogoane de pămînt.

— Cum de-a făcut avere?! a-ntrebat negustorul, fluierînd a uimire.

— A furat-o.

— Cuuum! strigă crîşmarul, întorcîndu-se către moşneag, care-l privea cu o luminiță jucăuşă în ochi. De unde-a furat-o?

— Apăi de unde! Din crîşmă, ca şi tine, că tată-său e crîşmar.

Omul a pornit a rîde. În vremea asta butea fusese descărcată şi am intrat în cîrciumă. Era plină de rumâni, iar într-un colț, la o măsuță, se aflau patru jăndari. Fumul îl tăiai cu cuțitul şi duhnea a țuică, iar vorba muşteriilor se auzea ca zumzetul dintr-un stup. Ne-am aşezat la o masă. Oamenii vorbeau de furii care-l prădaseră pe Vînju.

— L-au găsit pe boier legat cobză pe duşumea, la uşa odăii lui de culcare, cu ochii cît cepele, şi la obraz, pămînt, de cătrănit ce era.

— Cică i-a prădat şi pe musafiri, a sărit unul cu gura plină de mulțămire.

— Ehe, mare-i Dumnezău!

După ce am mîncat bine amîndoi, moşul s-a socotit cu crîşmarul pînă la cel din urmă sfanț, am ieşit afară, am înhămat caii, ne-am suit în căruță şi-am luat-o spre casă. Oamenii aprinseseră opaițele, ori cîte-o lambă. Se-ntunecase bine. Un rumân venea cîntînd pe uliță — pesemne de la cîrciumă şi el. De după un geam luminat am auzit un scîncet de copil ce se-mpletea cu lătratul cîinilor. Se înnourase şi era întuneric mare.

Am dormit amîndoi, neîntorşi, pînă-n zori. Ne-am deşteptat; către răsărit cerul ce înroşise uşor, ca o fată mare cînd dă pe negîndite cu ochii de flăcăul care-i place; am înhămat caii şi-am pornit pe drumul zvîntat. Ogoarele se-ntindeau ca o apă din zare-n zare şi bătea un vînt călduț, alungînd negurile şi ajutînd lumina să se reverse peste plaiuri. Umplusem căruța cu fîn, şi dedesubt, ascuns bine, îmi dosisem hangerul. Peste vreo trei ceasuri am ajuns într-o luncă şi am hotărît să odihnim caii, că erau tare pirpirii; însă abia i-am deshămat şi i-am priponit lîngă un petec mare de iarbă, că am auzit pe drum ropot de copite. Şi de noi s-au apropiat patru călăreți în fugă aprigă. Moşul m-a privit cu o fulgerare-n ochi. Cei patru s-au oprit în sforăitul cailor şi într-un nor de praf.

— Încotro?

Vorbise comandantul lor, un sărgent îndesat, lat în spate, puternic, cu un obraz rotofei de prostănac şi cu ochi rotunzi, răi, plini de viclenie.

Eu i-am zîmbit, apoi mi-am lăsat ochii în jos, făcînd pe sfioasa, în vreme ce mă apropiam de căruță; nu voiam să mă dau vie pe mîinile lui. Eram hotărîtă să mă apăr. Aflaseră, gîndeam eu, cine ştie cum, că mă vînturam pe drumurile din partea locului şi erau pe urmele mele.

— Ce te zborşeşti aşa la mine, don' sergent Oarcă? îl repezi bătrînul. O să-mi sperii mîrțoagele, de-o să piară şi urma de vlagă pe care-o mai au.

Omul stăpînirii îl privi mai cu luare-aminte şi-l recunoscu.

— Dumneata eşti, moş Petre?

— Eu. M-ai uitat şi n-au trecut nici doi ani de cînd ai plecat din satul boierului Vînju!

— După jaf, boierul s-a plîns la Craiova împotriva ălui care mă înlocuise şi-am fost mutat iar aici, la el. Da' fata asta cine-i?

— Nepoata mea. Odraslă de om bogat. Crîşmar, nu ca mine.

Omul stăpînirii m-a învăluit, curios, cu privirea.

— Şi-acum încotro?

— La curtea boierului Vînju, să văd dacă dom' administrator Stratilat n-o avea vreo treabă cu mine.

— Bine, a zis el, şi după ce mi-a mai aruncat o uitătură cercetătoare şi pofticioasă a plecat mai departe, pierind cu ai lui după un cot al luncii.

Abia s-au îndepărtat, că moşul a dat cu căciula de pămînt, trăgînd o-njurătură pe-alese; a înhămat caii la căruță, şi-n vreme ce ieşeam din pădurice, îşi vărsa focul, cîntînd cu jumătate de glas :

Vai şi-amar de noi, săracii,
Că ne-au năpădit gîndacii,
Domni gîndaci cu pălărie
Care rod tot de pe glie,
Ajutați de domni jăndari.
De primari şi de notari.
Stăpânire, stăpînire,
De-ar fi dup-a mea pornire,
Te-aş face o pietricea,
Într-un puț te-aş arunca,
Şi deasupră-ți un deal mare
Răsturna-ți-aş în spinare...

Am trecut printr-un sat. Şi-n fața crîşmii am văzut caii jăndarilor legați la gard. În cel mult un ceas ajungeam în pădurea cu desaga. Peste o vreme am auzit în urma noastră venind în goană o trăsură, în strigătele vizitiului. Am întors ochii şi-am zărit-o apropiindu-se în fuga mare, într-un nor de praf. Patru cai alergau întins îa drum, însoțiți pe margine de cinci oameni călări, înarmați. După slugile înarmate am ştiut cine era în trăsură şi, apucîndu-mi iute năframa, am tras-o mai pe față. Era coana Ruxandra. Singură. Stătea dreaptă în perne, îmbrăcată de drum, în mînă cu mănuşi, la gît, peste gulerul de dantelă, cu un şal subțire de mătase, în cap cu o pălărie cu margini late, pusă nițel într-o parte. «Voleta», cum îi zicea ea, şi-o ținea ridicată. Pe umeri, desfăcută, avea mantila de călătorie. «Ce ți-aş zburătăci eu pălăria din cap cu voletă cu tot», mi-am zis eu, uitîndu-mă de după năframă. A trecut într-un nor de praf şi s-a mistuit în zare.

În sfîrşit, am intrat în codrul boierului Vînju. Mă şi vedeam cu avutul sărăcimii în căruță. Mi-am făcut cruce. Inima îmi bătea să-mi sară din piept. Însă n-am făcut bine cinci sute de paşi printre copaci, că s-au speriat caii de cine ştie ce jivină, au luat-o razna, au lovit căruța de-un stejar şi s-a rupt osia din spate în locul unde fusese dreasă. La strigătele moşului, care căuta să liniştească mîrțoagele înfricoşate, a apărut un pîndar.

— Ce-i?... Aha, dumneata eşti, moş Petre? Ce s-a-ntîmplat?

— S-a rupt căruța.

În clipa asta a răsărit lingă noi şi sergentul Oarcă împreună cu ceilalți.

— Ce-i, moşule, o pățişi?

— După cum se vede.

Moşneagul era tare amărît.

— Pagubă mare! Numai Pintea de la curte o poate drege, a zis pîndarul. Că fierarul satului e bolnav.

— Ceasu-ăl rău, a spus şi sergentul, cu ochii la mine.

— Dă fuga, fată, la curte, mi-a poruncit moş Petre şi adu-l pe Pintea încoace. Mi-e prieten şi-ii meşter bun.

— Ştii pe unde s-o iei? m-a întrebat sergentul.

În prima clipă, împinsă de nerăbdarea de a ajunge cît mai grabnic la stejarul cu desaga, m-am simțit îndemnată să-i spun că ştiu, dar m-am răzgîndit iute, dîndu-mi sama că aş greşi, fiindcă n-aveam de unde să cunosc drumul prin pădure. Am ghicit după privirea lui că vrea să mi-l arate el. Neavînd încotro, m-am împăcat şi cu gîndul ăsta şi-am hotărît să folosesc prilejul să-l îmbrobodesc o țîră, nădăjduind că mi-o fi cumva de folos în treaba pe care o aveam de îndeplinit, şi-am răspuns :

— Nu.

După cum mă aşteptam, el a zis :

— Ti-l arăt cu.

După ce i-a trimis pe cei ce-l însoțeau în sat, la post, am plecat cu el prin pădure, dînsul, cu calul de căpăstru. Am ieşit în drumul pe care-l străbătusem noi în noaptea cînd îl atacasem pe boier. Am recunoscut locul unde ai noştri îi doborîseră şi-i legaseră pe jăndari; la vreo cincizeci de paşi mai departe se afla mesteacănul, pe el cu crestătura făcută de Mihai. Am trecut şi pe-acolo. Îndepărtîndu-mă, plîngea sufletu-n mine. Aproape, în pădure, era desaga noastră.

— Zici că tată-tău e crîşmar? m-a întrebat sergentul.

— Îhî, am răspuns eu, tresărind, deşteptată din gînduri.

— În sat bogat?

— Îhî, am răspuns eu iar.

— Cîte vaci are?

— Opt.

— Şi boi?

— Trei părechî.

— Pămînt?

— Mult.

Pe măsură ce mă iscodea, şi eu îi răspundeam, ochii lui mici, rotunzi, s-aprindeau tot mai tare.

— Cît de mult?

— Ghici! am făcut eu, cu capul în pămînt.

— Douăzeci de hectare?

— Mai mult.

— Treizeci?

— Mai pune.

— Doar n-o avea patruzeci de...

— Ba şaizeci.

A rămas buimac, privindu-mă cu ochi pierduți.

— Şi ție? a suflat el de parcă i se oprise o sarma-n gît, cît îți dă?

— Ce?

— Pămînt?

— Sînt singură la părinți.

A răsuflat de parcă se îneca. Ochii lui răi s-au îndulcit; căta cu poftă-n gol, şi cînd s-a uitat iar la mine a tresărit. M-a cuprins cu o privire de stăpîn, dar cu gîndurile parcă într-altă parte.

— Cît mai zăboveşti pe-aici?

— Pîn' s-o drege căruța.

— O să vin să te văd.

Mergînd, m-am rezemat ca din întîmplare de el şi, punîndu-mi bărbia-n piept, am şoptit:

— Să vii... te-aştept.

Atunci s-a-nfierbîntat.

— Eşti fată pe placul meu, s-a răsuflat dînsul. Mi-ai plăcut din prima clipă. Te iau de nevastă şi, să ştii, sînt bărbat eheee! Şi mi-e scris să ajung şi om bogat. Mîine-poimîine mă vezi majur; îți dai seama ce-i aia, ce să-ți mai spun! Stăpînul satului: el taie, el spînzură, e omul boierului. Sărăcime multă şi de la fiecare pică cîte ceva, de frică. Am mîna grea cînd e la o adicătelea. Țăranii mă cunosc şi mă respectă. Belşug ca-n casa mea n-o să găseşti nicăieri; nici la tată-tău, cît îi el de-nstărit. Odată-l auzi pe boier: «Oarcă!» «Porunciți!» «Țăranii s-au înrăit ca fiarele, fac zîmbre pămîntului meu. Ia vezi de le bagă mințile-n cap. Pentru început, ia ici doi poli». «Țăles, să trăiți!» Şi mă pun cu milităria pe ei. Şi-azi doi poli, mîine doi poli, s-adună ban pe ban; iar de la țăran, azi o gîscă, mîine-o rață, poimîine şapte-opt ouă — nu cheltuieşti măcar o băncuță pe de-ale gurii şi-a ta e lumea!

Oh! cum l-aş fi plesnit! Dar m-am făcut ca mierea şi, uitîndu-mă în ochii lui, am îngăimat cu adîncă simțire:

— Eu... eu... de mă mărit, un om ca tine vreau să iau.

El s-a oprit, pironindu-mă cu privirea şi, răsuflînd adînc, a spus :

— N-o să-ți pară rău!

În clipa asta ne-a ajuns din urmă un jăndar de-al lui.

— Don' sărgent! Don' sărgent!...

-— Ce-i, mă? l-a repezit el, supărat.

— Veniți grabnic la post, c-a sosit un Gurier de la don' căpitan.

— Bine. Apoi întorcîndu-se către mine, a zis : în trei- patru ceasuri vin şi eu la Pintea să mai stăm de vorbă.

A încălecat, şi eu am rămas singură. Am aşteptat pînă ce s-a pierdut tropotul copitelor. Se lăsase liniştea. Nu se mai auzea decît ciripitul păsărilor şi foşnetul vîntului în bătaia uşoară a vîntului. M-am întors încet îndărăt, pe drumul pustiu, cu urechea ciulită. Am iuțit pasul. Nu aveam decît un singur gînd : să iau desaga, s-o duc la căruță şi s-o ascund sub fin.

Ce voi mai face după aceea nu ştiam încă şi nici nu mă străduiam să gîndesc. Am dat de copacul din drum, însemnat de Mihai, şi am ajuns curînd la stejarul cu pricina. M-am cățărat în el şi m-am pus pe căutat. Am cercetat coroana copacului bucată cu bucată, suind tot mai sus, dar n-am găsit nimic. Am luat-o din nou, de sus în jos, de jos în sus, pe toate laturile: zadarnic! Nu am dat de urma sacului! După ce am mai scotocit frunzişul ultima dată, cu de-amănuntul, fără nici un folos, am coborît.

Desaga pierise!... Am stat aşa, la picioarele stejarului, ca năucă. Şi deodată mi-a răsărit în minte gîndul că boierul ajunsese în stăpînirea ei prin cine ştie ce întîmplare — că Vînju nu-mi ieşea din cap nici zi, nici noapte — şi gîndul ăsta m-a făcut să mă cutremur de obidă. L-am vestit de îndată pe moş Petre de lipsa averii din stejar, am dus căruța cu chiu cu vai la conac, la Pintea, şi ne-am aciuat acolo, hotărînd ca, dacă n-om descoperi nimic pînă ce s-o drege osia, să ne mutăm în sat, la un prieten de-al moşneagului, anume Corbu.

XI

Ehei, fata, fată! Omu' nu ştie niciodată ce-l aşteaptă, că de-ar şti, multe cărări ale vieții s-ar netezi ca-n palmă. Dar şi dacă te-ndîrjeşti mai netezeşti cîte-o cărare, şi de nu vine vreunul să-ți arunce un retevei între picioare să cazi, apăi, mergînd tot înainte, ajungi la un capăt de drum.

De nu vine...

Fierarul era un om îndesat şi mohorît; pe obrazul lui lat nu vedeai un zîmbet. Rar dacă i se aprindea în ochii mici cîte o lumină, ce se stingea aproape tot atît de repede pe cît apărea. Se născuse în satul din apropiere, şi la curte intrase ca fierar de vreo trei ani. Fiind om ursuz, deşi destul de tînăr, a cerut de la început să locuiască singur într-un bordei din hotarul dinspre pădure al conacului. Acolo îşi petrecuse viața pe vremuri grădinarul, om bătrîn, care-şi dăduse sufletul cu un an mai înainte de venirea lui Pintea. Noul grădinar, mai tînăr, nu se mai mulțămise cu bordeiul şi se mutase în casa slugilor, mai bună de locuit şi mai apropiată de grădina de care trebuia să aibă grijă. Aici ne-a adăpostit el, pe mine şi pe moş Petre. De la Pintea am aflat că domnişoara Sanda avea obiceiul să se plimbe prin pădure în fiecare zi, către seară, ieşind din conac întotdeauna pe acelaşi drum — pe lîngă coliba fierarului.

M-am aşezat la marginea pădurii pe-o buturugă şi-am aşteptat-o. Printre coroanele copacilor se vedea soarele-n apus, mare şi sîngeriu. Era linişte. Păsările codrului şi zgomotul ciocanului pe nicovala fierarului — numai ele clătinau tăcerea. Am văzut-o pe Sanda Văleanu apropiindu-se de mine agale, îngîndurată şi tristă. Purta o rochiță uşoară de oraş, scurtă pînă la genunchi, ca fetițele. Părul negru îi era legat la spate cu o funduliță albă. Avea o frunte nu prea lată, uşor boltită, ochi verzi ca de veveriță, un nas mic, în vînt, buze pline şi două gropițe-n obraz. Cînd te uitai la ea aşa, de sus pînă jos, ai fi pus mîna-n foc că-i neprihănită ca Sfînta Fecioară, da' eu ştiam ce-i poate pielea şi-am zîmbit.

A ajuns în dreptul meu, mi-a aruncat o privire scurtă şi-a mers mai departe. Nu mă recunoştea. În noaptea atacului fusesem boită cu funingine pe față.

— Sanda Văleanu, am şoptit eu.

Ea s-a oprit uimită-n loc, cu ochii la mine, dar mi-a recunoscut glasul, obrazul i s-a destins şi-a zîmbit bucuroasă :

— Tu?!

I-am povestit pe scurt ce se-ntîmplase.

— Şi colierul meu? a întrebat ea, speriată.

— Tot în desagă.

S-a întunecat şi mai rău la faţă. Parcă i se lăsase vîrful nasului mai jos.

— Şi-acum? a întrebat dînsa, după ce şi-a măi venit în fire.

— Trebuie să dăm de furi.

Cînd am spus vorbele astea, cu toate că eram cătrănită, am zîmbit, gîndindu-mă : «Boierul a furat averea asta de la ţărani, noi, de la el, altul, de n-o fi chiar el, de la noi. Furi sînt mulţi şi feluriţi, numai păgubaşii sînt tot ăia.»

— Ţie îţi vine a zîmbi, a zis fata.

— Lasă că de-aia sînt aici, ca să dăm de ce-am pierdut. Eu mă ţin de-nţelegere.

— Şi eu ce-am de făcut?

— Să descoperi dacă nu cumva desaga noastră se găseşte în taina boierului.

— Nu cred, a spus ea cu îndoială, aş fi ştiut.

— Dar dacă s-a ascuns de toţi?

— Chiar şi de mine?!

— Chiar şi de tine.

— Mda! Bine. Cît mai rămîi la conac?

— Cred că pînă mîine. Apoi ne ducem în sat la un om de-i zice Corbu.

— Îl cunosc.

A doua zi dimineaţa ne-am mutat în sat. Căruţa era gata. Era o aşezare pricăjită, pe care o cunoşteam oarecum de cînd ne ascunsesem la moş Udrea să pregătim furtul cailor. Corbu, să fi avut vreo şaizeci de ani, trăia împreună cu soaţa sa, maica Maria, de pe urma unei grădini de vreo trei sferturi de pogon, pe care munceau de se speteau. O săpau, o grăpau, făceau răzoare, semănau, pliveau, cărau apă cu găleata de la o fîntînă din drum şi o stropeau cînd nu dădea cerul ploaie la vreme. Moşneagul şi baba roboteau din zori şi pînă-n noapte, de era mai mare mirarea. El, mic de stat, slab, pe cap cu o claie de păr alb, cu faţa numai creţuri, cu mustăţi mari şi barbă, pe jumătate orb. Cînd il vedeai cărînd apa cu două găleţi pîntecoase, te minunai de unde lua atîta putere. Ea, la fel. Slabă ca o scoabă, adusă de spinare, cu faţa ca o pungă strînsă la gură, cu ochii înfundaţi în găoacele lor. Curgea fusta de pe dînsa ca trenţele de pe o sperietoare de ciori. Cu picioarele goale, crăpate de noroi, julite de pietre şi ciulini, părea mai mult un sac de oase. Cu toate astea îi stătea moşului alături cu sîrg şi dîrzenie în toate strădaniile lui.

De unde luau puterea? Din inima lor de părinţi.

Aveau doi flăcăi care plecaseră la oraş să-şi caute de lucru. Neştiutori

de carte, munceau cu brațele pe unde apucau şi ce apucau. De cum începea primăvara pînă toamna tîrziu, băieții se pomeneau cu moşul — venit în căruța vreunui om cumsecade — care le aducea tot felul de roade din grădina lui. «Burta noastră e mică, zicea el. Voi să nu răbdați de foame». O singură meteahnă avea bătrînul. Poate de amarul băieților, de năduf ori de înclinarea firii lui, căzuse la darul beției. C-avea-n grădină cinci pruni mari, stufoşi, care dădeau în anii buni o groază de prune, de unde moşul s-alegea cu un butoiaş destul de încăpător de țuică.

Ne lăsase odaia lor— singura pe care o aveau — îngropată în pămînt, ei mulțămindu-se să doarmă afară, sub şopron. N-a trecut mult şi m-am pomenit cu sergentul Oarcă. Tocmai îi dădeam o mînă de ajutor lu' moş Corbu la plivitul unui răzor de ceapă. Cînd acesta din urmă l-a văzut pe jăndar, a scos o-njurătură înfundată. Avea curaj, că trăsese mai nainte la măsea vreo două țoiuri de țuică. Eu am sărit printre răzoare şi am alergat la poartă, fiindcă, după obrazul sergentului, mi se părea că mi-aduce o veste mare.

— Hai cu mine pînă ici în pădure, a zis el. Am să-ți spun o vorbă. N-am venit aseară şi-o să afli de ce.

Mi-am legat mai bine basmaua pe cap şi l-am urmat. Codrul era aproape. Am intrat în el şi ne-am oprit lîngă un arțar.

— Ştii să păstrezi o taină? m-a-ntrebat sergentu-n şoaptă, uitîndu-se cercetător în jur.

— Nici vorbă. Spune!

— Află că tîlharii au ascuns în pădure prada luată de la boier Vînju.

— De unde ştii?! am întrebat eu, uimită.

— Ascultă. Ieri, după ce ne-am despărțit, m-am dus la post, mi-am văzut de treburi, apoi am pornit spre tine, la Pintea, cum ne-nțelesesem. Trecînd printre copaci, sub un stejar am văzut ceva licărind în iarbă. M-am aplecat şi-am ridicat de jos... un galben! înțelegi tu? Un galben! Ca fulgerul mi-am amintit de cuvintele unuia dintre cei doi jandarmi atacați de tîlhari în noaptea jafului, cu care am vorbit cînd am luat postul în primire : «I-am văzut pe hoți grămadă la lumina unui fulger, a spus dînsul. Nici unul nu părea să ducă o greutate mai mare pe greabănul calului». Atunci n-am luat seama la vorbele lui, dar, ținînd galbenul în palmă, mi-a venit gîndul că tîlharii ascunseseră prada în pădure. De ce? Se temeau că într-o ciocnire cu jandarmii n-or să se poată mişca în voie cu o greutate atît de mare pe greabănul calului. Unde mai pui că animalul se putea prăbuşi sub cel ce ducea prada, lovit de un glonț. Şi o dosiseră, băgată fără-ndoială într-un sac, în stejarul la picioarele căruia găsisem galbenul. M-am suit repede-n copac, însă n-am găsit decît crenguțe frînte, ramuri despoiate de frunze şi un loc unde părea că fusese atîrnat ceva greu. Nici vorbă că prada fusese ascunsă acolo. Cine dăduse de ea? Pădurea e a boierului. În cei din urmă

ani a fost pusă pază straşnică să nu intre nici un ţăran în ea. Trei pîndari o cutreieră, cu schimbul, zi şi noapte. Cu toate astea cineva intrase. Am început cercetările. Pînă-n miezul nopţii am aflat că au fost în codru, după săvîrşirea jafului, boierul Vînju, doi ţărani, anume Gheorghe Mînzatu şi Ilie Pleasnă, un boier scăpătat, Alexandru Vartan, şi o fată, Gherghina Floarei.

Ascultîndu-l, am ghicit ce înseamnă viclenia din ochii lui. Omul avea daruri de copoi. Şi din clipa aceea am început a nădăjdui că voi da de urma desăgii.

— De boier nu poate fi vorba, a urmat sergentul. Dacă şi-ar fi găsit avutul, ar fi spus. Şi i-am luat la socoteală pe Gheorghe Mînzatu şi Ilie Pleasnă. I-am arestat în toiul nopţii şi i-am anchetat. Mi s-au umflat pumnii şi mă dor de nu mai pot. A trebuit să-mi ţin mîinile mai bine de un ceas în apă rece. Sînt încăpăţînaţi, da' pînă la urmă or să spună şi visu' pe care l-a avut muica lor cînd i-a fătat. Atît au mărturisit, că au vrut să fure lemne. Unuia i-am scos vreo doi dinţi şi i-am umflat falca, de s-a făcut neagră ca pămîntu', altuia i-am înnegrit un ochi, i-am spart buzele şi i-am crăpat o ureche. Ca să ştii, un jandarm munceşte mult, din greu, şi are o mare răspundere. Dar dacă averea jefuită a fost dibuită de careva, apăi eu nu cred că au găsit-o ei.

— Atunci pentru ce-i mai baţi?

— Eh! Am zis: „Nu cred", da' nu ştiu. Oricum, am ochii pe altcineva.

— Pe cine?

— Pe Gherghina Floarei.

— E din satul ăsta?

— De-aici.

— Şi de ce crezi că...

— Fiindcă e ţigancă după mamă şi hoaţă de cai. Maică-sa e vrăjitoarea satului, face tot felul de băuturi din ierburi de pădure. Gherghina s-o fi dus să adune buruieni pentru Floarea şi-a dat de sacul cu prada.

«Tot ce se poate, mă gîndeam eu. I-au căzut ochii pe semnul proaspăt de pe copac şi.„ Dar tot atît de bine putea să-l descopere şi Vînju, ori altul...»

— În noaptea asta o iau la cercetare pe Gherghina Floarei, a urmat el. Acuşi mă duc să-i raportez boieruIui tot. Daca găsesc banii furaţi, apăi să ştii că ne pune Dumnezău mîna-n cap. La amîndoi — că tu o să fii nevasta mea. A dat să mă cuprindă-n braţe, dar m-am împotrivit.

— Stai binişor, că ne văd oamenii şi intru în gura lumii!

A plecat în fugă. Peste vreo jumătate de ceas am vorbit cu Sanda. A venit ca-n plimbare prin sat şi s-a oprit la moş Corbu. Nu, boierul nu găsise desaga. Mi-a spus că Oarcă e la conac, stă de vorbă cu Vînju. După plecarea ei am început a chibzui. Nu mai rămăseseră decît Gherghina Floarei şi boierul scăpătat, Alexandru Vartan. Gherghina Floarei? Mi-am

amintit că în dimineața aceea, cînd coborîsem cu căruța de la curte în sat, văzusem pe uliță o fată năltuță, cu ochi negri şi păr ca tăciunele, îmbrăcată cu o fustă roşie şi creață, cu ie, iar în picioare cu opinci aproape noi. Îmi rămăseseră ochii la ea. Avea în toată înfățişarea sa ceva ce-ți atrăgea privirea. Părea țigancă, dar n-ai fi putut jura că nu te-nşeli. Acum ştiam că o chema Gherghina. Nu mă îndoiam o clipă că era ea.

Se lăsase noaptea. Era senin şi răsărise luna. Dinspre pădure adia un vînt proaspăt. Satul se liniştise. Mă aflam cu mătuşa Maria pe o bancă de lemn de lîngă casă. În vreme ce ea îşi freca picioarele îndurerate, i-am vorbit de Gherghina; voiam să aflu ce fel de om e. Trebuia s-o văd cu orice preț înainte de a o lua sergentul la cercetare. «Dacă a găsit desaga şi, chinuită şi înspăimîntată de jăndar, mărturiseşte, pierdem prada pentru totdeauna», gîndeam eu. Mătuşa, de cum am deschis gura, a spus :

— O fi fost Gherghina Floarei.

— E țigancă, babo?

— Pe jumătate. E o poveste care s-a petrecut acu' vreo douăzeci de ani...

— Spune-mi-o şi mie, mătuşă.

— Păi, să vezi. Acu' vreo douăzeci de ani, într-o primăvară, o droaie de țigani lăieți şi-au întins corturile în marginea pădurii boierului Vînju. Erau oamenii ăştia negri, de parcă se dăduseră cu funingine, şi ochii lor cătau la tine ca ochii de jivină cînd te-ntîlneşti cu ea, pe beznă, în inima codrului. Bărbații, cu barbă şi plete, ce le cădeau pe umeri ca la sfinții din icoane, aveau cămăşi murdare, cu mîneci largi şi crețe. Nădragii de pe ei erau ca nişte şalvari, şi cei ce nu mergeau cu picioarele goale purtau cizme. Fustele femeilor, colorate, lungi pînă la călcîie, cămăşile, cîrpite şi largi, părul, negru şi încîlcit, le făceau să nu semene cu femeile noastre.

Şi-am aflat din vorbele babei că o fată de vreo şaptesprezece ani a venit din şatră-n sat, a doua zi în zori, în mînă cu o oală de pămînt, să caute lapte pentru un țînc rămas fără mamă; că aceasta s-a oprit dinaintea bordeiului unui țăran, anume Vlad Pintea, bărbat de vreo douăzeci şi cinci de ani.

— Era băiatul ăsta om umblat, zicea baba. Plecase-n lume să-şi caute norocu', da' pînă la urmă se întorsese îndărăt mai rupt decît înainte. Cînd fata a bătut în poartă, a ieşit din bordei Vlad Pintea. S-a uitat la ea şi-a tresărit. Floarea, neagră şi slabă, cu trup de şerpoaică, pe cap cu un turban, în picioare cu papuci, avea ochi negri, mari şi adînci ca noaptea.

— Unde v-ați întins corturile? a întrebat el.

— În hotaru' codrului.

— Bine, hai!

Ea a aruncat cana de lut şi s-a luat după dînsul. Ştia că-i ieşise soarta-n cale. Vlad nu s-a mai arătat în bătătura lui mai bine de un an. Şi

într-un început de vară, au intrat amîndoi pe ulița satului — era duminică — însoțiți de trei căruțe. S-au așezat la casa lor cu tot calabalîcul ce-l aduseseră cu ei. În vreun an și jumătate și-au cumpărat o vacă, o pereche de boi și vreo patru pogoane de pămînt de la crîșmarul satului. Gherghina s-a născut în primul an de la venirea lor. Ăștia sînt părinții Gherghinei. Gheorghe Pintea, fierarul de la curte, îi e unchi.

— Uite ce e, babo, fata e-n primejdie și vreau s-o ajut. O paște un mare necaz.

— Pe noi necazurile ne pasc din partea jăndarilor și a boierului. Din ce parte s-arată primejdia?

— Din amîndouă părțile.

— Oh!

— Ca s-o pot ajuta, aș vrea s-o cunosc cît mai bine. Și știu cum să vorbesc cu ea. Zi, mătușă, n-avem vreme de pierdut.

— Atunci ascultă! Cînd Gherghina a împlinit doi ani, a picat la casa părinților ei bunica sa dinspre mamă. Venise cu șatra, ca pe vremuri, cu ani în urmă, și la plecare a luat-o cu ea. De-atunci, de cum se împrimăvăra, venea și lua copilul pe care nu-l aducea acasă decît toamna tîrziu. Și fata s-a făcut cum ai văzut-o. Are ochii maică-si, trupul, înalt și subțire al bunicei și sprinteneala unei pisici. Într-o vară s-a prăpădit Vlad. A căzut un copac peste el și l-a lăsat întins, fără suflare. Cele două femei au vîndut curînd mai bine de două pogoane de pămînt, au înstrăinat și boii, numai vaca n-au dat-o. Fără spijinu' unui bărbat, părea c-or s-ajungă pe drumuri. Da' n-a fost așa. Floarea ara pămîntul ce-i mai rămăsese cu plug străin. Apoi îl semăna și și-l îngrijea singură. Vaca o trimitea la păscut cu cireada satului. Gherghina nu a știut niciodată ce e munca la cîmp, cu toate astea trăiau și trăiesc omenește. Ba au atît, că mai dau și la alții. De unde? Pînă-ntr-o zi, cînd s-a-ntors de la tîrg badea Mihai și-a pornit a-i povesti muierii lui, Frusinăi, lucruri de pomină, de-a rămas femeia cu gura căscată.

Zicea omu' că pornise către casă de la tîrg înainte de miezul nopții, gîndind s-ajungă-n sat o dată cu revărsatul zorilor. Și cum mergea el așa alene, pe șușeaua bătută de lumina lunii, în scîrțiitul carului, făcîndu-și socoteala că venise vremea să mai ungă cele osii, a deslușit de departe un zvon de ropot de cai. Auzind tropotul întețindu-se pe ficce clipă, a tras carul în marginea șanțului, temător de ce putea să însemne atîta grabă în toiul nopții. Și s-a ghemuit în paie, cu ochii și urechile treze. Departe-n urma lui, rumânul văzu, în lumina lunii, ridicîndu-se în văzduh un nouraș ca de cenușă, și pe măsură ce călăreții se apropiau de el, nourașul creștea. Cînd trecură ca furtuna pe dinaintea sa, în zgomot duduitor de copite, badea Mihai numără doisprezece călăreți. Pe fugarul din față se ținea în șa un bărbat vînjos, cu barbă și plete, negru la față ca un harap. În urechi avea cercei, era încins cu un chimir lat, de piele, bătut în ținte galbene scînteind

în bătaia nopții, şi-n picioare purta cizme cu carîmbi pînă la genunchi. Pe al doilea cal, aproape în rînd cu el, aplecată pe gîtul fugarului, de se făcuse una cu grumazul şi spinarea lui, cu fustele fluturînd în vînt, venea Gherghina Floarei. Şi după ei, zece şătrari bărboşi, cu chipuri supte, în cap cu căciuli țuguiate de oaie.

Femeia, cînd a auzit de povestea asta, s-a dus iute şi a şoptit-o unei vecine. Aceasta mi-a suflat-o mie şi altora, şi pînă la urmă au auzit-o şi jăndarii. Gherghina Floarei a fost chemată la post şi cercetată de Oarcă. Da' ea a zis că i s-a năzărit rumânului, ori visase, dormind beat în căruță. Şi drept îi, Mihai ăsta bea de zvîntă. Oricum, nefiind dovedită cu nimic, i-a dat drumul. Lu' Oarcă i-a plăcut fata şi a-ncercat s-o ia cu sila, da' vezi că pe una ca ea n-o poți lua cu sila. Ce s-o fi petrecut între ei nu se ştie, da' de-atunci, jăndaru-i poartă sîmbetele. Dac-o fi să-i cadă fata iar în mînă, apăi nu mai scapă aşa uşor ca întîia dată. Asta-i tot. Acu' ştii cine este. Şi să n-o gîndeşti de rău că fură caii boierilor; de-aş putea, i-aş fura şi eu.

— Acum, hai, mătuşă, la Gherghina, am întîrziat destul.

Ne-am strecurat pe ulița satului. Pitită în umbra unui nuc, casa Floarei era una cu noaptea. Numai pe acoperişul de paie licărea cînd şi cînd luna, ieşind uneori dintre norii în goană. Am intrat în curte. În casă ardea o lambă. Mama şi fata nu se culcaseră încă; prin perdelele trase, le vedeam trecînd ca nişte umbre dintr-o odaie într-alta, că aveau două. Maica Maria a bătut uşor la fereastră.

— Deschide, Floareo! Eu sînt, baba Maria.

Stăpîna casei a răsărit în prag :

— Ce e?

— Am venit cu fetica asta. Îi zîce Maria lu' Sofronie. E nepoata lu' moş Petre, prieten de-al nostru.

Femeia, potrivit de înaltă, subțire, cu fața încă atrăgătoare de muiere-n floarea vîrstei, m-a privit țintă.

— Şi ce vrea?

— Să vă spună o taină aflată de la Oarcă.

A vorbit şi după cum ne fusese înțelegerea, a mormăit noapte bună şi-a plecat. Floarea m-a poftit înăuntru. Fata ei stătea-n picioare lîngă vatră. Se lăsase tăcerea; ne cîntăream toate trei din ochi. M-am uitat mai îndelung la Gherghina. Avea obrazul de un alb domol, înăsprit de soare şi vînt, gura mare, cu buze răsfrînte, care parcă nu ştiau să zîmbească. Fața, oarecum întunecată, era îndulcită de licăririle calde din ochii negri, cu luciri uleioase. Mi-am închipuit-o în mîna lui Oarcă şi am tresărit. Trebuia să fugă. Numai de ne-am înțălege repede!

— Şezi! m-a poftit Floarea, arătîndu-mi un scaun.

Odaia era îngrijită, curată, cu pereți proaspăt spoiți.

M-am aşezat pe un scaun în fața unei mese acoperită cu o față de masă

de borangic.

— Spune! a mai zis Floarea, cu ochii țintă la mine.

— Îl cunoşti pe Oarcă? am început eu.

— Cine nu-l cunoaşte în satul ăsta!

— Oarcă a venit astăzi la mine şi dintr-una într-alta am aflat un lucru pe care trebuie să-l ştiți.

Am tăcut. Şi ele tăceau, privindu-mă. A trosnit un dulap şi am tresărit toate trei.

— Unde, „la tine?" De ce a venit şi cum a adus vorba de noi?

Auzindu-i glasul, am răsuflat uşurată şi le-am spus că stau în gazdă cu unchiul meu la baba Maria. Că pe sergent l-am cunoscut de curînd, din întîmplare, şi că se cam ține de poalele mele. Jăndarii caută un sac cu bani — ştiu ele care — am urmat eu, plimbîndu-mi privirea de la una la alta. Mi s-a părut că-n ochii Gherghinei văd o fulgerare, fără să pot jura c-o văzusem într-adevăr. Dar obrazul maică-si era ca de piatră.

— Ce sac cu bani? a întrebat Floarea.

— Nu ştiți?!

— Nu, a răspuns Floarea.

— Bănetu' prădat de furi de la boier Vînju, pe care se crede că aceştia l-au ascuns pe undeva, prin pădure.

— Şi ce treabă avem noi cu bănetu' ăsta?

Glasul Floarei părea plin de încordare şi rău.

— Oarcă zice c-aveți. S-a aflat că, după furt, Gherghina a fost văzută intrînd în pădure şi, bănuindu-se că a găsit comoara, o să fie chemată la post chiar în noaptea asta.

Mama şi fata şi-au aruncat o uitătură iute, de înțelegere. Le-am prins privirea, dar în ochii lor n-am cetit nimic. Parcă erau tăiați în piatră, cum văzusem odată pe chipul de marmură al unei femei ce se descoperise în țarina unui sătean.

— Gherghina s-a dus în pădure după buruieni de leac, a zis Floarea.

— A văzut semnul pe copac, s-a suit în el şi a descoperit desaga, am urmat eu.

— Ştii atîtea de prada asta, de parcă ai fi pus-o tu acolo.

N-am răspuns. Gherghina stătea nemişcată, lîngă vatră, cu ochii la mine. Mamă-sa mă ațintea şi ea ou privirea. Se lăsase o tăcere grea. Trăgeam, fără să vreau, cu urechea la zgomotele de afară : Oarcă putea să pice din clipă-n clipă. M-am hotărit :

— Vă dăm parte dreaptă din ea. Vreți?

Dați? Cine dă?

— Eu şi-ai mei. Grăbiți-vă, în numele lui Dumnăzeu! Jăndarii poate că au şi plecat de la post încoace. Or să vă aresteze şi... şi n-aş vrea ca tu, Gherghino, să cazi în mîna lui Oarcă. Auzi?

Prin ochii fetei a trecut străfulgerare de lumină, dar nu a spus o vorbă.

— Răspundeți odată, ați găsit-o, ori n-ați găsit-o?

— Ce rost ar avea să-i spun că n-am găsit-o? Nu ne-ai crede.

Avea dreptate, n-aş fi crezut. Eram încredințată că prada noastră era la ele.

— Du-te-n drumul tău, a urmat Floarea. Eşti femeie dîrză, ca una de-a noastră. Şi c-ai venit încoace, chiar de-ai socotit că e în folosu' tău, nu uităm...”

XII

Ce-a mai venit s-a prăvălit peste mine ca răbufnitura unui vînt de furtună. Chiar în noaptea aceea, cele două femei au pierit din sat, de parcă le-nghiţise pămîntul. Ştefan Oarcă era ca turbat. A dat fuga la Vînju şi i-a raportat că Floarea şi Gherghina găsiseră comoara şi fugiseră cu ea. Boierul a trimis un om călare să-l vestească pe prefect; acesta a poruncit ca o căprărie de jăndari călări să ia urma fugarilor. Oamenii stăpînirii au sosit în sat chiar în ziua aceea către seară, însoţiţi de o slugă a Ruxandrăi Stîrcea, lucru pe care eu nu l-am ştiut. De cum au venit, s-au unit cu ostaşii lu' Oarcă şi au început a cotrobăi prin casele oamenilor să dea de urma fugarelor. Erau încredinţaţi că nu părăsiseră satul, ci se ascunseseră pe vreundeva. Toată noaptea s-au auzit strigăte, larmă şi sudălmi. La gazdele noastre n-au venit. Pesemne că-i oprise sergentul, care ştia că stau eu acolo şi n-avea nici o bănuială împotriva mea.

Am adormit tîrziu, tot trăgînd cu urechea la ceea ce se petrecea. Nu voiam să pună mîna pe ele, nu numai fiindcă nădăjduiam să mă descurc pînă la urmă cu amîndouă — dacă găsiseră cu adevărat desaga — da' şi pentru că femeile astea trăiau ca şi mine din pradă, iubeau libertatea şi-şi purtau viaţa pe palmă, ca mine şi ca ceata noastră.

Dimineaţa m-am deşteptat o dată cu zorile şi-am ieşit în uliţă să aflu ce se mai petrecuse. O vecină mi-a spus că jăndarii trimişi de prefect primind vestea că Floarea şi fata ei fuseseră văzute trecînd printr-un cătun aflat la vreo cincisprezece kilometri de noi, încălecaseră pe cai şi porniseră ca o furtună pe urmele lor. Acum, în sat rămăsese iar stăpîn Ştefan Oarcă.

Nenorocirea s-a-ntîmplat pe cînd vorbeam cu femeia. Am auzit paşi în spate, m-am întors şi-am dat cu ochii de un om din satul meu. Singurul pe care-l luase în slujba ei Ruxandra Stîrcea. Ne-am uitat o clipă, încremeniţi, unul la altul. Era un flăcău îndesat, potrivit de stat, cu păr cînepiu şi ochi de viezure. A urlat : «Zamfira!'» şi s-a repezit la mine. Eu i-am pus piedică şi l-am lovit cu muchia palmei după ceafă. S-a prăbuşit, însă era vînjos. Poate că nici nu-l izbisem cum trebuie. A sărit în picioare şi-a răcnit iar :

— Puneţi mîna pe ea! Zamfiraaaa!», smulgîndu-şi pistolul din brîu. Îmi voia viaţa, pentru răsplată. N-a apucat să tragă. L-am izbit cu sete. De data asta s-a prăbuşit cu un scîncet scurt, gîtuit, şi-a rămas nemişcat. Pe uliţă venea în fugă Oarcă, urmat de doi jăndari. Auzise strigătele. Un flăcău, care

dregea un gard, s-a prefăcut că-i scapă din mînă un bulumac, aruncîndu-l între picioarele sergentului. Jăndarii s-au împiedicat şi s-au prăbuşit toţi trei unul peste altul. Mai încolo, în dreapta mea, un ţăran şedea în poarta ogrăzii lui. O ţinea deschisă, poftindu-mă din ochi să mă strecor înăuntru; în clipa cînd oamenii stăpînirii s-au prăbuşit, am intrat în goană pe poartă. Dar Oarcă s-a ridicat iute de jos, înjurînd, şi cînd am dat colţul casei, m-a zărit şi-a pornit în urma mea ca nebun, urmat de ceilalţi. M-am înfundat în grădini, sărind cîteva garduri şi îndepărtîndu-mă tot mai mult de casa bătrînului Corbu, ca să-i dau prilej lu' moş Petre să se facă nevăzut. Aveam picioare bune şi inimă de ogar care ţine la fugă. Oamenii — care nu plecaseră la cîmp — stăteau prin curţi şi prin grădini, urmărindu-ne cu ochii. Mulţi dintre ei îmi aruncau cîte o vorbă repede, îndrumîndu-mi paşii. Pînă în clipa cînd, sărind ultimul zăplaz din marginea satului, cu gîndul să mă-nfund în codru, lîngă mine a răsărit ca din pămînt un om şi m-a izbit fără veste cu un par drept în moalele capului. M-am prăvălit şi n-am mai ştiut nimic de mine...

Cînd m-am deşteptat, primul om pe care l-am desluşit ca prin ceaţă dinaintea mea a fost boier Vînju. Eram buimacă. Nu ştiam cît zăcusem. Pe ochi parcă aveam o pînză. Îmi ţiuiau urechile şi toate se clătinau în jurul meu. În gura încleiată simţeam gust de sînge închegat. Am cerut apă.

— Dă-i! a poruncit boierul.

O mînă mi-a dus la gură o oală cu lut. Am băut lacomă şi, treptat, mi-am venit în fire. Capul mă durea mereu, dar ochii mi se limpeziseră. Abia acum am putut arunca o privire-n jur. Mă aflam într-o odaie potrivit de mare, cu o fereastră îngustă, zăbrelită. Stăteam pe un pat de lemn aşternut cu paie. În faţa mea, pe un scaun, şedea boier Vînju; în spatele lui, în picioare, sergentul. Uşa era închisă. Am bănuit că mă aflu la postul de jăndari.

— Lasă-ne singuri, a poruncit boierul, şi sluga stăpînirii a ieşit fără o vorbă.

Pe poliţă ardea o lambă. Fereastra murdară mă privea, neagră, parcă dată cu păcură. Era astupată cu o pătură. De pe marginile ei se vedea că afară e noapte. Din sat nu se auzea nici măcar un lătrat de cîine. Dormeau toţi — oameni şi vietăţi. Zăcusem în nesimţire din zori! Boierul si-a scos ceasul şi s-a uitat la el.

— E trecut de miezul nopţii, a zis dînsul. Credeam că n-o să-ţi mai vii în fire!

Avea un glas domol, blînd. A tăcut. De dincolo, din odaia a doua a postului, desluşeam glasuri înfundate. Mă simţeam sfîrşită şi părăsită. Pesemne că pierdusem sînge mult. Am încercat să-mi adun gîndurile, dar n-am putut. Sîngele de pe obraji se uscase, de mi se părea că mă unsesem cu lut, care se-ntărise. Îmi intrase frînghia în carne.

— Spune, unde sînt banii şi bijuteriile pe care mi le-ați furat?

Acelaşi glas domol, blînd. În el nu desluşeai nici o amenințare. Întrebarea m-a dezmeticit. Mă privea țintă şi, în lumina slabă a lămbii, i-am văzut deodată ochii. Nu ştiu de ce mi s-a părut că mă privea de parcă se uita la un gîndac. O uitătură curioasă, pătrunzătoare, înghețată. Glasul nu se potrivea cu privirea ochilor lui, şi nepotrivirea asta dintre glas şi uitătură m-a înfiorat. Mărturisesc, mi-a fost frică. Nu ştiam de ce mi-e frică. Numai atîta ştiam, că blîndețea glasului mă speria tot atît de mult, dacă nu chiar şi mai mult decît privirea ochilor.

— Nu vrei să vorbeşti?

Părea mirat că nu răspund. Şi prin creier au început să-mi alerge gîndurile cu o iuțeală înspăimîntătoare. «Nu trebuie să-i spun adevărul. Nu trebuie să creadă că desaga a fost găsită de Floarea. Cu nici un chip!»

S-a sculat în picioare şi s-a apropiat de mine. A ridicat dreapta în care ținea o vărguță de piele împletită. Cu mînerul mi-a împins fruntea în sus, ca să-mi vadă ochii.

— Ba vreau, am suflat eu.

— Răspunde!

— Tot ce-am furat am băgat într-o desagă.

— Şi?

— Şi a luat-o bărbatu-meu cu el pe greabănul calului.

— N-ați ascuns-o-n pădure?

— Nu.

Şi-a pironit privirea asupra mea, apoi s-a-ntors şi s-a dus la fereastră, unde a rămas o vreme nemişcat. Se vede, chibzuia. După aceea a făcut cîțiva paşi prin odaie şi m-am pomenit iar cu el lîngă mine.

— Minți!

Glasul lui nu a sunat decît puțin mai tare. L-am văzut jucîndu-se cu vărguța. Mi-am zis : «O să mă bată!» Mă dezmeticisem din slăbiciune şi, treptat, pe măsură ce treceau clipele, mă încordam ca un arc. Aş fi vrut să mă lovească. «Lovitura o să-mi spulbere teama», gîndeam, fiindcă mi-era frică. Era o frică nejudecată. Nu-mi era frică de ceva anume, nu.

— Minți! a zis el din nou.

Şi m-a lovit cu vărguța-n creştet. Nu tare, abia simțit. Dar se vede că nimerise tocmai în locul unde mă pocnise omul cu parul, că o durere adîncă m-a fulgerat din cap pînă-n picioare şi m-am deşteptat. Da, m-am deşteptat ca din somn, ca dintr-un vis. Gîndesc că aşa se simte pasărea pe care o țintuieşte un şarpe cu privirea, cum mă simțeam eu. Şi, într-adevăr, lovitura mi-a spulberat teama. L-am privit în ochi fără frică. Acum mă uitam eu la el curioasă. Omul acesta nu bătea, nu urla, nu amenința, dar ştiam, simțeam, că nu avea suflet. Sau poate nu avea pentru cei ca mine, fiindcă era ştiut că pe copiii săi îi iubea — poate-şi iubea şi soața, poate

c-avea şi prieteni, dintre cei ca el, prieteni adevărați. Şi-a tras scaunul mai aproape în fața mea şi s-a aşezat.

— Dacă spui adevărul, îți dau drumul. Te scap din mîna jandarmilor. Ştii ce-nseamnă un jandarm. Şi ştii ce te-aşteaptă. L-ați ucis pe Stîrcea, pe Ticleanu; în noaptea jafului ați rănit un jandarm. Vă aşteaptă ocna pe viață, poate chiar şi moartea într-un fel sau altul. Eu te scap, numai spune adevărul. Fiindcă nu cred că nu ați ascuns prada în pădure.

Am răspuns fără şovăire :

— Desaga este la bărbatul meu.

— Te iubeşte? m-a-ntrebat el.

— E bărbatul meu, cum nu m-ar iubi?!

Nu ştiam ce voia să-nsemne întrebarea lui, dar am aflat curînd.

— Atunci să-mi înapoieze tot ce mi-a luat. În schimbul tău. Ca să te-ntorei la el nevătămată. Şi mă voi strădui să fiți iertați sau, de nu s-o putea, să vi se dea o pedeapsă foarte uşoară. Stii să scrii?

— Da.

— El ştie?

— Şi el.

— Asta-i un noroc! De obicei, oamenii ca voi nu ştiu să scrie şi să citească. Şi de ce ar şti!

A bătut din palme şi a intrat Oarcă.

— Adu o masă, cerneală, toc şi hîrtie şi pune-le dinaintea femeii.

După ce sergentul a adus într-un suflet tot ce i-a cerut, boierul a mai poruncit :

— Dezleag-o!

M-a dezlegat. Mi-am dus mîinile la ochi. Învinețiseră, mă dureau, de amorțite. Domnul Vinju mi le-a luat într-ale sale şi-a început a le freca uşor. Pielea mîinilor lui era netedă şi moale ca de cucoană.

— Se dezmorțesc?

Ce glas părintesc, grijuliu! Nu ştiam ce să mai cred!

— Aşa, acum scrie...

Am înmuiat tocul în călimară şi am început a scrie încet, cu băgare de seamă, şi de durerea mîinilor, clar şi din pricină că nu eram deprinsă :

«Dragă bărbate, sînt în puterea boierului Vînju. Dacă vrei să-mi scapi viața înapoiază-i tot ce i-am furat. Banii, bijuteriile, tot. Să-i duci acolo unde zice el. Singur, neînsoțit de nimeni. Să ai încredere. E om bun. De îndată ce primeşte banii şi celelalte îmi dă drumul să mă-ntorc la tine...»

Cînd am ajuns aici, boierul a tăcut, uitîndu-se lung la mine. Apoi a adăugat :

— Mai scrie o dată : «Auzi? Să-i dai tot, ca să mă-ntorc la tine sănătoasă».

L-am ascultat, apoi m-am întors eu la el şi-am vorbit:

— N-ar fi rău să mai spunem ceva.

— Ce?

— Să ziccm aşa : «I-am mărturisit cinstit că prada e la tine, că n-am ascuns-o-n pădure. N-am vrut să-l mint. Prea e om cumsecade. Vrea să se facă luntre şi punte să ne scape de pedeapsă, aşa că tu gîndeşte-te bine la ce faci!»

— Bravo! a strigat boierul, încîntat. Scrie, scrie! Acum n-o să se mai îndoiască de buna mea credință.

Îi jucau ochii în cap de veselie. După ca am iscălit, a luat scrisoarea, a cetit-o de la început pînă la sfîrşit, a împăturit-o şi-a băgat-o-n buzunar, pocnindu-şi-l cu palma foarte mulțămit.

— După cîte ştiu, bărbatu-tău e pe undeva, pe lîngă Desnățui, cu jandarmii pe urmele lui. O să găsesc eu mijlocul să-i cadă-n mînă scrisoarea asta, a mai zis el şi s-a ridicat de pe scaun. Oarcă!

— Porunciți!

Sergentul a intrat iute-n odaie.

— Leag-o!

M-a legat iar.

— Premiul pus pe capul femeii e-al vostru. Şi cel dat de doamna Ruxandra Stîrcea, şi al meu. E al celor ce au luat parte la prinderea ei. Cîți sînteți?

— Păi, eu şi Mihnea Cîrnu din satul ăsta, care-a trăsnit-o cu paru-n cap. Că cel ce-a recunoscut-o, în timp ce-am prins-o, zăcea în drum.

— Parc-au mai fost doi jandarmi cu tine!

— Ei sînt mai mici. N-au făcut decît ce le-am poruncit eu.

— Bine, ascultă! Femeia e a voastră. Voi ați prins-o. Ați săvîrşit un act patriotic. Ea şi bărbatul ei sînt o primejdie pentru patrie. Faceți ce vreți cu ea. Nu răspundeți nici măcar de viața ei. Numai morții nu se mai pot răzbuna.

A zis şi a plecat. Îi dăduse dezlegare să mă batjocorească şi să mă ucidă. Cîtăva vreme n-am mai auzit decît glasurile înăbuşite ale paznicilor de alături. În jur toate se înecau în umbră. Gazul din lambă era pe sfîrşite. Negura se lăsa pe mine ca o piatră de moară, întunecîndu-mi sufletul. Ştii ce ne făcuse să pornim în haiducie : nedreptatea, sărăcia şi disprețul stăpînului. Şi în ziua aceea am aflat ce se ascunde în inima omului. Cîte un suflet e ca o prăpastie în care se aciuază o fiară, şi fiara asta se deşteaptă pe negîndite şi sare asupra ta. În ziua şi noaptea aceea am văzut fiara din sufletul boierului şi al slugii.

Domnul Vinju îmi hotărîse soarta fără să clipească, aşa ca şi cum ar fi poruncit : «Dă-mi o stacană cu apă». Inima îi era împietrită. Batjocura şi moartea unui om nu însemnau nimic pentru el, de parcă, trecînd pe o cărare, strivea doar cu talpa o furnică. Îl jefuisem şi se răzbuna. După

mintea lui era în dreptul său. Dar Oarcă? Ştefan Oarcă? Fiu de ţăran! Pentru ce era o fiară?! El îşi vindea fraţii pentru treizeci de arginţi. Pentru arginţi chinuia şi asuprea un sat! Pentru o laudă, care urma să-i aducă înălţarea-n grad era gata să ucidă. Boierul vîntura dinainte-i vorba «patrie», şi el i-o sorbea din gură, cîntărind-o în pungi de aur. Boierii, fără el şi cei asemenea lui, ar fi ca lupii flămînzi fără colţi. Numai datorită lor nedreptatea şi asuprirea sînt atît de neîndurătoare. Ei sînt braţul ce loveşte la un semn, la o vorbă, fără să clipească, fără să cugete. E drept, printre jăndari sînt şi oameni de omenie, dar ce folos, că şi ca Oarcă sînt destui!

Cînd s-a lăsat negura de nu mai vedeam nimic în jurul meu — lamba se stinsese — am auzit vorbă mai tare în odaia cealaltă. Vorbeau de o şatră de ţigani, care-şi întinseseră corturile în marginea pădurii. Erau opt căruţe cu lăieţi. L-am auzit pe sergent poruncindu-le la ai lui să nu-i piardă din ochi. Şi mi-am dat sama curînd că nu mai rămăseseră în odaie decît el şi Mihnea Cîrnu, cel ce mă lovise cu parul în cap. Se vede că aduseseră băutură să se cinstească pentru izbînda lor, că i-am auzit ciocnind cănile. Apoi am deslușit şi vorbele.

— Care va să zică sîntem oameni bogaţi! a zis Oarcă.

— Sîntem, a răspuns glasul răguşit al celuilalt. De n-aş fi fost eu, n-ai mai fi pus mîna pe ea.

— Se poate, da' dacă n-aş fi fugărit-o eu, nici tu n-ai fi ajuns s-o pocneşti cu paru-n cap.

— Asta aşa-i. Hai noroc!

— Noroc...

Au trecut un ceas... două! Ei beau, ciocnind şi îmbiindu-se. Ascultam, să nu pierd o vorbă. Însă uneori coborau glasul şi nu mai desluşeam nimic. Au început să cînte :

Foaie verde şi-o lalea,
Uite-o ici, uite-o colea,
Fără fuste, fără ie,
Cum o făcu maică-sa...

Au izbucnit într-un rîs lăbărţat. I-am auzit sărutîndu-se. M-a cuprins deznădejdea : am dus mîinile la gură şi am început să rod frînghia.

Însă mi-am dat sama curînd că n-aş fi putut-o dovedi nici cu un cuţit, atît era de tare. Nodul nu se putea desface nici el cu dinţii. Am încremenit, ascultînd.

— Şi după aia? a întrebat unul din ei.

— După aia, hm... o hîc... zîcem c-a vrut să fugă şi-a trebuit să tragem...

— Şi Vizantea?

— Ehe, are grijă boierul de el, nu scapă.

— Păcat de răsplată, c-o ia altu'!

Au început a behăi şi a guița, prăpădindu-se de rîs şi sughițînd. Vorbeau de mine. Cuvinte neruşinate, murdare. Nu se-nțelegeau care să mă siluiască întîi. Eu mă trezisem cu totul, şi gîndurile îmi alergau prin cap ca-ntr-un vîrtej. Alături am auzit deodată un răcnet şi un trup ce se prăbuşeşte. În aceeaşi clipă, Cîrnu s-a întins cît era de lung pe duşumea, dinaintea uşii mele. Oarcă s-a aplecat şi l-a privit lung, şovăitor. În mînă ținea scaunul cu care-l pocnise-n ceafă. Un scaun greu, din lemn negeluit. Cîrnu zăcea nemişcat, cu ochii închişi, cu obrazul plin de sînge. Sergentul a ridicat pe neaşteptate scaunul şi cu o lovitură năprasnică i-a sfărîmat țeasta. M-am cutremurat.

Iată-l stînd acum dinaintea mea. Îşi lărgise brăcinarul. Lamba din odaia cealaltă abia mai lumina şi ea. A adus o lumînare groasă, a aprins-o şi, cu ea în mînă, ba ridicînd-o, ba lăsînd-o în jos, o mişca la dreapta şi la stînga, în vreme ce mă cerceta cu ochii lui mici, rînjind. Duhnea a băutură şi a năduşeală. A lipit lumînarea de poliță, după care s-a-ntors şi s-a aşezat dinaintea mea.

— Ehe! Acu' eu sînt stăpînu' tău... Eşti vita mea... dacă vreau, te-njunghii... dacă vreau... te-mpuşc. Dar dacă eşti supusă, oi mai vedea.

A-ntins mîna şi mi-a rupt ia. Îşi plimba mîinile pe mine fără grabă. Mîini mari, grele, cu degete groase şi scurte, murdare, asudate. Şi m-a cuprins o ură sălbatică — aşa cum n-o mai simțisem niciodată. Gura mi s-a umplut de fiere — capul şi inima, de ură şi furie, o furie nebună, îngrozitoare, ce-mi încorda tot trupul de mă durea. O ură chinuitoare. Am ridicat piciorul şi l-am izbit cu deznădejde. S-a răsturnat cu scaun cu tot. A rămas o clipă pe podea, uimit. Apoi s-a ridicat şi s-a apropiat de mine. S-a oprit dinaintea mea, uitîndu-mi-se neclintit în ochi. S-a dat puțin în lături.

— Îl vezi pe Cîrnu? Uită-te la el! E mort. Tu l-ai ucis, cînd ai vrut să fugi, şi eu, cercînd să te prind, văzînd că-mi scapi, te-am împuşcat. E?

L-am scuipat în obraz. Nu s-a şters, de parcă nu se petrecuse nimic. S-a-ntors pe călcîie şi s-a dus în odaia cealaltă. În trecere, s-a împiedicat de trupul încremenit al celui răpus şi i-a dat un picior. L-am auzit bînd. Şi-a turnat cîteva căni şi le-a dat pe gît pe nerăsuflate. Au cîntat cocoşii. Cîntau a doua oară. Dacă se făcea ziuă, scăpăm. Dar mai era. Cine să vină la post acum, noaptea?! S-a-ntors şi a început să mă pălmuiască. După ce a obosit, a zis, împleticindu-i-se limba în gură :

— Crezi că mi-e frică de tine? O să-ți arăt acuşi că nu mi-e frică de tine...

Am încremenit. A-nceput să-mi desfacă nodul de la frînghie şi mi-am simțit mîinile libere. Le-am strîns de cîteva ori să le dezmorțesc. Mi-a pus mîinile-n piept, încercînd să mă răstoarne. Şi-atunci m-am încordat, l-am izbit cu genunchiul în bărbie şi-am sărit în picioare. Trezit deodată, s-a ridicat şi m-am pomenit cu el dinaintea mea. Am repezit piciorul şi l-am

lovit — s-a cocîrjat cu un urlet de vită-njunghiată; l-am plesnit cu putere, cu latul palmei, peste gîtlej, apoi în locul unde se uneşte gîtul cu umărul, după care l-am trăsnit cu genunchiul unde-l doare pe om mai tare. L-am văzut prăbuşindu-se moale pe podea. Fără să pierd o clipă, am sărit, am scos pistolul din lăcaşul lui de piele, l-am îndreptat asupra lui şi...nu, n-am putut. Ura clocotea în mine, dar n-am putut. Zăcea nemişcat, ca mort. N-am putut să ucid un om fără apărare. Ar fi fost un lucru împotriva firii. I-am scos cheia din buzunar, am suflat repede în luminare, am sărit peste trupul lui Cîrnu şi am pornit către uşa dinspre curte. Dar înainte de a pune mîna pe clanță, aceasta a început să se deschidă încet, împinsă de afară de o mînă nevăzută. Am văzut un picior de femeie, o fustă, şi înăuntru a intrat Gherghina Floarei.

XIII

Ehei, fată, fată, ciudată e lumea asta! Cînd te afli la strîmtoare, şi nu mai ştii încotro, răsare-aşa un om, pe care abia-l cunoşti, şi de-ai căzut, te-ajută să te ridici, de eşti rănit, te oblojeşte, de eşti întristat, te mîngîie, te-a nedreptățit careva, cată să-ți facă dreptate, iar de te-a asuprit, cată să te scape. E omenia din sufletu' semenului tău, care-l pune mai presus de toate viețuitoarele pămîntului şi te face să-l iubeşti. Gherghina şi Floarea s-au dovedit a fi din neamul ăsta de oameni.

— Hai iute! a şoptit fata. Unde-i Oarcă?

— S-a culcat...

Am ieşit în fugă clin curte. Cocoşii au cîntat a treia oară; cînd am intrat în pădure, se crăpa de ziuă. Pe o cărare ne-a întîmpinat Pintea fierarul, unchiul Gherghinei, care m-a dus la bordeiul lui. «Aşa, a zis el, după ce a-nchis uşa-n urma noastră. Cui i-ar trăsni prin minte să te caute aici, la curte!» Mi-a adus o troacă să mă spăl de sînge şi mi-a dat să mănînc. Am aflat de la el că Floarea părăsise satul să se ducă în întîmpinarca tatălui său, de care ştia că trebuie să pice din zi în zi. Voia să-l grăbească. Gherghina se ascunsese într-o tainiță cunoscută numai de ea şi de maică-sa şi nu ieşise de acolo, pe ferite, decît cînd auzise pe uliță răcnetele celor ce mă hăituiau. S-a nimerit să dea cu ochii de moş Nicoară, care tocmai voia să se strecoare din sat — în forfota ce se stîrnise din pricina mea pe el îl uitaseră. Fata s-a luat după dînsul şi i-a ațintit calea pe-o potecă a pădurii. El a ghicit de îndată cine este. Gherghina l-a-ntrebat unde se duce. «Să-l vestesc pe Mihai Vizantea», a răspuns el. «Pe picioare? a-ntrebat ea, năpasta alargă mai iute ca vîntul!» «Ai tu un cal bun de fugă?» «Am» Şi i-a dat un cal de-al bunicului ei, care-şi întinsese corturile în coasta pădurii. Cele două femei şi bulibaşa hotărîseră să mă scape din ghearele lui Oarcă. Gherghina nu a apucat bine să-şi sfîrşească povestea celor petrecute pe cînd mă aflam la post, că s-a deschis uşa, şi înăuntru a intrat... Mihai! O, fată! Cînd l-am văzut, mi-a năvălit sîngele la inimă, şi ochii, de nu m-aş fi stăpînit, mi s-ar fi umplut de lacrimi. De-acuşi nu-mi mai păsa de nimic. Mihai era lîngă mine!

— Ce-i, Zamfiro?

N-am răspuns. Parcă-mi pierise glasul. El s-a aşezat alături, punîndu-şi mîna pe umărul meu. Atingerea palmei lui îmi dădea putere, de parcă beam apă vie, şi-ntr-ajutor îmi sar tată-meu, pămîntul, şi maică-mea, pădurea. Mi-am venit iute-n fire şi i-am povestit tot ce se petrecuse. Pe măsură ce m-asculta, ochii i se înnegurau.

— Mda! a zis el, cînd am sfîrşit. Cîrnu şi-a primit plata. Au mai rămas Ştefan Oarcă şi boierul. Amîndoi ți-au vrut viața!... Moş Petre!

— Poruncă!

Abia atunci mi-am ridicat ochii la moşneag. Bună treabă făcuse bătrînul!

— Unde-i omul care ne-a îndrumat prin pădure încoace?

— Constandin?

— El.

— Pe-aici, prin preajmă.

A sărit Gherghina :

— Spune-mi mie, bade, ce vrei?

-— Tu eşti fata Floarei, de care mi-a povestit moşul? a-ntrebat-o tată-tău, întorcîndu-se către ea. Da' n-a aşteptat răspunsul şi-a urmat : Tu eşti. Cine alta ar putea fi? N-o să-ți uit binefacerea.

— De vorba asta o să-ți aduc odată aminte, bade Mihai.

— Să-mi aduci, fată. Acu' vreau să vorbesc cu bunicu-tău.

— Să mergem, a zis ea.

Dar s-au oprit tocmai cînd voiau să iasă pe uşă. Dinspre casa boierului s-auzea zgomot mare, tropot de copite, strigăte şi hărmălaie.

— Stați aci, ne-a suflat Pintea, strecurîndu-se afara.

Mihai, moş Petre şi cu mine ne-am pregătit armele.

Gherghina a ieşit şi ea în fugă să-i vestească pe-ai ei. Afară, zarva creştea. Acum se desluşea forfotă şi în curtea slugilor, şi glasul vătafului, zorind oamenii.

— Să meargă şi grăjdarii, sînt tineri şi iuți, a zis Pintea.

— Să meargă. Noi doi rămînem de pază la conac.

Tropotul cailor şi paşii oamenilor ce se-ndepărtau s-au stins. Liniştea nu era retezată decît doar cînd şi cînd de strigătele pierdute dinspre pădure. Aşteptam, cu urechea trează. Prin ochii lui Mihai treceau străfulgerări aspre. Obrazul i se îmblînzea numai cînd îi cădea privirea pe mine. În sfîrşit, s-a-ntors Gherghina. Ne-a spus că Vînju hotărîse o nouă răsplată, de încă trei sute de lei, pentru cei ce m-or aduce la el vie sau moartă. Auzise de şatră şi, cunoscîndu-i pe țiganii lăieți ca oameni lacomi de aur, isteți$_t$ neîndurători şi pricepuți în cotrobăirea codrului, îi chemase la conac pe bulibaşă şi-i făgăduise o răsplată şi mai mare, dîndu-i poruncă să cutreiere pădurea cu ai lui în căutarea mea, faptă la care bunicul Gherghinei se învoise bucuros. Vînju pornise şi el pe urmele mele, însoțit de oamenii lui de pază şi de slugile sale. Abia aflasem noi toate astea, că a intrat înăuntru Pintea, cu alte veşti. Ruxandra Stîrcea trimisese în ajutorul boierului zece dintre lefegiii săi, comandați de omul care mă recunoscuse pe ulița satului. Cînd sluga îşi venise-n fire după ce-o culcasem la pămînt, sărise-n spinarea calului şi o luase în goană turbată către Craiova, unde se afla stăpîn-sa,

ducîndu-i vestea prinderii mele. La porunca ei, acesta se grăbise îndărăt cu cei zece, urmînd să sosească şi ea fără întîrziere la conacul lui Vînju. Am mai aflat că Ştefan Oarcă se deşteptase din amorţire mai devreme decît nădăjduisem şi dăduse alarmă. Dîrdîind de furie, îşi adunase jăndarii de pe unde se găseau şi se înfăţişase dinaintea boierului. Îi raportase că-mi desfăcusem legăturile de la mîini, nu se ştie cum, îi atacasem din spate fără veste, îl ucisesem pe Cîrnu, iar pe el, Oarcă, îl lovisem atît de tare, că-şi pierduse simţirea şi se prăvălise la pămînt. «Cei ce-o urmăresc să fie cu ochii-n patru, încheiase el, fiindcă muierea mi-a furat pistolul şi e ca o fiară turbată». «Dacă tu ai fi fost cu ochii-n patru, n-ar fi scăpat, cîine!» urlase domnul Vînju, pierzîndu-şi răbdarea, şi-l izbise peste obraz cu o vînă de bou. Şi-a venit şi bunicul Gherghinei.

Straşnic bărbat! Doar ceva mai scund decît Mihai; era mai lat în spate, părînd mai greoi, cu pieptul şi burta ieşite-n afară. Barba şi pletele, înspicate doar, luceau, unse cu său. Mustăţile stufoase, lungi, se lăsau pe colţurile gurii, încîlcindu-se cu barba. Privirea ochilor negri, cu pleoape groase, parcă umflate, cădea pe tine grea, neclintită şi sfredelitoare. Din îmbrăcămintea lui mi-au rămas ochii la brîul lat, de piele, bătut în ţinte mari, de aramă, rînduite în şerpuituri şi colţuri ciudate. Din el răsărea mînerul unui cuţit. În mînă ţinea o vînă de bou, împletită, lungă. Din toată înfăţişarea lui se vedea omul care ştie să poruncească şi să se facă ascultat.

— M-ai chemat, Vizante?

— Te-am chemat. Ascultă?

Şi în vorbe scurte şi repezi, Mihai i-a spus ce pusese la cale, părînd a nu se îndoi o clipă că omul îl va urma. Şi, cu adevărat, bulibaşa, pe numele lui, Dumitru Vîrsan, fost rob al unui boier din Moldova şi slobozit de vodă Cuza, ascultîndu-l, se lumina la faţă.

— Te-nvoieşti? l-a întrebat Mihai.

— Cum nu m-aş învoi?! Cu amîndoi am o socoteală.

N-a trecut mult şi în lăstărişul de lîngă coliba lui Pintea s-au adunat opt ţigani sub porunca lu' Dumitru Vîrsan. Ei nouă, şi noi, cinci — Mihai, moş Petre, Pintea şi Gherghina, eu — ne-am strecurat către conac să-ndeplinim ce se hotărîse. L-am atacat pe vătaf fără veste, l-am legat fedeleş, i-am astupat gura şi ochii cu o cîrpă şi l-am zvîrlit departe de casă, printre răzoare. Apoi am scos din odăi trei slugi, am înhăţat-o pe soaţa boierului şi i-am înşirat pe toţi lîngă vătaf ca pe nişte butuci. Cînd am legat-o şi pe Sanda, i-am şi şoptit să vină cît de curînd să mă caute, ca să vedem cum ajungem la capăt cu averea pierdută, dîndu-i şi numele unui om de încredere de-al nostru dintr-un sat de dincolo de Desnăţui, care urma s-o aducă la mine. După aceea am năvălit în şopronul cu scule şi-am luat fiecare cîte două-trei făclii. N-a trecut nici o juma de ceas, că frumoasa casă a boierului Vînju s-a aprins întocmai ca un stejar bătrîn lovit de

trăsnet. Încredințîndu-ne noi că o să ardă toată minunăția îngrămădită acolo din sudoarea țăranului, am trecut la acareturi. De cum am sfîrşit şi cu ele, bulibaşa cu ai lui au pierit în pădure, urmați de Gherghina, iar noi, ceilalți, am scos iute din grajd cei patru cai, cumpărați de boier de curînd, pe care avusesem grijă să-i înşeuăm mai dinainte şi, ducînd animalele de frîu, ne-am îndepărtat prin pădure către o rîpă, unde ne-am ascuns.

Cînd focul a izbucnit pe ferestre, iar flăcările şi fumul au pornit a se înălța la cer, oamenii din codru au început goana către conac, trecînd şi pe lîngă noi, fără să ne vadă. Credeau, după cum şi nădăjduisem, că eu dădusem foc conacului şi alergau toți buluc într-acolo să mă prindă şi să stingă focul.

La rîpa noastră a picat peste o vreme cel dintîi om al bulibaşăi, apoi al doilea şi-al treilea. Erau dintre cei ce iscodeau pădurea aşa cum se hotărîse, ca să ne înştiințeze fără-ntîrziere dacă duşmanii noştri se adunaseră în curtea boierului. De la casa în flăcări a venit un şătrar în goană şi ne-a spus că toți se străduiau, sub porunca boierului, să stingă focul. Erau acolo Oarcă, împreună cu ai lui, lefegiii Ruxandrăi Stîrcea, slugile. Se trimisese vorbă-n sat să alerge toți, cu mic cu mare, să dea o mînă de ajutor la potolirea pîrjolului. Şătrarul povestea, gîfîind de-alergătură, că stăpînul conacului, după ce dăduse poruncile de cuviință vătafului, se lăsase, moale, pe-un ciot de lemn. Îşi pusese capu-n palme şi rămăsese aşa, nemişcat, ca prefăcut în stană de piatră. Părea a nu mai auzi şi a nu mai vedea nimic.

— E vremea! a zis Mihai, ridicînd ochii la cer. An tare ploios! a urmat el. Uite că iar se-nnourează! Dacă plouă, ține Dumnăzeu cu boierul!

Văzduhul se întuneca pe fiece clipă. De departe s-a auzit un tunet. Am luat caii de căpăstru şi am ieşit din rîpă. Am încălecat.

— Măcar de-o ție dracul cu noi, am mormăit eu.

— O să țină, Zamfiro, a vorbit tată-tău. Fiecare trebuie să plătească ce-i dator.

Ne-am pomenit dinainte-ne cu bunicul Gherghinei.

— Gata? a întrebat el.

— Gata. Poți să-l aduci. Noi pornim într-acolo.

În vreme ce noi alergam în galop pe cărările pădurii către o poiană îndepărtată de conac, unde se afla un bordei de pădurar, Vîrsan se grăbea către curte. Codrul începuse a geme. Frunze smulse de vînt ne izbeau în față. Din pricina vîrtejurilor şi a furiei văzduhului ne găseam drumul cu greu printre copacii cuprinşi de frămîntare. Am ajuns, am ascuns caii într-o vîlcea de-aproape şi am intrat înăuntru. Se lăsase o umbră deasă, de nu mai vedeai omul decît ca-ntr-un tîrziu de amurg. Şi soarta a început a-şi picura vrerea, împreunîndu-se cu cerul răzvrătit, cu văzduhul şi pădurea. Parcă prin zgomotul furtunii se auzea tropot de copite! Ascultam toți, cu răsuflarea tăiată. Nu. Fusese doar scîrțiitul vreunui stejar clătinat de vînt.

Aşteptam, cu uşa dată-n lături. Mihai stătea de după prag, mai în umbră, drept şi nemişcat. Cîte-un fulger îi lumina pistoalele din brîu şi hangerul. Un şătrar, adus parcă de-o pală de vînt, s-a ridicat dinaintea noastră.

— Sergentul vine, a suflat el. A plecat de la curte singur, ca să ia numai el banii puşi pe capul Zamfirei. Bulibaşa i-a spus că aceasta e-ncolțită de-ai noştri în colibă. Oarcă ne-a făgăduit — de se petrec toate cu bine — cincizeci de lei din răsplată.

Iată-i! Două umbre de oameni călări. Au descălecat şi au legat animalele de-un copac. Vîrsan şi Oarcă s-au apropiat.

— E singură? a întrebat sluga stăpînirii, cu glas răguşit.

— Singură şi istovită.

— Să stai afară pînă ce te voi chema.

— Stau.

Şi jăndarul a trecut pragul.

— Bine-ai venit, sergent Oarcă, a zis Mihai.

— Cine eşti tu?! a urlat acesta, ducîndu-şi mîna la şold să-şi scoată pistolul.

Dar n-a apucat. Pintea i l-a smuls chiar înainte de-a-l atinge.

— Mihai Vizantea, a răspuns tată-tău, fără să se mişte din loc.

— Vînzare! Vînzare! a răcnit omul, aruncîndu-se îndărăt şi năpustindu-se afară.

— Stai, cîine! a mormăit Vîrsan şi, aținîndu-i calea, l-a țintuit locului.

A fulgerat. I-am văzut pe Mihai şi pe Oarcă stînd față-n față.

— Dați-i un hanger! a poruncit tată-tău.

Nimeni nu s-a mişcat.

— Dați-i un hanger! a ridicat Mihai glasul, abia simțit, da' străbătut de-un clocot de mînie.

Vîrsan şi-a smuls cuțitul lung din chimir şi l-a băgat sergentului în mînă.

— O, cum ți-aş tăia eu ție beregata, jigodie rîioasă! a suflat el cu năduf.

Jăndarul a cuprins prăselele cuțitului, tremurînd.

— Acum apără-te, a spus Mihai. Să vedem cum lupți cu bărbații; cu femeile s-a văzut ce poți.

Oarcă a ridicat cuțitul, dar în aceeaşi clipă s-a sucit pe călcîie şi-a luat-o la goană către pădure. Însă doi şătrari i-au luat arma şi l-au adus îndărăt.

— Ucigaşi! Ucigaşi! urla cel ce sfărîmase capul lui Cîrnu.

— Luptă-te! Luptă-te şi apără-ți zilele! a răsunat şi glasul lu' Mihai. Dacă mă dovedeşti, îți dăruiesc viața. Auziți, voi, toți cei ce sînteți aici? De mă răpune, îl lăsați să plece slobod şi nevătămat. Ai auzit, Zamfiro?

— Am auzit.

— Tu chezăşuieşti făgăduiala mea, femeie! Şi, întorcîndu-se către

Oarcă, a urmat : Vezi? Nimeni nu-ți va clinti un fir de păr din cap.

— Ucigaaaaşi! urla acesta. Ucigaaaaşi!...

Urletul lui, ce nu mai avea nimic omenesc în el, se împletea cu fulgerele, cu tunetele şi cu vuietul furtunii. Părea că urlă un lup turbat legat în lanțuri. Atunci, Mihai i-a-nfipt mîinile-n centură, cu o smucitură năprasnică l-a ridicat în văzduh şi l-a trăsnit de pămînt. Capul sergentului s-a izbit de o buturugă şi s-a crăpat ca un dovleac ce-ți pică din mînă.”

XIV

Departe de acolo, între Motru şi Jii, în coasta unor codrii, ce se întindeau către munți parcă-n nesfirşit, se afla un cătun alcătuit din vreo cincizeci de case. Pădurile erau ale statului, şi mai înainte de Cuza ținuseră de-o mănăstire. Cei mai mulți dintre țăranii de aici lucrau în pădure la tăiatul copacilor; ceilalți făceau din lemn tot felul de lucruri de gospodărie, pe care le încărcau toamna-n căruțe şi le vindeau prin tîrguri, pînă departe în jos, către Craiova şi aşezările dinspre Dunăre. Sătucul ținea de un post de jăndari ce se găsea aproape la o zi de drum; şi pentru că aici nu se petrecea mai niciodată nimic, rar vedeai vreun om de-al stăpînirii pe ulițile lui.

În aşezarea asta trăia un om de-i zicea Miron Găvan. Mihai îl cunoştea din războiul cu turcii. Miron, greu rănit în timpul unui atac, fusese scos de tată-tău din învălmăşeală şi dus în spinare, cu primejdia vieții, la cel dintîi post de ajutor. După încheierea păcii, ei s-au mai întîlnit uneori pe drumurile satelor şi ale tîrgurilor, pînă cînd, într-o zi, Găvan l-a înduplecat pe taică-tău să lase pentru scurtă vreme cărăuşia şi să-l însoțească în satul său, de care vorbea cu neobosită-nsuflețire. Aşezarea i-a plăcut lu' Mihai peste poate, nu numai prin frumusețea împrejurimilor ei, dar şi pentru că acolo nu se simțea mîna grea a unui boier. Oamenii nu aveau stăpîn; într-o parte, către miazăzi, se întindea o moşie mănăstirească — ce mai rămăsese din expropiere — în partea cealaltă, către miazănoapte, după cum am mai spus, pădurea. Țaranii de aici îşi aveau pământurile lor, se mulțumeau cu puțin şi-şi duceau viața-n pace.

Aici, la Miron, ne-am aciuat noi după ce dădusem foc conacului boierului Vînju. Traiul pe care-l dusesem de-o vreme-ncoace mă obosise — nu e uşor să te dedai cu viața rătăcitoare, plină de primejdii, împiedicîndu-te la tot pasul de oamenii stăpînirii. Îi obosise şi pe ceilalți şi simțeam cu toții nevoia să mai răsuflăm. Stînd acolo, în casa prietenului nostru, gîndeam uneori că sîntem ca nişte dulăi, care, după o încăierare crîncenă cu fiarele pădurii, se trag într-un loc ascuns şi-şi ling rănile. Da' pierderea desagii ne ardea ca o rană deschisă şi neoblojită. După vreo trei zile, în loc să ne odihnim, ne îndîrjeam şi mai mult, neastîmpărul găsindu-şi un loc şi mai mare în inimile noastre. Frumoase erau plaiurile

din părțile acelea, însă eu mai mult bănuiam frumusețea lor decît o vedeam ori o simțeam. Nici codrul cu tainele lui, nici nopțile cu lună, nici apusurile minunate de soare ce-mbrăcau munții împăduriți ca într-un văl fermecat, nimic nu ne bucura. Pînă-n ziua cînd am văzut-o din nou pe Sanda. Într-o după-amiază, curînd de la sosirea noastră în cătun, ne-am pomenit cu tovarăşul nostru de încredere din aşezarea de lîngă Desnățui. Nepoata boierului Vînju descinsese la el şi voia să stea de vorbă cu mine, aşa cum ne înțelesesem. Am ajuns la ea chiar în seara aceea, şi cînd m-a văzut, m-a cuprins în brațe şi m-a sărutat; fata asta ți se lipea de suflet. Era o noapte fără lună, pe cerul negru doar stelele sclipeau. Stăteam în odaia a doua, curată, a prietenului nostru, cu ferestrele închise şi pe întuneric, vorbind încet să nu ne audă nimeni.

— E bine că mi-ai dat prilejul să te văd, Zamfiro, a spus ea. Am aflat între timp unele lucruri şi am nişte bănuieli pe care merită să le ştii. Să începem cu Alexandru Vartan îl cunosc. Acum zece ani a moştenit de la tatăl său o moşie de peste o mie de hectare. Dc îndată ce s-a văzut cu ea, a dat-o în arendă unui grec şi a plecat la Paris. S-a întors în țară abia acum doi ani, după ce, ipotecînd moşia bucată cu bucată, a pierdut-o, rămînînd doar cu o sfoară de pădure şi cu o casă de pădurar, unde s-a stabilit, pămînturile lui intrînd în stăpînirea lui Iani Cristopulos, arendaşul grec. Şi fiindcă nu se pricepe la nimic, trăieşte din mila altor moşieri, neamuri ori prieteni. El a trecut prin pădure spre căsuța lui chiar a doua zi dimineața, după ce l-ați atacat voi pe unchiul meu. S-ar putea să fi găsit desaga. De ce? Pentru că, după cum am aflat ieri, Alexandru Vartan vrea să cumpere o moşie de pe lîngă Calafat de vreo trei sute de hectare. Faptul că o poate cumpăra dă de bănuit că a găsit desaga. Însă a mai trecut prin pădure cineva.

— Cine?

— Ruxandra Stîrcea.

Am tresărit, ca şi cum mă lovise peste obraz sfîrcul unui bici. Părea că-s blestemată să-mi iasă-n cale oricum m-aş suci!

— Cînd a trecut pe-acolo? am întrebat eu.

— În ziua cînd ai venit tu la curte cu căruța sfărîmată.

— Da, da, am văzut-o şi eu, pe şosea, însoțită de lefegii.

— S-a oprit la noi, la conac, numai vreo jumătate de oră, deşi trimisese vorbă că va rămîne cei puțin trei zile. Voia să facă cercetări în legătură cu tine şi ai tăi. Rugămințile mătuşii mele, care ține mult la ea, au fost zadarnice : a plecat spre Craiova. Părea foarte grăbită. Şi ieri mi-a răsărit pe neaşteptate în minte întrebarea : «Pentru ce se grăbea?» Şi mi-am răspuns : «Poate fiindcă găsise desaga prin cine ştie ce întîmplare şi voia să ajungă cît mai iute la Craiova s-o pună la adăpost».

— Dac-o fi să fie la ea, cum s-o mai luăm îndărăt?! am murmurat eu,

dezamăgită.

— Asta se va vedea după ce ne convingem că o are.

— Greu lucru să afli...

— Greu, dar nu cu neputință. Eu sînt prietenă cu ea, sau ceea ce se cheamă «prietenă». Am fost de multe ori în casa ei... De ce te urmăreşte cu atîta înverşunare, Zamfiro? m-a întrebat dînsa deodată.

— Pe lîngă altele, poate şi de teamă să nu izbutim a dovedi că şi-a ucis bărbatul, dac-ar fi să ne prindă jăndarii, am răspuns eu. Dacă s-ar cerceta cinstit şi cu de-amănuntul, s-ar vedea că hangerul cu care a fost răpus Stîrcea şi se află acum în mîna stăpînirii e chiar al bărbatului ei.

— Ea!

— Ea. N-o să se liniştească pînă ce n-o scăpa de noi.

— M-am temut totdeauna de ea, a murmurat fata într-un tîrziu. Are uneori o privire atît de rece şi de crudă! Oh, să ştii că sînt în stare să fac orice, ca să-i smulgem desaga, de-o fi la dînsa. Bine, peste vreo două zile mă duc acasă, la Craiova. Adresa mi-o ştii; să vii şi tu, te-aştept. Pînă atunci vreau să dau o fugă pe-aici, pe-aproape, pînă la un alt unchi al meu, un unchi pe care l-au jefuit ai tăi de curînd.

— Îți pare rău?

— Nu, a răspuns ea fără şovăire, cu un glas aspru, pe care nu i-l mai auzisem pînă atunci.

— Şi eşti boieroaică, rudă cu el!

— Rudă? Da, însă o rudă pe care au batjocorit-o cum au vrut. Sînt, după mamă, din neamul Stoieneştilor, legat de cei mai mulți dintre boierii olteni. Ei bine, de mi-ar sta-n putere, mi-aş jefui neamurile pînă la ultimul galben şi ultima sfoară de moşie.

— Tu, o copilă! am spus eu, uimită.

— Copilă? Se poate, însă numai după ani. Ca să-ți dai seama de ce m-am înțeles atît de repede cu tine, ascultă : Mama s-a îndrăgostit de un profesoraş sărac, l-a luat de bărbat împotriva vrerii părinților ei, şi aceştia au desmoştenit-o. Rămasă văduvă de timpuriu, ea a ajuns sluga rudelor bogate, iar cu anii, am ajuns şi eu rudă-slugă. Am dus trai plin de umilință printre cei ce-şi petrec viața-n belşug, călătoresc, văd țări străine, se-mbracă după moda Parisului. Am trecut din casă-n casă, făcînd de mică tot felul de servicii şi-am aflat că te vinzi unui bărbat, ca să-l înşeli cu altul sau cu alții, că simțămintele cîntate de poeți sînt rare-n lumea în care totul se măsoară cu banul. Am aflat că de multe ori o căsnicie nu se încheie între două iubiri, ci între două averi, sau între tinerețea în floare, săracă, şi bătrînețea, bogată. Cînd, la paisprezece ani, un unchi m-a făcut femeie, nu m-am împotrivit. Taina dragostei o cunoşteam pe de rost din fragedă copilărie, doar eram ştafeta de încredere a rudelor mele, femei şi bărbați, în legăturile lor oprite, fățişe ori tăinuite. Unchiul era bogat şi m-a răsplătit.

Din noaptea aceea am ştiut că trupul meu e singura mea scăpare şi am renunțat la orice demnitate, la cinste, la dragostea adevărată, ca să-i jefuiesc pe-ai mei fără cruțare.

— Şi i-ai jefuit?

— I-am jefuit şi-i jefuiesc...

Am auzit-o suspinînd prin întuneric şi-am gîndit că Sanda Vălceanu este o fată nefericită.

Ne-am despărțit chiar în noaptea aceea, urmînd s-o caut în Craiova peste cîteva zile, în care timp ea va încerca să descopere într-un fel sau altul dacă desaga noastră se afla sau nu în stăpînirea Ruxăndroaiei. Curînd, Mihai şi ceilalți s-au aşternut la drum către casa boierului Vartan, iar eu am luat-o spre Craiova, după ce mai înainte ne înțelesesem să țin legătura cu ei prin omul de încredere al lu' Zdreanță, Ghiță Ologu, de la bariera Bucovățului, prin care urma să primesc veşti de la ei şi, la nevoie, să le trimit şi eu ştiri.

Cînd am ajuns la Breasta, am ocolit în jos, prin stînga satului Sărbătoarea, m-am apropiat de Jii, am intrat în pădurea de pe dealurile Bucovățului şi am tras la un pădurar, anume Dumitru Frunză, un bun cunoscut al lu' Geamănă, unde am lăsat calul. În după-amiaza aceea mă aflam în dreptul casei de pe strada Bucovăț a Sandei Văleanu. Am sunat la poartă, că avea clopoțel cu țipirig, şi-a ieşit o femeie de vreo şaizeci de ani, dădaca fetei, care m-a poftit înăuntru, rugîndu-mă să aştept, că stăpîna ei se afla în oraş după nişte cumpărături. Curînd, a răsărit şi Sanda-n prag. Parcă intrase în odaie primăvara cu toate miresmele ei! Ne-am sărutat, şi după ce bătrîna ne-a adus dulceață şi cafea, a ieşit şi ne-a lăsat singure.

— Ai aflat ceva? am întrebat eu repede.

— Nu încă, a răspuns ea, dar am făcut un pas mare înainte : am cîştigat-o de partea mea pe fata-n casă a Ruxandrei Stîrcea, făgăduindu-i o sută de lei. Trebuie' să mai avem cîteva zile răbdare.

Văzînd obrazul meu dezamăgit, a sărit la mine şi m-a sărutat iar, îmbunîndu-mă :

— N-o să te plictiseşti în Craiova. Ai mai fost pe aici?

— Nu.

— O să ai ce vedea. Îmi pare atît de bine că ai venit! O să rămînem singure, fiindcă doica pleacă la țară, la nepoții ei, pentru cîteva zile. Hai să-ți arăt casa. Frumoasă! Era mai mare decît părea pe dinafară. Avea o odaie de mîncare luminoasă, în mijloc cu o masă cuprinzătoare, rotundă, de stejar; de tavan atîrna o lambă de gaz, burtuhănoasă, aurie şi lucioasă de-ți lua ochii. Nu mai vorbesc de covoarele de pe jos, de ferestrele luminoase şi de dulapurile, tot de stejar, lucrate cu mare meşteşug. Apoi m-a dus în dormitor. Acolo am văzut un pat lat, acoperit cu o velință vişinie de catifea, de-i zice „cuvertură”, pe el cu perini şi cu două păpuşi mari ca nişte plozi

adevărați. Păpuşile astea, dacă le apăsai pe burtă, chirăiau ca un țînc şi spuneau «mamă». De-a dreapta şi de-a stînga patului era rînduită cîte o măsuță cu o lambă micuță de gaz, acoperite cu căciulițe colorate de sticlă. La ferestre atîrnau perdele de pluş, printre care soarele se strecura anevoie. Oglinda mare de dinaintea patului cu măsuța prelungă din fața ei, dulapul, covoarele de pe jos, care-ți înăbuşeau paşii, de credeai că mergi pe labe de pisică, toate se pierdeau în umbre pline de taină. De cum intrai în casă, lipită de odaia de mîncare, se mai afla o cameră «de primire», iar într-o parte mai erau bucătăria şi o încăpere mai mică pentru doică. Ajunse aici, am dat de doică, îmbrăcată de drum.

— A venit Sofronie cu căruța, a spus ea. Îmi pare rău că te las singură.

— Fii liniştită, doar ştii că mă descurc. Şi de gospodărie o să îngrijească Maria în lipsa dumitale.

S-a suit în căruță şi-a plecat. Sanda m-a privit, zîmbind.

— Acum sîntem singure, a spus ea, bucuroasă. Vino să-ți arăt curtea şi grădina.

Am ieşit afară. În fundul curții, în acelaşi rînd cu odăile, înecat în verdeață, am văzut un şopron încăpător, înăuntru cu o trăsură. Curtea era împrejmuită cu un zid vechi, de cărămidă, înalt şi îmbrăcat în iederă, iar din ea pornea în pantă o grădină de cel puțin un pogon şi jumătate, mărginită de un bulevard lat, ce ducea de la Luncă spre parcul Bibescu. De altfel, toate casele de pe strada aceea aveau grădini mari ca a Sandei, găsindu-se într-o mahala mai acătării a oraşului. O bună parte din noapte am stat de vorbă cu Sanda. Pe fereastra deschisă intra mireasma tufelor de trandafiri de dinaintea casei; te credeai undeva la țară! Pînă tîrziu a răsunat orăcăitul broaştelor, ce umpleau cîmpul dintre grădini şi bulevardul umed, presărat pe ici, pe colo cu băltoace. Fata, care parcă-şi depăna gîndurile tare, ca pentru sine, mi-a povestit de viața ei, de aceea a boierilor, de petrecerile din Bucureşti şi Craiova, de negustorii pe spinarea țărănimii şi a sărăcimii oraşului, de slujbaşi şi muncitori, care duceau un trai plin de lipsuri şi griji. Dinainte-mi s-au deschis porțile unei lumi necunoscute, şi eu ascultam, mută şi uimită de cîte mi se dezvăluiau, gîndind că Dumnezău nu rînduise lumea cu dreptate. Atunci am înțeles-o eu mai bine şi pe copila asta, cu obida şi ura ei, ce i se băgaseră-n suflet din fragedă tinerețe. Amărăciunea şi răzvrătirea sa o făcuseră să înțeleagă amărăciunea şi răzvrătirea altora...

A doua zi dimineața am pornit împreună să facem cumpărături; în seara aceea avea oaspeți. E de mirare cum se potrivesc uneori lucrurile, ca să ajungi la un capăt de drum, ori să te-mpiedici, să cazi şi să pierzi pentru totdeauna ce-ai rîvnit! Dar să ți le povestesc, copila mea, pe toate, pe rînd, ca să afli întocmai ce s-a petrecut :

Am intrat cu ea în băcănia cea mai mare din oraş şi a poruncit să-i

trimită acasă tot felu' de bunătăți, de poame şi băuturi de pe la noi şi din țări străine, unde e tot anul cald. După aceea ne-am dus pe-o uliță din mijlocul oraşului, de pe lîngă strada Unirii, la un negustor de-i spune „giuvargiu”.

Avea omu' ăsta în prăvălia lui atîtea podoabe scumpe, de-ai fi zis că, de-ar vrea, ar putea cumpăra toate pământurile dintre Jii, Dunăre şi munți. «Ehe! Păcat că nu eşti moşier, am gîndit eu, căscînd ochii la inelele, cerceii, brățările de aur bătute-n pietre scumpe, la şiragurile de mărgăritare şi la ce se mai afla acolo, că ai vedea tu pe dracu'!» Stăpînul prăvăliei — un bărbat cu păr sur, negricios la față, îmbrăcat ca un domn — de cum a zărit-o pe Sanda, a sărit de după tejgheaua lui ca zvîrlit în sus de un arc. Era armean, cu ochii negri, lucitori, şi nas ca de uliu. A făcut o temenea adîncă înaintea fetei şi a poftit-o pe scaun. Pe mine nu mă lua-n samă, de parcă nici nu mă aflam acolo.

— Ai ceva nou? l-a întrebat Sanda.

— Am, a răspuns el.

Şi-a dat fuga la un dulap năltuț. A deschis uşa do fier, lată de-o palmă şi jumătate, cum n-am crezut c-o s-apuc să văd, şi-a scos de-acolo o cutie lungă şi neagră. I-a ridicat capacul şi s-a apropiat cu respect de Sanda. Şi ce să vezi! Dinăuntru s-a revărsat afară o scînteiere de-ți lua ochii! Era un colan de pietre scumpe de le zice «briliante». Ea l-a luat în mînă, l-a ridicat în zare, l-a prefirat printre degete, mîngîindu-l şi zîmbind dulce, ca în vis, cu ochii pierduți şi cu obrazul îmbujorat.

— Cît costă? l-a întrebat ea, punîndu-şi-l la gît.

— 40 000 de lei, a răspuns acesta.

— Îmi place. Tot ce iei peste suma asta e-al meu, da?

— Se-nțelege, sărut mîna! a zis el, ploconindu-se iar pînă la pămînt.

Eu, cu toate că aş fi vrut tare mult să ştiu cine putea să scoată pentru aşa ceva atîta bănet, cînd la noi la țară o familie de pălmaşi săraci trăia cu 50 de bani pe zi, n-am întrebat-o pe Sanda.

Abia ne-am întors acasă, că ne-am pus pe gătit bucate. Gătea fata asta de te cruceai! Am ajutat-o să pregătească gustări, fripturi, prăjituri şi tot ce se cuvenea, am aşternut masa şi-am pus băuturile la gheață. Tot gătind, pregătind şi rînduind, s-a lăsat seara. Am aprins lămbile. În odaia de mîncare, de-i zice «sufragerie», razele lămbii învăleau totul într-o pînză roşcată, în vreme ce odaia de dormit se scălda într-o umbră ca de amurg, cînd înghite negura cele de pe urmă raze de soare. Ne înțelesesem ca eu să servesc la masă. După numărul tacîmurilor ştiam că or să fie trei musafiri, dar cine anume, nu, şi Sanda nu mi-a spus.

Şi-a venit cel dintîi. Un bărbat înalt, slab, îmbrăcat ca un cioclu, cu chelie, în ochiul stîng cu un geam de ochelar, de-i zice „monoclu”. Păr sur, ca al unui om de cincizeci de ani. I-am luat mănuşile, pardesiu' şi giubenu',

le-am agățat în cui, şi pe el l-am dus în odaia de primire.. Acolo şedea Sanda, cu o carte-n mînă, întinsă pe o canapea, înveşmîntată ca o călugăriță, cu o rochie neagră, lungă pînă-n călcîie, închisă la gît cu doi năsturei, cu părul legat la ceafă cu o panglică.

A venit al doilea. Rotofei, scund, cu față bucălată do bătrân viclean, cu părul şi mustața cănite. Purta o pălărie, «melon» i se zicea, şi-i şedea pe cap ca țucalu' coanei Stîrcea.

Al treilea, potrivit de nalt, părea şi el trecut de cincizeci de ani. Ca să-şi acopere chelia, îşi trăsese o mână de fire de păr de la urechea dreaptă către cea stîngă, pe care le lipise de pielea capului cu cine ştie ce.

Trei bărbați copți. Aceştia erau oaspeții Sandei.

Au stat de vorbă cuviincios ba de una, ba de alta, şi peste vreun ceas au trecut în odaia de mîncare şi-am început a servi masa. Află, fata mea, cu prilejul ăsta, că prețul unui singur fel de mîncare ar fi ajuns să hrănească un țăran cu plozii lui vreme de trei săptămâni. Şi-au mîncat oaspeții ca la praznic. Numai Sanda ciugulea doar de ici, de colo cîte ceva. Ea-i tot îndemna, şi la mîncare, dar mai cu osebire la băut. Şedea acolo, pe scaunul ei, dreaptă şi serioasă, puțin mai răzlețită de oaspeți, care şi ei erau destul de departe unul de altul, că masă mare ca asta nu mai văzusem pînă atunci. Şi pe măsură ce beau, boierii se înveseleau. Au început a rîde şi-a rînji, a povesti snoave şi ce se mai petrecea prin neam, că erau rude între ei, şi toți, rubedenie cu Sanda, însă între un pahar şi altul, aminteau şi de răutatea vremilor şi a țăranului. Cel cu geamul de ochelar se plîngea că nu scosese anul trecut de pe moşia şi pădurea lui nici cincizeci de mii de lei. Că țăranii s-au înrăit şi muncesc de mîntuială, iar administratorul mai fură şi el pe cît poate. Altul se văita de prețurile scăzute ale grîului şi de scumpetea transportului pe Dunăre. «Cum poți să duci viață demnă doar cu 70 000 de lei pe an?!" spunea el. Numai rotofeiul tăcea.

— Ce-ți pasă! a grăit atunci unul dintre ei. Pe lîngă moşie mai ai şi trei mori şi un atelier mare de fierărie.

Da' de griji au vorbit puțin, că la Sanda veniseră să petreacă. Uşurel-uşurel, domnii s-au înfierbîntat. Stăpîna casei a adus o cutie de gramofon : o maşină cu pîlnie mare, colorată, care cîntă. Şi a început a dănțui, pe rînd, cu fiecare, lipindu-se de ei fără părtinire. În vreme ce unul se-nvîrtea cu ea-n brațe, ceilalți doi beau, şi tot aşa mereu, pînă ce li s-a suit vinul la cap, şi ochii s-au pus pe sclipit ca la pisici. Bătrîni, bătrîni, dar vezi că bucatele bune cu care se îndestulaseră toată viață îi păstraseră ca pe-un ou stătut, scos afară-n pragul iernii, de stă şi nu se mai strică cine ştie cît. Cel cu monoclu, pe cînd Sanda se învîrtea cu rotofeiul prin casă, a prins a sări prin odaie de unul singur. "Bravo, Artur! Bravo, Artur!» s-au grăbit a striga ceilalți doi, bătînd din palme, în sunetele muzicii. Şi domnul Artur, încurajat, se frîngea de şale, pocnindu-şi şi el palmele, bîțîindu-se şi

aruncîndu-şi picioarele lungi în lături şi înainte, întocmai ca o gloabă cînd îi bagi mînerul biciuştii sub coadă. Geamul de ochelar i se zbătea pe piept, agățat de o sfoară neagră, pulpanele hainei îi fluturau ca bătute de vînt, chelia şi obrazul îi luceau, pline de năduşeală.

Şi-unde-l văd pe cel înalt că sare şi el lîngă ăl cu monoclu şi porneşte a se frămînta ca apucat! Firele de păr înțepenite de pielea capului se dezlipiseră şi-i cădeau peste urechea dreaptă, săltînd şi fluturînd, iar din gura căscată i se zăreau din cînd în cînd trei dinți de aur. Rotofeiul nu s-a lăsat nici el mai prejos. A sărit în mijlocul odăii, frămîntîndu-şi burta şi dosul, de parcă dăduse strechea-n el.

În vremea asta, Sanda avea grijă de gramafon să nu amuțească o clipă şi le mai întindea oaspeților din cînd în cînd şi cîte un pahar de vin plin ochi, pe care aceştia îl sorbeau dintr-o înghițitură. Hărmălaia se făcea tot mai mare. Temîndu-mă să nu răstoarne ceva, am golit masa de farfurii, tacîmuri şi mîncăruri, lăsînd numai paharele de vin, păhărelele de băuturi de le zice «licher», un vas de flori şi încă vreo cîteva lucruşoare. Am făcut rînduială şi m-am dus la bucătărie să-nvîrtesc la maşina de-nghețată. Tot învîrtind la ea, am tresărit deodată de liniştea ce se lăsase. Nu se mai desluşea decît cîntecul gramofonului — un cîntec tărăgănat ce creştea şi descreştea, pierzîndu-se uneori parcă înghițit de o văgăună fără fund, ca să se ridice iar, ademenitor, ca o chemare plină de făgăduinți. Curioasă, am dat fuga şi-am deschis uşa. Sanda dănțuia singură, cu cei trei în jur, zgîindu-se la ea...

Pesemne că dănțuia mai de mult aşa, că gramofonul a hîrîit şi-a amuțit. S-a lăsat tăcerea, o tăcere adîncă, domolită doar de hîrşîitul alcătuirii cu pîlnie, ce lucra în gol. Sanda s-a dus la gramofon şi l-a pus din nou să cînte. Acum, din pîlnia lui au izbucnit nişte sunete prelungi, tânguitoare şi aţâţătoare; trupul gazdei a tresărit, s-a-ncordat, stăpîna casei a făcut trei paşi iuți, a apucat fața de masă şi, cu o mişcare neaşteptată, a tras-o către dânsa. Tot ce se afla pe aceasta s-a prăbuşit pe podea, sfărîmîndu-se. Apoi, fata a sărit pe masa lucioasă ca o oglindă.

Ei bine, în clipa asta s-a petrecut un lucru la care nici oaspeții, nici eu nu ne-am fi gîndit niciodată. Sanda şi-a smuls veşmântul negru de pe ea, rămînînd doar cu o țesătură mai uşoară şi mai străvezie decît pînza de păianjen, prinsă la mijloc cu o cingătoare lată de aur.

Şi-a-nceput iar a dănțui. În trupul ei păreau să-şi fi găsit lăcaş toți tartorii iadului. Ca să-ți spun cum dănțuia, nu mi-ar fi cu putință. N-aş avea cum! Eu, ca muiere ce sînt, nu-mi mai puteam dezlipi ochii de pe dînsa. Bărbații şedeau pe scaune în jurul mesei. Ochii lor, ca străchinile, gura, ca nişte văgăuni gata să te-nghită. Le curgea sudoarea pe față şi pe gît. Palmele, aşezate pe masă, erau leoarcă de năduşeală. Părul celui ce şi-l lipise de chelie atîrna acum, încremenit, către umărul drept. Rotofeiul se

făcuse la față ca pătlăgeaua roşie gata să pice din vreji de coaptă ce e. Toți trei se clătinau pe scaune, beți, fără să piardă femeia din ochi. Dansul a ținut până s-a sfârşit cîntecul. Cînd maşinăria s-a oprit, Sanda Văleanu s-a lăsat jos, în mijlocul mesei, aşezîndu-se turceşte, cu picioarele încrucişate sub dînsa.

— Vin! a cerut ea.

Eu o priveam încremenită. A sărit unul dintre boieri, s-a dus, clătinîndu-se, la dulapul pe care se aflau sticlele de băuturi şi paharele. A adus cîteva şi le-a aşezat pe masă, a adus clondire de vin şi băuturi tari şi le-a pus alături. Iar s-a dus, iar s-a-ntors cu cîte ceva, părînd că nu mai ştie să facă decît asta.

— Destul! Stai jos! i-a poruncit Sanda.

Şi el s-a aşezat, ascultător, pe un scaun, privind-o țintă, ca vrăjit. Unul dintre ei a umplut paharele. Sanda l-a ridicat pe-al său, zicând :

— În sănătatea stăpînului meu! şi l-a dat peste cap.

Oaspeții şi-au băut şi ei paharele dintr-o înghițitură.

— Licitația începe de la 30 000 de lei, a răsunat glasul domol al fetei. Am văzut un colier care costă mult mai mult şi vreau să-l am. Cine mi-l dăruieşte, a cîştigaț femeia — pe mine.

— Eu... eu te iau de nevastă, a îngăimat cel cu geamul de ochelar.

— De nevastă?! Oh, unchiule, vrei să-ți iei o nevastă ca mine, fără să te coste nimic!

— Eu...

— Cine dă mai mult? a întrebat Sanda.

O priveau toți, aiuriți.

— Doar de asta ați venit! Tu, unchiule Artur, te ții de mine de cînd eram de paisprezece ani. Tu, nene Jorj, s-a-ntors ea către cel cu părul descleiat, eşti un şi mai vechi adorator al meu. Ziceai că-mi cumperi un iaht să fac cu el înconjurul lumii. Aveam pe atunci doar treisprezece ani. Numai tu, unchiule Octav, i-a spus ea rotofeiului, privindu-l adînc în ochi, te-ai deşteptat mai tîrziu, abia de cîteva luni. Noroc că trenul n-a plecat. Trenul e-n stație. Cine se suie-n el? Nu are decît un singur pat...

Nimeni nu mişca. Stăteau, de parcă erau prefăcuți în stană de piatră. Eu, în pragul uşii întredeschise, nu mai îndrăzneam nici să răsuflu.

— Ori n-ați văzut femeia bine?! Cum se poate?! E din neamul vostru. Cîți unchi nu m-au cunoscut! Ehe! Şi voi, ca şi ceilalți, mă cunoaşteți din ziua cînd m-a afundat popa-n cristelniță. Acum nu se află dinaintea voastră decît ce-ați văzut atunci — doar în «ediție mărită». Numai voi trei dintre unchii mei nu v-ați înfruptat din fructul oprit, care e Sanda Văleanu. Înainte, unchişorilor! Cine se-nfruptă din el, nu pierde raiul, ci-l cîştigă. Cel dezamăgit poate să-şi ia darul îndărăt şi să plece. Sînt o femeie cinstită şi credincioasă. Niciodată nu am avut decît cîte un bărbat şi nu mi-am trădat

neamul niciodată.

— 35 000, s-a auzit un glas sfios, răguşit.

— Cine dă mai mult? Nenea Jorj a dat 35 000?

— 40 000.

— Uită-te bine la mine, unchiule Artur. Dacă mă pierzi acum, cine ştie cînd îţi vine rîndul. Poate atunci cînd n-o să mai fii în stare să ai o femeie decît în vis...

— 45 000! a lălăit Artur.

— 50 000! a sărit rotofeiul, cu un glas de parcă lătra un cîine.

— 55 000!

Tăcere.

— Nimeni nu dă mai mult?! Poate nu cunoaşteţi bine marfa!

A sărit în picioare, şi-a smuls vălul de pe ea şi s-a-nvîrtit pe călcîie, cu trupul licărind în lumina roşie a lămbii.

— 60 000! a strigat cel cu morile şi atelierul mecanic.

— Atîta costă colierul! a vorbit Sanda. 60 000 o dată!... 60 000 de două ori!... 60 000 de trei ori! Unchiul Octav a cîştigat femeia. Înainte de a te duce la bijutier să-mi cumperi colierul, să-i urezi mătuşă-mi Aglaia, nevasta ta, cele mai bune dorinţe de sănătate din partea nepoatei sale, Sanda. Să ceri bijutierului colierul pe care l-am ales. Acum să bem în sănătatea noului stăpîn!

A ridicat paharul. Dar în picioare nu mai rămăsese decît rotofeiul. Ceilalţi doi — poate de băutură, de încordare ori de părere de rău — se muiaseră în scaune şi se lăsaseră uşurel jos, sub masă, unde au început a sforăi, scăpaţi de orice grijă. Însă nici cumpărătorul nu a mai avut putere să ducă paharul la gură. A întins, moale, mîna după femeia din faţa lui, apoi a adormit şi el, cu fruntea pe masă. Fata şi-a trecut palma peste păr, în neştire, şi s-a lăsat jos, unde s-a făcut ghem, cu genunchii la gură şi capul în piept”.

XV

A doua zi dimineața, după ce Sanda l-a vestit pe «giuvargiu» să ceară pentru podoabă 60 000 lei, m-a purtat prin tot felul de magazine, «ca să treacă vremea», cum spunea ea. Nu-şi găsea locul. După masă era poftită de Stîrcioaia la «fifocloc», ceasul cînd s-adună boieroaicele la taifas şi bîrfeală, în vreme ce beau cafea ori ceai şi mîncă zaharicale. Nu mai fusese de mult pe la ea şi-aştepta cu nerăbdare să-i intre iar în casă, cu nădejdea c-o descoperi vreun semn după care să afle ce-i cu desaga noastră. Însă ziua a trecut fără nici o ispravă; la «fifocloc» nu s-a ales decît cu pălăvrăgeala, iar fata-n casă nu aflase nici ea nimic de folos. În ziua a treia de cînd mă găseam în Craiova m-am dus la Ghiță Ologu, omu' de-ncredere al lu' Zdreanță de la bariera Bucovățului, să-ntreb de n-o fi venit cumva vreo veste de la Mihai.

Omu' ăsta de-ncredere era păpuşar. Mi-a deschis o fetiță de vreo paisprezece ani, nepoata lui. Pe el l-am găsit în fața unei mese pline de păpuşi; îşi ținea piciorul de lemn întins într-o parte, şi cînd am intrat, tocmai trebăluia la o Babă-Cloanță. Un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu obrazul plin de zbîrcituri. Ştiam că meseria lui îl ducea dintr-un loc într-altul şi, aflîndu-se tot pe drumuri, ajunsese, cu vremea, să cunoască mulți nemulțumiți şi răzvrătiți şi căpătase încrederea multora. I-am dat bună ziua, spunîndu-i că m-a-ndreptat la el Zdreanță. Cînd mi-a auzit vorbele, a lăsat păpuşa din mînă şi s-a ridicat de pe scaun, pe față cu un fulger de zîmbet. M-a poftit să stau pe pat, că nu avea în casă decît masa, un scaun, patul, într-un colț cu culcuş de paie, pe care dormea pesemne el, trei polițe de-a lungul pereților, pline cu păpuşi şi unelte şi, atîrnată de un cui, o pînză mare, curată, roşie şi lucitoare, se vede perdeaua pe care-o-ntindea cînd îşi juca păpuşile prin iarmaroace.

— Prietenii lu' Zdreanță sînt şi prietenii mei, a zis el.

— Iar ai lui, ai noştri, am răspuns eu.

— Care-i durerea?

— Nu-i nici o durere...

— Oho! Atunci e bine, că eu numai de dureri aud. Numai păpuşile mele sînt fericite. Şi Baba-Cloanța, şi Dracul, ba chiar şi Ileana Cosînzeana, cu toate c-o răpeşte cînd şi cînd un zmeu. Haiducii mei scapă totdeauna de potere, popa nu-i decît oleacă batjocorit de Tîndală şi Păcală, boierul s-alege cîteodată cu o ciomăgeală, dar nu-l doare, că are dos de cîrpă. Eu vînd, fată, amăgiri, ca să-i fac pe oameni să rîdă, ori să viseze, să mai răsufle, că

cel puțin între păpuşi lucrurile se petrec altfel decît în viață. Sărmanul se mulțumeşte pînă una-alta cu atît : cu o fărîmitură de amăgire, care-l face să creadă un sfert de ceas că e şi el om. Că-s păpuşar, ți-o fi spus Zdreanță...

— Da, mi-a spus.

— Şi cu ce treburi pe la mine?

— Eu sînt Zamfira.

— Zamfira Vizantea! a strigat el. «Săi, Vizanteo, ce mai stai?! Hai, Zamfiro şi Mihai, hai, măi fraților, pe cai!»

Îi rîdeau ochii şi toată fața. S-a dus repede la masă, bocănind cu piciorul lui de lemn, a luat două păpuşi — o femeie şi-un bărbat îmbrăcate cu țoale țărăneşti şi înarmate pînă-n dinți, începînd să le joace-n mîini. Am auzit un glas gros, chipurile al lui Mihai : «Hai, nevastă, să spintecăm un boier să vedem, oare burta dumnealui, plină numa' cu fripturici şi zaharicale, o fi ca a noastră, a țăranilor de rînd?» «Hai» a răspuns un glas pițigăiat, chipurile al meu. Am rîs amîndoi.

— Am fost vestit c-o să vii, lele Zamfiro, a spus el apoi. Ai vreo vorbă de trimis?

— Nu, dar pentru mine n-a sosit nici o ştire?

— Pîn-acuşi nu.

— Cai şi oameni de legătură de unde ai?

— Din Valea Vlăicii — mahalaua țigănească.

— Sînt oameni de-ncredere?

— Chiar de i-ai jupui de vii nu suflă o vorbă.

Am plecat din Grădinari. Sanda se pregătea să se ducă la negustorul de podoabe şi m-a luat cu ea. Armeanul abia a văzut că-i intră pe uşă, că i-a sărit înainte, ploconindu-se mai abitir decît oricînd şi rînjind fericit, cu gura pînă la urechi.

— L-a cumpărat? a întrebat ea.

— Mi-a dat patruzeci de mii, făgăduind ca restul să mi-l aducă mîine.

Sanda s-a aşezat pe scaun, lîngă tejghea şi i-a cerut negustorului să-i mai arate o dată podoaba. Acesta a deschis dulapu' ferecat în fier şi i-a pus dinainte cutia cea neagră şi lungă. Dar Sanda Văleanu abia a ridicat capacul, că a scos un strigăt de uimire.

— De unde ai colierul ăsta?! a întrebat ea.

— Am greşit! a spus iute negustorul, închizînd repede capacul şi băgînd cutia îndărăt, în dulap. Acesta este al dumneavoastră! Se aseamănă cutiile şi...

— Frumoasă podoabă! a murmurat Sanda, fără să se uite la colanul care era ca şi al ei.

Armeanul a înțeles că vorbeşte de podoaba pe care-o văzuse întîi, dar a tăcut, făcîndu-se că nu aude.

— Cît costă?

— Ce anume?

— Şiragul de briliante pe care mi l-ai arătat din greşeală.

— Nu e de vînzare.

— Nu?! Atunci ce rost are în prăvălia dumitale?

— Vă rog să mă iertaţi, dar...

— Sau poate e vîndut?

— Nu-i vîndut, domnişoară Văleanu, şi nu-l pot vinde în ţară.

— Atunci înseamnă că e de vînzare, dar în străinătate?

Omul se întunecase la faţă. Tăcea.

— Voi vorbi cu doamna Stîrcea. I-am oferit pe el acum un an un preţ bun şi nu înţeleg de ce...

— Aşadar, ştiţi?!

— Ştiu.

— A moştenit de la soţul ei o mulţime de bijuterii, despre care nu vrea să se afle. Impozitele... bîrfelile... zice dînsa, şi s-a hotărît să le vîndă în străinătate.

— Mai ai şi altele de la ea?

— Nu, numai pe aceasta şi... vă rog, domnişoară Vâleanu... vă rog din suflet să nu-i spuneţi că aţi văzut-o la mine! Dacă ar afla, şi-ar pierde încrederea şi dus ar fi renumele meu de om care ştie să păstreze o taină. Mi-aş pierde clientela şi... doar şi între noi e o taină...

— Fii liniştit, cum aş putea să-ţi fac eu rău! a zis Sanda, zîmbind împăciuitoare. Doar ne cunoaştem de atîţia ani! De cînd am cumpărat prima dată un inel pentru cinci galbeni.

— Mulţumesc, n-o să uit bunăvoinţa dumneavoastră niciodată!

Am ieşit din prăvălie, şi după cîţiva paşi ne-am oprit, uitîndu-ne una la alta.

— Colanul e... am suflat cu. Dar n-am apucat să sfîrşesc, că ca a răspuns :

— Al unchiului Vînju. Făcea parte din podoabele lui.

— Atunci....

— Ruxandra are desaga.

Am răsuflat adînc :

— În sfîrşit!

Sanda m-a privit lung, parcă fără să mă vadă, apoi a spus în şoaptă, încruntîndu-se :

— Acum, cînd se pare că sîntem aproape de ţel, mă tem că n-o să ne alegem cu nimic, chiar dacă...

— De ce? am întrebat eu.

— Dacă a depus banii la bancă şi-a vîndut şi o parte din bijuterii peste graniţă, atunci... În Craiova sînt trei bijutieri...

Mi-am pierdut răsuflarea.

— După ce am pătimit, am alergat, ne-am străduit, făcîndu-le pe toate cu primejdia vieții, să s-aleagă ea cu folosu'! Şi cu cei pentru care umblăm cu viața pe palmă ce-o să fie?! am suflat eu. Ei nu, asta nu!...

Mă temeam. Bucuria că dădusem de urma averii pierdute se îneca în teama că n-o să mai găsim nimic.

— Să mergem, se uită lumea la noi! a murmurat Sanda.

Am luat-o iar în lungul străzii, acum fără să mai scoatem o vorbă.

— Trebuie să-l vestesc pe Mihai! am şoptit deodată.

— Cum?

— Am eu un om...

Du-te chiar acum. Să nu pierdem o clipă! Cine ştie!

N-am aşteptat să-mi mai zică o dată : am luat-o aproape-n goană către bariera oraşului, l-am găsit pe păpuşar şi l-am rugat ca trimisul să-i spună din partea mea lu' Mihai doar atît : “Vino! Am găsit ce căutăm!”

Parcă-mi ardea pămîntu' sub picioare! Am dat fuga-ndărăt, la Sanda, s-o înştiințez că nu mă mai întorc pînă ce nu vine omu' meu. Mi-am petrecut noaptea la păpuşar. S-a crăpat de ziuă, şi ceasurile au pornit a se scurge încet, atît de-ncet, de parcă se oprise vremea-n loc! Pînă-n sară, Mihai nu sosise încă. Nici trimisul nu se-ntorsese. — Poate că nu l-a găsit! gîndeam eu. Ori s-o încăiera cu jăndarii pe vreundeva!». Am ieşit în curte. Era o noapte neagră, liniştită. Broaştele porniseră să orăcăie ca de obicei. Casa păpuşarului se afla doar la vreo cinci sute de paşi de barieră. Vedeam de departe lumina unui felinar din drum, dintre cele ce se aprind seara de lampagiu şi se sting tot de el a doua zi în zori. Am luat-o într-acolo încet, cu urechea trează. Dintr-o curte se auzea o mandolină, un fel de cobză îndrăgită de tineretul de la oraş. Sunete dulci şi line, ce picurau prin beznă, purtate de o adiere uşoară, călduță, de vînt. Pe măsură ce mă apropiam de felinar, cu picuratul mandolinei se împleteau tînguirile unui taraf de lăutari de la cîrciuma ce sc afla chiar acolo, în coasta unei simigerii. Un țigan îi zicea un cîntec de dragoste, cu ofuri şi alean — poate la urechea unui muşteriu doborît de dorul vreunei fete. Am trecut de crîşmă prin snopul slab de lumină şi-am intrat din nou în întuneric. Strada se pierdea în cîmp, de unde începea o şosea lată, ce se afunda în negură. Broaştele tăcuseră. Țîrîiau greierii; ici şi colo, pe marginea şanțului, s-aprindea cîte un licurici. Era şoseaua pe care trebuiau să intre în oraş ai mei. Ce se va petrece după venirea lor nu ştiam; cum o să ajungem în stăpînirea desagii, nici asta nu ştiam. Nu-mi mergea mintea. În clipele acelea aşteptam... o aşteptare grea, ca bezna din jur, ca tăcerea nopții, ca singurătatea. Am auzit scîrțîind un car; a trecut pe lîngă mine. La lumina slabă a felinarului din spate am văzut că e plin cu oale, străchini şi ulcele smălțuite. Pesemne un olar din Oboga. Sub car mergea în pasul boilor un cîine ciobănesc, lățos, cu botu-n pămînt; omul de pe maldărul de paie din față şedea nemişcat, parcă încremenit de

cine ştie cînd. Dar l-am auzit oprind la barieră; fără doar şi poate, ca să aştepte acolo zorile, ca mai toți țăranii care veneau cu marfă la oraş. «Ruxandră Stîrcea, Ruxandră Stîrcea! Chiar de n-om mai găsi nimic la tine, aş vrea să mai stăm o dată de vorba... o singură dată!» Am tresărit; auzisem paşi uşori. Păreau să fie doi bărbați, care veneau către mine prin întuneric. «Poate-o găsim la Ghiță Ologu, zicea unul.

— Mihai!

— Zamfira!

S-au oprit; erau tată-tău şi Zdreanță.

— Unde vă sînt caii?

— La pădurar, lîngă al tău.

— Şi ceilalți fîrtați?

— Tot acolo.

Am trecut pe la barieră, am luat-o pe strada Bucovăț, am intrat în Grădinari şi am sunat la poarta Sandei. Ne-a deschis numaidecît şi ne-a băgat înăuntru. I se citea pe față bucuria că-i călcăm pragul. A aşternut pe dată masa; a alergat la bucătărie, a adus brînză, friptură, salată, poame şi-o sticlă de vin din cel boieresc.

— Mîncați, a zis dînsa. Drumul a fost lung şi greu.

Mihai, înainte de a se atinge de bucate, a vorbit, privind-o lung :

— Dacă mi-ar fi spus careva că-n ceata mea o să intre şi-o boieroaică, aş fi rîs.

— Mi-e colivia prea strimtă, bade Mihai, a murmurat fata, uitîndu-i-se deschis în ochi.

— Şi-ai dat uşița-n lături, ca să zbori?

— Da.

— Zborul ăsta nu-i fără primejdie.

— Nu mă tem.

— Vrei să fii şi să rămîi de-a noastră?

— Aşa aş vrea, dacă mă primeşti, bade...

— Te-ai gîndit bine?

— M-am gîndit.

— Dacă ni te-alături, de noi nu te mai poți dezlipi. Ştii asta?

— O aflu acum.

— Şi?

— Şi vă spun la toți trei că niciodată nu mă voi despărți de voi.

— Să nădăjduim, fată, a spus Mihai după o vreme de gîndire, că în ciuda vîrstei tale fragede, vorbele sînt ale unui om întreg. Față de ceilalți, mă pun eu chezaş pentru tine...

— Împreună cu mine! am sărit eu.

— ...Şi să nu uiți niciodată, a vorbit Mihai mai departe, că zbuciumul nostru e pentru alții, şi zbaterea noastră nu este o joacă, ci o hîrjoană cu

moartea.

— N-o să uit.

Mihai a ridicat paharul şi a închinat, zîmbind :

— Atunci să bem în sănătatea ta, copilă, cu urarea ca tu să nu ai nicicînd a te plînge de noi, şi nici noi să nu-ți găsim vreodată pricină de poticnire.

Ne-am ospătat şi-am început sfatul. Am căutat drumul cel mai bun, pe care să pornim la treabă. Lăcaşul Ruxandrei Stîrcea nu era conac, se afla în oraş, înconjurat de alte case, cu oameni mulți în jur, cu sergenți de stradă, care cutreierau noaptea ulițile. Aici nu-ți dădea mîna să năvăleşti, ca la țară, în odăile unui boier; un strigăt, un zgomot de armă putea pune pe urmele tale o liotă-ntreagă. E drept, Ruxăndroaia nu avea nici un lefegiu lîngă ea, îi trimisese pe toți în urmărirea noastră, la conacul lui Vîrju, însă în gospodăria sa, în afară de fată-n casă, care era în slujba Sandei, se mai aflau bucătăreasa şi un grădinar; acesta din urmă locuind împreună cu familia lui într-o căsuță mai mică, spre fundul grădinii, dar nu prea departe, ca să nu poată auzi un strigăt sau vreo larmă din casa cea mare. Şi-apoi pe fata-n casă n-o puteam atrage în tainele noastre. Se-nțelesese ea cu Sanda, dar aceasta o făcuse să creadă c-o spionează pe stăpînă-sa pentru treburi mai mărunte, muiereşti, cum se iscă-ntre cucoane. Pe de altă parte, pe Ruxăndroaia o cunoşteam prea bine, ca să credem că de-om năvăli în casă asupra ei, o să ne meargă uşor. Ştiam ce-i poale pielea, nu era o muiere ca oricare alta; la o adicătelea, zgripțuroaica asta făcea cît doi bărbați zdraveni, dacă nu chiar cît trei, dacă ne gîndeam la viclenia şi ura sa. Vremea trecea fără folos; nu găseam nimic potrivit, cînd l-am auzit pe Zdreanță spunînd :

— Fata-n casă merită să se țină un bărbat de fustele ei?

L-am privit toți, nedumeriți. Cea dintîi care şi-a dat sama de ce e vorba, a fost Sanda. S-a uitat la el o vreme lung, printre gene, şi-apoi a zîmbit :

— Merită şi nu prea, a răspuns dînsa. E îndesată, cam rotunjoară, iar la obraz, destul de...

— Urîtă? i-a luat Zdreanță vorba din gură.

— Prea urîtă poate că nu, dar urîțică şi cam proastă. Cucoanele îşi iau adesea fete-n casă urîtc şi proaste; întîi, ca să nu-i ademenească pe bărbații lor, al doilea, ca frumusețea şi inteligența lor să sară şi mai mult în ochii celor ce le trec pragul.

Zdreanță s-a luminat la față.

— E tocmai ce ne trebuie nouă! a strigat el. Urîtele cad mai repede-n plasă decît cele frumoase. Şi unde mai pui că mie — fie-mi cu iertăciune — îmi plac grăsanele. Mă dau în vînt după ele şi-alta nu, iar dacă mai e şi proastă, atunci e muierea după care tînjesc eu de cînd mă ştiu!

Am rîs toți. Zdreanță avea prin satele dintre Turnu Severin şi Craiova

vreo trei ibovnice. Ai fi zis că descoperise vorba fermecată, care deschide portița din sufletu' femeii. Am văzut odată pe una uitîndu-se în gura lui cum s-or fi uitat muierile pe vremuri în gura lui Isaiia, care vestea venirea lu' Cristos.

Cum ajung eu să-i cad sub ochi? a întrebat el.

Da, da, a murmurat Sanda ca pentru sine. Poate că aşa vom izbuti mai uşor, decît ne închipuim! L-a mai cîntărit din ochi pe Zdreanță vreo cîteva clipe, apoi a urmat : Bucătăreasa Ruxandrăi e bătrînă, şi-n locul ei face cumpărăturile fata-n casă. O cheamă Florica. Mîine dimineață mergi cu mine la Piața Veche şi ți-o arăt. Vii şi tu cu noi, Zamfiro?

— Nici vorbă că vin!

Mihai şedea tăcut, privindu-ne pe rînd, cam nedumerit.

Se parc că eu nu mai sînt de nici un folos! a murmurat el.

— Deocamdată nu, bade Mihai. a spus Sanda, iar Zdreanță :

— Nea Mihai, lasă-ne să-ncercăm întîi cum ştim noi, şi de n-om izbuti, facem ce zici dumneata.

Fie! Hai atunci chiar acu' la Ghiță Ologu. Tu rămîi acolo pînă dimineața, iar eu mă duc în pădure la ai noştri. Dac-aveți vreo veste pentru mine, trimiteți-o prin păpuşar, care-o să-l găsească pe moş Ursu în orice clipă la marginea dinspre şosea a codrului de pe dealul Bucovăț, la locul de-i zice «Curmătura.

Ei au plecat de îndată la Ghiță Ologu, iar eu am rămas de mi-am petrecut noaptea cu Sanda. Cînd ne-am deşteptat dimineața, Zdreanță ne aştepta în trăsura din şopron. Cum făcuse, cum nu făcuse, peste noapte găsise nişte haine nemțeşti şi încălțări pe măsura lui. Am ajuns toți trei la piață eu, în chip de fată-n casă, cu un coşuleț la braț — tocmai cînd începuse forfota. Negustorii îşi deschiseseră aproape toți prăvăliile, țăranii îşi desfăcuseră marfa pe tarabe, ori jos, pe pămînt, pe cîte-o rogojină sau ştergar mai mare. Într-o parte se aflau carele, cu boii dejugați dinaintea unui maldăr de nutreț; olari, curelari, vînzători de podoabe, de mărunțişuri, de lapte şi brînzeturi, bragagii, negustoraşi de acadele, zgomot de glasuri, cîte-un strigăt, schelălăiturile unei jigodii, pe care-o călcase vreunul pe coadă, mugetul trist al vreunui bou, praf, miros de pîine caldă abia scoasă din cuptor... Zdreanță se ținea de noi la vreo trei paşi în urmă. Am cumpărat, colindînd piața în lung şi-n lat, ici nişte morcovi, colo nişte cartofi, un chil de mere...

Uite-o! a zis Sanda deodată, îndreptîndu-se către o fată cu un coş în mînă, care se tocmea cu o țărancă pentru cîteva legături de ceapă verde.

La cumpărături, Florico? a întrebat-o Sanda.

Săru-mîna, domnişoară, după cum vedeți, a răspuns ea, întunecată. Au scumpit oamenii ăştia marfa, de nu te mai poți atinge de ea! Zi, leică! O laşi cu zece bani?

— Ruxandra ce face?

— Bine, săru-mîna. Aşteaptă croitoreasa, că ştiți doar, peste trei zile e zaiafet mare la coana Elvira Podeanu.

— Da, sînt invitată şi eu. Ascultă, Florico, ce croitoreasă vine?

— A din strada Unirii, Dorina, deee!

— Aha! Să ştii că mi-ai făcut un mare serviciu, spunîndu-mi asta!

Fata a zîmbit mulțămită.

— Că doar vorba-i vorbă! a şoptit Florica cu subînțeles. O dai sau n-o dai? s-a repezit ea apoi la țărancă.

Am plecat mai departe, dar n-am pierdut-o din ochi. Zdreanță s-a luat după dînsa. L-am văzut oprind un băieţaş de vreo zece ani, desculț, cu capul gol, c-o cămăşuță murdară pe el şi cu nişte pantalonaşi cîrpiți; un bagabond, cum vezi mai peste tot prin piețe şi tîrguri. Zdreanță i-a pus ceva în palmă, arătîndu-i-o pe fată, care-şi umpluse coşul şi era pe cale să se ducă acasă. Băiatul s-a repezit în goană către ea, s-a prefăcut că se-mpiedică, a lovit-o peste braț, coşul din mîna fetei a zburat cît colo, şi toate cumpărăturile s-au împrăştiat pe jos. În vreme ce băiatul pierea după un colț, şi Florica suduia, furioasă, Zdreanță s-a repezit şi-a adunat zarzavaturile şi poamele de pe caldarîm. În scurtă vreme, au plecat împreună, el, cu coşu-n mînă, iar ea, cît era de grăsană, săltînd bucuroasă pe lîngă dînsul, ca o capră care ştie c-o duci la pădure să mînce frunză după pofta inimii.

În două zile, Zdreanță o încîntase pe fată. În ziua a treia, seara, era zaiafetu' la coana Elvira Podeanu. Şi-a-nceput hora!

Ruxandra Stîrcea a ieşit pe poartă cu trăsura cam la vreo jumătate de ceas de la căderca nopții. Casa ei se afla pe o străduță de lîngă Parcul Bibescu, nu prea departe de bulevardul ce ducea către Luncă şi malul Jiului, iar aceea a cucoanei Podeanu, în capătul celălalt al Căii Unirii, în cartieru' „protopendadei”. Grădinaru', fiind şi vizitiu, nu mai rămăsese în locuința Stîrcioaiei decît fata-n casă, şi în căsuța slugilor, nevasta grădinarului; bucătăreasa lipsea şi ea, fiindcă fusese învoită să se ducă la o nuntă.

De cum s-a văzut singură, Florica s-a dus în grabă şi-a deschis portița de i-a dat drumu-năuntru noului ei ibovnic — Zdreanță. În vremea asta, Sanda plecase şi ea la zaiafet, hotărâtă să n-o piardă din ochi pe Ruxăndroaia, şi eu rămăsesem în Grădinari, abia mai găsindu-mi locu' de nerăbdare.

Lampagiul aprinsese de mult felinarele pe stradă: noaptea se lăsase, călduță, peste oraşul luminat cînd şi cînd de luna ce se ițea din norii călători. Mai desluşeam prin noapte fluierul vreunui sergent de stradă. Şedeam la fereastra deschisă, trăgînd cu urechea în întuneric, cu nădejdea că voi desluşi, în sfîrşit, paşii lu' Zdreanță. De grijă şi încordare, inima

pornise a-mi bubui în piept, luîndu-se la-ntrecere cu tic-tacul ceasului din părete al Sandei. Vremea trecea, larma se stingea treptat, pe uliță rar dacă mai auzeai umbletul vreunui trecător; vecinii din dreapta şi din stînga, care pălăvrăgiseră îndelung pe la portițe, se duseseră şi ei să se culce. Se aşternuse liniştea, îngînată doar de răsufletul surd, uşor ca o părere, al oraşului, ce nu amuțea niciodată. Nişte paşi grei şi grăbiți de pe uliță m-au făcut să sar de pe scaun. Nu, nu putea fi Zdreanță! Era bocănit de cizme! Apoi un fluierat ascuțit a sfîşiat noaptea, şi oraşul s-a însuflețit pe neaşteptate. Prin beznă am desluşit glasuri, porunci, tropot şi nechezat de cai. Am dat fuga la portiță; larma venea dinspre strada Bucovăț şi se-ntindea către barieră. Zdreanță?! Nu cumva o fi dat greş, l-or fi dibuit, şi Ruxăndroaia pusese pe picioare toată poliția Craiovei? Vecinii ieşiseră şi ei afară. Au trimis un băiat să aducă veşti. Cînd dinaintea mea, la poartă, a oprit o trăsură, şi din ea s-au dat jos Sanda şi unchiul Octav - cel ce-o cîştigase cînd aceasta se scosese-n vînzare.

— Săru-mîna! am zis eu repede (boierul mă ştia ca fată-n casă, sub numele de Leana).

La porunca domnului Octav, vizitiul s-a dat jos de pe capră, a deschis poarta, a băgat trăsura-n curte, a deshămat caii şi i-a adăpostit în grajdul de lîngă şopronul de care-am vorbit.

— Dă-le cailor de mîncare, i-a zis boieru', şi întoarce-te acasă. Îi spui cucoanei Aglaia că treburi grabnice mă cheamă afară din oraş, că nu ştiu cît voi lipsi, dar îi voi trimite curînd veste despre mine. Dacă-ntreabă unde mă aflu acum, spune-i că m-am oprit cu trăsura la o cîrciumă de la barieră, ca să te duci s-o înştiințezi de lipsa mea, şi că sînt însoțit de un domn.

— Țăles, să trăiți!

— Şi nici o altă vorbă, că te jupoi de viu!

— Chiar de-ar fi să mă jupoaie alții de viu, cucoane, să zic, şi nu zic vorba aia!

— Grăbeşte-te să n-apuce nevastă-mea să se culce!

Am pregătit într-un suflet masa, dar Sanda a luat doar o sticlă de vin, una de «licher», nişte dulciuri şi le-a dus în odaia de dormit, unde se-nfundase boieru' de cum terminase cu vizitiul, fiind se vede obosit de la zaiafetu' coanei Podeanu. Cu Sanda n-am apucat să vorbesc nesupăratâ decît după ce domnul Octav s-a văzut în aşternut, cu sticla lîngă el.

— Ce se petrece pe străzi? am întrebat eu, nerăbdătoare.

— Banca oraşului a fost jefuită de hoți, a răspuns ea repede. Se pare că au furat o sumă foarte mare de bani. Prefectul, care se afla şi el la Elvira Podeanu, a dat poruncă pe loc să se pună în stare de alarmă toată poliția oraşului. Au fost închise toate barierele, şi la ordinul comandantului de regiment din localitate, colonelul Scorțeanu, care se găsea şi el acolo, împreună cu aghiotantul său, două companii s-au desfăşurat pe marginile

orașului, să nu lase să se strecoare afară nici măcar umbra unui om.

— Și... și Zdreanță?!

— Taci! Ascultă! a urmat ea cu însuflețire, Ruxandra Stîrcea, cînd a auzit de jaf, l-a-ntrebat pe prefect, dacă hoții nu spărseseră cumva și safeurile băncii (astea sînt niște firide îmbrăcate-n oțel, în care-și păstrează boierii podoabe, înscrisuri și bani), și la răspunsul acestuia, că nu se atinseseră de ele, ea a răsuflat ușurată. Ce înțeles să dau bucuriei sale, încă nu știu. Oricum, nădăjduiesc că dacă i-o fi trecut prin gînd să-și pună prada la adăpost în safeu — să n-o fi pus pe toată. Acum mă-ntreb : ce-a făcut Zdreanță? A avut vreme să pună mîna pe banii și pe bijuteriile ce se află în locuința Ruxandrăi?

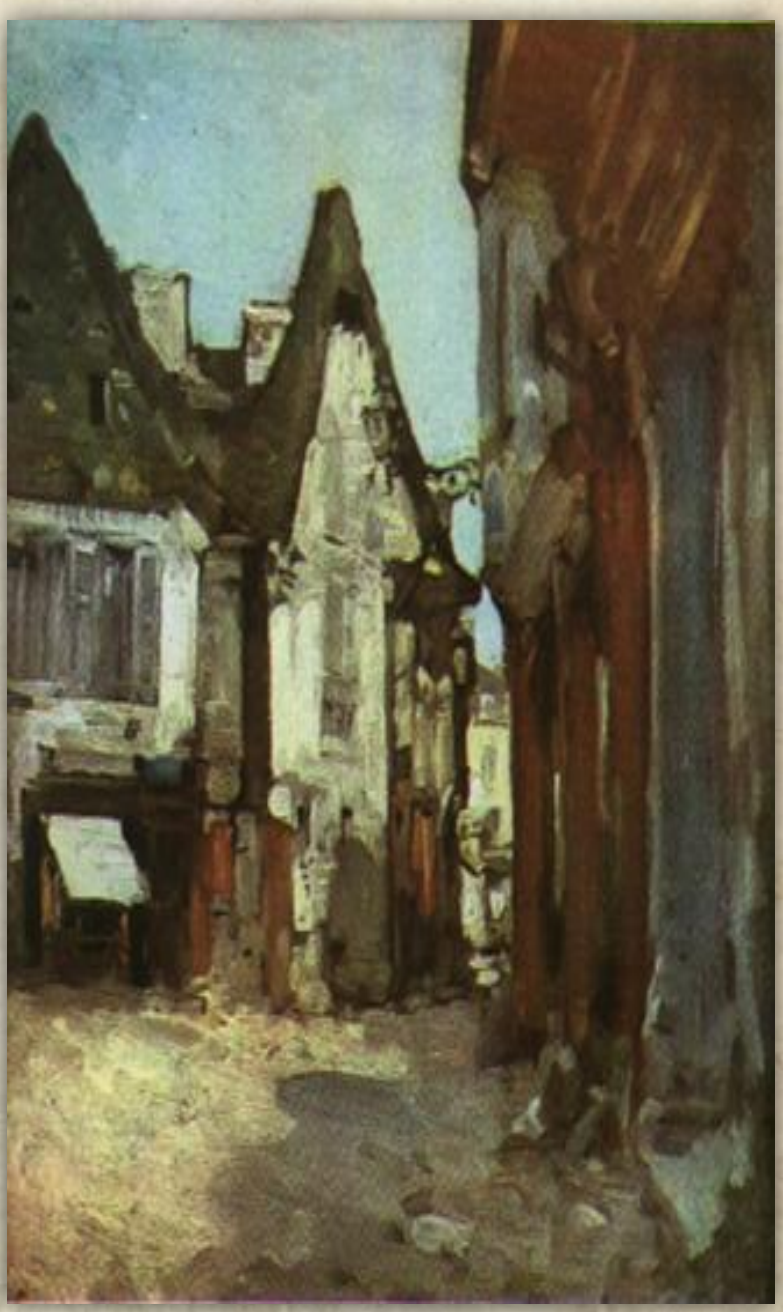

— S-a dus acasă?

Da, ca de altfel, mai toată lumea. A auzit afară zgomot și mi-a suflat iute : După pas trebuie să fie Marin, vizitiul. Du-l la bucătărie, dă-i să mănînce puțin și să bea mult, din băuturile cele mai tari. Vorbim mai tîrziu...

A intrat în odaia de culcare. Eu am înțeles ce voia : să-l îmbăt turtă pe Marin, lucru pe care l-am și făcut, într-un ceas l-am băgat sub masă. Cînd l-am auzit sforăind de se scutura bucătăria, am ieșit afară și am luat-o către fundul grădinii. Pe acolo trebuia să vină Zdreanță. L-am așteptat, pășind încet în sus și-n jos prin iarba jilavă. Dinspre bulevard se auzea uneori tropot de cai, și abia simțit, zăngănit de arme. Pesemne soldații.

Eram încolțiți din toate părțile!”

XVI

Mi-am pierdut răbdarea şi m-am întors în casă. Voiam să vorbesc cu Sanda. Părea că nu-mi spusese tot ce ştia, ori tot ce voia. Trecînd pc dinaintea odăii de dormit, i-am auzit glasul, dulce şi mîngîitor : «Ce frumos eşti!» şi pe el, mormăind ceva plin de mulţămire. Oricît eram de amărîtă, am zîmbit : îl înfofolea. Parcă-mi venea a zice : «Ţara piere, şi baba se piaptănă!», da' n-am zis. «O şti ea, Sanda, ce face», am gîndit, începînd a nădăjdui că, într-un fel sau altul, o să ieşim şi din capcana asta. Mi s-a părut că aud afară un fîşîit şi m-am repezit la uşă. Era Zdreanță. La lumina lămbii din antret am văzut că duce în braţe o lădiță destul de mărişoară, ferecată cu fier.

— Ai găsit-o?

— Da.

— Ai deschis-o?

— Nu se poate deschide. N-am cheia; e la coana Ruxandra.

— Atunci nu ştii dacă înăuntru e...

— Nu ştiu. Da' ce e cu trăsura asta-n curte?

— Ssssst! Vino-n şopron să stăm acolo de vorbă.

Nc-am ghemuit în trăsura Sandei şi i-am povestit repede şi pe scurt tot ce aflasem de la ca.

— Da, a zis el. Oraşul e împănat de poliție şi armată. Abia am putut răzbate nevăzut încoace.

— Şi nici măcar nu ştim dacă-năuntru o fi ce căutăm! am suflat eu cu năduf. Unde-ai găsit lădița?

— În masa de lucru a răposatului Stîrcca. O masă grea, de stejar. Abia am izbutit să sparg uşa. Cînd am sărit zidul grădinii cu ea, pe poarta de fier tocmai intra şi coana Ruxandra.

— Şi cu fata ce-i?

— Am legat-o cobză. O să spună c-a atacat-o unu' gras, cu mustăți şi plete.

— Stîrcioaia o fi nebună de furie. Acu' o alerga prin oraş după prefect!

— O zice c-a-ncolțit-o hoții; n-are cum gîndi că sîntem noi, pe noi ne ştie departe. O şterg cu lădița la Ghiță Ologu. Mă strecor eu pîn-acolo. Că aici, cu vizitiul şi boierul, de m-or vedea, se-ncurcă treaba.

— Stai să vorbesc întîi cu Sanda. Cine ştie! Poate c-a născocit ceva.

Şi cu adevărat născocise.

Fata ieşise din dormitor după mine. Cînd am intrat din nou în casă, m-aştepta în odaia de mîncare. I-am spus de întoarcerea lu' Zdreanță, şi ochii i s-au aprins.

—E bine, a murmurat ea, ascultă...

Copila asta părea să aibă minte de firoscos!

A doua zi în zori, cînd s-a deşteptat, vizitiul domnului Octav s-a ridicat cu greu în capul oaselor şi-a dat cu ochii de Zdreanță, care şedea la masa din bucătărie lîngă el, cu un clondir de țuică alături.

— Tu cine mai eşti? a-ntrebat Marin cu gura-ncleiată, bălăbănindu-se pe scaunul pe care izbutise, anevoie, să-şi pună dosul.

— Fratele fetei din casă.

— Aha!

— Ce zici? Bem o țuică să ne dregem?

Cînd a auzit că-i vorba să se dreagă, Marin a-ntins mîna după paharul mărişor, plin, de dinaintea lui, pe care Zdreanță avusese grijă să-l umple din vreme, l-a luat şi l-a dat peste cap dintr-o suflare.

— Mai bem una? l-a întrebat «fratele meu», în timp ce-i umplea iar paharul.

— Bem.

— Să trăieşti!

— Aşijderea!

Pe masă, mai către margine, se aflau o sticlă de vin adus din Grecia şi una de «licher» rubiniu, ajunsă pe meleagurile noastre tocmai din țara franțujilor, amîndouă puse acolo din vreme cu socoteală. Zdreanță i-a umplut un pahar c-o amestecătură de vin, «licher» şi țuică, pe care Marin s-a grăbit să-l bea, însetat, de parcă nu pusese pe limbă pic de udătură de mai bine de-o săptămînă.

Afară, soarele se ridica încet-încet pe cer; oraşul se deşteptase, străzile se însuflețiseră. Sanda a ieşit pentru o clipă în sufragerie.

— E beat? a întrebat ea.

Turtă! am răspuns eu, care văzusem prin uşa crăpată a bucătăriei tot ce se petrecuse înăuntru, potrivit înțelegerii cu Zdreanță.

Acum ne-mbrăcăm. Porunceşte-i lui Marin, din partea unchiului Octav, să se pregătească de drum. Din clipă-n clipă trebuie să sosească şi doica de la țară.

L-am zgîlțîit pe Marin de umeri, şi el şi-a ridicat pleoapele cu greu :

Ha?!

Scoală şi pune caii la trăsură! Boieru' e gata de drum, i-am strigat eu în ureche.

A tresărit, s-a scuturat ca un cîine plouat, s-a ridicat greoi în picioare şi-a ieşit pe uşă, clătinîndu-se. Zdreanță s-a luat după el, şi după ce l-a văzut intrînd în grajd, s-a aşezat jos, pe-o buturugă, aproape de trăsura boierului Octav. În clipa aceasta a oprit în uliță, dinaintea porții, căruța lu' Sofronie, care o aducea pe doică.

— Bine-ai venit, mătuşă! a întîmpinat-o Sanda, îmbrățişînd-o. Plec la

moşie cu unchiul Octav. Uite-o şi pe noua fată-n casă. O cunoşti, s-a hotărît să rămînă la noi să-ți fie de ajutor.

— Bine te-ai gândit, măicuță, s-a-ntors bătrîna către mine. O să ne-nțelegem noi şi-o s-o duci ca-n sînu' lu' Avram.

— Acum o iau cu mine.

— Bine faci. Să vă-ntoarceți sănătoase, a mai zis doica, aşezîndu-se pe un scaun şi suflînd greu, că era cam grasă şi ostenise de zdruncinătura căruței.

— Gata? Ce face Marin? A înhămat caii la trăsură? Bine-ai venit, doică!

— Bine v-am găsit, săru-mîna!

Boierul, îmbrăcat, proaspăt, întinerit cu cel puțin zece ani, dar parcă mai scund şi mai rotofei decît oricînd, a ieşit în curte după vizitiu. A dat cu ochii de Zdreanță, care s-a ridicat respectuos în pîcioare şi l-a salutat cu o plecăciune adîncă.

— Tu cine eşti?

— Fratele fetei din casă.

— Bine, unde e Marin?

— În grajd, l-aduc îndată...

Însă nu a apucat să facă nici trei paşi, că vizitiul a ieşit pe uşa grajdului cu un cal de funie. Mergea cu capul rezemat de gîtul animalului, împleticindu-se şi icnind.

— Iar te-ai îmbătat, porcule?! a răcnit domnul Octav. Cu cine plec eu acum la drum?! O să te trimit îndărăt în sat, să tragi pe dracul de coadă şi...

— Ce e, unchiule?

— Uite, netrebnicul ăsta e beat mort! Nu mai putem pleca!

Ia stai, unchiule! a zis Sanda, prefăcîndu-se că-şi aminteşte de ceva. Leana, noua mea fată-n casă, parcă-mi spunea că fratele ei se pricepe la cai ca nimeni altul! Da, uite că eşti aici, a urmat ea, apropiindu-se de Zdreanță. Ştii să mîi caii?

— Cum să nu ştiu, domnişoară! Doar am slujit şapte ani ca vizitiu la un boier din Moldova. Şi-avea numai cai din cei aduşi din țări străine.

— Ce zici, unchiule, dacă l-ar înlocui el pe Marin?

— Şi cu nătîngul ăsta ce fac?!

— Îl laşi aici în grija doicii pînă ce se dezmeticeşte, apoi să vină după noi la pavilionul de vînătoare.

— Mda! Bine. Cum te cheamă, flăcăule?

Lisandru.

— Vrei să te bagi vizitiu la mine?

— Nu pot, cucoane, că am şi eu pămîntu' meu, casa şi muierea mea...

— Măcar numai pentru călătoria asta; o să fii răsplătit împărăteşte, a sărit Sanda.

— Îți plătesc trei galbeni, a zis boierul. Şi, fără să mai aştepte răspunsul, i-a poruncit să scoată bagajele din casă şi să le lege bine cu frînghii la spatele trăsurii, după care să înhame caii.

Aşa am plecat noi cu trăsura unchiului Octav: Zdreanță mînînd caii, eu, alături în chip de fată-n casă, boierul şi Sanda pe pernele moi din spatele nostru, sub coşul ridicat al trăsurii. Mai aveam un hop : bariera.

— Opreşteeee!

— Hooooo! a strigat Zdreanță, trăgînd de hățuri.

Ajunsesem. Ne-au înconjurat şase polițişti şi doi soldați cu armele în mînă. Un ofițer de poliție şi-a băgat capul sub coşul trăsurii, dar şi-a dus repede mîna la chipiu.

— Am onoarea!

— Ce e, domnule Bogdan? l-a întrebat unchiul Octav.

— E ordin, a răspuns acesta, ca toți cei ce ies din oraş să fie percheziționați. Dar se-nțelege că pe dumneavoastră ordinul acesta nu vă priveşte.

— N-ați dat de nici o urmă pînă acum?

— Nu încă, dar nu scapă ei — afară numai dacă s-ar preface în muşte!

«Se vede că Ruxandra Stîrcea nu descoperise încă uşa spartă de la masa de lucru!» mi-am spus cu, uşurată.

— La revedere, domnule Bogdan!

— Am onoarea şi călătorie plăcută, domnule!

Zdreanță a dat bici cailor şi am pornit în goană către podul de peste Jii. Cînd am ajuns la „Curmătură”, Sanda a oprit trăsura sub cuvînt că vrea să se ducă oleacă în pădure, a pierit printre copaci şi, la întoarcere, i-am citit în ochi că vorbise cu moş Ursu.

Din clipa aceea nu m-a mai urmărit decît un singur gînd : «Se află în lădița ferecată cu fier ce căutam noi? Apucase Ruxandra Stîrcea să vîndă podoabele prin mijlocirea celorlalți „bijuteri”? Pusese ea banii la adăpost în vreo firidă de la bangă, de-i zice safeu?» Şi mai era ceva, n-apucasem să mai stau de vorbă cu Stîrcioaia, să-i spun numa' atît : «Coană Ruxandră, coană Ruxandră! Ajuta-v-ar Dumnezău — ție şi ălor ca tine — să trăiți numa' un an cum trăieşte sărăcimea noastră de la țară, luptînd cu viața, de parcă s-ar lupta cu o haită de lupi flămînzi în ziua de Bobotează! Ca să vedeți şi voi cum îi! »

— Hiiiii! îndemna Zdreanță caii, mai arzîndu-le şi cîte un sfîrc de bici.

Treceam în fuga mare pe drumuri pustii, care şerpuiau prin cîmpuri de grîu, ce se plecau de vînt în valuri, ca o apă fără de hotar, ori prin lanuri de porumb crescut măricel, cu verdele lor închis şi cîntecul frunzelor în bătaia văzduhului ca şopotul râului de munte printre pietre. Covoarele verzi se pierdeau departe — departe, împreunîndu-se cu albastrul cerului. Pămînturile boierilor?! Oare o veni odată vremea cînd s-o zice : «Pămînturile

acestea toate sînt ale noastre, ale tuturor?» Mai ştii! Poate-o veni! Aşa spune fratele Sibianu...

Peste vreo opt ceasuri am ajuns la casa de vînătoare din pădure. Se afla într-o poiană, împrejmuită de stejari bătrîni. Frumoasă, cu şase odăi, făcută în întregime din trunchiuri de copaci geluiți, ce se-mbucau unele într-altele şi erau mult mai groase decît cărămida. Alături, la o aruncătură de băț, mai în codru, se găsea casa pădurarului, care locuia acolo cu nevasta, fiind şi paznicul sălaşului boieresc.

Pădurarul şi soția sa ne-au ieşit în fugă în întîmpinare să-l primească pe stăpîn, şi în timp ce el îi ajuta lu' Zdreanță să deshame caii şi să-i bage la adăpost, femeia lui îmi stătea la îndemînă să duc bagajele în casă.

Acum, Leano, poți să pleci şi tu acasă cu fratele tău, mi-a spus Sanda.

Ne aflam în odaia de primire, luminoasă şi încăpătoare. Zdreanță primise cei trei galbeni făgăduiți. Fusese darnic boierul! Se vedea că-i înfofolit rău!

— Cînd te-ntorci? m-a întrebat unchiul Octav.

— După ce se face maică-sa bine, că e bolnavă, a răspuns Sanda în locul meu, Leana se-ntoarce la mine, la Craiova, în Grădinari.

— Fratele tău pare om cinstit şi foarte priceput! a mai zise boierul. M-aş fi bucurat să intre-n slujba mea. Aş fi avut şi eu un om de nădejde la cai şi la drum.

Am prins în ochii Sandei un zîmbet fugar şi, curînd, eu şi „fratele meu" ne aflam departe, în adîncul pădurii, Zdreanță ducînd în mînă cufărul meu de lemn, în care nu mai era nimic alta în afară de lădița ferecată cu fier a coanei Ruxandra. Mergeam către locul de întîlnire hotărît de Sanda şi moş Ursu, cînd fata se dăduse jos, «Curmătură», în coasta pădurii Bucovățului.

În noaptea următoare şedeam toți adunați în casa lu' Miron Găvan, prietenii' lu' Mihai şi-al nostru din cătunul dintre Motru şi Jii. Am spart lada şi-am găsit în ea, judecînd aşa, din ochi, aproape toată averea ridicată de noi din tainița boierului Vînju; nu lipseau decît şiragul de «brilante» de la «bijuteru'» Sandei, sfeşnicile de aur şi tacîmurile de argint.

Aşa am putut să le facem o țîr' de dreptate țăranilor de prin satele presărate pe meleagurile noastre dintre Turnu Severin şi Craiova...

Asta este, copila mea, povestea încleştării noastre cu boier Vînju şi coana Ruxandra, iar ce s-a mai petrecut după aceea o să-ți istorisesc altă dată, că viața noastră a fost si este în necontenită frămîntare, ce n-o să se sfîrşească decît în ceasul cînd pămînturile noastre n-or să mai fie în stăpînirea ciocoilor."

Sfîrsit

CUPRINS

I 2
II 9
III 17
IV 28
V 39
VI 47
VII 59
VIII 62
IX 70
X 82
XI 90
XII 99
XIII 107
XIV 113
XV 123
XVI 133